

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

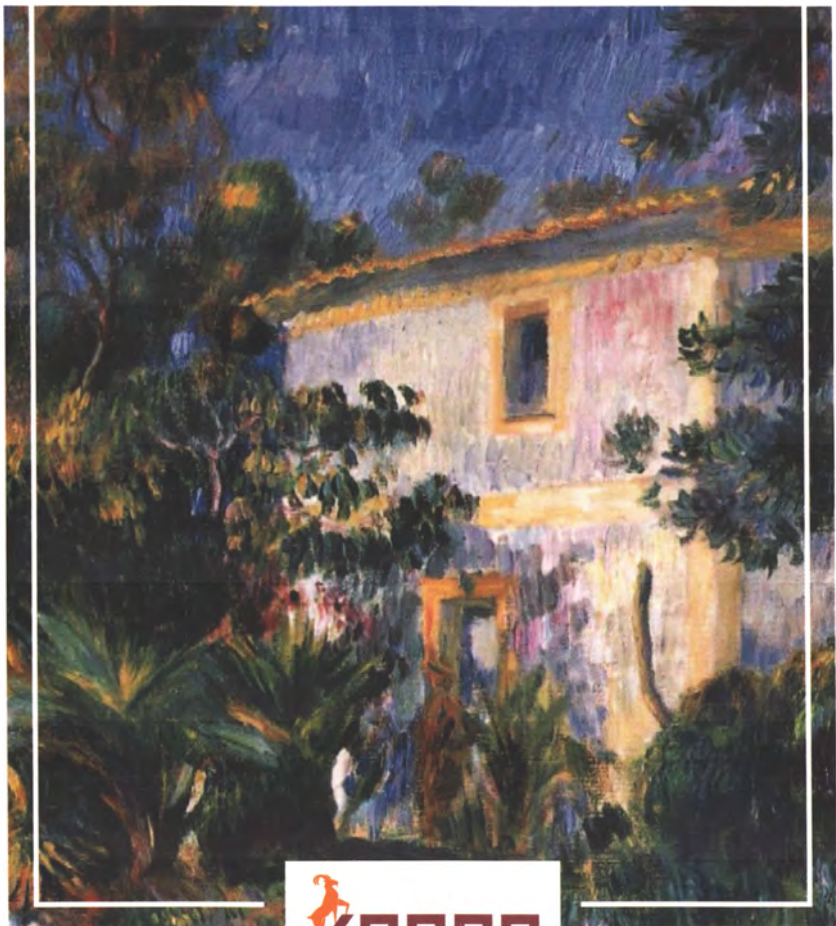
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KENAN HULUSİ KORAY

BİR OTELDE
YEDİ KİŞİ

KAPRA

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

KENAN HULUSİ KORAY

BİR OTELDE YEDİ KİŞİ

Kenan Hulusi Koray'ın *Bir Otelde Yedi Kişi* adlı eseri, Cumhuriyet döneminin toplumsal olaylarına, savaş yıllarının gündelik hayata etkisine ve diğer birçok konuya dokunan yirmi iki hikâyeden oluşuyor. Farklı anlatım tekniklerinin kullanıldığı hikâyelerde "korku edebiyatı"nın da dikkat çeken ilk örnekleri mevcut. Kenan Hulusi Koray, hem taşradan hem de şehirden karakter ve olaylara yer verdiği hikâyelerinde, sade ve akıcı diliyle okuyucuyu yirminci yüzyılın başlarına götürüyor. Bengü Vahapoğlu'nun yayıma hazırladığı Kenan Hulusi Koray külliyyatının ikinci kitabı *Bir Otelde Yedi Kişi*, erken Cumhuriyet dönemi edebiyatının bugünü de beslemeye devam eden en güzel örneklerinden biri olarak okuyucuların huzuruna çıkıyor.

ISBN: 978-625-7784-18-4

KAPRA
YAYINCILIK

 /kaprayayinlari
 /kaprayayinlari
 /kaprayayinlari
 /kaprayayinlari

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

BİR OTELDE YEDİ KİŞİ / *Kenan Hulusi Koray*

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Kadir Yılmaz

YAYIMA HAZIRLAYAN

Bengü Vahapoğlu

EDİTÖR

Sevdagül Kasap

KAPAK GÖRSELİ

Pierre Auguste Renoir,

Cezayir Manzarası, 1895

KAPAK TASARIM

FOLX

SAYFA DÜZENİ

Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT

Repar Dijital Matbaası

BASKI

Eylül 2020 - 1. Basım

ISBN

978-625-7784-18-4

SERTİFİKA NO

40675

*Kapra Yayıncılık,
Repar Tasarım
Matbaa ve Reklamcılık
Ticaret Limited Şirketi'nin
tescilli markasıdır.*

*Mimar Sinan Mah.,
Selami Ali Efendi Cad.,
No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 322 48 45*

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar
dışında metin ya da görseller
yayınevinin izni olmadan hiçbir
yolla çoğaltılamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Ayrışı - <https://ranney.org>

Kenan Hulusi Koray
(9 Haziran 1906 – 23 Mayıs 1943)

İstanbul’da doğdu. 1925 yılında İstanbul Erkek Lisesinden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine kaydoldu. İlk hikâyesi 1927 yılında *Servet-i Fünun* dergisinde yayımladığı “Rübâb-ı Şikeste”dir. Çeşitli sebeplerle 1928 yılında okuldan ayrıldı. Aynı yıl Cevdet Kudret, Sabri Esat, Ziya Osman, Yaşar Nabi, Vasfî Mahir ve Muammer Lütfü’yle birlikte Yedi Meşale topluluğunu kurdu ve *Meşale* adlı bir dergi yayımlamaya başladılar. Bu dergide yayımlanan “Bir Yudum Su” okurlar tarafından büyük bir beğeniyle karşılanınca aynı yıl bir kitapçık olarak basıldı. 1933 yılında edebiyat fakültesinden arkadaşı Emine Besime Hanım’la evlendi. 1934 yılında *Vakit* gazetesinde düzenli olarak yazı yayımlamaya başladı. İlerleyen yıllarda gazetenin yazı işleri müdürlüğüne kadar yükseldi ve ölümüne kadar burada çalıştı. İkinci Dünya Savaşı başlayınca askere alındı. Ankara’daki Yedek Subay Okulunda eğitim gördükten sonra Adapazarı’na gönderildi. Burada hastalandı ve hayatını kaybetti, naaşı Adapazarı Asri Mezarlığına defnedildi. Yazı ve hikâyeleri *Servet-i Fünun*, *Meşale*, *Varlık*, *Vakit*, *Kurun* vb. dergi ve gazetelerde yayımlandı.

Eserleri: *Bir Yudum Su* (1928), *Bahar Hikâyeleri* (1939), *Son Öpüş* (1939), *Bir Otelde Yedi Kişi* (1940), *Bir Yudum Su* (1944, genişletilmiş 2. bs.), *Beşer Dakikalık Hikâyeler* (haz. M. Kayahan Özgül, 2000), *Osmanoflar* (haz. İnci Enginün, 2004), *Yaz ve Aşk Hikâyeleri* (der. İnci Enginün, 2004)

İÇİNDEKİLER

İNCİR FİDANLARI	7
PARAŞÜT	15
SAYFİYEDE BİR NUMERO	26
DENİZ KENARINDA.....	32
İKİ DEFA ÖLÜM	40
BİR GARİP ADAM.....	49
KEMAHLI DEĞİRMENCİ	59
KAMÇI.....	69
TAŞ VE GEDİK	76
KÖYDE CİNAYET	84
BİR OTELDE YEDİ KİŞİ.....	96
ÖMER BESİ'NİN BAŞI	110
GÜNEŞ BALIKLARI	115
BİR HUDUT OYUNU	126
AŞK VE OTOMOBİL.....	130
MAVZER.....	136
BURMALI APOLET	143
GECE SERVİSİ	150
BİR AŞK HİKÂYESİ	158
GARSONİYER	171
“VALLAH BİLLAH YOK”	178
YUSUFÇUK.....	187

İNCİR FİDANLARI

İmralı Cezaevi'nin senelik toplantısında adaya incir ağaçları dikilmesini teklif eden Murat Muratoğlu bir hafta sonra hemen işe başladı.

Senede 120 bin kilo soğan, 15 bin kilo bakla, 80 bin kavun, bir o kadar karpuz, buğday ve mısır veren adada incir fidanı niçin yetiştirilmesin?.. Murat Muratoğlu bu fikri o kadar hararetle müdafaa etmişti ki kılıç balığına çıkacak mahkûmlar için ağ parası, kanca ve yedek kısımlar bulamayan idare bir hafta sonra Muratoğlu'nun emrine beş bin incir fidanı vermişti.

Murat kendisi de bir fidan gibi incedi. Onu görenler ağaçtan koparılmış bir dal zannederlerdi. Bir yaprak üzerindeki damarlar gibi de gür ve taze bıyıkları vardı. Yalnız gözleri yeşil ve bir çini kadar aydınlıktı. Bunun için olacak ki ilk zamanlar onu bir denizci zannederek balığa çıkarmışlardı. Hâlbuki Murat, tarlada bir öküz gibi dikine çalışmasını bilir, ekin zamanı haftalarca içeriye girmezdi.

Uzatmayalım, Murat Muratoğlu'na beş bin incir fidanıyla beraber bir de yardımcı bir müfreze verdiler. Bu, on iki kişilik bir müfrezeydi. Sarı badanalı mahkûmlar evinin önünde müfrezeyi birer birer gözden geçirdi. Hepsinin de gözlerinin içine bakıyordu:

– Şaka değil, dedi. Beş bin fidan arkadaşlar! İki hafta içinde onları dikmiş olmalıyız. Eğer içinizde benimle çalışmak istemeyen biri varsa? Ha? Tamam! Demek ki yok! Şu hâlde... Hemen işe başlayabiliriz...

Murat Muratoğlu adada fidanların dikileceği yeri kendisi intihap etti.¹ Meteburnu sırtlarında Helyosto'yla geceleri konuşmak için mühendislerin keşif yaptıkları yer... Daha aşağıda üzüm kütüklerinin uzadığı toprak saha gözüktüyordu. Üzüm yaprakları kısa birer kol gibi uzamış ve yarıda kalmıştı.

Güneş onların üzerine vuruyor ve karşıda Bozburun tepeleri denizin ötesinde mavi bir sisle kaplı duruyordu.

İlk incir fidanı toprağa merasimle bırakıldığı zaman, bir sabahıtı. Balıkçı müfrezeleri garip bir şarkı mırıldanarak denizden yeni dönüyorlardı. Sandalların baş taraflarında martılar uçuyor, güneş havayı yırtmaya çalışıyordu.

İlk çukura ilk fidanı Murat Muratoğlu bıraktı. Sıcak bir toprak... Onu görenler âdeta bir kadını toprağa ekiyor zannederlerdi. Yani bir çocuk yapacak gibi heyecanlı, titiz ve asabiydi. İlk fidan... Başını kaldırdı, etrafındakilerin gözbebeklerini aradı ve belki de onları görmedi. Birdenbire, dikilmiş beş bin fidan gözlerinin önüne geldi. Fidanlar bir saniye içinde büyüdüler; koca birer ağaç, bir kuş gagasıyla yaralanmış, birer kadın ağzı gibi tatlı ve incirlerle dolu birer ağaç oluverdiler.

Murat, kendi kendine güldü ve birdenbire uyandı:

– Arkadaşlar, dedi, beş bin fidanımız var... Çukurları hemen hazırlamalıyız!

Yüzü bir sabah gibi düz ve pürüzsüzdü.

Bununla beraber çukurların kazılması müşkül oldu. Toprak sertti. Bel işlemiyordu. Üstelik kaya parçalarını kırmak, kızıl toprağı sulamak icap ediyordu. Hâlbuki müfrezede çalışanlar azdı ve su yirmi dakika ötedeydi.

Murat Muratoğlu'nun en fazla düşündüğü şu oluyordu:

Müfrezeye yorgunluğunu hissettirmemek... Kendi kendine “Çukurları bir haftada kazmalıyız!” diyordu. “Ondan ötesi kolay! On gün sonra burası tanınmayacak!”

¹ Seçti

Ve müfrezeye istirahat verdiği sıralar onlara masal anlatır, en çok da:

– Benim, derdi, bir fidanım vardı? Bir incir fidanım...

Muratoğlu bu incir fidanı meselesini günde yirmi defa söylediği hâlde, her nedense mfrezedekiler onu daima dinlemek isterler, kelimeleri bir zincir gibi birbirine bağlayarak vakayı tamamlamaya çalışırken:

– Canım, derlerdi, şu senin incir fidanı hikâyesi tuhaf şey doğrusu...

Bu incir fidanı hikâyesi şuydu:

Murat Muratoğlu’nun hakikaten bir fidanı vardı. Bir incir fidanı. Daldan ibaret bir fidan. Onu yepyeni dikmişti ve bir tepe üzerine dikmişti. Büyük değirmen, arktan gelen suyun kıvrılışı, tarlada alışanlar... Buradan hepsi gözükür, rüzgâr tepeyi yaladığı zaman, Muratoğlu eğer yorulmuşsa bir testi su içmiş ve bir kadınla yatmış kadar rahatlık hissederci. Belki de onu dikerken ihtiyaşlığını dşnmşti. Mesela on sene sonra... Bugün bir tomurcuk olan yapraklar bir çiftçinin elleri kadar büyüyecekti. Güneş, yapraklar arasına takılacak, eğer yorulursa oraya uzanıp belki uyuyacak, belki düşünecekti... Fidanı diktiği günleri... Ve güneş, belki de yapraklar arasından bir firsat bulup kaçacak olursa dudaklarının üzerine gelecekti. Çünkü fidanı diktiği günler henüz yeni evlenmişti. Belki de dallar kadar çocukları olacaktı?

Fakat işler hiç de düşündüğü gibi çıkmadı. Muratoğlu’nun geri bir fidanı vardı. Fakat iki de kardeşi vardı. Birisi kendisinden büyük, öteki iki yaş küçüktü.

Murat, bu orta yaşıyla ikisinin arasında kendisini vakit vakit tuhaf buluyor, daha doğrusu bir yol ortasında gibi kardeşleri onu yalnız bırakıyorlar, üstelik yaptıklarını da bozuyorlardı. Nitekim bir sabah tepeye çıktığı zaman fidanın yerinde yeller estiğini gördü. Hayır, kökünden sklp

ıkarılmamıştı. Yarışı bıçakla uçurulmuştu. Taze birer damara benzeyen köklerinden toprağa doğru henüz yürümeye başladığı anlaşılıyordu. Demek ki fidan tutmuştu. Murat onu eline almadı ve yere eğilmedi. Ayaklarıyla toprağa şöyle bir dokundu yahut fidanı itti ve kfrettiği işitildi. Sadece, o dakikaya kadar yerinde hareketsiz durduğu görülen Murat geriye birdenbire döndüğü zaman hızlı hızlı koştuğu görüldü. arka giriyordu.

– Murat Muratoğlu, sakın ha... diye arkasından sesler duyuldu.

Karışı onu yakalamak için koşarken düştü, diz kapakları kanadı:

– Murat, unutma senin kardeşlerin onlar!

Fakat hiçbirini duymamıştı. Belki de kendi kendine “Mahsus yapıyorlar!” diye düşünüyordu. “İkisi de birlik onların! Beni rahat bırakmak istemiyorlar!”

O gün Muratoğlu’nun elinden nasılsa bir kaza çıktı işte... Kardeşlerinden ikisini de arkta kıstırdı. Byğn öldürdü, küçüğü kaçarken yaralandı.

– Ya tesi Muratoğlu, arkta nasıl yakaladılar sonra seni?..

– tesi hiç... Karım geldi. Çarkın kapısını kapadı. Ağlıyordu. Ama kesilmiş bir incir fidanından başka benim gözümde hiçbir şey yoktu ki... Sonra yavaş yavaş yanıma geldi. “Murat,” dedi, “dışarıda hayvanı hazırladım. Eğer istersen...” “Hayır,” dedim, “burada jandarmaları bekleyeceğiz!” Sonra... Sonra jandarmalar geldi işte... Hepsi bu kadar arkadaşlar... şimdi işbaşı. Geceye altı saat var daha... Yirmi ukur istiyorum hepinizden...

Fidanlar on dört gün sonra dikildi. Üç sene sonra da büyüdüler... Beş bin fidan.

Murat onların hemen hepsini tanıyordu. Birer birer ve yapraklarına varıncaya kadar... Güneş vakit vakit onları ne tuhaf gösteriyordu? Muratoğlu denizi hiç de sevmediği hâlde onların renklerini denizin rengine benzetirdi. Onlar da tıpkı bir deniz gibi, uçsuz bucaksız bir deniz gibi sabah ve akşam güneşle renk değiştiriyorlardı. Yalnız, ah şu kuşlar. Nasıl da gagalarıyla yapraklara dokunup kaçıyorlar, onları delik deşik etmeye çalışıyorlar?

Muratoğlu bütün bu sıralarda bir taraftan da hep kendi incir fidanını düşündü. Hayır! İncir fidanlarını! Çünkü serbest kalıp da kendi tarlasına döner dönmez bütün tepeyi incir fidanlarıyla kapamayı hayal ediyordu. Yüzlerce fidan... Belki de bütün tarla bir incir tarlası olacaktı. Çünkü toprakların buna her mahsulden daha fazla müsait olduğunu görmüştü. Bütün bunları düşünüyor ve adadan serbest bırakılacağı zamanı hesaplıyordu.

Muratoğlu'nun doğru bir hesapla, serbest bırakılmasına daha bir buçuk sene vardı. Fakat bunu hiç de çok bulmuyordu. İmralı'da kendisinin yetiştirdiği fidanlıkta çalışıyor, günde yirmi beş kuruş kazanıyordu. Zaten bütün ümidi bu paralardaydı. Şimdiye kadar sandıkta 405 lirası birikmişti. Bir buçuk senede 135 lira daha... $405 + 135 = 540$... Sigara paketinin arkasına yazdığı rakamlar üzerinde durarak, bir kurşun kalemiyle bastırıp hakikatlerini daha iyi öğrenebilmek için yazıyor: "405 + 135?.." diyordu. "540 lira..." Bu parayla iki bin fidan alabilir ve öküzlerin birini yenilerdi.

Bu sıralarda başka bir şey oldu. Bir buçuk sene bitti. Hayır, bunu bir akşam yatağa girmeden evvel kendi kendine konuştu: "Daha dün bir buçuk sene diyordun Muratoğlu! Ya şimdi! Serbest bırakılmak için tam kırk beş gün var işte... Kırk beş gün. Ne kadar az değil mi Murat Muratoğlu?.. Üstelik paraların... 540 liran..."

Murat o gece uyumadı. Şimdiye kadar serbest bırakılacağı dakikayı âdeta hiç aklına getirmemişti. "Bir gün!.." Fakat

gelmeyecek ve yetişmeyeceği bir gün gibi ona uzaktı. Hâlbuki bugün. İçi içine sığmıyor, eksilen günleri her gün birer birer hesaplayarak düşünüyordu: Kırk dört gün... Kırk üç... Kırk iki... Sonra bir gün, birdenbire günleri o kadar kendisinden uzak hissetti ki âdeta serbest kalacağı güne ellerini uzatırken günlerin çekilen bir lastik gibi uzadığını duydu. Saatler sanki yerinde sayıyordu ve Murat Muratoğlu, bir gün hiç çalışmadı. Yahut çalışır gibi gözüktü. Gece yatağına bitkin uzandı.

Şüphesiz kendi tarlasına ekeceği fidanları düşünüyordu. İki bin fidan... Otuz yaşındaydı. Demek ki beş sene sonra her şey hazır... Acaba yaprakların rengi yine bir deniz gibi mi olacak? Ah şu kuşlar... İnce gagalarıyla incirlere vurup vurup bırakırlarsa...

Bir gün, kendi kendine “Daha üç buçuk hafta var,” dedi... “Tam yirmi beş gün!” Tembel bir hareketle gerindi ve esnedi. Kendisinin birdenbire orada olmasını istemişti. İlk ağacı yine aynı yere dikecekti. Yalnız çarkın yolunu değiştirmek lazımdı. Hatta çarkı yeni baştan yapmak ve arkları daha derin açmak. Fakat yirmi beş gün. Bir dakika geldi ki buna tahammül edemeyeceğini anladı. Bir el yakasından çekmiş âdeta götürüyor, dışarı çıkarıp serbest bırakıyordu. Bir el! Birdenbire bu elin bir ağaç dalı olduğunu hissetti. Başının üzerinde yeşil yapraklar kımıldadı. Küçük böceklerin gezdiği yeşil yapraklar. “Gitmeliyim!” diye konuştu, kendi kendine ve öyle hissediyordu ki eğer hemen gitmeyecek olursa fidanlar tutmayacak. Daha doğrusu fidan dikme mevsimi geçiyordu. Bir aralık onları sipariş etmek için karısına mektup yazmayı düşündü. Hâlbuki postayı götürecek motor bir hafta sonra kalkacaktı. Mevsim bir de geçecek olursa... Tekrar düşündü ve ertesi günü adadan kaçmaya karar verdi.

Murat Muratoğlu incir fidanları için kendisine yardım eden müfrezeye bunu anlattı:

– Fidanları dikeceğim! dedi.

Onlar şimdi balıkçılık yapıyorlardı ve reisleri Muratoğlu'nun kaçışını gizleyebileceklerdi. İçlerinden üçü bu fikre itiraz etti, reise karşı geldiler:

– Yirmi dört saat içinde her şey anlaşılır!

Fakat Muratoğlu onlara öyle bir baktı ki toplantıyı bırakıp çıktılar. Elinde bir çakı tutuyordu ve biliyorlardı: Eğer maksadını haber verecek olurlarsa ne yapar yapar onları eline geçirir ve hepsini... Müfrezeden dokuz kişi de Muratoğlu'na hak verdi:

– Haklısın, dediler. Mevsim geçecek olursa fidanlar tutmayabilir!

Murat önüne baktı:

– Sandalı Meteburnu'na bırakınız, dedi. Gece yarısına kadar her şeyi hazırlamanız lazım!

Murat Muratoğlu'nun cezasını tamamlamak için bu sıralarda tam yirmi bir günü vardı.

Murat şöyle yaptı:

Gece yarısından sonra yataktan bir böcek gibi çıktı. Yerde sürünen bir böcek... Sonra kayığa atladı. Karanlık bir geceydi. Karşıda fidanların bulunduğu tepeye baktı. Onları görmüyordu fakat hissediyordu. Kalın ve kaba yapraklar yüzüne sürünüyordu. Beş bin fidan! Hepsini de kendisinin yetiştirdiği fidanlar... “Benim de olacak!” dedi. “İki bin fidan...” Ve toprak üzerinde Meteburnu'na gelinceye kadar bir böcek gibi yürüyen Murat, sularda bir balık gibi sessiz hareket ediyordu. Fakat bir aksilik oldu doğrusu... Kaçtığı gecenin sabahı, bir fidan meselesinden dokuz seneye mahkûm edilmiş Murat Muratoğlu'nu yakaladılar. Bir buçuk sene daha yedi ve bunu adada değil başka bir tarafta, duvarlar arasında geçirdi. 540 lirasına gelince... İşte bunu vermediler. Çünkü İmralı nizamlarına göre kaçan mahkûmlar birikmiş paralarını alamazlardı. Muratoğlu terleyen alnını sil-di, “İki bin fidan,” dedi, “bana iki bin filan lazım.”

Bir buçuk sene sonra Murat Muratoğlu’nu köyde karısı karşıladı. Bir saman p gibi onu sapsarı buldu:

– Murat, dedi, kendine gel! Unutma ki şimdi bir çocuğumuz da var! Bir fidanımız!

Murat Muratoğlu dokuz seneden beri çocuğunu ilk defa görüyordu. Onu kucakladı:

– Evet, dedi, bizim fidanımız!

Ve yavaş yavaş, üçü de arka doğru yürüdüler.

PARAŞÜT

I

Zeytinli tepelerinden ilk defadır ki bir uçak geçiyordu. Makine gürültüsü, evvela cenuptan¹, olgun bir tarlada yürüyen bir traktörün çıkardığı sesler gibi duyuldu.

Belki de uzakta bir su değirmeni işliyor ve akıntısına meşe kütükleri bırakılmış bir nehir akıyordu. Sonra birdenbire sesler, Zeytinli tepelerinin çevirdiği ova üzerinde toplandı. Aniden dağlarının arasını dolduran bu gürültü yahut bu ses tufanı, tepeleri aştı. Güneşin hüküm sürdüğü kızgın yere doğru, aydınlığı bir cam gibi parçalarcasına atıldı.

Bütün bunlar bir saniye içinde olmuştu. Gökyüzünde sanki yüzlerce çekirgenin bir araya geldiği siyah simsiyah lekeler geçiyordu. Yedi büyük leke... Yavaş yavaş Başaltı köyüne doğru alçalıyorlar, yeni başak vermiş taze bir tarlayı silip süpürecek bir sürü gibi homurdanıyorlardı.

Zeytinli meralarında çalışan Çiğdem'in otuz koyunu otlatmaya çıkardığı dakikalar bu dakikalardı. Otuz koyun... Bir tespih gibi öteye beriye dağılmışlardı. Bir şairin dediği gibi kopmuş birtakım tespihler...

Çiğdem dakikalarca siyah lekeleri gözleriyle takip etti. Şimale² doğru uçuyorlardı. Çıkardıkları ses, tepeleri dümdüz etmiş, tarlalarla beraber yapmıştı. Sonra birdenbire gü-

1 Güneyden

2 Kuzeye

rültü kayboldu. Bir ağustos böceğinin cırlak sesi duyulunca fırladı, tepeye koştu. Kulaklarına son bir gürültü daha geldi ve Zeytinli tepelerinin rüzgârı, derisinde bir böcek gibi sert ayaklarla yürüdü.

Bununla beraber, cenuptan gelip tekrar düzlük ovasına doğru uçacak kuşları Çiğdem dakikalarla bekledi. Büyük ve mevsimsiz kuşlar... Zeytinli tepelerinde bir daha ne vakit uçacakları acaba belli mi? Belki de biraz sonra... Belki de geceyle beraber gelen kuşlar gibi birdenbire gözükecekler!.. Yahut başka bir mevsim... Mesela Zeytinli tepelerine düşen ilk karla beraber. İlk soğuk ve ilk yağmur habercisi kuşlarla. Daha doğrusu ıslak toprağı kurutacak ilk güneşle... Ağılda ilk yumuşak hayvan sesleri ve ağaçlarda ilk tomurcukla beraber. Fakat ne vakit olursa olsun, dağların arasından ve keçi yollarından sanki birdenbire çıkacaklardı. Sonra Çiğdem'i kanatlarının arasına alıp Zeytinli dağlarının üzerine geldikleri yere doğru götüreceklerdi. Fakat Çiğdem onları görür görmez dudaklarında bir kurt ıslığıyla sürüyü bir ağaç altına artık toplamayacaktı. Onların geçecekleri dakikayı tepenin üstünde bekleyecekti. Oraya bir keçi gibi tırmanacaktı. Rüzgâr neredeyse Çiğdem'i alıp götürecekti, onu kayaların üzerinde görenler "Kuş Çiğdem" diyeceklerdi. Sanki kollarını açacak olursa birdenbire uçacak... Birdenbire ve cenuptan gelen uçaklar gibi şimale, Düzlük Ovası'na doğru...

Çiğdem tepede fazla durmadı. Otuz koyunu Başaltı Bayırı'ndan aşağı doğru hızla sürdü, ilk rast geldiği tarlaya girer girmez:

– Gördünüz mü, dedi. Kuşlar...

Heyecanlıydı. Fakat tarladakiler yalnız bir ses işittiklerini söylediler. Üstelik Çiğdem'den ne tarafa gittiklerini sordular. Elleriyle şimali işaret etti:

– O tarafa, dedi, Düzlük Ovası'na doğru uçtular. Bir ağaç kadar büyüktüler. Bir çınar ağacı kadar. Bir çekirge sürüsü gibi sesler çıkarıyorlardı. Yedi tane...

Çiğdem akşama kadar bunları anlattı. Evvela nasıl gözük-
tüklerini söyledi, sonra kulaklarına vuran sesleri... Bütün bu
arada kendisini de tarif etti. Hatta koyunları bir araya toplama-
mak için bir alarm işareti gibi dudaklarında heyecanlı duyulan
ıslığı tekrar çaldı ve büyük kuşların âdeta seslerini işitti. Ku-
laklarının ta yanı başında kanatlı binlerce böcek sesleri gibi
vınıyorlar ve birdenbire bir su üzerine düşercesine, zardan
kanatları kırılıp kopmuş kadar yavaş yavaş kayboluyorlardı.

Bununla beraber akşam Düzlük Ovası'ndan gelip Başaltı
taraflarını teftiş edecek jandarma yüzbaşısına kadar, Çiğdem
kendi bildiğinden daha başka hiç kimseden bir şey öğren-
medi.

Sonra yüzbaşı geldi, Çiğdem'i yanına götürdüler.

Çiğdem gördüklerini bir kere daha anlattı. Her defasında
daha çok heyecanlanıyordu. Kulaklarında, sürülerle ge-
çer-ken ekinleri silip süpürecek vahşi kuşların gürültüsünü yeni-
den duyuyor, yüzükoyun yere yattığı dakikalar derisini yırtıp
çizen çalıları hissediyordu. Jandarma yüzbaşısı, Çiğdem'in
ellerini sımsıkı tuttu:

– Seni tebrik ederim, dedi, onlar kuş değil... Sen uçak gör-
müşsün küçük Çiğdem.

Uçak!..

– Demek ki onlar birer kuş değil!..

– Hayır, küçük Çiğdem... Onlar... Nasıl söyleyeyim...
Mesela bir araba, havada uçan bir araba. Âdeta kanatlı bir
araba...

Çiğdem:

– Nasıl bir araba, dedi, ama onları çeken birer öküz yoktu
yüzbaşı!..

– Yoktur, çünkü kendiliğinden uçar onlar! İçinde insan
vardır onların!..

Çiğdem o gece erkenden uyudu...

Ertesi gün, Başaltı tarlalarını teftiştten dönen yüzbaşı, Çiğdem'i köyün dışında buldu. Daha doğrusu tırıs giden hayvanın önüne bir ağaç altından tarla kuşu gibi fırlamıştı, gözleri yeşil kanatlı bir su böceği gibi parlıyordu. Yüzbaşı:

– Hayrola Çiğdem abla, dedi, bir gecede ne kadar büyümüşsün sen?.. Bu sabah da mı uçakları gördün yoksa?..

Çiğdem birdenbire yanına kadar sokuldu:

– Hayır yüzbaşı, dedi, ama seslerini gene işitiyorum. Kulaklarımın içinde... Onları ilk defa işittiğim gibi duyuyorum.

– İşitirsin küçük Çiğdem... Tekrar geçer onlar. Hem belki de daha çok geçerler, daha da yakından geçerler.

– Demek ki buradan geçip yuvalarına gidiyorlar. Acaba çok uzakta mı yuvaları onların?..

– Uzak...

Yüzbaşı elleriyle işaret etti:

– Çok uzak, dedi, uzakta.

Çiğdem'in birer yeşil böcek kanatlarına benzeyen gözleri su üzerine değer gibi kırpıldı:

– Uzak, dedi, ne kadar?.. Bir ay mı? Yoksa bir yıl mı uzak?..

Yüzbaşı, Çiğdem'in düşündükçe kırpılan gözlerine doğru eğildi. Yeniden:

– Uzak, diye fısıldadı, uzakta. Çok uzakta...

– Şu hâlde oraya kimseler gidemiyor demek yüzbaşı!..

– Gider Çiğdem abla, ama bir erkek gidebilir.

Çiğdem belki de birdenbire yüzbaşının hayvanı önüne yatacak, büyük ve mevsimsiz kuşların yuvasına kendisini de götürmesini isteyecekti. Yalnız gene birer tespih tanesi gibi

dağılmış koyunları bir araya toplamak için geriye döndüğü bir dakika, yüzbaşı birden hayvanı mahmuzladı:

– Gelecek sene küçük Çiğdem, dedi, gelecek sene gene konuşuruz!..

Çiğdem etrafına bakındı:

– Yüzbaşı yüzbaşı, diye haykırdı.

Bir toz bulutu birdenbire gözlerini kapamıştı. Kulaklarında bir ses işitti:

– Onlar birer kuş değil, onlar birer uçak küçük Çiğdem. Geçerler, gene geçerler.

Geçerler... Acaba hangi mevsimde? Bir kırlangıç gibi Zeytinli tepelerine baharda mı gelecekler, yoksa bir tarlakuşu gibi yaz sabahları mı uçacaklar? Daha doğrusu ıslak toprağı kurutacak ilk güneşle mi? Ağılda ilk yumuşak hayvan sesleri ve ağaçlarda ilk tomurcuklarla beraber mi?

Çiğdem bunları birer birer düşündü. “Geçerler,” dedi, “geçerler küçük Çiğdem!..” Ve dudaklarında koyunların Zeytinli tepelerine doğru kopmuş birer tespih taneleri gibi dağıldığı zaman işitilen bir kurt ıslığı duyuldu.

Keçi yollarından tespih taneleri birer birer toplandı, Zeytinli tepelerinden üzerlerine güneş vuran parlak bir yağmur seli gibi yavaş yavaş aşağıya doğru yuvarlandılar.

II

Ertesi yıl şu oldu:

İlk uçağı nasıl gördüğünü birinci hikâyede anlattığım Çiğdem kendisi de uçmaya karar verdi.

Bir tepenin üzerinde kollarını boydan boya açıyor ve ormanda henüz tesadüf edilmemiş bir kuş kadar garip sesler çıkarıyordu.

Bütün köy ona “Kuş Çiğdem!” dedi. Bazıları da “Ah,” diye söylendiler, “aklını oynattı kızcağız!”

Ve bir gün kollarını bir kuş kanadı gibi açtığı tepede neler yaptığını gözetlemek isteyen köylüler arkasına takıldılar.

Çiğdem, keçi yollarında bir yılan gibi ıslık çalarak yukarı doğru kıvrılıyor, iki kat olarak onu habersiz takip eden köy halkı arkasından yetişemiyordu. Bunların içinde Zeytinli’nin en yaşlılarından en küçüklerine kadar hepsi vardı. Muhtar bir adım önde yürüyor ve ayaklarını Çiğdem’in ayaklarına uyduruyordu. Sonra daha gerilerde çocuklar ve tarla işlerini bırakan kadınlar geliyorlardı.

Çiğdem bir mağaranın arkasından birdenbire kayaların üzerine fırlamıştı. Köylüler arka tarafta kaya altında duruyorlardı. Çiğdem en uçtaydı. Başaltı tarlalarına doğru uzaklaşan ilk uçağı gördüğü yerde... Sağ elini güneşten alnına doğru siper etmişti. Zeytinli tarlaları uçsuz bucaksız bir ova kadar geniş gözüküyor, kızgın güneşten yanmaya hazırlanıyordu. Sonra Çiğdem kollarını açtı. İki tarafa doğru ve bir kanat gibi bileklerinden itibaren onları kırıp oynatmaya çalıştı. Hafif bir rüzgâr eteklerini uçuruyordu. Çıplak ayaklarıyla kayaların üzerinde birdenbire bitmiş bir katırtırnağı kadar garipti.

Köylülerin en korktukları şey Çiğdem’in sesiydi. Hiç işitmedikleri bir ses! Çiğdem bunu neresinden çıkarıyordu? Âdeta gırtlacağı uğulduyor, oraya bırakılmış madenî bir fırıldak, yüzü ve saçları rüzgâra dokundukça birdenbire dönüyor, bu ses hançeresinden mi yoksa göğsü ve başka bir yerinden mi çıktığı belli olmadan işitiliyordu.

Köylüler Çiğdem’in bütün hareketlerine belki de hiç ses çıkarmazlardı. Fakat bu sesi işittikleri zaman vakitsiz öten bir hayvan kadar onda garip bir teşe’üm³ hissederlerdi.

Çiğdem, o gün sıcak bir öğle sonuna kadar orada kaldı. Kayadan kayaya atlayarak daha çok, daha çok yükseldi. Ne-

3 Kötüye yormak, uğursuz saymak

redeyse ellerini yukarıya uzattığı takdirde, başparmağının ucu tam bir gök parçasına temas edecek kadar. Onun için Çiğdem'i takip eden köylüler bir defa bağıldılar:

– Çiğdem, dediler. Çiğdem, düşeceksin kız!..

Fakat hepsi de kayaların altındaydı. Rüzgâr, seslerini Çiğdem'in kulaklarına değil başka bir tarafa doğru alıp götürüyordu. İçlerinden biri, çıktığı kayalara doğru bir tecrübe etmek istedi. Ayakları kaydı, vazgeçti. Sonra hepsi birden ona doğru baktılar:

– Kuş Çiğdem, diye konuştular. Kuş Çiğdem!

Ve köylüler, aralarında, cin çarptığını söyleyerek onu kayaların üstünde bıraktılar.

Çiğdem o yıl bütün yazı böyle geçirdi. Daha bir sene evvel Zeytinli tepelerinin üstünden uğuldayarak Başaltı tarlalarına uzaklaşan uçakları gözetledi. Fakat hiçbirini yoktu. Hiçbir şey gözükmiyordu. Kulaklarına hiçbir ses gelmedi. Köylüler onunla az konuştular ve ara sıra köyden geçen jandarma yüzbaşısını sorduğu zaman alay ettiler. Çünkü yüzbaşı bir gün demişti ki “Geçer Çiğdem kız! Onlar birer kuştur, tekrar geçerler...”

Ne vakit? İlk güneş ve ilk tomurcukla beraber mi? Yoksa uzun bir gün nihayetinde gelen ilk geceyle mi? Ağaçlarda ilk hayvan sesleri ve ağaçlarda ilk öten kuşlarla mı?

Çiğdem, daha ertesi yıl olunca, ilkbaharda Zeytinli tepeleri üzerinden Başaltı tarlalarına uzaklaşan uçakların geçmesini beklemedi. Birdenbire köyde yok oldu. Tam iki ay, bütün köylüler onu konuştular. Günün ekseri vakitleri, elini güneşe siper ederek ilk gördüğü uçakları yakalamak için yükseldiği kayalara tırmandılar. Nahiye müdürü, Çiğdem'in cesedini arattı. İçerlerinden biri, bir bulutun üzerinde Başaltı tarlalarına doğru gittiğini söyledi. “Çiğdem, galiba uçmuş olacak!”

dedi. Bütün köylüler buna inandılar. Kuş Çiğdem'in, bileklerinden birer kanat gibi ellerini sallayarak uçtuğuna... Sonra hiç kimse ondan bahsetmedi. Çiğdem unutuldu.

İşin hakikati şu ki Çiğdem ilkbaharda jandarma yüzbaşısını köy sınırında yakaladığı vakit bırakmamıştı:

– Hani geçerler diyordun, diye konuşmaya başladı.

Yüzbaşı:

– Geçerler, dedi. Fakat ne vakit geçecekleri bilinmez!

Sonra birdenbire şöyle sordu:

– Çiğdem? Onların uçtukları yere yine gitmek istiyor musun?..

– Uzak mı?

– Uzak, uzakta!..

Fakat bu sefer yüzbaşı elleriyle çok ötelere işaret etmedi. Sadece birdenbire ve çok garip bir acele hareket içinde onu eyerine vurdu. Köye girmekten vazgeçerek, Çiğdem'i iki gün karakolda sakladı, sonra aldı Eskişehir'e getirdi.

Hadise 927 senesinde oluyordu. Çiğdem on iki yaşındaydı. Sekiz sene sonra mektebi bitirdiği vakit, yüzbaşı onu karışına aldı ve sordu. Tekrar köye dönmek isteyip istemediğini soruyordu. Çiğdem:

– Hayır! dedi. Bana söylemişsiniz ki bir uçağı bir kız da kullanabilir!

Fakat yüzbaşı, sekiz yaş daha ihtiyarlamıştı. Karısı:

– Bir kadın her şeyi yapamaz, diye atıldı.

Çünkü kendisinde Çiğdem'e karşı bir hak buluyordu. Sekiz seneden beri onu kim yetiştirdi?

Fakat Çiğdem bir kadının her şeyi yapabileceğini söyledi. Hatta bir vapur kaptanı olabileceğini. Ve eğer isterse kış vak-

ti ayaklarında bir kızakla Ankara'ya kadar gidebileceğini!
“Ah,” diyordu, “yollar bir defa yapılsa!”

Jandarma kumandanı ona bakıyor ve karısıyla münakaşalarına karışmak istemiyordu. Sadece, sekiz sene evvel verdiği söz! Eyerin üstüne vurup kaçırdığı dakikalar. Jandarma yüzbaşısı şimdi tam elli iki yaşındaydı ve artık genç bir kızın uçağa binmesini tehlikeli buluyordu. Kadınsa bunu başka bir taraftan istemiyor, “Genç bir kız!” diyordu.

Bununla beraber öyle bir dakika geldi ki yüzbaşı, Çiğdem'in artık yirmi yaşında olduğunu, kendi hayatını kendi yapabileceğini düşündü. Onu bir uçak kampına yolladı. Çiğdem orada iki yıl kaldı. İlk bröveyi aldığı zaman kurs öğretmeni jandarma yüzbaşısını tebrik etti, diğer bir pilot öğretmeni de omuzlarını okşadı:

– İyi yetiştirmişsiniz yüzbaşım, dedi ve ellerini o kadar kuvvetle sıktı ki...

Çiğdem, o gün yaptığı bir tecrübeyle dört yüz metrede tam üç buçuk saat kalmıştı.

Bütün bu dakikalar yüzbaşının karısı, Çiğdem'i ve kocasını merak ediyordu. Hele Çiğdem'i!.. Daha bir gece evvel bir kuş gibi rüyasına girmiş, bir bulutun üzerinde bir karga sesiyle takırdamıştı.

Nitekim eve gelir gelmez onu birdenbire kucakladı ve ağladı:

– Ah, dedi, ne cesaret!.. Ya rüzgâr alıp götürürse?..

Çiğdem izaha çalıştı, ertesi günden sonra da haftada bir defa geldi. Çünkü A ve B brövelerini almaya çalışıyordu. Beklenen şey hiçbir vakit gecikmez!.. Çiğdem de bir gün motorlu kampa geçtikten bir sene sonra artık uçabileceğini söyledi. İlk defa da köyünden bahsetti. Zeytinli tepelerinin üzerinden Başaltı tarlalarına doğru ilk defa geçen uçaklardan...

İki hafta sonra başka bir şey oldu. Memleket turuna çıkacak altı uçak arasında Çiğdem de vardı.

Jandarma kumandanının karısı bu haberi işitince ayağa kalktı ve hafif mırıldandı, kocasına mırıldanıyor:

– Bütün bu işler senin, diyordu, senin başının altından... Ah. Çiğdemcik ya bir düşecek olursa...

Tur haftası şu hadise oldu: Çiğdem, Zeytinli tepelerinden Başaltı tarlalarına doğru uçu.

İlk geçiş... Seneler sonra... Kendi köyü üstünden ve alçalarak... Hasat zamanı altın başakları biçen bir orak gibi. Zeytinli tarlalarından o kadar süratle geçiyordu ki köylüler birer ağaç altına kaçıştılar. Parmaklarıyla havayı işaret ettiler ve ilk defadır ki Çiğdem'i hatırladılar. İlk tomurcuk ve ilk gün ışıklarıyla gözüken kuş!..

Çiğdem daha çok alçaldı, kendi sürülerini otlattığı tepeden sürünerek geçti. Köylüler, ellerini güneşten alınlarına siper ederek onu gözetliyorlardı. Çiğdem bir kırlangıç gibi hareket ediyor, ara sıra kanatlarını kırıp birdenbire öne doğru yükseliyordu. Kulaklarına bir ses geliyordu: “Çiğdem, geçerler!.. Onlar birer kuştur, geçerler?..”

Ne vakit?

Fakat birdenbire daha başka bir şey oldu. Çiğdem motorun durduğunu hissetti. Son dakikada havalandığı iki bin metreden baş aşağı düşüyordu! Hadise, bir saniyenin belki de onda biri kadar kısa bir zaman içinde geçmişti. Paraşütünü açtı ve atladı. Tıpkı suyu yavaş yavaş tebahhur eden⁴ bir denize atlar gibi!.. Yahut bir balık hareketi kadar sakın ve emin bir uçuş...

Köylüler, parmaklarıyla onu gösteriyorlardı:

– Bir kuş!..

4 Buharlaşan

Zeytinli tepelerinin şimdiye kadar görmediği garip bir kuş... Kanatları ne tuhaf?.. Bir balon gibi omuzlarında...

Çiğdem, Başaltı tarlalarına düştü ve toprakta hafif süründü. Fakat köylüler ona yaklaşmadılar. Sadece elleriyle işaret ediyorlar, içerlerinden birkaçı küçük bıçaklarını yokluyorlardı.

Çiğdem göğsünden paraşütü atar atmaz aralarına doğru yürüdü ve koştu.

Köylüler bu sefer kaçmadılar. Çiğdem:

– Ben, dedi. Ben! Kuş Çiğdem!

Muhtar ilerledi:

– Nasıl? diye sordu. Kuş Çiğdem mi?..

Hepsi birbirine bakıyordu:

– Kuş Çiğdem!..

Aralarında ilk kendine gelen yine muhtar olmuştu:

– Demek ki sen, dedi, Çiğdem!..

Köylülere döndü:

– Çiğdem! diye haykırdı. Kuş Çiğdem!..

Ve hepsi birden:

– Çiğdem! diye bağıştılar, Kuş Çiğdem gelmiş!..

O gün, başka bir uçak gelinceye kadar Kuş Çiğdem, Zeytinli köylülerine bir uçağın ne olduğunu anlattı.

SAYFİYEDE BİR NUMERO

Asfalt yapıldıktan sonra bizim sayfiye birdenbire değişti. Daha geçen yaz, akşam serinliğinde köpeklerini alıp yahut kocalarıyla beraber yürüyüşe çıkanlar sayfiyemizin bahçelerine yaklaştıkları vakit hemen geri dönerler, ne denizi hatta ne de rüzgârı onlara bir şey ifade etmezdi. Ara sıra şehirden gelen meraklılar da arabalarla gelir, yine arabalarla giderlerdi.

Fakat biraz evvel de söylediğim gibi asfalt, sayfiyemizi birdenbire değiştirdi. Önümüzden şimdi tramvay geçiyor. İstasyonda arabalar, otomobiller, bisikletli kızlar... Deniz kenarındaki plaj yanında bir de büyük bir gazino açıldı. Sabahleyin denize girmek istemeyen bekârlar sayfiyenin kadınlarını orada seyrediyor, akşam da bira içiyorlar. Geçenlerde başka bir şey daha oldu: Gazino, seyyar bir caz trupunu davet etti.

Trupun sayfiyemize geldiğinden iki üç gün sonra, bir öğle üzeri, kapının önünde bir çingirak sesiyle uyandım. Senelerdir böyle şeyler görmeye alışık değildik biz. Küçük bir sayfiye arabasıydı bu. Dört bir tarafı resimlerle kaplıydı. Üzerlerinde maestronun kemanı, mikrofonun başında şarkı söyleyen delikanlının resmi, büyük bir klarnet ve sonra tam arabanın önünde mavi bir fon üzerine çizilmiş kocaman bir tablo. Bir deniz kızı tablosu. Islak sarı saçları omuzlarına dökülmüş bir kadın. Çıplaktı. Belinden aşağısı klasik deniz kızı tablolarında olduğu gibi bir balık kuyruğuyla nihayetleniyordu. Kırmızı ve yeşil iki renk bu mavi fonlu sulu boya tablonun üzerinde o kadar fazlaydı ki insana garip bir ürperti veriyordu. İsmini okudum: Agra Miçinska. Kısaca: Miçya!

Ertesi ve daha ertesi günler işim çıktı. Bir hafta gazinoya uğrayamadım. Sadece Miçya'nın deniz kızı numarası, ağaçlar arasında dolaşan bir rüzgâr gibi bizim sayfiyeyi baştan aşağı sarmıştı. Bütün delikanlılar yalnız denize giriyor ve yalnız Miçya'yı seyrediyorlardı.

Bir hafta sonra, günlerden bir pazar günüydü. Hava bulutluydu. Hafif bir ıslaklık. Fakat deniz tarafından gelmeyen bir ıslaklık, ağaçların üzerinden doğru, bütün eşyayı nem içinde bırakmıştı. Gazino tenhaydı. Hasır bir iki iskemle pistin ta yanına kadar çekilmişti. Denize hiç giren yoktu. Ağır bir bulut gölgesi altında yüzükoyun yere uzanmış binlerce böcek gibi kumların yalnız çıtırdadıkları işitiliyordu. Caz daha ilk geldiği günden beri bütün sayfiyeyi dolaşan aynı bir hava içindeydi. Alis Fey'in *Büyük Caz*'daki¹ meşhur şarkısını çalıyordu:

Come on here

Come on here

Bir ağaç altına oturdum.

İnsanların çok defa yalnızlık dakikalarında kimi düşündükleri bilinmez.

Kimi düşünüyorum? Pist üzerinde dans edenler var. Aralarında beyaz pantolonlu bir de kadın. Hepsinden daha ziyade o göze çarpıyor. Daha doğrusu yalnız beli göze çarpıyor. Alt tarafında acayip iki bacak. Et ve kemikten yapılmış garip bir pergel!..

Birdenbire bir yağmur damladı. Arkasından bir bir daha... İskemleyi ağacın sık yaprakları altına biraz daha çektim. Hiç kimse yerinden kımıldamıyor. Hemen arkasından maestro-nun bir numarayı haber veren uvertürü ortalığı kapladı. Âdet-a deniz üzerinde yattıklarını söylediğim binlerce böceği kanatlandıracak bir ses. Şimdi belki de Miçya gelecek...

¹ Amerikalı şarkıcı ve oyuncu Alice Faye'in orijinal adı *Alexandre's Ragtime Band* olan filmde seslendirdiği aynı adlı Irving Berlin bestesi. (y.h.n)

Bütün gazonlarda oturanların yeni birer sigara daha yaktıklarını görüyorum. Belki benim içtiğim sigara da henüz bitmedi. Fakat her nedense Miçya'yı ilk defa seyrederken dudaklarımın arasında hiç çekilmemiş yeni bir sigara hissetmek istiyorum. Garson bir kibrit uzattı. Pantolonlu kadın biraz ileride bira içiyor. "Garson!.. Bir şişe de bana!.." Yazık. Gelen Miçya değilmiş. Akrobatik bir numara!..

Sayfiyemizin asfalttan sonra birdenbire değiştiğini söylemiştim. Denize yapışmış bir güneş altında üç ay arka arkaya süren bir yaz ayımız vardı. Hiç ama hiç yağmur yağmazdı. Serinliği ancak denize girdiğimiz dakikalarda hissediyorduk. Odalarımızın pencereleri bir baştan bir başa açıktı. Küçük ve kanatlı böcekler ön bahçeden arkaya geçmek için pencerelerimizi birer kapı gibi kullanırdı. Yataklarımızı bahçeye çıkarmıştık. Hamaklarda uyuyor, ağaç yaprakları arasında güneşin gitmesini bir kuş gibi bekliyorduk. Ne dersiniz; bizi bir sayfiyeden öteki sayfiyeye birleştiren asfalt üzerinde bisikletle plaja gidip gelenlerimiz, ıslak yolda lastiklerin kaymadığından şikâyet ediyor.

Akrobatik numara bitti. Hava buharla o kadar meşbu² ki alçaktan geçen bir kanat kadar bulutların yapraklara değdiğini duyuyoruz. Pist dans edenlerle dolup boşalıyor. Pantolonlu kadın bu sefer kalkmadı. Üzerinde yakadan geçme, göğsü cepli, yün bir ceket var. Garson mütemadiyen sigarasını yakıyor. Ben de yeni bir sigara daha yaktım. Yağmur boşandı boşanacak. Ooof Miçya... Kulaklarım ne kadar seninle dolu... Bir deniz yahut bir ormandan yeni çıkmış gibiyim. Son dakikaya kadar hiç görmediğim, tanımadığım bu yüzü niçin bu kadar çok görmek istiyorum. Bir öğle üzeri, kapımın önünde bir çingirakla uyanıp dışarı baktığım zaman... Küçük bir sayfiye arabasının üstünde bir deniz kızı resmi. Altında büyük, iri harflerle: Ağra Miçinska... Biz yerli erkekler, yabancı kadınları çok seviyoruz.

2 Dolu

Yağmur fazla düşünmeye kalmadan birdenbire boşandı. Damlalar daha sık ve arka arkaya düşüyor. Sıcak ve iri damlalar... Kemancının yeni bir uvertürüyle herkes pistin etrafına daha çok toplandı. Ortada yalnız bir kişinin tek başına dans edeceği yer var. Miçya bu akşam ya çıkmazsa!..

Tam cazın arkasına isabet eden ve numara yapan kadınların birer birer kopup geldikleri yere doğru bakıyoruz. Bir iki delikanlı Miçya'nın da oradan çıkacağını söylüyor. Fakat orada hiç kimse yok. Klarnet çalan Yahudi, en uzun boylusu, elleriyle, ötede ayakta duran gazino sahibine işaret ediyor, Miçya'yı soruyor. Bu akşam yağmur var. Yağmur!..

Miçya ya çıkmazsa!..

Bütün bu tereddütler arasında bir iki dakika ya geçti ya geçmedi. Birdenbire, cazın bulunduğu taraftan değil, plaj tarafından gaziinoya çıkan merdivenlerde bir ses duyuldu. Hafif bir çığlık!.. Başımı çevirdim: Taş basamakları çıplak ayaklarıyla yukarı doğru birisi koşuyordu. Kemancının uvertürü âdeta yağmuru bastırdı: Miçya!..

Miçya, denizden mi geliyorsun? Yağmurun içinden?.. Belki de bir bulut seni aramıza bıraktı? Belki bir sedef kabuğundan dışarı çıktın? Güneş ve köpükle yıkanmış gibisin Miçya!..

Miçya aramızdan koş koş geçti. Omuzlarına bir iki damla düştü. Bir iki damla kollarından yuvarlandı.

Yağmur!..

Miçya'nın bal rengi sarı saçları arasında kızıl bir karanfil vardı. Belinden aşağı, bacaklarını yemyeşil iki kanat sarmıştı. Gemiciler onu denizde görmüş olsalardı ağlarını suya atmaktan vazgeçerlerdi. Yağmur bir aralık arka tarafımızda, denize doğru o kadar fazla dökülmeye başladı ki ufuk kayboldu. Plajın yanındaki evler bir yağmur duvarı arkasında kaldı. Sık ağaçlar arasından damlalar boş iskemlelere birer kuş gibi düşüp düşüp vuruluyor.

Miçya dansa başladı.

Bilmem ben görmeden daha evvel Miçya'nın deniz kızı numarasını seyrettiniz mi? Miçya'nın ince bir beli vardı. Göbeği bir avuç içi kadar küçüktü. Tam orta yerinde bir membaa doğru eğilir gibi, hafif belirsiz çukurdan dudaklarımız bir şey içmek istiyordu, saçları sımsıkı taranmıştı. Bacaklarındaki yeşil kanatlarla pistin üzerinde ara sıra uçup kaybolacak gibi oluyordu. Miçya dans etmiyordu, Miçya bizim gözlerimizi bağlamıştı ve etrafımızda birdenbire denizden bitivermiş bin tane Miçya dans ediyordu. Hepimiz Miçya'yı kolundan tutmak, deniz kızını denize bırakmak istiyorduk. Mehtaplı bir gece, küçük balıklar bir kotranın gövdesine doğru kuyruk vururken Miçya geminin baş tarafında gözükenecekti.

Miçya o gün geç vakitlere kadar aramızda dans etti, şarkı söyledi. Hatta masalarımızı dolaştı.

Birdenbire gazinoyu bir su istila etmiş gibiydi. Yahut deniz, masalarımızın ayaklarına kadar yükselmişti. Miçya sularda yeşil kanatlarını kımıldatıyor; ayaklarındaki kuyruk, bir gemi teknesine dokunur gibi âdeta derilerimize dokunuyordu. Deniz, Miçya'nın beline kadar çıkmıştı. İskemlelerin ve hasır koltukların bütün gazino eşyasıyla beraber sular üzerinde kaldığı bir dakika Miçya aramızdan birdenbire kayboluyor, sonra ansızın başını bir taraftan çıkararak şarkısına devam ediyordu. Miçya'nın tuhaf ve keskin bir şarkısı vardı. Uzak denizlerde gemicileri çağıran bir şarkı... Balığa çıkan delikanlılar, belki bir gece, yine açık denizlerde böyle bir ses işittiklerini hatırlıyorlardı. Sonra birdenbire, gemi yahut kotraların başucunda denize düşmüş bir rengin kanatlandığını görmüşlerdi.

Miçya! Benimle dans edecek misin?..

Birdenbire, bir yaz sona erer gibi kemanın bitiş sesleri duyuldu. Miçya bal rengi saçları arasındaki karanfili masalardan birine doğru fırlattı. Kendisini en çok alkışlayan ma-

saya doğru. Yağmur devam ediyordu. Ve tıpkı geldiği gibi, aramızdan koşa koşa geçti. Plaja inen ilk basamaklarda bir saniye belki durdu. Miçya denize mi gidiyor? Belki de yağmurla denizin karıştığı bir yerde onu bir bulut bekliyor. Belki bir sedef kabuğun içine girecek?

Yağmur damlaları saçlarımızın arasına düşüyor. Pistin etrafına toplanan herkes, hepimiz Miçya'nın arkasından koşuyoruz. Miçya basamakları birer birer indi. Plajın ortasında denize doğru ilerleyen iskeleyle geldiği zaman kollarını uzattı. Bacaklarındaki yeşil kanatlarla bir deniz kızından farksızdı. Caz, tekrar Alis Fey'in aynı şarkısını çalmaya başlamıştı:

Come on here.

Come on here.

Ertesi günü gazinonun reklam duvarında Miçya'nın deniz kızı numarasını görmedim. Bir çingirak sesiyle kapılarımızın önünden geçen arabada da Miçya'nın resmi yoktu. Onun yerine mavi değil, sarı bir fon üzerine çizilmiş bir İspanyol kadının siyah saçları kâğıdı kaplamıştı.

Yalnız, daha başka bir gün, bir vapurun güvertesinde Miçya'ya rastgelir gibi oldum. Üstünde bir erkek ceketi ve sarı saçlarıyla tam bir tezat yapan masmavi bir boyunbağı vardı. Fakat her nedense Miçya'nın yaşadığına inanmak istemiyordum. Nitekim eve döndüğüm zaman da hiç kimseye Miçya'dan bahsetmedim.

Asfalt yapıldıktan sonra bizim sayfiye ne kadar değişti.

DENİZ KENARINDA

Bu yaz, ne bir otel ne de bir pansiyonda oturmadım. Temmuz başlarına doğru alelacele edindiğim bir çadırı, bir gazino sahibiyle uyuşarak deniz minareleri, beyaz çakıllar ve ayakları tırmalayan yüz binlerce kumla dolu bir sahile yarım saat içinde kuruverdim.

Yeni evimi bu ilk dakikalarda görmüş olsaydınız belki de arıların bal yapmak için kendi kendilerine icat ettikleri bir kovan yahut çocukların el işi mukavvalarından yaptıkları bir köşk, hatta bir garaj zannedebilirdiniz. Şunu demek istiyorum ki bütün bir yazı tavanı altında geçireceğim bu portatif ve bezden ev, içinde yatılacak bir meskenden başka her şeye benziyordu.

Bir gün, geldiğim birinci haftasıydı, denizden yeni döndüğüm bir sıra banyo havlusunu çadırın kapısına asmıştım. Bu, işlerime bakan gazinocuya verilmiş meşgul işaretiydi.

İçeride yanıma aldığım kitaplardan birini okumaya hazırlanıyordum ve artık, denizdeki çılgınlıklar bir ağaç üstünde yaz kış öten böcekler gibi beni meşgul etmiyorlardı.

Birden, çılgınlıklar arasında, bir oltaya dokunan balıklar gibi kulaklarıma bir iki kelime çarptı. Kapıya gerilmiş havluyu hafifçe araladım; beş on metre ileride, on dört on beş yaşlarında kadar bir çocuk, etrafına toplanan yedi sekiz kadınlara münakaşa ediyordu. Eğer kadınlardan herhangi biri bahse girecek olursa, denizde yüzerlerken bacaklarının arasından bir balık gibi kayıp geçebileceğini iddia ediyordu.

Kadınlardan biri:

– Terbiyesiz, diye atıldı, sen o numarayı git de cambazhanede yap... Biz hepimiz evli kadınlarız.

Kadınlar denize henüz girmişlerdi. Sadece ayakları su içindeydi ve üzerlerindeki renk renk mayolarla sahilde bitivermiş bir deniz nebatına benziyorlardı.

– Hah ha... Evli kadınlar...

Bunu çocuk söylüyordu. Bir sandalın kış tarafındayken bulunduğu yerden iki adımda sandalın başına fırlamıştı. Yüzü mosmordu:

– Niçin öyleyse, dedi, kadınlar hamamından denize girmiyorsunuz? Burası bizim...

Bir saniye durdu:

– Biz erkeklerin...

Bu sefer kadınlar gülüyordu:

– Ay sen de kendini erkekten mi sanıyorsun, pis balık...

– Erkek tabii... Hele bir denize girin... Bak nasıl bacaklarınızı sıraya dizip birer birer altından geçiyorum.

Kadınlar müşkül vaziyetteydi. Dışarı fırladım:

– Hişt, dedim, buraya baksana sen...

Belki de ileri doğru yürümeye hazırlanıyordum ki birdenbire sandaldan denize atladı ve kayboldu. Sular evvela köpüklendi, gözlerimle uzun uzun çıkacağı noktayı aradım. Yoktu. Neden sonra ta balıkçı kayıklarının dalyan etrafında ağ tuttukları yerde, onu bir nokta belki de bir kuş gibi ancak fark edebildim.

Balık Osman'ın gazinoya nereden geldiği belli değildi. Üç dört seneden beri yaz başlarında gözüktüyor, kânun ayları¹

¹ Eski takvimde aralık ve ocak ayları için kullanılan ortak ad

gelir gelmez gazino kapanınca Balık Osman da kayboluyordu. Üzerinde omuzları yırtık bir gömlek, hem denize girip hem sokakta dolaştığı kısa bir pantolon vardı. Ayakları daima çıplak geziyordu. Fakat hiç kimse diğer fakir çocuklar gibi tırnaklarının uzadığını görmemişti. Bununla beraber onları ne zaman kestiği ve ne vakit yıkadığı da bilinmezdi. Sadece bir balık gibi sert bir derisi vardı. Gözlerinin içi masmaviydi. Denize girdiği zaman bu gözler sularda bir boya yahut bir cam gibi eriyor, ara sıra kayboluyordu.

Akşam, denizden sonra gazinonun bahçesinde oturdum. Birdenbire Balık Osman'ı yanı başımda buldum. Denizden yeni çıkmıştı. Islak yün pantolonundan sular bacaklarına doğru süzülüyor, kirpiklerine takılmış bir iki damla hâlâ orada duruyordu:

– Ha, dedim, sen!.. Gel bakalım... Demek ki kendi ayaklarınla geliyorsun...

Başını mı eğdi, yoksa gözlerimin içine mi baktı, bilmiyorum:

– Öyle, dedi. Kendim.

– Hesap vermeye tabii!..

Birden, içerlerinde güneşli ve masmavi bir deniz uzayan gözlerini kaldırdı:

– Hayır, dedi, sizinle tanışmaya geliyorum!.. Kabahatim yok çünkü... Bana Balık Osman diye takıldılar. İçlerinden biri de evine çağırdı.

– Gidecek misin?

– Bilmem!.. Şimdiye kadar gitmedim. Gazinoda yiyecek bulamazsam...

Arkasını gazinoyu denizden ayıran tahta çitlere verdi, kollarını yine arkaya doğru dayadı. Yalnız gözlerime henüz bakamıyordu. Başı yan dönük, ileride, sabahleyin onu daldı-

ğı yerde kaybettikten sonra ilk defa gördüğüm noktada, balık ağlarının bulunduğu tarafa bakıyordu.

– Niçin, dedim, sana Balık Osman diyorlar?

– Bir balık gibi yüzüyorum çünkü.

– Ya?..

– Babam balıkçıydı. Yaz kış denize çıkıyorduk. Çok defalar büyük balıkları avlamak için yem diye beni denize attığı olurdu. Bir çinekop gibi önlerinde kaçır, sandala atlardım. Vaktinde atlamayacak olursam beni tekrar denize fırlatır, içeri girmeye çalışırsam balık kancalarıyla omuzlarımı kanattırdı. Bir keresinde bir köpek balığı, parmaklarımdan birini kopardı. Nah, görmek istersen...

Sağ ayağını diz kapaklarına doğru kaldırdı. Küçük parmağı bir diş yahut bir satırla koparılıp uçurulmuş gibi orada bomboştı.

O gün bir çay içti, bir dilim ekmek yedi fakat iskemlede oturmadı.

Gazinoda benim portatif evin yan taraflarına isabet eden yer, üstü çinkoyla örtülü, önü boydan boya açık bir yerdı. Gazinoya gelen Rum delikanlıları eğer gazino kadın müşterilerle kalabalıksa buraya çekilip gözleri bir cam gibi kıpkızıl oluncaya kadar burada rakı içiyorlar, yağmur yağdığı zaman gazino sahibi masa ve iskemleleri burada üst üste yığıyor yahut bahçedeki müşteriler buraya sığınıyorlardı. Bununla beraber üstü iyice örtülmemiş ve yamalıydı. Yağmur taneleri masaların üzerine birer ikişer düşer ve yağmur sicimleri düğümsüz bir yumak gibi yuvarlanır dururdu.

Benim gazinoya geldiğim sırada hava açıktı. Bir balıkçı anlattığım bu çinko dam altında bir sandal tamir ediyordu. Yanında tahta bir masada renk renk boya kutuları vardı.

Balık Osman'ı her vakit burada görüyordum. Ya sandalın aralarına ince bir katran dökülmüş tahtaları kalın bir zımpara

kâğıdıyla zımparalıyor ve yıllarca deniz yemiş tahtanın ince tozları dizlerinin üzerinde beyaz bir tabaka yapıyordu. Yahut boya kutularını dakikalarca ellerinde tutar sandal boyanırken gözleri fırçada, boyanın sandala verdiği renge çakılı, belki de gözleri kadar mavi bir denizde, sandalın sularla şıpır şıpır dövüşerek yelken açacağı bir günü tasarlar, sandalın sahibi olan balıkçı İstavri'ye yardım ederdi.

Nitekim birçok defalar da diğer balıkçılarla beraber bir söğüt ağacı altında yırtık ağıları tamir ediyordu. Üç balıkçı, Osman'ı aralarına alıyorlar; gözlerinde Balık Osman'ın denize çıktığı, balıklara yem olarak atıldığı ve bir balıkçı kancasının omuzlarına takıldığı dakikaları dinliyorlardı. Balık Osman bu sıralarda yırtık ağıları işaretler yahut balıktan yeni dönmüşlerse gazinonun çardağına yahut da bir ağaç gövdesinden öteki ağaç gövdesine ağıları bir baştan bir başa gererdi.

Hele tamire çekilen sandalın biteceği gün... Osman mütemadiyen bugünü bekliyor, ilk balığa çıkacağı dakikayı düşünüyordu. Ağılar yeni alınmıştı. Belki de denizde o zamana kadar tanıyıp görmedikleri yeni balıklar bulacaklar yahut bir el kadar büyük güneş balıklarıyla gazinoya döneceklerdi. Osman, sayfiyede, balıkçıların verdikleri yiyeceklerden başka, garip bir numarayla daha para kazanıyordu.

Bilhassa bu numaraları yaptıranlar kadınlardı. Sandaldan denize para atıyorlar, Osman ne kadar derin olursa olsun hatta en dalgalı zamanlarda bile gümüş paranın arkasından bir kurşun gibi fırlıyor; ya parmaklarının ucunda yahut dişleri arasında, bazı kereler de sol ayağının iki parmağıyla yakalayıp onları yukarı çıkarıyordu. Yalnız birçokları onar para atardı. Fakat hiçbirini denizde bırakmaz hatta suya inen para gözlerinden nasılsa kurtulup kuma değmiş olsa bile gene bulup getirirdi.

Bir gün suç işleyecek bir köpek gibi Osman'ı başı önünde buldum:

– Hani şu kadın, dedi, bana terbiyesiz diyen yok mu? Hasan Reis’le sözleştik, ona ağ kuracağız!

Hasan Reis gazonoda yatan balıkçılardan biriydi.

– O da nasıl şey, dedim, denizde kadına ağ kurulur mu?

– Kurulur, dedi, Hasan Reis yapacak işte. Onun kılıç balıklarına kurduğu ağ var. Sonra kadını tutup deniz kızı diye balıkçılara gösterip zevklenecek.

– Sakın, dedim, biliyorsun Hasan Reis’i ikide bir polisler arıyor...

– Yok canım, küçük bir ders... Bakalım bana bir daha Balık Osman desin...

Balık Osman’a sayfiyede herkes Balık Osman dediği hâlde, her nedense gazinonun az ötesindeki kırmızı köşkün ev sahibine kızıyor, kadınla bir türlü anlaşılamıyordu.

Gece Hasan Reis’le ben de vardım. Balık Osman, dalyanda balıkçıların yaptığı gibi ağları denize bıraktı. Burası tam kırmızı köşkün önüydü. Deniz derindi, ağlar kuvvetliydi. Hasan Reis:

– Bu ağlarla kılıç bile tutulur, dedi, kadın neye uğradığını fark bile etmez.

İkisini de boş yere ağları denize atmaktan vazgeçirmeye çalıştım. Hepsi nafileydi. Gece içinde ağları atarken Osman’ın gözleri bir balık gözü gibi parlıyordu. Hasan Reis ağları çabuk çabuk bırakıyor ve balıkçı oldukları için de hiç kimsenin görmesinden şüphe etmiyorlardı.

Gece, Balık Osman uyumadı. Ne olur ne olmaz diyordu, ağlar belki sürüklenir, belki bir köpek balığı parçalar, belki fırtına çıkıp harap eder. En korktuğu şey gündüz ağları taramaya başladığı zaman kadının ağ içinden kurtulup kaçmasıydı.

Sabah çadırın önünde oturdum. Osman gazinodan denize doğru uzayan tahta iskelede ayaklarını sulara uzatmış kırmızı köşkteki kadının kendi iskelelerinden denize ineceği dakikaları bekliyordu. Şimdi kapı yavaş yavaş açılacak, kadın, denize kendisini arka üstü rahatlık ve emniyet içinde bırakacaktı.

Hasan Reis, sandalla az ileride dolaşıyordu. Balık Osman hemen suyun altından kadını bacaklarından tuttuğu gibi ağların kapısına doğru sokacak, sonra iki üç balıkçı daha ağları çabuk çabuk toplayacaklardı. Kadın bir balık gibi çırpınacaktı.

Fakat Osman bunu yapamadı. Çünkü ne gündüz ne gece kadın denize girmedi. Pencerenin önünde yalnız kitap okudu, karşıda balıkçıların ağ tutmasını seyretti. Bir defa da tam sahile isabet eden duvar üstündeki bir iskemlede oturdu, gazinoya baktı. Osman küfretti ve bir sabah da erkenden ağları topladı. Hatta kapısını kapamadı, içerdekilerin hepsini serbest bıraktı.

Geçen hafta İstavri'nin tamire çekilen sandalı bitmişti. Bu hem bir balıkçı sandalı hem de bir tenezzüh² kayığı olmuştu. Etrafı koyu mavi ince bir çizgiyle çizilmiş, üstü tenteli ve gıcır gıcır bir sandaldı.

Gazinodakiler hep bir araya geldiler, ismini “Bulut” koydular.

Bulut...

Bu ismi gotik bir harfle sandalın baş tarafına ben yazdım. Kıç tarafına, Acem tasviri gibi saçları omuzlarına dökülmüş bir kadın resmi çizdim. İstavri, gazinocudan aldığı ödünç parayla sandala kadife iki minder tedarik etti. Dümen iplerini eski bir sandaldan geçireceklerdi. Osman'la İstavri uzun uzun münakaşa ettiler, dövüşe kalktılar. İstavri parasının olmadığını söylüyor, Osman sandalda her şeyin yeni olmasını arzu ediyordu.

2 Gezinti

Bir sabah erkenden Bulut denize indirildi. Hepimiz ve Balık Osman sandalla küçük bir gezinti yapacağımızı zannediyorduk. İstavri, Bulut'u iskeleye bağladı. Osman gözleri sandala takılı:

– Tıpkı, dedi, bir güneş balığına benziyor.

İstavri bunu işitmek istemedi. Osman, o gün akşama kadar sandalın etrafında denizde dolaştı fakat parmaklarını değdirmemi, üstüne su bile sıçratmadı.

Ertesi günü Osman'a artık gideceğimi söyledim.

– Osman, dedim, hani benimle gelecektin...

İstavri'nin sandalına, balıkçı ağlarına, kırmızı köşke ve gazinoya baktı:

– Gelirim! dedi.

Çadırın evvela kulüp bayrağını indirdik. Osman, toprağa çakılı küçük kazıkları söktü. Rüzgârla dolu bezler birdenbire söndüler. Çadır yere kapandı.

Osman'la bir saat içinde hepsini dertop ettik. Gazinocunun arka tarafta yemek pişirdiği mutfakta karyolasının altına koyduk. Gelecek yaza kadar kar ve yağmurdan portatif evimiz orada muhafaza edilecek. Balık Osman'ı bu sene çarkçı mektebine vereceğim.

İKİ DEFA ÖLÜM

Şehirlerin de tıpkı insanlar gibi bir ruh ve tabiatları vardır. Onlar da bizim gibi korkak, cesur, çekingen ve bazı kereler atak olur. Bilhassa işgal ve harp sıralarında bina kalabalıklarının bu garip psikolojisini hissetmemeye imkân yoktur.

Büyük Harp'te¹ Şarkî Makedonya'da Türk-Alman milis kuvvetlerinin karargâh kurdukları merkez hakikaten korkulu günler içindeydi: Ev, cadde, ağaç ve bütün bunlardan ibaret bir şehrin tıpkı bir insan gibi nasıl bir hayatı olduğunu orada görebilirdiniz. Basit çocukluk günlerimizin içinde geçtiği sokaklar ara sıra gözlerimizden birdenbire kaybolup siliniyordu. Onu tekrar ortaya çıkaracak olan şey neydi? Bir silah sesi mi? Yoksa bir mekkâre² kıtasının hareketi ve üzerinden karanlık bir gece geçtikten sonra tekrar doğacak olan güneş mi? Bunu hiçbir vakit kestiremedim. Fakat bazen de öyle olurdu ki tehlikeyi hisseder etmez bir devekuşu gibi başını topraklara sokup korkusunu geçiştirmek isteyen şehrin, pençelerini ileriye uzatmış bir aslan gibi kükrediğini işitirdik.

Şarkî Makedonya, hakikaten harbin en sinirli günlerini yaşıyordu. Yunanlıların hangi tarafa iltihak edecekleri³ şüpheliydi ve bulunduğumuz topraklar haddizatında⁴ iki milis mıntıkasına ayrılmıştı: Birisi Türk-Alman nüfuzu altındaydı. Şehrin tren yolundan ötesiniyse İtilaf Kuvvetleri tutuyordu. Bu itibarla da hiç kimse kimseden emin değildi. Günün

1 Birinci Dünya Savaşı

2 Osmanlı ordusunda taşıma işlerinde kullanılan at, deve, katır vb. hayvanlar

3 Katılacakları

4 Aslında, esasen

herhangi bir dakikasında sokağa çıkacak olanlar, mesela bir kunduracı, terzi, lokanta işleten adam. Hepsini kendi işleriyle ayrı ayrı meşgul görürdü. Fakat aslında garip bir nehir bunları birbirine bağlar yahut kulaktan kulağa uzanan birtakım teller bir saniye birdenbire harekete gelerek dükkânlar kapanır, kepenkler iner, hatta lokantada yemek yiyen ahalinin her şeyi yarıda bırakarak ve işin en tuhafı evine bile kaçmaksızın sokak ortasında başıboş alabildiğine koştuğu görülürdü.

Şu kadar var ki Türk-Alman nüfuz mıntıkası ile Şarkî Makedonya'nın garp hudutlarında İngilizlerin milis teşkilatı yaptığı iki nokta arasında bariz bir fark göze çarpıyordu. Almanlar o her vakitki cakacı hareketleriyle caddelerde mütemadiyen nöbet tutarlar, gezinirlerdi. Hâlbuki İngiliz mıntıkasında sivil ahaliden başka bir kuvvetin gözüktüğü yoktu. Sanki oraya adımlarını atacak olanlar rahat, kendi hâline bırakılmış bir tabiat parçasının sakin manzarasını bulurdu ve gün geçmezdi ki Alman casuslarından birinin karışık dağ geçitlerinde kurşuna dizildikleri işitilmesin!..

Nitekim şimdi anlatacağım vaka da böyle oldu. Bu, bizzat benim başımdan geçmedi. Fakat daha sonra başımdan geçecek bir hadiseye başlangıçtır:

Bir sabah milis kuvvetlerinin idare edildiği köşke gittiğim zaman kumandanın değiştiğini hayretle gördüm. Hâlbuki en fazlası daha yedi saat evvel istihbar⁵ odasından evime dönerken henüz bir hafta önce tayin edilmiş olan kumandan, mevkiinden emindi. Kendi kendine birtakım planlar tertip ediyordu. Yunanlıların Türk-Alman cephesine iltihak kararlarını alır almaz şimaldeki İtilaf Kuvvetlerine yapacağı ani baskını tasarlamakla meşguldü. Fakat gece yarısından sonra iş değişmiş; kumandan, milis teşkilat başından erkânıharbiye⁶ emrine alınmış, yerine Afrika müstemlekeleri⁷ umumi

5 Haber alma

6 Kurmay heyeti

7 Sömürgeleri

valisi Von Hörbiger getirilmişti. Üstelik Hörbiger kendi emrini yine bizzat kendisi getiriyordu.

Burada Von Hörbiger'i tarif etmeyeceğim. O vakitler Şarkî Makedonya'da bulunmuş olan tirendaz ve şövalye arkadaşlarımdan birçoğu onu tanırlar. Daha doğrusu Von Hörbiger Büyük Harp'te Türk ordularında vazife alan herhangi Alman'dan biridir. Mesela kendisinin rütbesi ancak bir yüzbaşı olduğu hâlde bir miralaya selam vermeyecek kadar asker disiplininin uzaklığı ve ilk iş olmak üzere de Türklere karşı büyük bir gaf yaptı. Yerli ahaliyle irtibatını muhafaza için bir Türk yerine Yunanlı bir kâtip angaje etti.

Von Hörbiger'e ilk adımı ne kadar yanlış bir yol üzerinde attığını söylemeye pek vakit bulamadım. Selefinin hazırladığı planları hemen tatbik etmek istediği için İngiliz nüfuz mıntıkasında kısa bir seyahate hazırlanıyordu. Hatta bu kararını verdiği zaman bir gece değil bir gün ortasıydı. Sivil giyinmişti. Güneş altında kırmızı, sıhhatli ve canlı yanakları siyah rügan iskarpinleri gibi parıl parıl parlıyordu. Yalnız, gidiş o gidiş oldu. Benim sonraları öğrendiğime göre Makedonya milis kuvvetleri kumandanını, İngilizler daha tren istasyonunda tevkif edebilirlerken bunu yapmamışlardı. Von Hörbiger'in şehrin şimal mahallesinde elini kolunu sallaya sallaya öteye beriye girip çıkmasına müsaade etmişler; âdetâ, bu sözde bitaraf mıntıkanın kâğıt üzerinde insanlara verdiği bütün hayat hakkından istifadesine imkân bırakmışlardı. Hörbiger şüphesiz ki cesaretine güvenen bir adamdı. Fakat her nedense kalın ensesi ve bir meşe ağacından yapılmış gibi dimdik, ağır gövdesine rağmen her istediği bir dakika, herhangi bir ağaç dalına konabilecek bir serçe kadar çevik zannediyordu. Yahut yine kendisine göre, tehlikenin avuçlarına doğru yaklaştığı saniyeler sır olmasını bilen bir adamdı. Onun için cesaretine güvenerek ayaklarını yorgandan çok dışarılara çıkaran Von Hörbiger, İngilizlerin memnu mıntika ilan ettikleri tren hududunun ötesine kadar bile yürümüştü. Yalnız geriye dönmek istediği zaman birdenbire işleri değiş-

miş buldu. İstasyon bomboştu. Çiseleyen bir yağmur altında ilerde tren hattının kaybolduğu tepeler ve dönemeçlere doğru hazin bir ıssızlık göze çarpıyordu. Bu sırada bir kuş, başı üzerinden uçtu ve evvelce sığ bir sudan atlar gibi rahatça kendi nüfuz mıntıkasına geçtiği yere yakın, iki nöbetçiyle çevrildi. Yanlarında bir de at vardı. Von Hörbiger ilerledi fakat hiçbir vakit hele bir harp zamanı, bir insana verilecek serbestliğin hududunu tayin edememişe benziyordu. Nöbetçiler yolun kapalı olduğunu, eğer mutlaka ileriye gitmek istiyorsa tepeden dolaşmak mecburiyetinde kalacağını, yol uzunsa emirlerine bir at tahsis edildiğini söylediler. İşin daha tuhafı Von Hörbiger mukabelede bulunamamıştı. Karanlıkta yalnız iki dudak arasından çıkan kelimeleri işitebiliyor ve ağaç, toprak, su, hatta çok güvendiği silahının bile olanca manasını kaybederek hafızasından silindiğini görüyordu. Hörbiger bu emre itaat etmekten başka ne yapabilirdi?.. Bir cigara yakar gibi hızla hayvana atladı. Belki de geriye dönerek silahını boşaltmak istiyordu. Fakat aynı saniyelerde, Von Hörbiger'in arkasından, tam onu omuzlarından yakaladığı zaman boylu boyunca yere çivileyecek kadar nöbetçilerin silahı süratle yetişmişti. Hörbiger bir küfür savurdu ve düştü.

Milis kuvvetleri kumandanımızın ölümü böyle olmuştu.

Hikâyem bu vakayla bitmedi. Von Hörbiger'in uğruna ben de gidiyordum. Nasıl kurtulup yaşadığıma bugün bile şaşarım.

Şarkî Makedonya'daki gizli vazifem bütün vakalar ve hareketlerden beni mesul tutuyordu. Bugün için bu kelimenin manası belki de garip gelecektir. Fakat hakikat buydu. Von Hörbiger'i mademki yabancı mıntıkada bir teftiş dolaşmasına çıkmaktan alıkoyamamıştım, derhâl İngiliz milis kumandanlığına haber vermekliğim lazım geliyordu. Kendi hesabıma Von Hörbiger'in müspet bir netice elde edeceğine inanmamakla beraber onu haber veremezdim. Şimdi anlatacağım hadise böyle bir ihmalle başladı:

Hörbiger'in iki kurşunla vurulduğu dakikalardan evveldi. Hususi odamda kumandanın dönüşünü heyecanla bekliyordum ve hareketlerini ne kadar aşırı telakki edersem⁸ edeyim geri gelmesi lazımdı. Kapım birdenbire açıldı. Daima masamın üzerinde duran tabancama elimi uzatmaya yahut bir ısıklıkla baskına uğradığımı haber bile vermeye vakit bulamadan kısıkvrak yakalandığımı gördüm. Bizden hiç kimse kaçırıldığımı fark bile etmemişti.

Karargâhta omuzlarından geçirilmiş tek bir kayış olmasa bir asker olduğuna ihtimal vermeyeceğim İngiliz kumandan:

– Von Hörbiger'e yardımla itham ediliyorsunuz, dedi. Yalnız sizi affetmek çarelerini aramıyor değilim...

Hemen anladım ki İtilaf Kuvvetleri benim şahsımda Şarkî Makedonya'nın Türk ahalisinden çekiniyorlar ve ekseriya Alman casuslara yaptıkları gibi açık bir ölüm cezasından daha çok, gizli bir işkence usulü araştırıyorlardı.

Kumandan bir İngiliz'in temkinli adımlarıyla bir pencereden öteki pencereye gidip geldi, zile bastı:

– Beyi götürünüz! dedi.

Bana döndü:

– Kurtulmanız için bir çare arayacağım! diye ilave etti.

Çıktım!..

İngilizlerin beni kurşuna dizdireceklerini çoktan anlamıştım. Ah ölümün bu işkencesiz olanını beklemek... Aradan iki gün geçti, kimseyi görmedim. Hatta havada bir kuşun olduğunu, bir yaprağın kımıldadığını bile... İki gün sonra öğrendiğime göre İngiliz kumandan cezamın hakiki surette tayini için beni umumi karargâha yollamak lüzumunu duyarak orduya erzak götüren kamyonlardan birini intihap etmiş...⁹

8 Sayarsam

9 Seçmiş

Buraya kadar bana biçilen ölüm cezasının şekli hakkında hiçbir fikrim yoktu. Fakat iki muhafızla beraber kamyonun hareket edeceği askerî mıntıkaya geldiğim zaman iş değişmişti. Muhafızlardan biri kamyonun yarım saate kadar kalkacağını, yolda tehlike olduğu için de kamyona yüklenen erzak çuvallarından biri gibi götürülmekliğim lazım geldiğini söyledi. Derhâl hayatımın kamyona ayak bastığım dakika nihayete ereceğini anlamıştım. İngilizler beni bir esir olarak saklamaktan fazla yolda harcamak istiyorlardı. Belki de Türk ahaliye karşı bu kaybı bir kaza olarak göstereceklerdi.

Bilmem, haytanızda böyle dakikalar geçirdiniz mi?.. İnsanın öleceğini bilerek bir hileye itaat etmesi!.. Derimin dikenleştiğini, âdeta benim için mukadder bir ölüm dakikasından çok daha evvel bir tırpanın kuyruk sokumumdan itibaren, ta ensem kadar, tüylerimin üzerinden keskin bir bıçak temasıyla geçerek bilendiğini duyuyordum. Askerler önümden birer ikişer geçip gidiyorlardı. Gece basmak üzereydi. Müthiş bir rüzgâr esiyordu.

Herhâlde kurtulmak istiyorsam vakit geçirmemek lazımdı. İstasyonun camları kırık penceresinden birbiri arkasına kamyonlara yığılan çuvalları seyrediyordum ki birdenbire hâlimden bir istasyon memuru olduğu anlaşılan biri yaklaştı. Arka kapıda hemen oraya bırakılmış bir kaputla bir asker başlığının hazır olduğunu söyledi.

Hiçbir vakit hayatımda bu kadar süratle iş gördüğümü hatırlamıyorum. Şarkî Makedonya'yı işgal ettiğimiz sıralar milis kuvvetlerinin yanı başında bilhassa gizli bir teşkilatla uğraştığımı söylemiştim. Fakat İngilizler bu teşkilatın hedefini biliyorlar, hatta onu çalışmasından alıkoyuyorlardı. On beş gün içinde Türk-Alman gizli teşkilatına mensup yirmi bir kişi kurşuna dizilmişti. Hâlbuki o vakitler bizim kullandığınız ajanlar da bundan daha fazla değildiler.

Hakikaten istasyon memurunun söylediği kaput tam tarif ettiği yerdeydi. Alelacele üstüme geçirdim. Başlık kulakları-

ma kadar inmişti. Bu hâlimle İngiliz şoförlerin yanında çalışan Yunanlı muavinlerinden o kadar farksızdım ki kimsenin beni teşhis etmesine imkân yoktu. Aynı adam kamyonu yüklenen ağır çuvallara nezaret ettiği sıra kulaklarıma bir iki kelime daha fısıldadı. Bunları birer mors işareti gibi kolaylıkla anlayabiliyordum.

Kamyonu benim yerime yükletilecek içi taş dolu bir çuvalın da nakil vazifesini yine ben yapacaktım.

Bundan ötesinin çok kolay, korkunç fakat tuhaf geçtiğine şüphe yoktur. Bir kere çuvalın içerisine doldurulup hazırlanmış taşları bir vücudu yukarı çıkarır gibi kamyonun üstüne yerleştirmek zor oldu. İngiliz şoför korna çalarak mütemadiyen sabırsızlanıyordu. Rüzgâr hâlâ dinmemişti. Kulaklarım yıldırım düşen bir ormanın içine girmiş gibi uğulduyor ve daima yakında olan birisi tarafından çağırıldığımı işitiyordum. Bu kimdi? Belki de bana pek yakın olan yahut beni büyüttmüş olan birisi ve belki de ölmek üzereydim. Çünkü bu yakın sestten daha başka ve garip bir senfoni gibi bütün tanıdıklarımın seslerini işitmeye başlamıştım. Bu tuhaf ses illüzyonu içinde işimi hemen yaptım, kamyon dört muhafız neferle diğer kamyonlar önde olarak ağır ağır hareket etti.

Hikâyenin arka tarafı şu:

Az sonra belki de Von Hörbiger'in kurşunla toprağa yüzüstü kapandığı yere yakın durduğumuzu hissettim. Gece hiçbir tarafta ışık yoktu. Rüzgâr dinmişti. Hafif bir yağmur çiseliyordu. Yerler kaypaktı, titriyordum ve hâlâ benim için tayin edilmiş olan ölüm şeklinden haberim yoktu. Şoför kamyonun kapısını açtı, dışarı fırladım. Aynı dakikalar bir uçurum kenarında, hemen dokunulduğu zaman büyük bir süratle ve tepetaklak yuvarlanacak kadar dik bir meyilde durduğumuzu dehşetle fark edebildim!

Kamyonun üzerindeki dört muhafız çoktan atlamıştı, kamyonun lambası yanmıyordu. Yalnız nöbetçilerden birinin

elindeki küçük bir fener bir ateşböceği gibi karanlıkta ara sıra yanıp sönüyordu. Dar bir yoldan sonra uçuşumun arka tarafında karanlık bir orman yükseliyor, daha ileride, çok ileride, âdeta benim başka bir dünya gibi gördüğüm bir yerden, belki de bir asker müfrezesi tarafından yakılan bir ateşin yalazları sanki bütün ormanı birdenbire tutuşturup yutacak kadar vakit vakit keskin ve çok kereler dumanlı ve donuk bir parıltı hâlinde fark ediliyordu. Muhafızların yanına yaklaştım, şoförün daima acele eden sesi kulaklarıma çarpıyor ve onbaşının yine birer mors, fakat alelacele verilen birer mors işareti gibi kesik kumandaları duyuluyordu. Bir muhafız, kamyonun uçuşuma doğru eğilmiş yan sathı mailindeki kapağın vidasını gevşetti. Onbaşı:

– Tamam! dedi.

Aynı dakika kamyonun yan kapağı aşağı inmişti. Bütün içindekilerin sesi taşlara çarpan bir gürültü hâlinde ağır ve boğuk duyuldu.

Onbaşı:

– Kapağı vidalayın! diye emretti.

İki nöbetçi süratle vidaları taktı.

– Hazır mıyız?

Uçuşumun kenarındaydım ve aşağıya karanlık bir kuyuya bakar gibi bakıyordum. Muhafızlardan biri kolumdan hızla çekti yürüdüm.

Şoför yerine çoktan geçmişti. Kamyon bir direksiyon hareketiyle asıl yola girdi ve karşı tarafta, ormanın içine sapar sapmaz, ilerideki alevler kayboldu. Şoförün yanında dimdik oturuyordum. Kulaklarımda uçuşumdan yuvarlanan bir cesedin çıkardığı iniltiler vardı. Kafamın taştan taşa çarparken sızladığını âdeta hissediyordum. Her tarafım yaralanmış gibi ağrıyordu. Her şeyin bununla bittiğini sandığım bir sırada daha başka bir şey oldu. İngiliz şoför birdenbire durdu. Boş

kamyondan hemen atlayan onbaşıya kulaklarının bir ölüm iniltisiyle tıkandığını, içinde bir adam bulunan çuvalın ya kamyonda diğer taş dolu çuvallar arasında evvelce ezilerek kaldığını yahut uçurumdan yuvarlanırken bir ağaca takıldığını söyledi. Onbaşı kulaklarına çarpan bu iniltiyi nereden işitiyordu?.. Yalnız, büyük bir tehlike geçiren vücudumla o kadar çok ona yakın oturuyordum ki asabımın bütün hareketlerini olduğu gibi nakletmesinden şüphelendim. Ve şoför, ta karargâha varıncaya kadar uçuruma yuvarlanmış bir adamın iniltilerini işittiğini söyleyip durdu.

Yolda, kamyonun sert ışığı önünde gece kuşları uçuşuyor, ara sıra bir domuz yavrusunun fırlayıp kaçtığı görülüyordu.

BİR GARİP ADAM

Tokatlı Yusuf, garip bir adamdı. Bir çingene karısı, ölümünün bir ağaçtan olacağını söyledikten sonra Yusuf daha garip oldu. O günden beri ne bir ağaç altında oturdu ne bir yaprak gölgesinde dinlendi. Bu yüzden de aç ve işsiz kaldı.

Bir öğle üzeriydi. Üç günden beri sığındığı yerden ilk defa çıkıyordu. İştahsızdı. Ağaçların yıldırım yemiş gibi köklerinden sökülerek üzerine kapandığını hisseden Yusuf, kafasında mütemadiyen dalların kımıldandığını duyuyor, bir çingene karısı:

– Yusuf, diyordu, senin ölümün bir ağaçtan olacak!

Yusuf kendi kendine küfretti, kıçını kaşdı ve yürüdü.

Köy kahvesinin önüne geldiği zaman Yusuf’u muhtar karışladı:

– Yusuf, diyordu, askerlikten döneli bir iş bulamadın gitti. Öküzü boynuzundan yakalar gibi hastalık seni bir yakalamış ki. Ensenden tutup yere bir çalmadığı kalmış.

Yusuf başını eğdi:

– Doğru muhtar, dedi, doğru ama bütün ağaçların üzerime yürüdüğünü hissediyorum.

– Hadi ulan. Ağaç insan üstüne yürür mü hiç!.. Hele bak şu hâline bir. Akbaba’da sana insanlar değil, kurtlar köpekler gülüyor artık.

Yusuf tekrar başını eğdi, kıçını tekrar kaşdı:

– Peki muhtar, dedi, ben şimdi ne iş yapabilirim?

– Ne iş mi yapabilirsin? Şu bizim Tokat korusu...

– Amanın muhtar, onu yapamam işte ben... Akbabalılar beni kurşuna dizip kuduz köpekler gibi öldürsünler ama koruya bekçi yapmasınlar muhtar.

Muhtar kısa boylu ve kambur bir adamdı. Kendi kendine “Zehire zehirle karşı gelmeli,” diyordu. “Yusuf”u bu hastalıktan kurtarmak istiyorsak Tokat korusuna bekçi yapmalıyız!”

İki omuzları arasında araya sıkışmış üçüncü bir omuz gibi duran kamburunu hafifçe kaldırdı:

– Sen bilirsin Yusuf, dedi, köyümüzde sana göre başka bir işimiz de yok. Köye gelen hırsızlar tavuklarımızı oradan alıp götürüyor. Kuşlar da oradan sabahları uçup bizi uyandırıyor, ama ya kurtlar. Ayak izlerini belli etmeden yine oradan Akbaba’ya sarkıyorlar! Hem, iki gün evvel jandarmalar geldi. Ağaçların kesildiğini söyledi. “Eğer,” dedi, “Akbabalılar üç güne kadar koruya bir bekçi bulamazlarsa ‘hükümet’ gönderecek.” Sonra da seni sordu. “Ağaçtan korkan Yusuf”u isterseniz hastaneye iletin!” dedi. Bak, düşün taşın! Ömerli köyün hasta köpeklerini götürecek kamyon Akbaba’dan yarın geçecek... Seni de...

– Amanın muhtar, amanın Allah aşkına.

Ve hasta Yusuf, düşündü taşındı. Kuduz köpeklerle hastaneye gitmektense Tokat korusuna bekçi olmayı tercih etti.

Yusuf, köyün korusunu zaten biliyordu. Ömerli tepelerinden toprakları yalayıp geçen bir leke gibi gözükür, sonra bir dil gibi uzayıp kıvrılır giderdi.

Yusuf hastalığa henüz yakalanmadan evvel birçok defalar yine işsiz dolaşırken hemen yolu üstüne düşen ağaçların altında uyumuştı. Ne tatlı bir uyku!.. Yapraklar güneşten gözlerini siperliyor, hafif bir rüzgâr çıplak ve yorgun ayaklarını

bir mahzen serinliğiyle yalayıp geçiyordu. Hatta bir defasında beş kuruş mukabilinde korudan bir ağacı bile devirmişti. Bir kıymık az kalsın gözlerini çıkaracaktı. Yalnız Yusuf’un bütün bilgisi bundan ibaretti, bir de civar tarlalarda çalıştığı zaman korunun yanından ne vakit geçecek olursa garip bir ürperti duyduğunu hatırlardı.

Vakit gün ortasına yakındı. Yusuf, köy ktibiyile beraber koruya yavaş yavaş girdi. Bir patikadan içeri doğru yürüdüler. Küçük bir dere, koruyu tarlalardan ayırıyordu. Her taraf esmer bir gün parlaklığı içindeydi ve çıt yoktu. Nasıl? İlk dakikalar Yusuf böyle hissederken fikrini birdenbire değiştirmek mecburiyetinde kaldı. Başının üzerinde binlerce yaprak tırdıyordu. Belki üzerlerinde böcekler geziyor yahut kızgın güneş, yaprakları bükerek kıvırıyordu. Yusuf, muhtarın sözlerini hatırladı. Akbabalıları sabahleyin uyandıran kuşlar. Cenuptan gelen leylekler de yine Akbaba’nın üzerinden geçip korunun ağlarında dinlenirler. şile, Beykoz, Yuşa köylerine buradan dağılırlardı. Yusuf, hasta olmadan daha evvel yaptığı gibi gözleriyle hepsini birer birer aradı. Fakat sık yapraklar arasında güneş lekelerinden başka hiçbir şey görünmüyordu. Sonra birdenbire hastalık ve sabit fikri üzerine hücum etti: “Senin lmn bir ağtan olacak Yusuf!..” Bir ağaca doğru elini uzattı, kafasına bir yaprak düştü, bir kuş tam kulaklarının yanında uçtu ve her nedense Yusuf bu sefer kfretmedi. Kendi kendine güldü, köy kâtibinin koluna asılarak hafif bir yokuşu tırmanmaya başladı.

Korunun küçük bekçi kulübesi şimal sırtındaydı. Bura-ya dar bir patikadan gidiliyordu. Ara sıra yapraklar düşüyor ve serinlik Yusuf’un saçlarında uçuyordu. Kulübe önlerine birdenbire ıktı. Kapısı iki seneden beri kilitliydi. İki demir halkayı kanatlarını iki tarafında paslanmış bir zincir birbirine bağlamıştı. Yapraklar arasından nasılsa kurtulan bir ışık tam anahtar deliğine vuruyordu. Kulübenin tek penceresi örümcek ağı içindeydi ve tozlu ağ üzerinde nereden düştüğü be-

lirsiz bir iki damla yağmur güneşle parıldıyordu. Köy kâtibi cebinden anahtarı çıkardı. Paslı kilitte hiç ses işitilmedi. Sanki bir yağ damlası bırakılmış gibi anahtar kolaylıkla kaydı.

Köy kâtibi:

– Yusuf, dedi. Hadi hayırlı olsun.

Kulübenin eşyaları basitti. Bir sedir üzerinde toplanmamış bir yatak. Yorganlar ayak ucuna çekilip bırakılmıştı. Yatağın baş tarafında ağzı açık bir testi duruyordu. Tahta bir masa üzerindeki küflü iki silah vardı. Yusuf yorgana doğru elini uzattı. Belki de üç dört saat sonra içine gireceği yorganları havalandırmak istiyordu. Fakat birdenbire geri çekildi. Yorgan senelerce yatan birisi yeni kalkmış gibi âdeta sımsıktı.

Köy kâtibi kapıda duruyor, paslı anahtarla oynuyordu. Yusuf’a doğru yavaş yavaş yürüdü!

– Vehim! dedi. Bekçi öleli iki sene oluyor Yusuf!

Yusuf buna bir türlü inanmadı. Parmaklarını oraya dokundurduğu saniye vücudunu baştanbaşa yalayıp geçen garip sıcaklığı hâlâ hissediyordu:

– Sakın, dedi, bekçi yeni ölmüş olmasın?

Kâtip:

– Garipsin Yusuf, dedi, iki sene evvel bekçiye gömenler arasında sen de yok muydun ki?

Yusuf bir saniye durdu ve düşündü. Belki de bekçinin neden öldüğünü soracaktı, acaba bir ağaç korkusundan mı? Bu sual dudaklarının tam ucuna geldiği hâlde vazgeçti sormadı:

– Belki de ruhudur, dedi, elimi dokundurunca uçup gitmiş olacak!..

Buna kâtip de inanmıştı. İkisi göz göze geldiler. Yorganın bir tarafında öldükten sonra gözle görülmeyen ve hafif bir sıcaklığa intikal eden bir şeyin orada sanki kımıldadığını

görüyorlardı. Kâtip başını yukarı kaldırdı. Örümcek ağıyla örtülü pencereden parlak bir güneş süzülüyor, tam yorganın üzerine doğru bir kedi gibi kıvrılıp bir yumak hâlinde sokulmaya çalışıyordu.

Yatağı ikisi beraber temizlediler. Kâtip iyi bir adamdı. Yusuf'a yardım ediyordu. Yatağın ayak ucundaki masayı dışarı çıkardılar. Silahlar üzerinde duruyordu.

Köy kâtibi:

– Yusuf, dedi, işte koruda en iyi arkadaşların!

Birisini eline aldı ve hemen bıraktı:

– Nasıl? diye sordu, onları iyi kullanabilecek misin?

Yusuf güldü:

– Akbaba'ya geçen kış gelen kurtları kim vurdu ki...

– Doğru Yusuf... Bir tanesi ne de büyüktü. Sonra ne yapmıştık onları biz?

Yusuf kulübenin önündeki kırmızı toprakları suluyordu. Taşların arasında çimler bitmiş, kurumuş, tekrar büyümüştü. Çardağın altındaki tahta sedire bırakılan yarı ıslak, yarı küflü şilteyi silkti, toz. Üzerinde köpek tüyleri vardı. Belki de kışın bir kurt yatmıştı. Yahut bir serçe ince ayaklarıyla gezinmişti. Oturdular. Köyden getirdikleri zeytin, domates, bir de büyük bir kavun yediler.

Köy kâtibi yemekten sonra Yusuf'un yanında çok kalmadı.

– Ben gidiyorum Yusuf, dedi.

– Güle güle öyleyse...

Sonra birdenbire hatırladı:

– Muhtar, Akbaba'ya inmek için bir eşek gönderecekti, dedi.

– Hatırlatırım Yusuf! Hem Karadayıların bir eşiği boşta...

– Ama yüz lira istiyordu!..

Bu sefer kâtip güldü:

– Sen paradan konuşma, dedi. Muhtar, Akbaba’nın taşından bile çıkarır parayı... Hadi Allahaismarladık.

Serin bir rüzgâr esti. Kâtip yuvarlanan bir taş gibi patikadan uzaklaştı.

Yusuf onu gözleriyle takip ediyordu, bir gece kuşu hemen arkasından uçmuştu. Sert kanatlarıyla kâtibin neredeyse omuzlarını delip geçecekti.

Bir gece kuşu!..

Yusuf birdenbire etrafına baktı. Korunun ara sıra parlak ve daima esmer loşluğu ötede beride yer yer lekelenmişti. Yapraklar arasına saklanmış binlerce ses kulaklarına bir şey fısıldar gibi oldu: “Yusuf senin ölümün bir ağaçtan olacak, Yusuf... Senin ölümün...” Yusuf, masanın üzerinde duran silahları bırakarak, kulübenin açık kapısına elini dokundurmaksızın kâtibin arkasından gitmek istedi. Koştı ve bağırdı. Tıpkı bir keçi gibi bağıırıyordu. Bir kuş yeniden öttü. Fakat kâtip sesini duymadı. Yusuf:

– Vehim, dedi, hiçbir şey yok...

Ve kâtibin yorganda hafif ılıkılığı hissettiği zaman söylediklerini hatırladı. Günün parlak güneşi aklına geldi. Geri döndü. Silahlar oradaydı. Masa üzerinde... Birisi küflenmiş, fakat birisi yepyeni! Havaya doğru kaldırdı. Madenî bir ses ağaç yapraklarını yırtarak geçti. Bir iki dal çatırdayarak düştü. Fısıltılar yapraklar arasında hâlâ devam ediyordu: “Yusuf, senin ölümün...”

Yusuf sabahleyin uyandığı zaman, gün ormanda yeni sökmek üzereydi. Kapının önüne çıktı. Gözlerine çarpan ışıklar onları aldı, ağaç yaprakları arasındaki kuşlara doğru götürdü. Kuşlar. Akbaba’yı sabahleyin onlar uyandırır. Ama kışın da...

Kendine bir kahve pişirdi. Korunun arasından kulübeyi yalayarak geçip giden suda yüzünü ve ayaklarını yıkadı. Fakat sular akıyor, âdeta konuşuyordu: “Yusuf senin ölümün... Yusuf... Bir ağaçtan...”

Yusuf koruyu bıraktı ve köye doğru koştu.

Akbaba’da Yusuf’u muhtar karşıladı. Öküzlerini ahırdan daha yeni çıkarıyordu:

– Yusuf, dedi, sakın yabancılarla mı çatıştın!..

Yusuf birdenbire coştı:

– Muhtar, dedi, bir daha koruya dönecek olursam beni ölmüş bulacaksınız orada... Bütün ağaçlar benimle konuşuyor. “Yusuf,” diyorlar, “senin ölümün...”

– Bir sihirbaz seni çarpmış gibi konuşuyorsun Yusuf... Hâlbuki bütün köy seni akıllı tanır... Ama sen bilirsin... Ömerli’nin uyuz köpeklerini getirecek kamyon şimdi neredeyse gelir... Şile’ye geçen jandarma da yarım saat sonra burada... Deli!.. Kendi kendine kuruyorsun orada!.. Hâlbuki...

Yusuf, uyuz köpeklerin yaralarını düşündü ve tekrar geriye dönmeyi yine tercih etti. Ertesi günü koru civarından geçenler şimalde bekçi kulübesinin bulunduğu bir taraftan gelen birtakım ağaç seslerini muhtara haber verdiler:

– Hani, dediler, koruya bekçi koymuştunuz. Ağaçları köklerinden söküp götürüyorlar da haberi yok...

Muhtar ilkin başını salladı:

– Sana öyle gelmiştir, dedi, Yusuf kimseyi bırakmaz içeriye.

Fakat daha ertesi günü, başka biri, bu sefer Yusuf’u bir ağacı devirirken gördüğünü söyledi.

Muhtar:

– Şile köylerinden bir kaçıktır, dedi. Yusuf o işi yapmaz.

Haberi getiren köylü:

– Tuhafsın muhtar, dedi, tanımaz mıyım Yusuf’u ben... Hem de konuştum. “Yusuf,” dedim, “Akbabalılar seni bekçi diye gönderdiler buraya... Hâlbuki sen...” Elinde bir balta vardı. Sapından tutarak üzerime doğru hiddetle yürüdü. “Sus,” dedi, “niçin kestiğimi biliyor musun ki?” “Hayır,” dedim. “Ama niçin olursa olsun, orman kanunları ağaç kesmeyi yasak etmiştir.” “İş öyle değil,” dedi. Baltasını elinden bıraktı. Ayaklarını yere yıkılmış koca bir meşe kütüğüne dayamıştı. “Bu meşe ağacını görüyor musun,” dedi, “Dün akşam kendimi asılmış gördüm bu meşe ağacında...” “Rüya bu,” dedim, “insan asıldığını da görür, kesildiğini de...” “Ben asıldığımı görmek istemem,” dedi, “hem de bir meşe ağacında... Bir çingene karısı ‘Ölümün bir ağaçtan olacak!’ demişti bana. Kim bilir belki de bu ağaç...” Sonra geri geri çekildi. Bütün ağaçları birer birer göstererek “Belki de bu,” dedi. “Yahut öteki... Yoksa...” Kestiği kütüğe oturdu. Ellerini yüzüne kapadı, ağladı. İşte gördüklerim muhtar...

Muhtar:

– Sakın, dedi, sen de bir ağaç altında uyumuş olmayasın.

Köylü arabasına atladı, öküzler yürüdü.

İşin hakikati şu ki, Yusuf’un orada ağladığı doğrudu. İlk dakikalar kendisinde ağaçtan kaçabilmek kuvvetini bulan Yusuf garip bir şekilde şimdi koruya bağlı olduğunu duyuyordu. Daha doğrusu rüyasında kendisini ağaçlara asılmış, dili bir karış dışarıda, mosmor görüyor; birdenbire uyanıp silahı elinde, kulübenin penceresinde camı açarak, parmakları tetikte saatlerce birisini bekliyordu. Kim gelecekti? Ve gün doğar doğmaz dışarı çıkan Yusuf, ağaçları birer birer dolaşır, kendisini dallarına asılmış gördüğü ağacı arıyordu.

Günler vardı ki öküz arabalarıyla korunun yanından geçen köylüler uzaktan uzağa balta sesleri işitiyorlar, korkuyorlardı. Belki de ağaçlarda bile kuşlar uçamaz, yapraklar ara-

sında rüzgâr esemez olmuştu. Akbabalıları sabahları hiçbir şey uyandırmıyor, köylüler kahvenin önünde yalnız Yusuf’u konuşuyorlardı. Yusuf’un bir haftadan beri Akbaba’ya indiği yoktu. Fakat bir gün birdenbire elinde bir balta yahut arkasında sürüklediği koca bir meşe ağacıyla, kan ve ter içinde, yol başından gözükeceğini bekliyorlardı. Belki de Akbaba’nın bütün ağaçlarını birer birer dolaşarak rüyasında asılmış olduğu ağacı arayacak, sonra hiçbirini bulamadığı zaman ne bir bıçak ne de bir tüfek sesine aldırış etmeyerek bütün ağaçları birer birer kesip devirecekti. Daha tuhafı ne muhtar ne kâtip ne de köylüler Yusuf’a el uzatamayacaklardı. Onun için olacak ki muhtar yanına aldığı bir jandarmayla bir sabah Yusuf’u bulmak mecburiyetini hissetti.

İlk dakikalarda tıpkı Yusuf’un bir zamanlar hissettiği gibi muhtarın gözlerine esmer bir loşluktan başka koruda hiçbir şey takılmamıştı. Sonra birdenbire rüzgârın estiğini duydu ve sanki yüz binlerce böcek, ağaç yapraklarını dişlerinin arasında kıra kıra yiyorlardı. Kulübenin kapısı açıktı. İki silah, ikisi de masanın üzerinde duruyordu.

Muhtar:

– Yusuf! diye seslendi, Yusuf hey!..

Bir kuş uçu ve kulübenin tek kanatlı penceresi rüzgârla gidip geldi. Jandarma masa üzerine bırakılmış iki silahla oynuyordu. Göz göze geldiler. Kulübenin önünde üç dört ağaç yerde yatıyordu. Kökleri topraktan iyice çıkarılmış, dalları kesilmişti. Muhtar bir kere daha seslendi. Jandarma:

– Muhtar, dedi, kimmiş o çingene karısı.

Muhtar başını salladı ve aynı dakikalarda jandarma birdenbire silahına el atmıştı. Yusuf, elinde bir balta, meşe ağaçlarına baka baka geliyordu. Ara sıra dalları yokluyor, kendi kendine düşünüyordu. “Yusuf... Senin ölümün...” Muhtarı görünce birdenbire kaçmak istedi, sonra geriye döndü, küfretti, yere yıkıldı ve ağladı.

Jandarma:

– Sarhoş, dedi, ne yaptığını bilmiyor muhtar.

Akşama doğru Yusuf’u bir öküz arabasına bağlayarak Akbaba’ya getirdiler. Köyün bütün kapıları kapanmıştı. Kâtibin samanlığında sarhoş Yusuf’u bir köşeye attılar. Yalnız, iş bununla kalmadı. İlk günler samanlıkta yatıp kalkan Yusuf üç gün sonra birdenbire yok oldu. Bir hafta sonra koruya gidenler Yusuf’u bir ağaç dalında ölü buldular.

KEMAHLI DEĞİRMENCİ

Geçen yaz İmralı'yı ziyarete giden gazeteciler arasında ben de vardım. Yemekten sonra, kendimize göre hepimiz ayrı ayrı birer mevzu bulabilmek için öteye beriye dağıldık.

Başka bir hikâyede de anlattığım gibi İmralı, insanlardan tecrit edilmiş küçük bir kampa benzer. Adanın bir mil açığına kadar hatta balıkçıların bile girmesi yasak edilmiştir. Bununla beraber, sıcak bir öğle üzeri, yasağı dinlemeyen aç martılar adanın küçük kayalarına beyaz birer alev hâlinde konup kalkıyor; sonra üçü dördü birden, tıpkı bir duman gibi süzülerek ufka doğru uzaklaşmaya çalışıyorlar fakat dönüp dolaşıp tekrar geri gelmekten başka çare bulamıyorlardı.

Divrikli Hasip'le o gün tanıştım. Az sonra balığa çıkmaya hazırlanıyordu. Yüzünü güneşten siper etmek için başına keçe bir külah geçirmişti. Ayaklarının ucunda, ıslak balıkçı ağları, âdeta ruhunu avlayıp içerlerine hapsetmiş kadar dar-madağınık duruyordu ve onları denize attığı zaman yarı kadın, yarı balık şeklinde garip bir mahlukun takılacağını düşünür gibi tuhaf bir hâli vardı.

Divrikli, Sinop'tan yeni getirilmiş mahkûmlardan biriydi. Denizi ancak adaya geldiğinden beri tanıyordu. Bir katil meselesinden yirmi dört sene yemekle beraber Sinop'ta geçirdiği ilk üç sene hatta kuş olup uçmayı bile düşünmediği için cezası yarı yarıya indirilmiş, geriye kalan dokuz seneyi hava ve deniz ortasında tabiatın muhafazasına terk edilerek geçirmesi tercih olunmuştu.

Adada, bilhassa ağustos ayları en fazla iskorpit avlanıyor. Mahkûmların aşağı yukarı yüzde kırkı balıkçı! Belki de deniz ortasında hürriyeti daha rahat düşünüyorlar! Nitekim, Divrikli Hasip de memleketinde deniz yüzü görmemiş bir köy çocuğu olduğu hâlde sahil ahalisinden biri kadar balıkçılığı öğrenmişti. Bir gün cezası sona erdiği zaman tarlada çalışmayacağını söylüyor, ne yapıp yapıp Karadeniz köylerinden birinde balıkçılıkla geçineceğini anlatıyordu. Şüphesiz deniz kenarında bir kulübesi olacaktı. Belki de deniz, bu küçük kulübenin yanı başına kadar sokulacak, eğer bir bahçesi varsa gülden daha ziyade deniz kokacaktı.

Bir aralık:

– Zaten, dedi, toprakla uğraşmak artık benim işim değil...

Bir sigara verdim. Yasak olduğunu söyleyerek almadı:

– Adaya geldiğimden beri içmiyorum! dedi.

Mahkûmlara niçin yattıklarını hiçbir vakit sormanızı tavsiye etmem. Yüzde doksan hakaretle kovulursunuz. Nitekim fahişelerden umumhaneye nasıl düştüklerini, âşıklardan gecelerini sormayınız. Sizin tarafınızdan yapılacak bir ruh sondajını her üçü de fena karşılamakla beraber, bizzat kendileri, başlarından geçen macerayı söylemek için mukavemet edilmez¹ bir arzu duyarlar.

Divrikli:

– İnsanlar fena mahluklar beyim!.. diye ilave etti. Hani bazı dere kenarları yahut sulak yerlerde büyük, koca koca taşlar vardır. Çok kereler ne de güzel dururlar. Hele etrafı çimlenmiş yahut yosun bağlamış olursa... Fakat bir de taşı kaldırmayagörünüz!.. İsmine kitaplarda bile rast gelmediğiniz yüzlerce hayvanın öteye beriye doğru koştuğunu fark eder, kendi kendinize taşı kaldırdığınıza bin pişman olursunuz. Birçok insanları ben de böyle taşlara benzetirim. Dışa-

¹ Dayanılmaz

rıdan ne iyi görünür, ne hoş sohbettirler ama dillerine kana-
rak beraberce iş yapmaya kalkınız, onların da tıpkı rutubetli
toprağa bırakılmış birer taş olduğunu hemen anlayıverirsiniz.
Bakınız niçin yirmi dört sene yediğimi size anlatayım:

Dört sene evvel Kemah'ın su değirmeninde nereden gel-
diğini araştırıp bulamadığım bir değirmenci tanımıştım.

Bütün kasabanın öğütülecek buğdayları değirmeninde
öğütülürdü. Üç günlük beş günlük yoldan, kimi arabayla,
kimi sırtta çuval çuval getirilen buğdaylar değirmenine bo-
şaltılırdı. Civar köylüler kendilerine sıra gelinceye kadar ora-
da beklerler, değirmenciye kul köle olurlardı.

O vakitler Divrik'te küçük bir tarlam vardı. Harman sonu
öğütülecek buğdayları aldım, Kemah'a düzüldüm. Değir-
menciye ilk defa görecektim.

Size bir şey sorayım beyim. İş yaptığınız adamların daha
ziyade sözlerine mi inanırsınız yoksa gözlerinin içine mi?

– Dikkat etmedim Divrikli!

– Nasıl olur? Gözler insanların iç aynası değil midir? Bil-
mem ama böyle söylerler... Doğrudur. İş yaptığınız adamın
sözlerinden çok gözlerine dikkat edersiniz. Kelimeleri ne
kadar güzel olursa olsun, eğer düşündüğü bir şeytanlık var-
sa hemen gözlerinden apaydın çıkıverir. Mesele, yalnız göz-
lerdeki bu aydınlığı görmek, onun ışığında karşınızdakinin
düşünce ve sinir hareketlerini anlamaktır. Fakat iş yaptığınız
adamın gözleri ya sakat olursa, tıpkı sırçası iyi sürülmemiş
bir ayna gibi içini aksettirmezse, üstelik hareketlerinden sizi
aldatacağına şüphelenirsiniz!

Kemahlı değirmenci bu çeşit adamlardandı. Daha ilk dak-
ka, buğday çuvallarını değirmenin kapısına yığıp taş basa-
makta onu birdenbire gördüğüm zaman garip bir kuşa tesa-
düf etmiş kadar irkilmiştim. Âdeta bir ağaçkakandan daha
farksız olmayan bir yüzü vardı. Buğday çuvallarını açmak-

sızın ötesinden berisinden vura vura içindekileri dışarı çıkarmak istiyor ve bütün hareketlerini, sağ gözünde şu kadarcık olsun kıpırdamayan sabit ve mor bir leke tanzim ediyordu.

Bilmem, Kemah'ın değirmenlerini bilir misiniz beyim? Bunlar çok tuhaf şeylerdir doğrusu... Bahar gelir gelmez etrafları bir panayır hâli alır. Yüzlerce kadın, çoluk çocuk; katır yahut arabalarla çok defalar yalın ayak, değirmeni çepçevre sararlar. Hele mehtaplı gecelerden biriye çingenelerin değirmen başında sabaha kadar ahenk ettikleri duyulur. Delikanlıların dövüşükleri işitilir, birbirlerini yaraladıkları olur.

Bununla beraber Kemahlı değirmenci kendi değirmeni civarındaki bütün eğlenceleri yasak etmişti. Daha sonra, eğlence nerede; buğday çuvallarını sırtlayanlar Kemah'ın değirmeni yanında geceyi kurt, çakal tehlikesinden titreyerek geçirirler; bazı kereler de değirmencinin omuzunda bir tüfekte değirmenin civarını şöyle bir dolaşmak için çıktığı görülürdü. Benim en çok hayret ettiğim şey bu garip gözle tüfek kullanmaktaki maharetiydi. Hâlbuki Kemah'ta yazın kuş uçurmadığını, kışın da bir ayı yavrusunun bile değirmene kilometrelerce yaklaşmadığını söylerlerdi.

Değirmene geldiğim bu ilk gece bakın ne oldu: Saat dokuz on sularına doğru, değirmenin birdenbire sesi kesildi. Bilhassa değirmen civarında uyuyanlar için bu garip bir eksiklik. Değirmenin sesi, çok kereler, ağaç dallarında bir yapraktan ötekine atlayarak eğlenen kuş seslerine karışır ve imkânı yok, bu sesin hudutları içine girer girmez, kulaklarınızı ayırdığınız takdirde bir uzvunuzun eksildiğini duyarsınız. Kaldı ki değirmende küçük bir bozukluk beni günlerce Kemah'ta kalmaya mecbur edebilirdi.

Beş altı arkadaş, değirmenin arkasında yatıyorduk. Daha aşağıda Divrik'ten aynı yolu alarak gelen birkaç yolcu vardı ve laf aramızda değirmencinin dışarı çıkarak dolaştığı saatler belli olduğu için yayladan düşen iki çingene kadınıyla

hafiften bir eğlence de tertip etmiştik. Bir aralık değirmen sesinin neden kesildiğini kendi kendimize aramak için kulak kabarttığımız bir sıra “Değirmenci geliyor!” dediler. Değirmencinin gözlerinden başka hiçbir şey tanımadığım hâlde birdenbire bir kenara çekilip büzülmek lüzumunu hissetmiştim. Başımı buğday çuvallarının arasına soktum ve hemen aynı dakikalar omuzunda yine bir tüfekte değirmencinin gözüktüğünü söylediler.

Açık bir mehtap vardı. Değirmen az ileride yapraklarından soyunmuş bir ağaç gibi gözüküyor; daha beri tarafta bir kenara çekilmiş arabalar, bir iki hayvan, yanında çingene kadınları yatıyordu. Kış olmadığı için kurt, çakal tehlikesi yoktu. Etrafta yaprak kımıldamıyor, değirmencinin şerrinden kuş uçmuyordu. Onun için, hiç kimse, bir tüfekte değirmencinin dışarı çıkmaktaki hareketini izah edememişti. Yalnız, değirmenin kesilen sesinden bile daha ağır bir sükût ortalığı kaplamıştı. Bu aralık başka bir şey oldu. Herkes değirmencinin omuzunda bir tüfekte geldiğini söylediği hâlde böyle bir şey görülüyordu. Sadece elinde meşin bir kırbaç vardı. Öteye beriye koşarak aç kalmış bir kurt gibi soluyor, değirmen kenarına yığılan buğday çuvalları arasına burnunu sokup dolaşırken sesi vahşi bir mırıltı hâlinde işitiliyordu.

Hadiseyi anlamıştık. Değirmenin kayışlarından biri kopmuştu, bizden şüpheleniyordu. Beş dakika içinde değirmenin kenarını birbirine geçirdi adam. Elindeki kırbacı rastgele kullanıyordu, her vurduğu yerde ıslık gibi sesler çıkarıyordu. Bir saniye değirmenciye hemen yanı başımda buldum. Çuvalların arasına saklanmış başka birisi olup olmadığını arıyordu. Mehtap o kadar fazlaydı ki onu karşımda bulduğum zaman, yattığım yerden gözlerinin ta içini görüyordum. Yanımda iki çingene karısının ikisini de bileklerinden tutarak içeriye, değirmendeki odasına doğru fırlattı. Ayağa kalkmışım. Sağ gözünde kımıldamayan, sabit ve mor leke üzerime ısrarla eğiliyordu. Başımı çevirdim. Fakat birdenbire, bir kedi gibi

ensemenden tutup kaldırdığını duydum. İş bununla kalsa yine iyi olacaktı beyim. Değirmencinin kuvveti omuzlarına bir ayı tabanı gibi çökmüştü. Elinden kaçıp kurtulmak, başımı aldığım gibi dağ başlarındaki kurtların arasına bile kaçmak istedim. Ama nerede; meşin kırbaç her vuruşta ayak bileklerime dolaşıyor, elbiselerimi çekip koparıyordu. Bir aralık çıırçiplak kaldığımı hissettim. Yalnız, derimde bir bıçak dokunup çekilir gibi kamçı vuruşlarını işitiyordum. Vücudumdan âdeta bir kan deresinin boşandığını duyduğum saniye kıcıma doğru tekmeyle şöyle bir vurdu, savuştu gitti.

Gece benimle beraber kırbaç yiyen bütün çocukları etrafıma topladım. Değirmeni ateşe vermek için onları teşvik ettim. Değirmenci, yanımdan alıp götürdüğü iki çingene karısıyla içeride yatıyordu. Başına hiçbir felaket gelmeyeceğinden emindi. Daha sonra kayışın bir kaza neticesi koptuğu da anlaşılmıştı. Fakat teklifime hiçbiri yanaşmadı. Belliydi ki değirmenciden Allah gibi çekiniyorlar, eğer buğdaylarını bir aksilik ederek öğütmeyecek olursa mahvolacaklarını sanıyorlardı.

Divrikli bir saniye durdu. Uzun seneler hapisnede kalmış mahkûmların diliyle konuşuyordu ve kelimelerini kafası değil ıstırabı imal ediyordu:²

– Bizim değirmenler hakikaten tuhaf şeylerdir beyim, dedi. Su kenarlarında serin ve gölgeli yerlerdir ama en azı birbirinden altı saat ötededirler. Eğer bir değirmenciyle bozuşup kavga etmişseniz ikinci bir altı saat daha göze almaya mecbursunuz. Yok, her şeye rağmen değirmencinin avurt zavurtuna tahammül ederseniz o da başka... Bu yüzden olacak ki ertesi yıl buğdayları aynı değirmene taşımak mecburiyetinde kalmıştım.

Divrik'ten yola çıktığım zaman kendi kendime değirmenciyi unutmak istedim. “Adam sen de!” diyordum, “İşin mi

2 Meydana getiriyordu

yok be Hasip! Bir altı saat daha gidiver işte!” Doğru... Bir altı saat daha pek fazla sayılmaz ama değirmeni buluncaya kadar güneşten bir hasta olmadığınız kalır. Geceleyinse yola çıkmak tehlikelidir doğrusu. Canınızı dişlerinize alırsanız, belki.

Dediğim gibi, iki misli yolu göze aldığım bir dakika Kemahlı değirmenciği hatırladım. Zaten bir yıldır başımı Kemahlının gözlerinden ayıramamıştım ki... Bütün gün ve garip bir inatla, gözlerinin birisindeki mor benek üzerime konmuş bir at sineği gibi beni takip ediyordu. Daha sonra değirmene ilk ayak bastığım saniye, buğday çuvalları arasında göz göze geldiğimiz zaman, beyaz bir mehtap, iki çingene karısını zorla yanımdan koparıp aldığı dakikalar, meydanlıkta çırpıplak kırbaçla yediğim dayak. Hemen hepsi kafamın içindeydi. Bende ben değil, gözlerinde bütün hareketlerini tanzim eden mor ve sabit lekeyle Kemahlı değirmenci yaşıyordu.

İster istemez yolumu ona doğru çevirdim: Belki, diyordum, bu mor leke oradan kayboluvermiştir, belki değirmenci değişmiştir, belki satıp savarak oradan kaybolmuş olsa. Uzun lafın kisası beyim, düşündüklerimin hilafına³ değirmenciği yine orada buldum. Değirmenin önünde öğle yemeğini yiyordu. Ayaklarımın altında birkaç tavuk dolaşıyor, başucundaki yapraklardan yere güneş parçaları düşüyordu!

“Merhaba arkadaş,” dedim, “geçen seneden beri nasılsın bakalım?”

Başını çevirdi, beni tanımadı mı?.. Belki! Fakat kılını bile kımlıdatmadı. Sadece tam sağ gözüne isabet eden bir ışık parçası altında sinirime dokunarak değirmenciğe karşı beni harekete getiren şeyin gaga bir burun değil, ta gözlerinin içeri olduğunu tekrar anlamıştım. Yahut o mor beneğin bulunduğu sağ gözüydü. Hatta değirmenciden sebepsiz yere dayak bile yememiş olsaydım, bütün hareketlerine bir domuzun

ağır soğukluğunu veren o mor lekeye yine tahammül edemeyecektim. Bir saniye, gözlerimi kapamaktan kendimi alamadım. Belki ikinci bir açılışında değirmencinin dudaklarında belirecek bir tebessüm onu gözlerimden silip götürebilirdi. Yahut bu saniyenin uzunluğunda ona alışmış olabilirdim ve benim için gözlerindeki mor lekenin bir itiyattan⁴ farkı kalmazdı. Ne gezer, bilakis onu gördüğümünden de daha çok değirmenciyle beni konuşmaktan meneder bulmuştum.

Gece, değirmenin kenarında buğday çuvalları üzerine başımı koyup uyumak istediğim sıralar hep onu düşünüyordum. Değirmencinin vücudu gözlerimden silinerek karanlıkta bir kedi gözünden farkı olmayan bir kımıldamayla tek gözü gözlerimin önüne geliyor ve o kadar hain bakıyordu ki değirmen çuvallarını sırtladığım gibi başımı alıp gitmek istiyordum. Bir aralık yattığım yerde değirmen sesinin kesildiğini duyar gibi oldum. Değirmenci neredeyse bir taraftan fırlayıp çıkacak, gelişini haber veren ayak seslerinden bile evvel omuzlarında bir tüfek yahut elinde bir kırbaçla gözükcek ve rastgele, değirmen civarında karşısına kim çıkarsa meşin kamçısıyla indirecek yahut elbiselerini tırnaklarıyla yırtıp çırpıplak dövmeye başlayacaktı. Kendi kendime bunları bir dakika içinde düşündüm. Birdenbire fırlamıştım, değirmenciye karşımda bulmadan çok daha evvel ben karşısına çıkmak istiyordum. Değirmenin kapısı kapalıydı. Fakat ister yaz ister kış olsun onu kilitlemediğini bilirdim. Hatta en karlı ve kurtların değirmeni basarak değirmenciden öç almak için aralarında toplanıp konuştukları zaman bile yine kilitlemezdi. Nitekim bir sene evvel yanımdan iki çingene karısını alıp da odasına götürdüğü zaman da kilitlememişti. Niçin kilitlesin?.. Değirmencinin ne kurt ne de insan, hiçbirinden korkusu yoktu ki!..

Değirmen kapsına kadar önümde hiçbir şeye tesadüf etmeyince kendi kendime biraz ihtiyatlı olmayı tavsiye ederek

4 Alışkanlıktan

kapıyı hafif bir rüzgâr temasından da daha yavaşça ittim. Değirmenci karşıda kendisi için yaptığı tahta bir sedirde arka üstü yatıyor, değirmen dışarıda aynı uğultularla işliyordu.

Kemah'a ilk geleceğim zamanlar değirmencinin uyumak itiyadı pek olmadığını, eğer saat iki ile altı arasında kendinden şöyle bir geçecek olsa bile, gözlerinin daima açık kaldığını söylemişlerdi. Daha doğrusu mor lekenin bulunduğu sağ gözü kapanmaz, daima açık dururdu.

O gece değirmenin içerisinde nasıl yürüdüğümü şimdi hatırlamıyorum. Birçok hareketlerimizin çıkardığı sesler kulaklarımızda daima yaşadıkları hâlde, değirmencinin odasında yürüdüğüm dakikalar yaşanılmamış bir hayata ne kadar benziyor? Fakat değirmenciden, "Topuzlu Devler" masalındaki dev gibi uyumasına rağmen hiç korkmuyordum ve bütün bu sıralarda değirmen işliyordu. Değirmencinin uyanmak ihtimali yoktu.

Yavaş yavaş, ta yanına kadar yaklaştım. Üstüne doğru ağır bir gölge kadar yakın eğildim. Elbiselerimi soyarak ve yayladan gelen iki çingene karısını gözlerimin önünde odasına kapadıktan sonra beni çırpıplak dövdüğü gece gözlerinde tesadüf ettiğim mor leke oradaydı. İmkânı yok bu mor lekeyi oradan çıkarıp atmadıkça rahat edemeyecek, değirmencinin yeni bir hilesine mâni olamayacaktım. Buna imkân olmadığını anladığım saniye, onu uyandırmakla uyandırmamak arasında müteredit⁵ duruyordum ki nasıl oldu bilmiyorum, tahta sedirin yanına bırakılmış bir iskemleye ayağım çarptı ve aynı saniyeler değirmenci öteki gözünü açmış bulunuyordu. Mor leke oraya bir ışık damlası bırakılmış gibi birdenbire daha aydınlık görünürdü. Artık onu elime geçirmiştım. Dizlerimle değirmenciye tahta sedirin üzerine ve midesine doğru vurarak oturttum. Elimdeki ince bıçak bir göz ameliyatı yapıyormuş gibi maharetle işliyor, değirmencinin hain tabiatını imal eden mor leke bir daha görünmemek üzere

5 Tereddüt eden, kararsız

kayboluyordu. Yalnız onu belki de bu hâliyle bırakacağım bir sıra, duvarda asılmış tüfeğini fırlayıp kapmak üzereydi ki daha evvel davrandım, değirmenin gürültüsünde silah sesi duyulmadı bile!

Ne dersiniz beyim? Ağları artık denize atalım mı? İsterse-
niz küreklere siz geçin!..

– Hayır, ben rahatım Divrikli, yalnız oltaları unutma!

O gün ikimiz de bir hayli iskorpit avladık.

KAMÇI

Nevyork'ta "Cek Conson ve Arkadaşları" antika eşyalar mağazasını işleten C. Conson ve şeriklerinin¹ başından iki yaz evvel şöyle bir macera geçti:

Conson antika eşyaların kendilerine has garip kokuları olduğunu söyleyen bir adamdı. Bizzat haberi olmasa da koku alma hissinin kilometrelerce mesafeden onu duyup zapt ederek kendisini bir mıknatıstan daha kuvvetle çektiğini ve antika eşyalarla meraklıları arasında bir madde ve kuvvet münasebeti olduğunu iddia ederdi.

Anlatacağım hikâyede bu birinci noktadır. İkinci noktaya gelince C. Conson ve arkadaşlarının mağazası büyük devriâlem seyahatleri sonu dünyanın dört bir tarafından yığılmış ve pratik kıymeti haiz antikaları ihtiva ediyordu.² C. C. mağazasında lüzumsuz bir taş, macera geçirmeyen bir elmas yahut tarihî devirler yaşamamış bir kostüm bulunmaz ve bunlar muhtelif eğlenceler ve suarelerde kiralanırken Cek Conson hepsine dair izahat vermeye bayılır, bilhassa onların pratik kıymetleri hakkında bir kimya laboratuvarında bir turnusolun mavi ve kırmızıya dönmesi gibi tecrübeler yapardı. Bu noktadan da C. Conson ve arkadaşlarının mağazası nadir bulunur mağazalardandı doğrusu.

Netice şu ki C. C. ve arkadaşları kumpanyası -iki erkek üç kadından ibaret kafiye- eski İstanbul konaklarını gezdirmeye meraklı bir tercümanın delaletiyle, Şükriye Hanım'ın konağında pek eski şeyler bulunduğunu hissetmişlerdi.

1 Ortaklarının

2 Bulunduruyordu

Şükriye Hanım, Kürt dağlarındaki bir isyan sırasında Şeyh Mürsel'i pusuya düşürerek yaralı bir hâlde yakaladıktan sonra saray nazırlığına getirilen bir paşanın kızıydı ve hakikati söylemek lazım gelirse misafirlerini hiç de fena karşılamadı.

Kapıdan daha ilk girdikleri dakika sarı tuğlalarla döşeli zemine dair izahat almaya kalkan Cek Conson merdivenlerin oymalı tırabzanlarından duvar süslerine kadar her şeyi yokladı. Bilhassa bu oyma tezyinata³ bayılmıştı. Tahta işlemelerin üzerine şiddetle parmaklarını basıyor, görme hissinin kendisini aldatıp aldatmadığını yoklamak isteyerek “Tuhaf şey,” diyordu, “demek ki bütün bunlar bir insan elinden çıkmış.”

Ve karısı Bayan Conson sinirli parmakları arasında tuttuğu tek gözlüğünü biraz daha aşağı indiriyor, bir sfenks sükûneti içinde yalnız dudaklarının garip bir hayret devrimi hissölunuyordu.

Cek Conson ve şirketi bu antika eşyalar aperiatifinden sonra hakiki antikaların saklandığı odaya buyur edildi.

Şükriye Hanım odanın bir tarafını baştan aşağı kaplayan ve mavi kırmızı beneklerle işlenmiş bir zemin üzerinde asılı silah koleksiyonuna doğru misafirlerini götürerek:

– Paşanın tüfekleri efendim, dedi. En azı bir asırlık tüfekler...

Bay Conson:

– Enteresan madam, diye atıldı. Acaba bir tanesini muayene için müsaade eder misiniz?..

Paşanın silah koleksiyonu, belki de yarım asırdan beri, çivilendikleri aynı yerde duran birtakım sedef ve inci kakmalı silahlardı. Âdeta tozları alınmadan ve çivileri zedelenmeden orada duruyorlardı. Şükriye Hanım hiç kimsenin bunlara el sürmesini istemez ve sanki bütün mazi hüviyetlerini kaybedecekler gibi garip bir his duyardı.

3 Süslemelere

Bununla beraber:

– Buyurunuz efendim, dedi, işte bir tanesi ki müritleri arasında “kurşun işlemez şeyh” diye söylenen Şeyh Mürsel’i paşa babam sağ kolundan bununla vurmuştu. Şu da 313 harbinde kullandığı bir silah!

Bay Conson:

– Hayret madam, dedi, demek ki bu silahlar hakikaten adam öldürmüş silahlar!..

– Yani vazifelerini bihakkın⁴ yapmışlar, değil mi efendim!

– Şüphesiz madam!

Ve Bay Conson pencereye doğru yürüyerek mekanizmayı çekti:

– Evet, dedi, bir İngiliz marka. Hem de kabzası sedeflerle dolu...

Bir dakika durdu:

– Madam! Şu köşelerde gözlerimize ilişen antikalar hakkında ne diyorsunuz?

– Bunlar paşanın Şam’da tertip ettiği âlemlerde yakılmış buhurdanlardır efendim!

Bayan Conson birdenbire alakadar olmuştu:

– Madam, diyerek ilerledi, demek ki Şark paşalarının kadınlara çok düşkün olduğu bir hakikat!..

Ve Şükriye Hanım’ın cevabını beklemeden:

– Cidden kibarsınız madam, diye ilave etti, buhurdan dediğiniz bu şeyleri yakmak için acaba emreder misiniz?

Şükriye Hanım bu son cümleyle hafif burkuldu ve eski eserler meraklısı tercümana şöyle bir baktı! Çünkü bilhassa

4 Hakkıyla

buhurdanlara Şükriye Hanım el dokundurmaz ve son orjilerin⁵ yarıda kalmış hatıralarını hiçbir vakit bozmak istemezdi.

Bununla beraber kibriti çaktı ve bir numaralı antika eşyalar odasında evvela hafif bir duman uçu, isli bir aydınlık kımıldadı.

Fakat C. C. ve şeriklerinin arzularını bununla bitmiş zannediyorsanız işte bir hata! Çünkü Bay ve Bayan Conson bir taraftan buhurdanlar yanarken öte taraftan paşanın sedef ve inci kakmalı kitaplarına el uzatmışlar ve şeriklerden biri de Konya Selçukîleri zamanına ait bir diviti yelek cebine iliş-tirerek resmini çıkarmak istemişti. Bu son numara Bay ve Bayan Conson'la diğer iki Amerikalıya da hoş gelmiş olacak ki Şükriye Hanım'ın antika eşyalar odası birdenbire yağma-ya uğradı:

– Ooh madam, dediler, madam! Bu antikalarla bir fotoğ-rafımızı çekmek için Bay Conson'a acaba müsaade eder mi-siniz?

Şükriye Hanım boynunu büktü:

– Nasıl isterseniz efendim, nasıl isterseniz...

Sadece Şükriye Hanım'ın dişleri arasından çıkan bu son kelimelerin manasını Amerikalı seyyahları getiren tercüman herhâlde herkesten daha iyi anlamış olacaktı.

Fotoğraf hadisesinden sonra şu oldu:

C. C. ve şerikleri Şükriye Hanım'ın antika eşyalar oda-sında muhafaza ettiği her şeyin pratik bir noktadan kıymetle-rini anlamışlardı. Fakat iki şey vardı ki Amerikalı seyyahlar nerede ve ne zaman kullanıldığını henüz keşfedememişlerdi. Bunlardan biri paşaya Hint Müslümanları tarafından hediye edilen bir oturaktı.

Bayan Conson bu som gümüş mamulatu⁶ evirdi çevirdi:

5 Fr. orgie: İçki âlemi, cümbüş

6 Yapılmış, imal edilmiş şeyler

– Boş bir mahfaza⁷ olacak zannederseniz, dedi ve kendi kendine bu boş mahfazanın kapağını aradı.

Bay Conson'a gelince kaskatı bir muhteva içinde duran ve Dağıstan atlarının kuyruklarından yapıldığı söylenen şu sopadan bir şey anlamamıştı.

Cek Conson:

– Her şey iyi madam, dedi. Bizim Nevyork'ta olsanız bir antika eşyalar mağazası açmanıza hiçbir mâniniz yok. Sadece şu tas.

Şükriye Hanım:

– Som gümüştür efendim, dedi. Bir ibrikle bir de leğeni vardı ama maalesef muhafaza edemedik.

Bayan Conson:

– Yes madam, dedi. Bakınız şimdi hatırlıyorum! İki sene evvel bir Hotanto kabilesinde bir eşini daha görmüştüm ki kabile reisi bir merasim esnasında başına giymişti. Ah madamcığım, müsaade eder misiniz bir defa da ben başıma geçireyim?

– Hay hay efendim. Nasıl isterseniz. Yalnız bu sefer de siz müsaade ediniz de ben resminizi alayım!

Ve Bayan Conson başında paşanın oturağı elinde tek bir monokluyla:

– Orrayt, dedi, cidden naziksiniz madam!

Bu arada Cek Conson'un ne yaptığını merak ediyorsanız, bir numaralı antika eşyalar odasında C. Conson için şu Dağıstan atlarının kuyruğundan yapılmış kamçıdan daha alakalı bir şey yoktu. Kaldı ki Hint Müslümanlarının hediyesini bir tarafa bıraksanız bile, Şükriye Hanım'ın eski eserler koleksiyonundaki kamçı birçoklarımızın ne işe yaradığını hakikaten anlayamayacağımız kadar tuhaf bir mamulattandı. Daha

⁷ Saklama kutusu

doğrusu Şükriye Hanım'ın paşa babasına Dersim valisiyken Dağıstan şeyhi tarafından gönderilmişti ve paşa, devleti idare ettiği sıralar onu kullanırdı.

Hikâyenin burasında, Şükriye Hanım'ın sabrı taşıp taşmadığını bilmem ki sormak istiyor musunuz? Eğer içinde böyle birisi varsa hemen ilave edeceğim: Şükriye Hanım sakindi. Yalnız C. Conson'un merakını yerine getirmeye çalışıyor ve bütün antika eşyalarda pratik bir nokta arayan Amerikalı seyyahı tatmin etmek istiyordu. Onun için olacak ki:

– Orrayt sir, dedi, ne işe yaradığını o kadar fazla merak ediyorsanız lütfen salona buyurunuz!..

Cek Conson birdenbire atıldı:

– Bravo madam, bravo!..

Ve Şükriye Hanım devam etti:

– Madamlar ve mösyöler! Eğer yanılmıyorsam avuçlarımda gördüğünüz şeyi pek merak ettiğiniz anlaşıyor?

Cek Conson:

– Madam, diye atıldı, şüphesiz!.. Çünkü her şeyin pratik bir kıymetini izah ettiğiniz hâlde onun hakkında tek bir kelime bile henüz söylemediniz!

Şükriye Hanım, tercümana doğru bir adım ilerledi ve sofada guguklu bir saati göstererek:

– Buraya bak, dedi, sana beş dakika müsaade. Eğer bu leylek azmanları beş dakikaya kadar evimi bir terk etmeyecek olurlarsa...

Bir saniyede mühim bir hadise geçtiğini anlayan Amerikalı seyyahlar salonun bir tarafına çoktan sinivermişlerdi. Yalnız Cek Conson, köşede, gözlerini kırıştırıyor ve Şükriye Hanım'ın elinde kaskatı bir muhteva diye tarif ettiği bir numaralı antikanın nasıl pratik bir tarafı olacağını tayine çalışıyordu. Bununla beraber bir aralık tercümana doğru yaklaştı:

– Arkadaş, dedi, öyle görüyorum ki bu işte bir çıkarın var senin... Hanımın bu seferki söylediklerini ne diye tercüme etmiyorsun bakalım? Yok, bir madrabazlık niyetindeysen tek bir santim⁸ komisyon bile yok bizden!

Ve ileri doğru bir adım atıldı:

– Madam! Eğer doğru bir söz istiyorsanız elinizdeki muhtevanın pratik kıymetini izah noktasında hâlâ tereddüt ettiğiniz anlaşılıyor. Biz Amerikalılar iş adamlarıyız madam! Eğer malınızı satmak fikriniz varsa aramıza bir komisyoncu girmeden hemen talip oluyoruz madam!

İşte Şükriye Hanım'ı harekete getiren son cümle. Çubukun baş tarafındaki ince köseleyi birdenbire eline geçirdi. Meşin kırbaç, bir yılan ısığığı kadar süratle kılıfından koptu ve bir sirk üzerinde olduğu gibi ustalıkla şakladı. Şükriye Hanım, paşa babasının devlet idare eden antika kamçısını şimdi rastgele sallıyor, tercümanın “Allah, yandım!” sesleri eski konağın en ucundaki köpek kulübesine kadar canhıraş bir feryat hâlinde duyulup gidiyordu. Seyyahlar garip bir vaveyla içinde kendilerini kapı dışarı dar attılar.

Yalnız hadise bununla bitmedi. Yarım saat sonra kapı çalındı ve Cek Conson, eğer Şükriye Hanım kamçısını satılığa çıkarmak fikrindeyse değerinin iki mislini vereceğini söyledi.

Şükriye Hanım'ın kamçısı ile paşanın otağı, antika eşyalar meraklısı C. C. ve arkadaşları şirketinin bugün en nadide antika takımları arasında bulunuyor. Cek Conson senenin muayyen günlerinde mağazasının otomatik bir kapıyla açılan odasında yine suareler veriyor ve misafirlerine dünyanın dört bir köşesinden büyük devriâlem seyahatleri sonu getirdiği antika eşyaların nasıl kullanıldıklarını anlatıyor! Bu arada paşanın otağını başına giyenlerle Şükriye Hanım'ın kamçısını deneyenler çok!..

8 Bazı ülkelerde kullanılan küçük para birimi

TAŞ VE GEDİK

Merkezde toplanacak ziraat kongresi için kendi dileklerini anlatmak üzere Öbekli köylüleri Memo'yu intihap ettiler.¹

Memo, elli yaşındaydı. Dik boyu ve kırçıl sakalıyla, bütün köylüler Memo'yu tanır, hatta nahiye müdüründen şikâyetleri varsa kaymakamdan daha evvel ona açarlar, Memo ya olur der yapar yahut olmaz der işi benimsemezdi...

Memo'yu Büyük Harp yirmi yaşında yakalamıştı. O zaman sarı bıyıkları tarladan koparılmış altın bir başak gibi dudaklarının iki ucunda sallanırdı. Sonra Konya isyanında vuruştı, köyde ilk şapka giyen Memo oldu. Yeni harfleri bir gece içinde öğrendi ve Öbekli köylülerini dolaşan Halkevi müfettişleri Latin harfleri köy seferberliği komisyonuna Memo'yu yardımcı aza seçtiler. Bir haftada yetmiş delikanlıya Latin alfabesini öğretti. Bir sene sonra da Memo'ya bir İstiklal Madalyası verildi.

Göğsüne hiçbir şey takmayan Memo onu taktı. Bilhassa bayram günlerinde yeni rubalarını² giydiği zaman altın madalya gene bir başak gibi parlak bir göz alışla göğsünde parıldar, Öbekli Memo “Biz,” derdi, “Cumhuriyetçiler.”

938 baharında toplanan büyük ziraat şûrasında Memo'nun her şeyi müdafaa edeceğini bildikleri hâlde ne olur ne olmaz bütün köylüler, bir gün ortası Memo'yu köyün meydanına çektiler:

1 Seçtiler

2 Giysilerini

– Memo, dediler.

– Söyleyin, dedi Memo, ziraat kongresinden neler istiyorsunuz? Öbekli 'ye traktör mü?

– İstiyoruz! Traktörümüz yok, kara sabana kul köle olduk.

– Anlaşıldı. Bir de, Ziraat Bankası buğdaylarımızı yok pa-hasına alıyor, diyeceksiniz?..

– Yalnız bu kadar değil Memo!.. Ziraat Bankası'ndan aldığımız paraların da vadesi geldi. Havalar bozuk. Yağmur, ekinlerimizi mahvediyor. Taksitleri gelecek seneye bıraksınlar diyoruz. Mektep de istiyoruz Memo. Ziraat mektebi... Çocuklarımızı niçin şehre göndermeye mecbur kalalım.

Memo:

– Doğru, dedi. Burada mektep açsınlar... Büyük bir ziraat mektebi. Öbekli hepimizi geçindirir. Çocuklarımız orada çalışsın... Makine öğrenmeyi, traktör kullanmayı hepsini bilsinler... Eğer isterlerse hepimiz paylaşarak hayvanlarımızı tecrübe için de verebiliriz... Daha başka?

Birisi kalabalığın içinden dirsek vurarak doğruldu:

– Tek bir şey daha Memo?.. Bütün bu söylediklerini iyi söylemek!

Başka biri:

– Yani taşı gediğine koymak!

Memo güldü:

– Bırakın, dedi, hepsini bana bırakın siz.

Ve ertesi günü sabahleyin, Memo'yu kasabaya uğurladılar. Memo oradan da trenle merkeze geçecekti.

Memo merkezde toplanan kongreye bir ziraat tüccarı sıfatıyla değil, toprak sahibi bir köylü olarak iştirak ediyordu. Yeni rubalarını giymişti. Yakasından tek bir düğmeyle ilikli,

Kayseri bezinden yapılmış satraçlı³ bir mintan, kalın bir kuşak, bacak bileklerine doğru daralan, orada üç düğmeyle iliklenen siyah bir pantolon, ayaklarında ince ve deri bir mest, onun altında cila sürülmemiş kösele pabuçlar.

Memo'ya kongreye böyle gireceği söylenmişti. Bunu söyleyen nahiye müdürüydü:

– Hiç sıkılma Memo, demişti, köyde neysen orada da osun...

Fakat Memo merkeze gelince işlerin birdenbire değiştiğini gördü:

– Sen, dediler, Memo, Ziraat kongresinde cumhuriyetçi ziraat ekibini temsil ediyorsun.

Memo bir şey anlamadı. Fakat güldü:

– Evet, dedi, ben toprak sahibi çiftçiyim zaten...

– Âlâ, dediler. Biz de bunu istiyoruz işte... Yalnız kongreye daha başka bir elbiseyle çıkmalısın Memo...

– Nasıl, dedi, Memo...

Ve yan gözle, bir dakika tereddüt ederek kendi kıyafetine baktı. Acaba Memo'nun üstü başı temiz değil mi diyorlar. Bunu kendi kendine sordu. Ve belki gözleriyle etrafa da sormuş olacak ki:

– Hayır Memo, dediler, kongrede birçok yabancılar da olacak. Evvela sakalını tıraş edeceksin, sonra belinden şu kuşağı sökmek lazım! Mintanın üstüne yaka takacaksın... Daha sonra başka bir pantolon da vereceğiz sana. Ayaklarındaki mestleri çıkarıp iskarpin giyeceksin.

Memo:

– Tuhaf, dedi, hâlbuki bütün bu üstümdekileri yeni yapmıştım.

3 Satrançlı, kareli

Memo, merkezde toplanan kongreye böyle girdi. Üstünde garip bir fazlalık hissediyordu. Bütün bu yakalar, yeni gömlek, pantolon. Sanki bir dereye düşmüş de hepsi ıslanmış gibi vücudunda âdeta kaypak duruyor ve Memo, içi kendisi olduğu hâlde dışında başka bir Memo varmış gibi ikide bir başını ileri geri oynatıyordu. Hele ayakları... Memo ayağa kalkacak olursa sanki bir cam üstünde yürüyecekmiş gibiydi. Fakat sesini çıkarmadı ve aradan bir müddet geçince de üstüne geçirilmiş kalıp içinde donmuş bir ceset kesildi. İskemlede kaskatı kaldı.

Bu, iki gün böyle devam etti...

Memo âdeta yemekten içmekten olmuştu. Çünkü Memo'yu kalabalık bir masaya götürüyorlardı. Orada bir leylek gibi, âdeta kışına batırılmış bir kazık üstünde yemek yiyordu. Hâlbuki bir ayı gibi kendi keyfine yemek isterdi yalnız. Memo, merkezin yataklarını pek beğendi.

İki gün sonra:

– Memo, dediler, bugün kongrede söz sırası senin...

– Pekâlâ, dedi Memo...

Ve derin bir nefes aldı. Demek ki Öbekli köylülerinin dertlerini birer birer söyleyeceği dakika gelmişti. Öbekliler traktör istiyorlardı, Ziraat Bankası'ndan yeni kredi, mektep... Biri Memo'nun bileklerinden sımsıkı yakaladı, bir odaya soktu.

Memo içeri girdiği zaman her nedense, yolunmuş bir tavuğa benziyordu. Üstüne hindi tüyü geçirilmiş bir tavuk. Bir türlü şu elbiselere alışmamış gitmişti.

– Otur Memo hemşeri...

Oturdu ve artık böyle yerlere alıştığı için arkasına da yaslandı:

– Şimdi siz, yalnız Öbekli köylüleri namına değil bütün cumhuriyetçi ziraat vatandaşları namına söz söyleyeceksiniz.

Cumhuriyetin köyünüzde ve tarlada yaptığı iyilikleri anlatacaksınız.

– Evet, dedi Memo ve heyecanlandı. Vergilerimiz düzeldi. Öbek bataklığı kurutuldu, yollarımız.

– Tamam... Demek ki mutabıkız. Siz yeni harfleri biliyorsunuz tabii...

Memo:

– Bir gecede öğrendim, diye anlattı, bir haftada yetmiş kişiye...

– Bravo... Şu hâlde...

Memo'ya doğru kalın bir kitap uzattı:

– Şimdi, kongrede bunu okuyacaksınız!

Memo güldü ve kendisine edilen itibara sevindi.

İki saat sonra, Memo, üç gündür söz söyleyenleri kendisinin dinlediği kürsüdeydi. Bir adam, büyük kongreye Memo'yu tanıttı:

– Öbekli köyünden Ahmet oğlu Memo!.. Kongremize köylüler namına iştirak ediyor.

Kongre, Memo'yu alkışladı. Uzun bir alkış, bravo sesleri... Sonra birdenbire, akan bir nehrin durması gibi uçsuz bucaksız bir sessizlik... Memo'nun kulakları doldu ve uğuldadı. Gözlerinin önüne Öbekliler geldi; "Traktörümüz yok," diyen, Ziraat Bankası'ndan yeni krediler isteyen Öbekliler...

Memo, köyde ara sıra yaptığı gibi bu sefer bir de gözlüğünü takmıştı:

– Arkadaşlar, sayın büyüklerim, köylüler.

Memo, eline verilen broşürü tam bir buçuk saatte okudu. Fakat her nedense son kelimeye geldiği zaman içinde bir boşluk hissetti, hayır, bir fazlalık. Çünkü Öbekli köylülerine

vadettiği birtakım şeyler vardı. Traktör, Ziraat Bankası işi, mektep. Memo asıl bunları söylemek istiyordu. Bir dakika durdu fakat birisi geldi, Memo'yu kolundan tuttu ve çekti. Memo:

– Belki, dedi, belki başka bir sefer onları söyletecekler...

Memo yerine oturdu. Sadece son celseydi, kongre dağıldı. Memo'ya:

– Mükemmel, dediler, her şey yolunda gitti Memo... Kelimeleri öyle vura vura söyledin ki... Teşekkür ederiz. Eğer Öbekli'ye bu akşam dönmek istersen tren hazır Memo...

Memo şapkasını çıkardı ve sakalını kaşıdı. Kalın tırnakları, saman demetinde yürüyen bir böcek gibi derisinde hışırdadı.

Öbekli ziraat murahhasını⁴ köyde davullarla karşıladılar:

– Memo, dediler, anlat bakalım. Ziraat mektebi hemen yapılıyor değil mi?.. Bankanın şu üçüncü taksiti?..

Akşamüstüydü. Bütün köylüler Memo'nun geldiğini işiterek meydanlığa⁵ akın ediyorlardı. Onlardan başka köyün ağıllarına dönen ne kadar hayvanları varsa hepsi de meydanlığa toplanmıştı. Sanki köye makine geldikten sonra öküzler edecekleri istirahate seviniyorlardı. Belki de bütün diğer hayvanların hepsi bu nasihatten aynı istifadeyi hayal ediyorlardı.

Memo bir müddet önüne baktı. Hafif sakalında yine bir böcek hışırtısı gezdi. Bununla beraber yüksek bir taş üstüne çıkmıştı. Önünde yüzlerce köylü duruyordu. Arka taraflarında köyün hayvanları toplanmıştı.

Memo kongrede okuduğu kitabın bir eşini cebinden çıkardı:

4 Delegatesini

5 Açıklık, genişçe düzlük

– Bravo Memo, dediler. Demek ki hepsini yazarak okudun?

Memo cevap vermedi:

– Arkadaşlar, dedi, sayın büyüklerim, köylüler...

Gözlüklerinin altından şöyle bir baktı, bütün köylüler kulak kesilmişti. Memo devam etti:

– Ziraat kongresinin, bugün, bu çatı altında.

Memo her satırı okudukça bir kere, gözlüğünün altından etrafına toplanmış olanları süzüyor, bir göz ucuyla âdeta hepsine bakıyor ve kıs kıs gülüyordu. İlk dakikalarda arka sırada ayakta duran köylüler dağıldı, sonra birer birer ön tarafta oturanlar...

Memo devam ediyordu:

– Kongrenin yapıcı kuvvetini...

Memo son satırları okuduğu zaman başını kaldırdı, ön tarafta bir sıra dizilmiş irili ufaklı hayvanlardan başka kimse yoktu.

En önde Memo'nun dört çift öküzünden ikisi...

Memo:

– Vay anasını, dedi, öteki iki çift de demek ki köylülere uymuş...

Sonra inekler... En arkada köyün kısırakları gözükiyordu, etrafı çepeçevre kaz ve ördek sürüsü kaplamıştı. Bir horoz öttü ve hindiler tüylerini kabarttılar...

Memo az sonra köy kahvesine gitti.

– Şu Memo'nun bize ettiklerine bakın, diyorlardı.

Memo'yu görünce hep birden ayağa kalktılar:

– Memo, dediler, hani bizim traktör, Ziraat Bankası'ndan kredi, mektep?..

Memo:

– Acele etmeyin, dedi, onlar beş yıl sonraki kongrede konuşulacak işler...

– Ya biz beş yıl ne yapacağız?

Memo:

– Ha, dedi, ben de onu soracaktım? Ne yapacağız?..

Bütün köylüler birbirlerine bakıyordu. Memo:

– Benim bir teklifim var, dedi. Meseleyi buraya gelecek ziraat müfettişlerinden birine anlatmak.

– Nasıl?..

Memo:

– Onu da siz düşünün gayri, dedi.

Öbekli köylüleri ziraat müfettişine nasıl dert yanacaklarını düşünüdursunlar... Eğer siz bu hikâyenin bitmesini merak ediyorsanız, maalesef!.. Bugün umduğunuz kadar değil, bulduğunuz kadar...

KÖYDE CİNAYET¹

Biz hikâyeciler, daima bizden ötekilerin başına gelenleri anlatmaya çalışırız. Ama bizim içimizde bizzat birer hikâye mevzusu olacak kimseler yok mu?

Ahmet Cemil bunlardan biriydi.

Yazlardan bir yaz, Ahmet Cemil, yıllık tatilini şehre yakın sayfiyelerden daha ziyade, şöyle köylerden birinde geçireyim dedi. Ve bir sabah, hemen kendi evinin kapısında başlayarak tamamıyla bir köylü gibi hareket etmek üzere bir taksiye binmedi. Şehir sayfiyelerinin yeni yapılmış asfalt yollarında yaramaz bir çocuğun küçük el oyuncaklarına benzeyen ve tin tin giden tek atlı, tekerlekleri karnında, çingiraklı bir arabayı tercih ederek, hatta pek fazla çamaşır bile almaksızın erkenden yola çıktı.

Ahmet Cemil, gideceği yeri arabacıya daha evvelden tembihlemişti. Eğer arabası çok küçük olmasına rağmen, zayıf beygirlerinden birini intihap etmişse her ikisi de akşam bastırır bastırmaz yarı yolda kalabilirlerdi. Belki de arabacı “mehtap var” diye bu geç kalışa pek aldırış etmez ama Ahmet Cemil sinirli olduğunu ve gün batışından sonra hava birdenbire kararmaya yüz tuttuğu vakit imkânı yok korkudan çıldırabileceğini söylemiş, doğrusu arabacıyı buna inandırmıştı bile... Onun içindir ki Ahmet Cemil’in şehirden daha çok bir sayfiyeye yakın köşkünün kapısından hareket ettikten sonra, hiç de düşündüğü gibi gün batışına yakın değil,

¹ Bu hikâye, “Bir Muharrir Kahramanlarını Arıyor” adıyla 8-12 Eylül 1940 tarihleri arasında *Vakit* gazetesinde tefrika edilmiştir. (y.h.n)

ikindiüzeri, hemen intihap edip bir ay geçireceği köylerden birisine geldiler...

Ahmet Cemil arabacının parasını vererek arabadan atladı. Hayvanın durduğu yer bir meydanlıktı. Yanı başında suyu yarı kurumuş bir dere, vakit vakit beş altı parmak yükseklikteki beyaz taşlardan birer çağlayan yaparak akıyor, ötesinde berisinde birkaç ördek akşam tuvaletlerini tamamlamaya çalışıyorlardı.

Ahmet Cemil'in pek hoşuna gitti bu. Bilhassa küçük çağlayanı güzel buldu. Ve şehir içerisinde böyle şeyler görmediği için de sevindi. Hatta köye kararmasına denecek kadar körü körüne geldiği hâlde, talihinin iyi bir yere tesadüf etmesinden dolayı kendi kendini tebrik etti:

– Şükür, dedi. Arkaüstü uzanarak yahut tarlalar arasında öteki berikiyle ve sudan bir konuşmayla kafamı dinlendireceğim bir yer.

Doğrusu hikâyecinin hakkı vardı. Bütün bir sene -Nasıl bir sene?- şehre yakın başka köylerden birine ancak iki sene kadar evvel inmişti, o zamandan beri de hayli vakit geçiyordu. Hemen her gün, ya bir hikâye yahut yeni bir roman için insanlar bulacağım diye uğraş, birazını beğen, birçoklarını beğenme, onların yaşadıkları her dakika, yapacakları işlerle meşgul ol, yaz, çiz sonunda da bu kadar uğraşmaya rağmen yeni heveskârlardan birinin ve acısı paradoks hastalığına tutulmuş bir münekkidin,² tevbihlerine³ maruz kal... Hiç de çekilir şey değildi bu! Ne ise... Ahmet Cemil şimdi burada kendisine hikâye mevzusu veren insanlardan uzak, yalnız tabiat ve kuş sesleri arasında bütün bir ay geçirip istirahat edecek işte.

Ahmet Cemil, arabadan iner inmez köy meydanlığından kendisine yüz yüz elli adım kadar ötede bir kahve olduğu

2 Eleştirmenin

3 Azarlama, paylama, kınama

zannedilen yere doğru yürüyor, mümkün mertebe pek az insan görmeye gayret ederek, ağaç, yaprak ve su sesleriyle dolu yolda:

– Şükür, şükür, diye konuşuyordu. Tek bir insan bile yok!

Hakikaten yolda, hikâyeci Ahmet Cemil’in kafasını işgal edecek tek bir adam gözüküyordu...

Ahmet Cemil daha arabadan indiği dakika gözlerine kestirdiği kahve kapısına doğru ilerlerken bir taraftan bu adam kıtlığına memnun olmakla beraber, tam kapıya geldiği zaman kendi dilinden anlayıp derdini dinleyecek, belki de kurtlarla çakalların yahut seyahat kitaplarında bile anlatılmayan birtakım garip mahlukların hizmet edeceği bir köye düşmüş gibi hemen tedirgin oldu:

– Hey! diye seslendi. Buraya bakan kimse yok mu hiç?

Ahmet Cemil’e kahvenin içinde birisi derhâl cevap verdiği hâlde, fikrinden hiç kimsenin ses seda çıkarmayacağını daha evvel geçirdiği için, kendi suali ile aldığı cevap arasındaki kısa mesafeyi dakikalarca uzun buldu ve yeniden:

– Allah Allah, dedi. Tuhaf yer doğrusu!

Tam bu dakikada gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvamış biri sağ elinde bir ustura, yüzünün bir tarafı sabun köpükleriyle şiş, gırtlığının bir yanı ince bir kan lekesiyle çizik, köye nereden düştüğü belirsiz Ahmet Cemil’i, şöyle uzaktan kollaya kollaya ve yan yan bitivermişti.

– Hoş geldiniz, efendim, köyümüze safalar getirdiniz!

Fakat Ahmet Cemil, adamın gırtlığındaki ince kan çizgisini görür görmez derhâl başını çevirdi:

– Hele bir, dedi. Tıraşını ol bakalım...

Ve hemen oracıktaki iskemlelerden birine çökmekle beraber ayaklarını uzatıp bastonuyla toprakta oynamaya bile

vakit kalmadan kahveci tekrar önünde bitiverdi. Ahmet Cemil'in bir iki dakika içinde yüzünün bir tarafındaki sakalları nasıl götürdüğüne hayret içinde kaldığı dakikalar:

– Emrediniz, efendim, diye konuştu. Zannederseniz bu gece köyümüzde misafirsiniz?

Ahmet Cemil'in hem bir kahveci hem de köydeki boş odaların tellalı olduğunu sonradan öğrendiği adam iki adım ileride, Ahmet Cemil iki adım arkada, yavaş yavaş ve köy kahvesinin arkasından bir mescidi döner dönmez asıl köyün kurulduğu tepeye doğru çıkmaya başladılar.

Ahmet Cemil yolda hiçbir canlı mahluka tesadüf etmiyordu. Bütün evlerin kapıları ardına kadar açık olmasına rağmen içlerinde hiç kimse yoktu. Hatta bir tepeden inip yanlarından geçer geçmez kaybolacak bir köpeğe bile tesadüf edilmiyordu. Yalnız bahçeleri birbirinden ayıran çit gölgelerinde birkaç tavuk, ümitsiz bir hareketle gözlerini yerde gezdiriyor, ta ileride, tarlalar arasında, bir eşeğin ayakta kıpırdamaksızın dimdik durduğu görülüyordu.

Ahmet Cemil ilk düşüncelerini değiştirmeden bu hareket-sizliğe karşı:

– Mükemmel, diye tekrarlardı ve içinden mümkün olup da fıkirsiz kalmak isteyen kafa yorgunu bir adamın büyük haz-zını duyarak, hatta sinsi sinsi güldü.

Nitekim boş odalar tellalının:

– Köyün en temiz odasıdır. Kaymakam için hazırlamıştık ama ziyanı yok, sizi görünce memnun olur, diyerek Ahmet Cemil'i içeriye soktuğu basık tavanlı odada Ahmet Cemil, yine aynı şeyleri düşünüyor ve mahzunluğu devam ediyordu. Hatta odanın kapalı patiska perdelerini açarak dört bir tarafa göz gezdirdiği sıralar, bu memnurluk yüzünde o kadar aşırı bir ifade almıştı ki birisi Ahmet Cemil'in yüzünü görececek ol-saydı onu bir deli bile zannedebilirdi.

Hikâyeci, odanın tek bir sedir ile bir karyola, üstü beyaz boyalı bir masadan ibaret eşyasına şöyle bir baktıktan sonra valizini açtı, içerisinde okumak için değil gündelik bir itiyat ile taşıdığı ve Edgar Vallas'ın Almancaya çevrilmiş polis romanlarından biriyle Bergson'un *Yaratıcı Muhayyile* kitabını çıkardı. Keten pantolon ile açık yaka bir gömleği sedirin üzerine serdi. Bir dakika, onları üzerindkilerle değiştirmekle değiştirmemek arasında müteredit⁴ durdu fakat neredeyse akşam olacaktı. Bunu çok lüzumsuz bir zahmet telakki ederek ve oda içinde pis pis oturup akşam yemeğini beklemek-tense kahvenin önüne doğru derede ördeklerin çırpınmaya başladığı yere kadar uzanmayı daha münasip buldu. İçinde bir yaz dinlenmesini geçireceği odaya geleli henüz çeyrek saat bile olmadığı hâlde kapıyı kilitledi, anahtarı cebine koydu, yürüdü...

Güneş, Ahmet Cemil'e göre kendisini rahatsız etmemek için hemen hepsinin de birer birer kaybolduğu insansız köyün arkasında yavaş yavaş batmaya hazırlanıyordu. Her taraf, bütün akşamların birbirine benzeyen gölge ve kızılıklarıyla karşılaştı. Birkaç çingirak sesi, bir su içine düşen yabancı bir damla gibi öteden beriden köy meydanlığına doğru dağılıyordu. Sadece ne akşamın rengi ne de bu ses damlalarının hikâyeciye rahatsız ettiği yoktu. Bilakis kulaklarının bir tarafında kendisine çok lazım olduğu hâlde istemediği meçhul bir şey buluyor, bundan son derece haz duyuyordu.

Bununla beraber, yüz adım kadar henüz yürümüş yürümemişti ki kafasını dinlemek için insanlardan kaçan Ahmet Cemil birdenbire durdu. Tarla ortasında tanımadığı bir ses işitip geldiği yeri tayin edemeyen bir eşek gibi kulaklarını dikti. Ayaklarından daha evvel boynunu ileriye doğru uzatarak birkaç adım yürüdü. O da ne? Köy kahvesinin önü, ilk görünüşte bir düzineye yaklaşan irili ufaklı birtakım adamlarla doluydu. Ellerini kollarını oynatarak bir şeyler anlatı-

4 Tereddütlü, kararsız

yorlar daha çok da aralarına aldıkları köyün boş odalar tellallını dinlemeye çalışıyorlardı.

Ahmet Cemil kendi kendisine temin etti ki orada gördüğü insanlardan çok, beş on dakika içinde meydanlığa birikiveren bu kalabalığa hayret etmişti. Yoksa insansız bir köy! Ve Ahmet Cemil'e kim su verip kim yemek getirecek yoksa?

Her şeye rağmen ilerledi, bir hikâyeci koca bir ay istirahat edip kafa dinlendirecek diye insanlar toprak altına çekilecek yahut başka bir köye göç edecek değil ya? Daha sonra, koca bir köy, nihayet meydanlıkta gördüğü insanlar da bir düzineye haydi haydi yaklaşıyorlar...

Ahmet Cemil böyle düşünerek yürüdü. Ve bir aralık yan tarlalardan birine sapayım dediği sıralarda bu bir dakikalık tereddüdünde köylüler kendisini çoktan görmüşlerdi. Hemen ayağa kalktılar. Ahmet Cemil iyice aralarına yaklaştı:

– Hoş geldiniz, diye hep bir ağızdan haykırıştılar. Köyümüze safalar getirdiniz, efendim!

Hikâyeci Ahmet Cemil kısaca:

– Hoş bulduk, diye cevap verdi. Aranızda bulunmakla bahtiyarım!

Eh bu kadar da teşrifat mühim bir şey sayılmazdı doğrusu...

Ahmet Cemil kendisi için ayrılan bir iskemleye şöylece bir oturdu. Pek sıkılgandı. Bahsi kendi açmasından daha çok birdenbire sıkıştığı bu cenderede ötekilerin konuşmasını istiyordu. Onun için gözleriyle etrafındakileri bir çırpıda atlatacak ta uzaklara doğru bakmaya çalışıyor yahut elinde daima taşımayı itiyat edindiği bastonla toprakta birtakım çizgiler resmetmeye uğraşıyordu.

Köylüler birbirlerine bakiştılar ve Ahmet Cemil başını kaldırır kaldırmaz, kafası usturayla tıraş edilmiş olmasına rağmen üç günlük bir sakalın yüzünü simsiyah bir diken-

le kapladığı köy imamıyla karşılaşır. Bu hareketi daha yaptığı saniye, hemen gözlerini diğerleri üzerine birer birer gezdirmek cesaretini buldu. Ahmet Cemil'in kan birdenbire başına sıçramıştı. “Bunlar da kim?” diye kendi kendine sordu ve âdeta şehrin yakınında bir köy olmakla beraber topraktan bitivermiş birtakım garip mahlukların yaşadığı bir yer gibi geldi Ahmet Cemil'e. Bu sırada köy imamı, oturanların hepsini birer birer tanıtıyordu.

– Muhtar, köyün müezzini, ağası, en ihtiyarı, köy bütçesini tutan kâtip, onun yamağı, jandarma çavuşu ilh...

Ahmet Cemil:

– Teşerrüf ettim,⁵ dedi. Hepinizle ayrı ayrı tanışmakla ikiye katlı bir sevinç içindeyim.

Ve yüzünün hatlarına hafif bir gülümseme verdiği sırada bundan istifade yolunu arayan köy imamı, Ahmet Cemil'e bütün köylerin el birliği ederek köyü nasıl adam etmeye çalıştıklarını anlatmaya koyuldu...

Hikâyeci biraz yorgun olduğunu bahane ederek odasına döndüğü zaman, kapıyı kilitledi, pencereyi kapadı. Masasının üzerinde taze bir kabak kızartması ile bir kâse yoğurt duruyordu. Bütün açlığını yenerek hepsini bir tarafa bıraktı, dar oda içinde dolaşmayı tercih etti...

Köy kahvesinden üç dört basamakla ayrılmış toprak bir zeminde, kendisine birer birer tanıtılan köyün ileri gelenlerini düşünmeye başladı. “Allahım!” Kafasını iki avuçları arasına alıyor, kendi kendine, “Ne yüzler!” diyordu! “Belki Dostoyevski'nin romanlarında bile görülmedik yüzler!”

Ah, Ahmet Cemil, yalnız kendisine böyle gelmediğini temin için, onları tekrar gözlerinin önüne getirdi. Bilhassa ilk saniyelerde başını kaldırıp karşılaştığı zaman hemen ayağa

5 Şeref duydum

kalkmak ve köyü terk etmek üzere kaçıp gitmek istediği köy imamı, ellerini yeniden uzatacakmış gibi çekti.

Hakikaten köy imamının üç günlük bir sakalla çevrili siyah yüzünü, Ahmet Cemil imkânı yok gözlerinden uzaklaştıramıyordu. Ya gözleri... Neredeyse bu gözlerin hemen hemen evlerinden fırlayarak ayaklarının ucuna düşeceklerini, orada birtakım akrobasi hareketleri yaptıktan sonra tekrar koltuklarına çekilmek üzere yürüyeceklerini zannetmişti. Bunlar birer göz demek, tıpkı deniz altında yaşayan iki mahluktu. Yerlerinde fıldır fıldır oynuyor, köy imamının dudaklarından daha ziyade sanki gözleri konuşuyordu.

Ahmet Cemil, yemek yemekle meşgul olarak hiçbir şey düşünmemeye karar verdi. Belki de yüzün şeklini gözlerinden silmeye muvaffak oldu da, ama anlattığı şeyleri?

Köy imamı ziyaretçinin rahatsız olduğunu ihtimal ki anlamıştı. Ahmet Cemil kısa bir konuşmadan sonra ayağa kalkar kalkmaz:

– Odanıza kadar sizi götürüyüm! demişti.

Hikâyeci zaten yolda konuşmamayı ihtiyar edeceği için buna razı oldu. “Nihayet odaya kadar yüz adım!” diyordu. Fakat köy imamı daha ilk adımlarını attığı sırada duruyor, Ahmet Cemil de köye dair söylediği fikirlerin cevaplarını arıyordu. Ve Ahmet Cemil, belki kulaklarıyla hiçbir şey dinlemeyerek köy imamının söylediklerine tahammül edecekti. Ama öyle bir zaman geldi ki köyün mezarlığına saptıkları sırada tuhaf bir tecessüsle birdenbire arkasına dönecek oldu, aynı dakikalar geriye bakmaktansa ellerini arkasına bağlayan köy imamının yanında bütün söylediklerini can kulağıyla dinlemeye hazır göründü. Hemen iki adım arkalarında ve az evvel yerlerinde oturur bıraktığı bir düzine insanın, konuşulan şeyleri bir santim bile kaçırmak istemeyerek, boyunları garip bir şekilde uzamış, yürüdüklerini hissetmişti. En önde

köy bütçesini tutan kâtip geliyordu. Diğerleri arkada birbirlerinin ellerini tutarak ilerliyor ve kulakları, kendilerinden en fazla bir adım ileride yürüyen Ahmet Cemil'le köy imamının arasında gidiyordu. Ahmet Cemil'e öyle geldi ki yavaş yavaş alaca karanlığın köyü ihataya⁶ başladığı saniyeler bir düzine insan, birbirlerinden ayrılmaz garip bir zincirle kendisini ortalarına alacaklar. Tıpkı bir peri masalında olduğu gibi ta şafak sökünceye kadar bu böyle devam edip gidecektir.

Kapısını kilitleyip oda içinde bütün bunları hatırlarken tuhaf bir ürpertinin sinirlerini yalayarak geçtiğini hissediyordu. Acaba köy imamı birtakım harikulade vakaların elinden çıkmak üzere olduğu bir adam mıydı? Daha sonra, köy bütçesini yapan kâtibin arkasında kendisini adım adım takip eden bütün diğerleri... Mesela köyün en ihtiyarı! Doksan yaşında kadar! Etrafında söylenen şeyleri belki işitiyor, gözleri çipil ve uykulu! Kırk beş sene evvel Hamit, paşalarından birine jandarma muhafızlığı yapmış, daima ondan bahsetmek isteyen bir hâli var! Fakat her nedense anlatmak için ihtiyara müsaade vermiyorlar. Henüz otuz yaşında oğlunun geçen yaz niçin intihar ettiğini soruyorlar. İhtiyar buna kızıyor:

– Bir kaza oldu, diyor. Cebindeki tabanca birdenbire ateş aldı!

Ötekiler gülüyorlar ve ihtiyar bastonunu yere vurarak tükürüyor...

Ahmet Cemil birdenbire silkindi. Kafasında birtakım şahısların birer dama taşı gibi gözlerinin önüne serildiğini görüyordu. Küçük bir hikâye olabilmek için yerlerini değiştirip birisini daha ileriye sürmek yahut ötekini geriye atmak lazım!

Nitekim bütün bu dama taşları arasında, köy bütçesini yapan kâtip hemen ilerlemişti. Uzun bir boyu var! Kolları bir sıruk üzerine geçirilmiş gibi. Ahmet Cemil onun yanında ne

6 Kuşatmaya

kadar küçüldüğünü hissediyor. Acaba yalnız Ahmet Cemil mi? Ya ötekiler, hele köy imamı?

Hikâyecî Ahmet Cemil, sonunda bir mevzu hâlinde ayaklanacak olan bu dama taşlarının aniden birbirine karıştığını hissetti. Bir düzineden fazla köylü, Ahmet Cemil'e mukadder bir vakayı hatırlar gibi geldi. Ne olabilirdi bu vaka? Oda-sında aşağı yukarı dolaşüyor, kendi kendine bunu soruyordu. Köy imamı orta bir yaştaydı. Henüz bekârdı ve bütün köye sahip gibiydi. Ahmet Cemil'le konuşurken içlerinden hiçbiri onu yalnız bırakmak istemiyordu. Uzun boyu ve parmakları kırılacakmış gibi, daima onları ezip büken bütçe kâtibi için, fırsatını kollayarak, köy imamı, saralının biri olduğunu söylüyor. İhtiyarın intihar edip aralarından giden oğlundan sonra köye baş belası kaldığını anlatıyor.

– Hele bir hasta olmasın, diyor. Köylüler ona gösterecekler!

Bütçe kâtibi bunu işitiyor mu? Belki... Ahmet Cemil şöyle bir dönerek ona baktığı zaman yan bir göz kırptığını hissediyor ve sarı yüzünde birer dikene benzeyen sarı sakalları altındaki kansız derisi, Ahmet Cemil'i korkutuyor. Lakin onunla konuşmak arzusu birdenbire kafasında kımıldadığı zaman, Ahmet Cemil hafifçe yaklaşıyor. Köy kâtibi, imamın köy kızlarına göz koyduğunu, köylüler tarlalarında işbaşındayken imamın, sakalından da utanmayarak, açık birtakım hikâyelerle köy kızlarını baştan çıkardığını söylüyor. Kendi nişanlısı için de imam böyle bir hareket yapacak olursa kendisini nasıl zapt edebileceğini soruyor ve hemen sarası tutarak yıkılacakmış gibi öyle sararıyor ki, Ahmet Cemil yeniden imamla konuşmayı tercih ediyor. Bu sırada, bütçe kâtibi, bir taraftan Ahmet Cemil'den ilaç parası isterken bir taraftan da doksanlık ihtiyarın oğlunu imamın vurduğunu açığa vuruyor!

Ahmet Cemil köyün içerisini o kadar karışık hissetti ki kafasında bütün bu hareketleri hiçbir vakit birbirlerine bağla-

mak cesaretini bulamadı. Köyü, bütün insanları, tarla ve bahçeleriyle anlaşılamayan bir aile gibi düşündü. En fazla saralı kâtibin hareketlerinden korktu. Belki de, köyün içerisinde bütün tecessüsüne rağmen hiçbir vaka çıkarmayacak kadar basit birisi varsa oydu. Yalnız bir köstebek gibi de burnu toprakta hareket ederek oradan oraya yürüyor, bir örümcek gibi vakaları birbirine örmeye çalışıyordu. Ahmet Cemil düşündü ki bütün orada tanıdıkları ve mezarlığa doğru boyunlarını uzatarak arkasından gelenler, kapının önüne birikmişler de derhâl içeriye girerek, şimdiye kadar kulaklarına fısıldadıkları şeyleri bağıra bağıra söyleyecekler... Gözlerini kapadı. Üzerinden hiçbir şey çıkarmaksızın sedire yıkılıverdi. Sadece saralı kâtibi, köy imamından ayrılır ayrılmaz karanlık içinde kaybetmişti. Kâtip, mezarlık yolundan köy tarlalarına kıvrılan ince patikaya sapıyordu. Rengi her vakitten daha uçuktu ve nişanlısının emniyetini düşünen bir hâli vardı. Ahmet Cemil, sedir üzerinde, gözleri kapalı, bunu âdeta görüyordu. Ayaklarının ıslak patika üzerinde köy imamını takip ettiğini anlamıştı.

Birdenbire doğruldu, köy kâtibinin, az ileride, bir ağacın yanına yıkıldığını görür gibi olmuştu. Fakat aynı saniyeler hemen ayağa kalkıyordu. İmamla aralarındaki mesafe pek kısaydı. Bunu daha yakına getirmek için adımlarını sıklaştırdı. Ahmet Cemil bir silah sesi duydu mu? Belki! Uyumuştur... Sabahleyin uyandığı vakit, gün, odasına çoktan doğmuş bulunuyordu. Pencere, akşam bıraktığı gibi açıktı. Tatlı bir yaz havası giriyor, köyün ılıkılığı sinirlerini uyuşturuyordu.

Kalktı, beyaz keten pantolonunu ayağına geçirdi. Akşam kendisini işgal eden fikirlerden hiçbirini hatırlamak istemeyerek sabah kahvaltısından evvel dere kenarında bir boy dolaşayım, dedi. Fikri, bir fincan süttten sonra tarlalar arasındaki ince keçi yollarına dalmak, öğleye kadar uzun uzun dolaşmaktı. Zaten fikirlerinin istirahati için şehirden kalkıp köye gelen bir adam da bundan başka ne yapabiliirdi ki... Ahmet Cemil geniş bir nefes alarak yürüdü. Merdivenleri indi.

Kapıdan çıktı. Köy kahvesine doğru ilerledi, hâlâ pencerenin önünde bulunduğu aynı ılık havayı teneffüs ediyordu. İki adım attı, köşeyi dönünce ilk köy kahvesinin önündeki meydanlık gözüktüyordu. Yalnız, bu da ne? Ahmet Cemil işe giden köylülerden sonra orasını bomboş bulacağını düşünmüştü. Hâlbuki bir karınca yuvası kadar kalabalıktı. Geriye dönmek istedi. Sonra birdenbire vazgeçerek kalabalığın ta içine doğru yürüdü. Bir yabancı olduğu kıyafetinden çok belli olmasına rağmen Ahmet Cemil'i âdeta kimse tanımıyor yahut onu görmüyorlardı bile...

Ahmet Cemil:

– Ne var, diye sordu. Bu kalabalık ne?

Birisi hiç cevap vermedi ve Ahmet Cemil aynı dakikalarda köy bütçesini tutan saralı kâtibi gördü:

– İmamı vurmuşlar, dedi. Sabaha karşı harman yerinde ölü bulunmuş!

Ahmet Cemil bir saniye titredii:

– Ölü mü bulmuşlar? diye tekrarladı!

– Evet, yedi yerinde kurşun yarası var!

Ahmet Cemil, saralı kâtibin yüzüne bakmadı. Hem konuşuyor hem ilerliyordu. İleride köy imamının cesedini gördü. Üstüne siyah redingotu örtülmüştü. Baş ucunda ilk tahkikatı yapan jandarma çavuşu duruyordu. Ahmet Cemil'i görünce tecessüsünü tatmin için olacak, maktulün üzerindeki siyah redingotu sıyırdı ve Ahmet Cemil:

“Hayret,” dedi kendi kendine. “Kurşunların yedisi de tam düşündüğüm yerden!”

Ahmet Cemil, tarlalar arasında dolaşmadı. Hemen odasına dönerek küçük valizini hazırladı. “Hayır,” diye kendi kendine konuştu. “Şehirlerde çok daha rahatım. Şehirde çok daha rahatım!”

BİR OTELDE YEDİ KİŞİ

Geçen yaz oturduğumuz otel bir plajın yanındaydı. Fakat hiçbirimiz denize plajdan girmezdik. Otelin ön tarafında, ayakları deniz içinde yeşil yosunlarla sarılı tahta bir merdiven vardı. Orasını tercih ederdik.

Otelde yedi kişiydik. Hayır, sekiz! Belki de sekizinci olan Cimmi hepimize, bütün bir sayfiye mahallesine bedeldi. Ekseriya bizim gündüz uyuduğumuz bir hamağın altında geceleri yüzükoyun yatar, en küçük bir kıpırtı onu derhâl harekete getirirdi. Cimmi de bizimle yemek yer, bizimle denize girerdi. Hatta biraz sonra anlatacağım Madam Korpof yüzerken büyük bir maharetle yarışa kalkar, tam onu yakaladığı sıra ön ayaklarıyla beline doğru sıçrar ve çok kereler de kadının omuzları üzerinde garip bir vaziyette ayakta durmaya çalışırdı.

Koca Cimmi?

Madam Korpof'tan evvel oturduğumuz otelden bahsetmek mecburiyetindeyim: Bizim otel hakikatte küçük bir evden başka bir şey değildi. İki kat üzerine yapılmış, yedi sekiz odadan ibaret bir ev! Daima zenginlerin oturduğu sayfiyede otel bulunmadığı için bizim gibi iki aylık bir deniz mevsimini sahilde geçirmek isteyenler orasını oda oda kiralamışlardı.

Birbirini tanımayan yedi kişinin bu küçük otelde nasıl oturduğu meraklıdır. Bir kere, ben kendim, herhangi bir kalabalığa tahammül edecek bir insan değilim. Zaten oteli şöyle bir görmek, otel sahibi Marya Hala başka hiçbir müşteri almaksızın odaları baştan aşağı bana kiralayabilirse tutmak

arzusun daydım! Mari, ihtiyar bir Rum karısıydı ve bütün sayfiye kendisini Marya Hala diye çağırırdı. Kocasını öldükten sonra dul kalan Marya evini oda oda kiraya vererek geçiniyor, belki de bu odalardan birinde gizli birtakım işler bile görüyordu. Bu sıralarda Madam Korpof'a rast geldim.

Saat on bir sularıydı. Otelin bahçesinde oturuyor, bir taraftan Marya Hala'yla konuşurken bir taraftan kapının iki kanadında yeşil bir desen üzerine çizilmiş, çiniden, birinde bir deniz kızı tablosu, ötekinde yosun, çiçek ve sandal motiflerini garip bir armoniyle birbirine karıştıran başka bir tabloyu seyreliyordum.

Birdenbire önümden bir köpek koşa koşa geçti. Otel sahibinin yanında beni görünce bir dakika durdu. Bir iki havladı. Aynı saniyeler o kadar hızla geriye döndü ki bu hareketinde hiçbir vakit yalnız olmadığını anlatan bir hâli vardı.

Marya Hala:

– Madam Korpof'la kocası geliyor! dedi.

Madam Korpof'un başında mavi bir bone vardı. Uzun boyu omuzlarından itibaren başını biraz ileriye doğru götürmesine sebep oluyordu. Yalnız bu şekilde sarı ve parlak tüylü ensesi biraz daha meydana çıkmıştı. Bacaklarında yine mavi renkte bir şort vardı. Yanında kocası deniz kıyafetinde değildi ve belli bir aksaklıkla topallıyordu. Madam Korpof ayaklarında deniz iskarpinleriyle otelin hafif kumlu bahçesinde bir böcek gibi gıcırtilar bırakarak yürüyüp geçti.

Marya Hala:

– Mösyö Korpof bir piyano muallimidir, dedi. Beyaz Ruslardan... Geçen seneden beri yazlı kışlı otelde kalmayı itiyat ettiler.

Sonra Cimmi'ye döndü. Büyük bir ahbablıkla:

– Cimmi, diye seslendi, hişt Cimmi?..

Cimmi koşa koşa geldi. Ayaklarını oturduğumuz hasır iskemlenin ucuna dayayarak toprağa süründü. Elimi hayvanın kafasına doğru uzattım. Bilirsiniz, bütün köpekler bu harekete bayılır. Cimmi de bayıldı. Başını hafif yukarı kaldırarak gözlerimi yokladı. Madam Korpof kapıda duruyordu. Kocasını topallayarak içeri girdi.

Bu sıralarda otelde benden, Madam Korpof ve kocası, Cimmi, otel sahibinden başka kimse yoktu. Odalardan biri kilitliydi. Fakat burası ben gelmeden daha evvel mevsim başında bir aktör tarafından kiralanmıştı. Anadolu’da turnede olan aktör ancak Temmuz başlarına doğru gelecekti. Marya Hala geleceği günü pek iyi bilmediği için daha çok bizim denizde olduğumuz saatler kilitli odayı açıp temizliyor ve büyük bir ihtimam gösteriyordu. Marya’nın bu müstakbel misafire fazla ehemmiyet verdiği belliydi:

– Genç bir adam, diyordu, hem de yakışıklı!

Yalnız unutuyorum, otele yerleştiğim sıralar içeride birisi daha vardı: Çok kereler birinci katın bahçeye bakan penceresinde fakat daima ara sıra gördüğüm sarı saçlı, zayıf bir kız!..

İlk dakikalar hiç de niyetim olmadığı hâlde bu küçük otelle yerleşmekliğimin yegâne sebebi Madam Korpof’un kısa pantolonudur. Bunu çok daha sonraları, sayfiyede kendisine “Pöti Kont” ismini verdiğimiz bir bahriye mütekaidinin¹ Madam Korpof’a âşık olduğu zaman bana anlattığı şeylerden, daha doğrusu bir hareketinden anladım.

Madam Korpof’un kısa, mavi pantolonu hakikaten tuhaftı. Bir kere çok kısa bir şeydi bu!.. Belinden bir buçuk yahut iki karış kadar uzun... Paçaları o kadar bol değildi. Ancak bir elin rahat rahat sokulacağı kadar bol... Bu kısa pantolonun altında bacakları daha kalın ve daha uzun duruyordu. Madam Korpof, denize girdiği zaman müstesna, mevsim sonuna kadar bu kıyafetini hiçbir vakit değiştirmede.

¹ Emeklisinin

Biraz evvel de söylediğim gibi otelde bulunduğumuz aylar hemen yanı başımızdaki bir plajdan değil otelin ön bahçesinden denize girerdik. Plaj kumsal olduğu hâlde burasını tercih edişimizin garip bazı sebepleri vardı.

Her şeyden evvel Madam Korpof otelin bahçesinden denize inen dar merdivenleri seviyordu. Daha doğrusu, kumsalda uzanıp yatmaktan ziyade denizden çıktığı dakikalar tahta merdivenlere bir ayı yavrusu yahut bir cambaz gibi tırmanırdı. Bu yüzden olacak ki Madam Korpof'un hareketlerini görmek için sayfiyede oturanların birçokları da bizim otelin merdivenlerini tercih ediyorlardı. Bunlar şüphesiz ki daha çok erkeklerdi. Madam Korpof bu merdivenlerden yukarı çıkmak için ilk basamağa elleriyle tutunduğu zamanlar otelin önündeki deniz birtakım atletik erkeklerin idare ettikleri sandallardan geçilmezdi. Madam Korpof bu dakikalarda uzun bacaklarından birini ikinci basamağa fırlatır ve kalın bacakları merdivenleri birer birer yukarı çıktığı saniyeler şayanı hayret bir büyüklükte gözüktü. Deniz suları ayaklarından birer sicim gibi tahta basamaklara damlardı. Madam Korpof kuvvetli bir adese² büyütülmüş bir fotoğraftı sanki. Nitekim ekseriya denize küçük bir sandalla başka iskeleden çıkan bahriye mütekaidi de Madam Korpof'a yine böyle bir dakikasında rastlamıştır. Ondan sonra artık plajdan değil, otelin bahçesinden denize girmek onun için bir itiyat oldu.

Bahriye mütekaidinin aramıza gelişinden sonra eğer aktörü şimdilik saymayacak olursak altı kişiydik.

Bahriye mütekaidi kısa boylu bir adamdı. Sanki tabiat onun boyundan bir parçasını Madam Korpof'a vermişti. Nitekim Madam Korpof belki daha alımlı görünsün diye kocasının hareketlerinden bir kısım da yine Madam Korpof'un bacaklarına ilave edilmişti.

Sadece bahriye mütekaidinin tipik bir adam olduğunu söylemeye mecburum. Sayfiyenin on beş senelik eski sakin-

2 Mercekte

lerindendi! Asfalt üzerinde bir evi vardı. Fakat orada oturmuyordu. Daha doğrusu evini kendisi için bir otel gibi kullanıyor, ancak geceleri saat on on bir sularından sonra yatmaya gidiyordu. Bekârdı, karısı öldükten sonra evlenmemişti. Biri on altı, biri on yedi yaşında iki kızı vardı. Fakat hiçbir vakit kızların sayfiyede dolaştıkları görülmemişti. Başka bir tarafta geziyorlardı. Söylediklerine göre denizden daha ziyade bir tenis meraklısıydılar. Kulübe gidiyorlar, babalarıyla meşgul olmuyorlardı.

Sayfiyede bahriye mütekaidine “Pöti Kont” derlerdi. Hakiki ismini bilen yoktu. Kimisi “Kadri”, kimisi “İbrahim” Bey olduğunu iddia ederdi. Fakat biz “Pöti Kont”tan daha fazla Küçük Kont diye çağırırdık. Yavaş ve bir kontun ağır hareketleriyle yürürdü. Çerçevesiz, kelebek bir gözlüğü vardı. Yolda hiç kimseye dikkat etmezdi. Madam Korpof’un bacakları müstesna.

Küçük Kont, Madam Korpof’u denizde sandalla takip eder, merdivenlerden yukarı çıkmaya başladığı zaman sandalı plajın kumsalına yanaştırır, asfaltla bizim otelin bahçesinden çıkardı. Bir defasında Madam Korpof’un hemen arkasından merdivenlere tırmanmak istemişti. Kadın daha ilk basamaklarda ayaklarının tabanını kontun burnu üstüne yerleştirmiş, denize arka üstü boylu boyuna yuvarlamıştı. Ve tuhaf bir tesadüftü, Küçük Kont’un kızları oradaydı. Kont bundan sonra bir daha Madam Korpof’un arkasından merdivenleri tecrübe etmedi. Yalnız, bir gün otelin bahçesinde oturduğumuz sıcak ve tabiatın gizliden uyanık olduğu bir dakika:

– Azizim, dedi, Madam Korpof’un tabanlarında ne güzel bir koku var...

Başka tarafta da söylediğim gibi bütün bu dakikalarda Madam Korpof ve Küçük Kont’tan başka hepimizin müşterek bir eğlencesi daha vardı.

Bu Cimmi’ydi.

Madam Korpof denize çok kereler Cimmi'yle çıkıyordu. Kocasının sabah dersleri vardı. Bunlardan ekserisi haftanın dört beş sabahını alırlardı. Eğer hava çok durgunsa piyano seslerini denizden işitirdik. Fakat Cimmi hepimizden daha iyi işitirdi. Hatta suya girmiş bile olsa pek zahmet çekmesine rağmen her tuş mukabili³ bir defa havlar ve ancak Madam Korpof'un bir parmak işareti Cimmi'yi susturabilirdi.

Cimmi hakikaten hoş bir hayvandı. Madam Korpof denizde olduğu sıralar onu bir türlü muhafaza edemiyorduk. Hemen sandalın baş tarafına gelir, denize girmesi için Madam Korpof tarafından verilecek müsaade işaretini beklerdi. Bu işaret verilinceye kadar iki ayakları üzerinde durur, Madam Korpof herhangi bir sebepten kızdıysa işaretini dakikalarca vermez, zavallı Cimmi havada titreyen ayaklarıyla ara sıra bize bakarak yalvarırdı. Daha ziyade bana bakar, nerede olursa olsun beni bulmaya çalışırdı. Madam Korpof'un ricalarını daima yerine getireceğini biliyordu. Bununla beraber en çok nefret ettiği adam, Küçük Kont'tu. Kelebek gözlüğü her nedense Cimmi'nin sinirine dokunuyordu. Bir defasında kontun yeni ve gıcır gıcır giydiği beyaz bir pantolona diş geçirdi. Fakat bu dakikalar Küçük Kont'un en unutamayacağı dakikalardır. Madam Korpof konta itizar ediyor⁴, bacağına herhangi bir yara ve bere olup olmadığını soruyordu. Bu haddeden sonra beni bir köşeye çeken Madam Korpof:

– Eğer, dedi, kont belediyeye müracaat edecek olursa...

Cimmi'yi iyice tanıyordum. Onda ne bir kuduz ne de küçük bir hastalık alâmi⁵ vardı. Yalnız konta sinirleniyordu.

Otele geldiğim zaman odalardan birinin mevsim başında tutulduğunu söylemiştim. Madam Korpof'un otelde en merak ettiği şey kapısı kilitli olan bu küçük odaydı.

3 Karşılığı

4 Özür diliyor

5 Belirtisi

Hakikatte odanın bir garsoniyer olarak kullanıldığı şüphesizdi. Belki de Marya Hala evin bütün bir senelik kirasını yalnız bu odadan çıkarıyordu.

Madam Korpof’a bir deniz dönüşü bunu söylediğim zaman:

– Biliyor musunuz, dedi, burada hiç rahat değilim.

Otelin bahçesinde ikimizden başka kimse yoktu. Madam Korpof içine kum dolan lastik deniz bebelerinden⁶ birini çıkarmıştı. Eti bol ve dolgun elleriyle tabanlarına yapışmış kumları silkiyordu. Birdenbire Küçük Kont’u hatırladım: “Madam Korpof’un tabanlarında ne güzel bir koku var!”

Başımızın üzerindeki dalda bir kuş ötüyordu. Bahçe tatlı bir yasemen kokusu içindeydi.

– Niçin rahat değilsiniz, dedim. Marya Hala’nın en çok şimdilik size itibar ettiğini zannediyorum!

– Bilakis. İçerimde büyük bir merak var. Marya Hala tuhafıma gidiyor doğrusu. Şu oda canım!.. Anlamıyor musunuz?

Şu oda. Yani turneden dönecek aktör için kilitlenen oda.

Birden aklıma geldi. Marya Hala bir iki saat evvel, hiç de mutadı⁷ olmadığı hâlde perdenin iç taraftan koptuğunu söylemişti. Hâlbuki yukarı kısımda panjur yoktu. Burasını boydan boya kaplamış olan defne dalları dikkatle aralık edilirse içerisini görmek mümkündü.

– Eğer isterseniz Marya Hala’nın gizli odasında neler saklı olduğunu anlayabiliriz, dedim.

– Nasıl?

– Kolay. Belki de şu iskemlenin üzerine çıkmanız kâfi!

⁶ Babet tarzı bir deniz ayakkabısı olsa gerek. (y.h.n)

⁷ Âdeti

Henüz mayosunu değiştirip mavi pantolonunu giymemişti. Az ilerideki bir bahçe iskemlesini kilitli odanın penceresi yanına çekti:

– Sizi bekliyorum, dedi.

Bu dakikalar Marya Hala’nın ekseriya çarşıya çıktığı dakikalardı. Küçük Kont gzkmezdi. Mösyö Korpof piyanoda çalışırdı. İskemleyi ayaklarından tuttum. Fakat o kadar fazla gıcırđıyor ve sallanıyordu ki Madam Korpof:

– Hayır, dedi. Beni tutarsanız daha iyi seyredeim.

Dizlerimle iskemleye bastım ve omuzlarımı biraz daha yukarı vererek Madam Korpof’un arkasına bir destek gibi dayandım. Mütemadiyen gülüyor ve ıslak mayosu çıplak omuzlarımı gıdıklıyordu. Fakat aynı dakikalarda bir araba çıngırağı duyuldu, yirmi sekiz otuz yaşlarında kadar ge bir adam elinde küçük bir bagajla bahçeye girdi. şüphesiz ki Marya Hala’nın mevsim başından beri beklediğı misafirdi bu!..

Hakikati söylemek lazım gelirse ge aktör otelde yeni bir hareket yaptı. Bir kere günlerdir hepimizi tahrik eden kapalı oda açılmıştı. Ben, Madam Korpof, böyle şeylere karışmak âdeti olmadığı hâlde kocası, Küçük Kont, sarışın kız, Cimmi hepimiz kapının önünde ydik. Yalnız aramızda Marya Hala yoktu. Mutlaka ellerini ovuşturuyor, sinirli birtakım hareketlerle içeri girip dışarı çıkıyordu. Henüz banyosunu bile almamış yeni bir misafire karşı gösterdiğimiz bu hafifliğı kızdığını anlıyordum. Marya Hala bizim gibi müşterilerin bu küçük garsoniyerden haberi olmasını hiçbir zaman istemezdi. Otel, namuslu bir oteldi. Hâlbuki burası küçük bir birahane taklidi bir odaydı. Yüksek bir masanın etrafına beş altı tabure konmuştu. Yataktan başka yine mavi kaplamalı bir şezlong, yastıkları, bir lavabo... Hatta üzerlerine yalnız belden aşağı tarafları çizilmiş bacak resimleri bulunan bir paravan, arkasında gizli bir kapı bile vardı.

Bütün bu sıralarda asıl tuhafı şu oldu ki ilk günlerimizden itibaren hepimizin gördüğü hâlde üzerinde durup ehemmiyet vermediğimiz biri meydana çıktı. Bu, otelin alt kat penceresinden gördüğüm sarışın kızdı.

Marya Hala genç kızı bize takdim ettiği zaman “Yakın dostlarımdan birinin kızı,” demişti. Bursa’da oturan ailesi iki ay için Marya Hala’ya emanet etmişlerdi. Çekingen ve biraz da hastaydı. Aramızda bulunduğu sıralar daima bir kuş gibi ürkek oturur, eğer Marya Hala yoksa odasında kitap okumayı tercih ederdi. Bu yüzden, ona “Marya Hala’nın kızı” derdik.

Yeni misafirin otele geldiği sıralarda ben, Madam Korpof gibi düşünmüyordum. Madam Korpof aktörün hareketlerini kontrol ediyor, onun sanatkâr bir tarafını bulmaya çalışıyordu.

Yeni misafirin küçük bir botu vardı. İlk zamanlarda yalnız olarak denize çıkıyor, aramıza pek sokulmuyordu. Bot, denizde o zamanlar gözüken bütün beyaz botların hilafına⁸ tırşe bir renge boyanmıştı. Sabah olunca geceden Marya Hala’nın mutfağına bırakılmış olan bu küçük şeyi omuzluyor, elinde kürekler, yarım bir mayo ve çıplak ayaklarıyla biz daha çayımızı içerken denize çıkıyordu. Madam Korpof otelin bu yeni misafirine “Ördek” adını takmıştı.

Aramızda bu ismi en çok beğenen yahut en çok sinirlenen kim oldu? Küçük Kont, aktörü züppe buluyor, Madam Korpof’un taktığı bu isme bayılıyordu. Marya Hala’nın kızına gelince, yüzü ekşi bir meyve gibi birdenbire buruklaşırdı. Eğer hep beraber oturuyorsak masayı terk ettiği bile olurdu. Fakat bu dakikalarda Madam Korpof’un gülüşü kulaklarıma kadar sokulur:

– Fena, derdi. Marya Hala emaneti aldığı gibi teslim edemeyecek galiba.

Nitekim bir akşam da bahçede kitap okuduğum bir sıra koşa koşa geldi:

– Mühim bir keşif! dedi.

Bileklerimden yakalamıştı. Denize inen merdivenlerin yanı başına doğru sürüklüyordu. Burada dik ve kayalar içinde biten bir keçi yolu vardı. Ne plaj ne de bizim otelin bahçesinden denize girmek istemeyen çiftler, yolda Marya Hala'yı atlatmaya muvaffak olurlarsa, bu keçi yolundan aşağı kayarlar, orada fundalıklar arasında soyunup deniz sazlarına aldırış etmeyerek yıkanmayı tercih ederlerdi. Üstelik bütün sayfiyede burasını bilen pek azdı. Daha doğrusu birdenbire dik kayalarla bittiği için kimse cesaret edemezdi.

Madam Korpof:

– Yavaş, dedi! Güvercinleri ürkütüyorsunuz.

Madam Korpof'un güvercinler dediği bizim aktörle Marya Hala'nın kızıydı.

Bununla beraber Madam Korpof o akşam çok fena bir şey yaptı. Benim gibi otelin diğer bütün misafirlerini hatta Cimm'i'yi bile kucaklayarak oraya götürdü, güvercinleri gösterdi.

Ağustos ortalarına doğru otelde daha başka bir hadise oldu. Yeni misafirin aramıza gelişinden sonra meydana çıkan Marya Hala'nın kızı daha büyük bir ehemmiyet kesbetti. Herkes, hepimiz onunla meşgul olmaya başladık.

Gece yemekten sonra saat on sularıydı. Aktör otele henüz dönmemişti. Fakat bekârdı ve Marya Hala'ya göre hiç kimseye hesap vermek mecburiyetinde değildi. Gerçi Madam Korpof buna içerliyor, burasının ne bir otel ne de bir pansiyon olmadığını, yeni tanışmış birtakım insanların bir aile gibi yaşadığını ileri sürüyor, aktörün de vaktinde eve dönmesini istiyordu.

Birden deniz yolundan doğru aktörün sesi duyuldu. Marya Hala hemen fırlamıştı. Hepimizin herhangi bir isteğini daima geciktiren otel sahibi aktörün bütün emirlerini yerine getirmekte büyük zevk duyardı.

Madam Korpof:

– Evet, dedi, bıktım. Yine bu padlbot.⁹

Marya Hala'nın gitmesiyle geri dönmesi bir olmuştu. Bana:

– Sizi istiyorlar, dedi. Eğer işiniz yoksa iyi bir mehtap var, diyor.

Küçük Kont arkalıklı bir iskemlede uyuyordu. Mösyö Korpof notalarıyla meşguldü. Marya Hala'nın kızı aktörün hediye ettiği bir zabıta romanı okuyordu.

Madam Korpof ilk dakikalarda belki de bu davete itiraz edecekti. Çünkü yalnızdı. Mösyö Korpof'un notaları kendisini meşgul etmiyor, en doğrusu Mösyö Korpof'un nota meşguliyetinde kendisini serbest ve herhangi biriyle küçük bir flörte hak kazanmış telakki ediyordu.

Fakat bu sefer sesini çıkarmadı. Mütecessis¹⁰ Madam Korpof aktörün geç vakit beni davet etmesinde bazı şeyler sezinliyor, biraz romantik tabiatlı bulduğu aktörün mehtaplı bir gecede bazı itiraflar yapacağından şüphe ediyordu.

Her şey Madam Korpof'un düşündüğü gibi cereyan etti. Bazı itiraflar... Fakat hiçbir vakit ne Madam Korpof ne de içimizde başka biri bu şekilde itirafı düşünemezdi...

Gece, bütün mehtaplı gecelerden daha durgundu. Dünyanın üzerine âdeta gümüş bir ağ atılmış gibiydi.

Bu ağ, denizden çok ötelere ufkun ilerisine ve gökyüzüne doğru uzuyordu.

Merdivenlerden indiğim zaman:

– Sizi rahatsız ettim, dedi. Fakat evvela sizin fikrinizi almak isterim.

⁹ İng. paddle boat: Su bisikleti

¹⁰ Meraklı

Bunu samimi ve doğru söylüyordu. Çünkü Madam Korpof'un daima itiraz edeceğini bilir, daima da bu itiraza karşı Madam Korpof'u benim ikna edeceğimden emin olurdu.

– Bu hafta nişanlanıyoruz, dedi. Marya Hala'nın Bursa'ya gönderdiği mektuba iyi cevap geldi.

– Marya Hala demek ki bu kadar gizli işler görebiliyor? dedim ve birdenbire Madam Korpof'u hatırladım. Bu gece için bu alelade küçük kızın otelde nasıl bir fırtına koparacağını düşündüm.

Bir kere, Madam Korpof aktörü hakiki bir Don Juan olarak kabul ediyordu. Marya Hala'nın küçük mavi odası... Paravan üzerindeki resimler... Gizli kapı. Ve nihayet ikisi... Bütün bunlar Madam Korpof'a aktör için verilecek bir notu tayin ettirmişti. Mösyö Korpof belki ses çıkarmayacak, sadece tek gözlüğünü sol gözüne götürmekle iktifa edecekti. Ya şu Marya Hala. Mütecessis Madam Korpof'u atlatmıştı!..

Bununla beraber her şey bu küçük havadisle bitmedi. Otele döndüğüm zaman Madam Korpof'a daha başka bir havadis de getirdim ve aktör için nişan hadisesinden fazla bu ehemmiyetliydi. İki seneden beri yazdığı bir piyes için tiyatrodan hiçbir kadın artisti tercih edemeyen aktör, Marya Hala'nın kızında tam düşündüğü tipi bulmuştu.

Madam Korpof ellerini çırpıtı:

– Güzel bir numara!.. dedi.

Küçük Kont uyandı ve Madam Korpof koşa koşa içeri girdi.

Bugünden sonra otelin öbür odası –daha tuhafı bu oda, Madam Korpof'un odasıydı– âdeta bir sahne hâline geldi.

Aktörle Marya Hala'nın kızı burada piyesin ilk provalarını yapmaya başladılar. Aktör birkaç tecrübeden sonra rejisörü otele davet etmek niyetindeydi.

Aşağı yukarı provaların hemen hepsinde bulunuyordum. Daha doğrusu yalnız ben değil, Madam Korpof, kocası, Cimmi, hepimiz oradaydık. Cimmi bu sıralarda bir iskemlenin üzerine çıkmayı itiyat edinmişti. Oradan Madam Korpof'un sert işaretleri bile onu indiremiyordu. Hayvan âdeta ağlamaklı oluyor, provaları mutlaka buradan seyretmek istiyordu.

Piyes hareketli fakat hazin bir mevzuuydu. İkinci perde kapanırken küçük bir sahne trügüyle¹¹ genç kızın ölmesi lazımdı.

Madam Korpof ilk dakikalarda buna şiddetle itiraz etti. Sahnede ölüme taraftar değildi. Küçük Kont'un bir fikri yoktu. Mösyö Korpof karısından tarafa çıkmıştı.

Fakat piyesin provaları ilerledikçe Madam Korpof fikrini değiştirdi ve bu neticeyi herkesten daha çok da yine Mösyö Korpof müdafaa etti.

Bütün bu sıralarda hepimizin aktörün nişanlısıyla meşgul olduğumuza şüphe yoktur. Provalar ekseriya deniz dönüşü yemekten evvel yarım saat kadar, akşamüstü denize girme-den yapılıyordu. Saçlarını ıpsıslak tarardı. Arkasında kırmızı bir fiyonk yüzünü daha zarif gösterirdi ve karanlık bir zemine tutulmuş parlak bir ayna ışığı gibi ara sıra dudaklarının etrafındaki gülümseyiş meydana çıkardı. Yalnız, herhâlde çok yoruluyordu. Büyük bir heyecanla oynadığı belliydi. Aktörün nişanlısı bu dakikalarda âdeta ölüyordu. Birçok kereler Madam Korpof sarı bir benizle bana sokulmuştu. Nitekim Marya Hala da bir aralık provaları menedecek oldu. Bursa'ya mektup yazmakla bizi tehdit etti. Fakat aktör onu daima parayla tatmin ediyor, Marya Hala da her defasında:

– Son defa, diyordu, son defa.

Mevsim her sene olduğu gibi geçen sene de pek kısa bitti. Bir gün denizden otele döndüğümüz zaman sırtımızın

¹¹ Numarasıyla, gösterisiyle

üşüdüğünü hissettik. Madam Korpof ertesi sabah denize girmektense kırlara çıkacağını söyledi. Bir iki gün sonra otelin önünde bir sayfiye arabası durdu. Aktör valizlerini gecedan hazırlamıştı. Nişanlısı, Marya Hala'yla tekrar dönmek üzere Bursa'ya gidecekti. Yalnız Küçük Kont gelecek sene için otelde şimdiden bir oda kiralamak istiyordu. Marya Hala'ya bunu uzun uzun tembih etti. Bu sene Madam Korpof'u yalnız bırakmamak için hiç de rahat etmemişti:

– Alt kattaki oda, diyordu, tam Madam Korpof'un karşısındaki odayı istiyorum!

Bu göçten sonra çok durmadım. Müşterisiz otel içinde yalnız oturan Madam Korpof belki de en iyi ve sakin günlerini yaşamaya hazırlanıyordu. Fakat İstanbul'a indikten bir ay sonra Madam Korpof'tan bir mektup aldım. Aktörün nişanlısı Bursa'da ailesinin yanında hastalanmıştı. Arkadan bir telgraf daha geldi. Bir gece, hafif bir kan kusmasını müteakip öldüğünü haber veriyordu. “Zavallı küçük,” diyordu, “tıpkı tıpkı piyeste olduğu gibi!”

Hâlbuki aktörle hemen evleneceklerdi ve teşrinievvel¹² başlarıydı, tiyatro mevsimi açılmıştı. Aktörün piyesi ilan edildiği hâlde oynanmadı. İki üç gün sonra da Madam Korpof'tan başka bir mektup aldım. “Gelecek sene otelde değiliz”, diyordu. “On gün sonra İzmir'e gidiyoruz.”

Madam Korpof ayrıca Cimmi'yi Marya Hala'ya bıraktığını, eğer istersem alabileceğimi yazıyordu. Zavallı Küçük Kont... Hâlbuki bütün bir mevsim, Madam Korpof'un bacaklarını daha iyi görebilmek için ertesi sene otelde bir oda kiralamayı düşünmüştü. Cimmi'yi Küçük Kont aldı.

ÖMER BESİ'NİN BAŞI

Silahlı bir macera yahut şiddetli bir kış günü yapılan büyük bir av, detaylarında birçok ümit edilmedik vakaları ihtiva ettiği hâlde harp böyle değildir. Harbi çok sonraları bize nakledenler bile onu hayalle süsleyecek vakaları pek nadiren bulurlar ve daima, ifadelerinde ölümü tarif etmeye doğru büyük bir azim seçildiği için de bu hayalsiz ve karanlıktan soyulmuş maceraları buruk ve acı buluruz.

Hâlbuki 925 isyanı, Kürt dağlarında eşkıya takibine çıkan subaylar için böyle olmamıştır. En çetin harplerden daha çetin olan bu tenkil¹ harekâtını size nakledecek askerlerin düğümünü çözemediği birçok şeyler vardır.

Şark vilayetleri boyunca Kürt kabilelerini silahlandıran Ömer Besi'nin başı da o vakitler işte bir mesele olmuştu.

Genç subaylar arasında asi Ömer Besi'yi hiçbir tanıyan olmamakla beraber, karargâhta teksir edilmiş resimleri ellerindeydi. İki sene kadar evvel Iğdır merkez nahiyesinde asiyle yapılan bir mütareke ve dostluk konuşması arasında kendisine bir nüfus kâğıdı verildiği zaman çıkarılan bu resimde Ömer Besi'nin yalnız çıplak başı gözüktüyor ve hemen alnından aşağı, büyük bir yumak karışıklığı hâlinde yüzünü baştan aşağı siyah bir kıl örgüsünün ihata ettiği görülüyordu. Bütün bu arada Ömer Besi'nin gözleri neredeydi? Birçok subaylar bu teksir edilmiş resimlerde onları bulabilmek için beyhude çalışmışlardır. Fakat bir yosun yumağı arasına gizlenen ve rutubetten hazzeden bir böcek gibi, Ömer Besi'nin gözleri bu kıl herümerci içinde hiçbir vakit bulunamamıştı.

¹ Kovma, uzaklaştırma; cezalandırma; yok etme

925 sonbaharında karargâh, Ömer Besi'yi ölü yahut diri getirene yüz sarı vadetmişti. Bunu alabilmek için de genç subaylara yardım eden birçok Kürt şakileri² vardı. Fakat her ne olursa olsun, harekâtın yedinci ayında bile Ömer Besi'nin başı karargâha henüz teslim edilmemişti. Asi Kürt'ü vurup öldürdüğünü iddia eden birçoklarından sonra, bir gece, karargâh beklenmedik bir ateş baskını karşısında kalıyor ve bu cesur hareketi Ömer Besi'den başka hiçbir kabile reisinin yapamayacağı söyleniyordu. Hatta karargâhta ve kumandanın çadırı önünde teşhir edilen bütün başlar az sonra sakallarından soyulan bir yüz gibi meydana çıkararak, bunların Ömer Besi olmadığı anlaşıyordu.

Onun için olmalı ki bir gün, karargâhı birdenbire tuhaf bir haşyet³ sardı. Belki de bu haşyete birçok sebep hükümete bağlı Kürt beylerinin anlattığı maceralardı. Onlara göre Ömer Besi bir insan değil, bütün hayvan kemiklerinden alınmış birer parçayla meydana gelen bir mahluktu. İçlerinden birçokları Ömer Besi'nin karargâha kadar yaklaştığını iddia ederler ve gece, kumandanın çadırı önünde uluyan bir çakalın Ömer Besi olduğunu söylerlerdi. Yahut işte az ileride, büyük Kürt dağlarına kıvrılan yolda, şu sarı çiçek Ömer Besi'ydi. Belki de Ömer Besi, bir koyunun çingırağına asılmıştı yahut bir ağaca takılı bir ishak kuşuydu. Yani istediği her zaman kendini değiştirebilirdi. Bu yüzden de subayların arasında asi şeyhi öldürdüğünü iddia eden biri çıkacak olursa cesedin yattığı yere doğru Kürt beylerini teşhis için götürmek pek müşkül olur, silah ve dipçik kullanmak lazım gelirdi.

Bu genç yüzbaşının hazin akıbetini silah arkadaşlarından birçoğunun bilmediğini ümit ederim. Gençti ve Şark'ta ilk stajını yapıyordu. Sadece, büyük dalgaların altında ezilmeyen serbest bir ruhu vardı.

Yüzbaşı çadırını terk ettiği zaman vakit geceyarısını geçiyordu. Karargâh kumandanı yanına iki asker vermek iste-

2 Haydut, yol kesici

3 Korku

mişti. Yüzbaşı reddetti. Kendisini arzu ettiği yere götürecektiygâne arkadaş, üzerine bindiğı hayvandı.

Yüzbaşının hareketini müteakip, Ömer Besi'nin bulunduğu köye nasıl girdiğini değil, nasıl döndüğünü söyleyeceğim:

Ertesi akşamdı. Kürt dağlarının arka taraflarında güneş batmak üzereydi. Fakat gece birdenbire bastırmazdı. Bu kızılılık bir şimal memleketi gündüzünde olduğu gibi uzun müddet devam ederdi.

Birdenbire, karargâh çadırının kapısında doludizgin bir atlı durdu. Anide⁴ hayvanından atladı. Ve:

– Bana bir direk! diye bağırdı.

Çadır kapısında birkaç muhafız duruyordu. İçerideki dört subay da dışarı çıkmıştı. Gelen yüzbaşıydı.

Bu ifade edilemeyecek kadar müthiş bir dakikadır. Ben de neresinden anlatacağımı pek bilmiyorum. Yalnız, yüzbaşının elinde, tam omuzları hizasından uçurulmuş kesik bir baş vardı ve bu kesik başın sakallarına elini dolayan yüzbaşı, onu çenesinden yakalamış bir hâlde, bütün bir kolu boyunca yukarı kaldırıyor:

– İşte, diyordu, Ömer Besi'nin başı. Bana bir direk... Bana bir direk hazırlayın!..

Anlaşılıyordu ki yüzbaşı, belki de bir suyun eteğinde veya yahut bir dağ başındaki bir vuruşmada yakaladığı avını karargâhın önüne çakarak ve belki de bütün bir gece etrafında yakacağı meşalelerle, genç subay ve askerlere onu teşhir etmek istiyordu. Belki de nasıl yakaladığını anlatacaktı. Yahut nasıl vuruştuklarını ve ilk kılıç darbesini.

Fakat bu dakikalarda yüzbaşının emirlerine karşı hiç kim- senin en küçük bir itaat hareketinde bile bulunmadığını söy-

4 Aniden

leyecek olursam inanmanızı rica ederim. Bütün muhafızlar ve karargâh kumandanıyla beraber bütün subaylar oldukları yerde duruyor ve âdeta yüzbaşının işittikleri sesinde tonu daha iyi zapt edebilmeye çalışıyorlardı. Yalnız, karargâh kumandanı başka bir şeye dikkat etti ve bu hissinin bir illüzyon olup olmayacağını düşündü. Çünkü yüzbaşının elinde taşıdığı kesik başla kendi kafası birdenbire garip bir hutut⁵ benzeyişi içinde gözüküyor ve kumandan, sesin hangi kafadan geldiğini tayin edemiyordu. Sanki Ömer Besi'nin kafasıyla yüzbaşının kafası birleşmişti ve genç subayın omuzlarına Ömer Besi'nin başı geçtiği yerden omuzlarına doğru bir kan seli boşanıyor ve bütün bunların arasında bir çakalın sesi gibi yüzbaşının itaat görmeyen emirleri işitiliyordu.

Kumandan birdenbire geri döndü ve yüzbaşının bir sinir buhranı geçirdiğini düşünerek boş bir çadıra götürülmesini emretti, sonra onun deli mukavemetini görerek karargâh mahzenlerinden birine hapsolunmasını söyledi. Kendi kendine:

– Bir illüzyon, dedi, bir illüzyon!..

Fakat sonradan anlaşıldı ki bu illüzyon çadırın önünde bulunan bütün diğerleri için de böyle olmuştu.

Yüzbaşının karargâh mahzenlerinde ne kadar kaldığını bilmiyorum. Hatta, yüzbaşını oraya götürenler bile ve kapıda duran nöbetçi dahi bunu tayin edememiştir. Ertesi sabah karargâh kumandanı yüzbaşını yoklamak ve bir istirahat izni vermek için geldiği zaman içeride hiç kimseyi bulamadılar. Mahzen bir dağın içine oyulmuştu. Neferlerden hiçbiri, yirmi adımdan daha fazla ilerleyerek başka bir taraftan çıkan bir kapı olup olmadığını öğrenemedi. Yalnız ikindiye doğru karargâha dönen bir müfreze yüzbaşının ikiye bölünmüş cesedini getirdiler. Vücut ve baş söylediklerine göre tek bir kılıç vuruşla birbirinden ayrılmıştı ve ilk dakikalarda Ömer

5 Yüz çizgileri

Besi'nin alnından aşağı bütün yüzünü maskeleyen gr bir yosun demeti yüzbaşının yüzünü çevrelediği hâlde, az sonra, yeni tıraş edilmiş ince ve parlak bir çehre kadar yavaş yavaş hakiki yüzü meydana çıkmış ve bu yüz fildişi bir heykel kadar incelmişti.

Ömer Besi'nin başına gelince, tam kendisiydi. Karargâhta üç gün teşhir edildi ve en uzak köylerden getirilen Kürt beyleri onu tanıyarak:

– Evet, dediler. Bu seferki Ömer Besi'nin başı...

GÜNEŞ BALIKLARI

Bizim mahalle delikanlıları bana “Ağabey” lakabını tak-
tılar. Geçen yazdan beri “Ağabey” aşağı, “Ağabey” yukarı!
Gün geçmiyor ki isteyecekleri bir şey de olmasın!

Mayıs başlangıcıydı. İki aylık bir konje¹ için plan yapma-
ya hazırlanıyordum. Oda hizmetçim geldi:

– Beş altı çocuk sizi görmek istiyorlar efendim! dedi.

– İçeri alın! diye söyledim ve ihtiyar kadının verdiğim
müsaadeyi bildirmesine daha vakit kalmadan odanın bahçe-
ye bakan kapı kanatlarından biri açılarak sekiz dokuz yaş-
larında kadar küçük bir çocuk, ilk bakışta yalnız saçlarının
kıvrırcık sarısını fark edebildiğim başını uzattı. Arkadan en
kabadayısı on iki on üç yaşlarında birkaçı, birbirinin üzerin-
den içeriye doğru yavaş yavaş yürüdüler ve Kozyatağı’ndan
Moda’ya kadar bütün sayfiyelerin bahçelerini haraca kesen
diğer biri, ilk girenlerin arasına karışmak ve gözümünden kay-
bolmak isteyerek sokuldu.

– Eh, dedim, söyleyiniz bakalım küçük yaramazlar, ne
derdiniz var? Hele sen?.. Yoksa bir çete mi kuruyorsun?..

Hepsi de kapının az ilerisinde, bir manga gibi önüme di-
zilmişlerdi. Ayaklarında kısa birer pantolon vardı. İnce bir
kayış yahut bir ikisinde sicimle bağlanmıştı. Yüzleri bir de-
niz suyuyla yıkanmış çakıl taşları kadar parlak, bacakları di-
kenle yırtılmış gibi çizik çizikti. Boyasız kunduralarının küt
burunlu uçları bir kaplumbağadan farksız gözüküyordu ve

¹ Fr. cong  : Tatil, izin

yanmış bir ot manzarasındaydı. Bu arada sayfiyeler yaramazının çıplak ayakları odamın cilalı muşambalarına garip bir ürpertiyle basıyordu. Âdeta, bu ayaklar, muşambayı bir Hint bahçesi gibi süsleyen motiflerden biriydi. Üzerinde mavi böcek kabuğu bir fanila vardı. O kadar uzundu ki kısa pantolonunu bile geçerek diz kapaklarına kadar bütün bacaklarını örtmüştü.

Aralarından biri, biraz evvel de söylediğim kıvrıcık saçlısı:

– Sizden bir ricamız var, diye atıldı. Biz, bu sene denize girmek istiyoruz!..

Fakat birdenbire durdu ve sayfiyeler yaramazının yüzüne doğru bakarak geri geri çekildi, sözü ona bıraktı:

– İyi, dedim, benim bu hususta yapacağım bir şey varsa yardım ederim tabii!

– Öyle zannediyoruz, diyerek elebaşları sözü aldı ve devam etti: Belediye sahilden denize girmeyi yasak etmiş!

– İyi etmiş, dedim. Birçok ölenler oluyor çünkü!.. Plajlarda niçin girmiyorsunuz?

– Plaj paralı. Bir kişiye on kuruş istiyorlar. Yedi kişiyiz biz!..

– Ha, dedim, şimdi anlaşılıyor! Demek bütün bu çeteyi sen idare edeceksin! Olmaz. Hem söyle bakalım, Fener dalyanındaki balıkçı kancalarını sen kaldırıp götürmüşsün. İngiliz Vitollerin kapıcısı da dün sabah geldi, bütün güller koparılmış. Üstelik kiraz ağaçları da...

Birdenbire ötekilerin arasından ilerledi:

– İftira, dedi, Vitollerin kapıcısı bunağın biridir. Hem size haber vereyim ki dün sabah koparılan gülleri bahçıvanın dayı oğlu ada vapurunda satıyordu. Üçte Moda'dan kalkan vapur yok mu? Onda. Kiraz dalları da elindeydi. Kancalara gelince...

– Sus! dedim, bütün bir sayfiye seni tanır!..

Göğsü şiddetle inip kalkıyor ve gözleri sağanak yemiş renkli bir cam gibi parlıyordu. Bu sefer daha şiddetle ileri doğru atıldı:

– Yalan! dedi, hepsi yalan!.. Hem size yemin ediyorum ki on gündür hiçbir bahçeye girdiğim yok!

Bütün diğerleri, az evvel söylediğim sağanağın altına çekilmiş kuşlar gibi kanatlarını birdenbire indirmişlerdi. Ürkek birtakım kuşlar ki biraz ötede yiyeceklerini ümit ettikleri birtakım ufak tefek darı tanelerinin hemen önlerinden geri alınacağını düşünerek kursakları tuhaf bir boşluk içinde ezi-liyordu.

Bir saniye durdum ve odada aşağı yukarı birkaç defa do-laşarak:

– Pekâlâ, dedim, bu bahse tekrar geliriz. Şimdi söyleyin bakalım, nerede oturuyorsunuz hepiniz?

İçerlerinden başını ilk kaldıran sarı kıvrıkcık saçlı yaramaz oldu:

– Şuracıkta, dedi, Moda’nın arkasında oturuyoruz.

– Ya isimleriniz?..

– Benimki Yalçın... Babam marangoz ustalığı yapıyor.

– Benim Çelik! Babam yok, annem Reji’de.²

– Sadık! Babam 42. Mektep’te hoca!

– Hüseyin! Hava Apartmanı’nda kapıcıyız!

– Tosun! Babam mezatta çalışıyor.

Sayfiyeler yaramazına döndüm:

– Senin ismin Kaya değil mi, dedim.

2 Tekel idâresinin eski adı

– Kaya!

– Demek babandan hâlâ haber yok.

– Var, dedi. On gün oluyor! Deniz yollarından anneme mektup geldi. Sinop açıklarında ölen tayfalar arasındaymış!

İlk defa önüne baktı, mevzuu değiştirdim:

– Gelelim neticeye, dedim, bir kelimeyle ne istiyorsunuz şimdi siz?

– Hiç! Sahilden denize girmek istiyoruz, o kadar. Eğer bize yardım ederseniz, hani Almanların denize girdikleri kolajin önü yok mu, orada bir plaj yapacağız işte...

Hepsi de çakır çakır gözleriyle bakıyorlar ve göğüsleri yarı sabırsızlık yarı heyecandan hafifçe kabarıp iniyordu.

Dört seneden beri ilk defa konje aldığım yıld. Tatilime hemen ertesi günü başlayacağım hâlde nerede geçireceğimi bir türlü tayin edememiştim. Bekârdım ve küçük de olsa kendime bir meşgale arıyordum:

– İyi, dedim, ama bir şartla kabul ediyorum. Eğer başınızda benim bulunduğumu isteyecek olursanız!

Birdenbire odanın içerisi bir yaz ağacına döndü ve sanki binlerce yaprağın gizli bir tarafına saklanmış binlerce küçük böcek, son bir dakikaya kadar hançerelerinin bir tarafında sakladıkları binlerce sesle öttü ve sabahleyin plajın üzerindeki sette buluşmak üzere ayrıldık.

Ertesi günü, Küçük Moda Gazinosu’nu boş bir arsadan ayıran duvarın dibinde hepsini hazır buldum.

Hepsini diyorum fakat, anide, bu yaz böcekleri kafilesi, bir bahçeden öteki bahçeye uçarken arkalarına daha yüzlercesi takılan küçük ve kanatlı birtakım mahluklar gibi çoğalıvermişlerdi. Âdeta kendilerine bir müstemleke hazırlayacak yahut bir mesken inşa edecek insanlar kadar çoktular. Belki

de içerlerinden herhangi birisi, elinde bir flüt bütün bir gece mahalleyi ve daha uzak semtleri dolaşarak ne kadar kendi yaşında insanlar varsa hepsinin birer birer kapısı önünde durarak tatlı bir serenatla onları uyandırmış ve bir ‘‘Ağabey’’in kendilerine müsaade verdiğini, yarın sabah da sahilin bir tarafında bütün bir yazı, sularında geçirecekleri bir plaj hazırlamak için beklediğini söylemişti.

– Eh, dedim, hepimiz bu kadar mıyız ocuklar?

– Bu kadarız!..

– Bu kadarız!..

– Yeter, dedim, kesin gürültüyü. şimdi plajı nerede kurmak istiyorsunuz bakalım?

Hepsi de, silkilen bir ağaç gibi, aynı saniye içinde beni bırakıverdiler. Yahut kapısı açılmış bir kovandan fırlayan arılar gibiydiler. Bir solukta, kırk elli adım ötede toprağın birdenbire dik bir yamala denize indiği yerde bitivermişlerdi. Arkalarından yavaş yavaş yürüdüm ve:

– Anlıyorum! diye konuştum. Alman kampının yanında kurmak istiyorsunuz demek!

Bütün gözler Alman kulübünün denize inen imento merdivenlerindeydi ve yaz kış arka üstü yatan bir adam gibi denizde istirahat eden küçük raftta,³ güneşle yanmış Alman çocuklarına bakıyorlardı:

– Hiç merak etmeyiniz, dedim, eğer çalışacak olursanız on gün sonra bizim de bir plajımız olacak!

İşte, aynı gün saat ona doğru başladık. Sakin bir havaydı. Bir salı günüydü. Küçük koyda denize yeni indirilmiş birkaç sandal vardı. Birkaç yelkeni inik kotra bir tenezzüh yapabilmek için bir pazar gününü bekliyorlardı. Sular masmaviydi ve deniz hamamının tahta direkleri henüz tamir olunuyordu.

3 İskele açıklarına demirleyen bir tür sabit-yüzer deniz hamamı

Yalnız, Alman kadınları çoktan denize girmeye başlamışlar, geçen kıştan beri dalgaların yosun yeri bıraktığı raftın üzerini yıkıyorlardı.

Küçük plaj amelelerini evvela bir kenara çektim ve çalışırken dikkat edilecek basit bir iki sıhhat kaidesi öğrettim. Hepsi de soyunmuştu. Yalnız bellerini kapayan dar mayolarını giymişlerdi, bunlar don veyahut renkli yün gömleklerden yapılmış birtakım mayolardı. İlk serinlik, derilerinde bir yaprak üzerinde dolaşır gibi dolaştı ve henüz yanmayan vücutlarındaki keskin beyazlıkla hepsi de yeni tutulmuş birer güneş balığına benziyorlardı. Âdeta oltaya geldikten sonra ilk havasızlıkla ileri geri giderek orada çırpınıyorlar, ağ kafeslerinden fırlayıp tekrar denize atılmak istiyorlardı:

– Yok, diye şöyle bir çıkıştım, evvela plaja gireceğimiz yer yapılacak, sonra da mayısın ortalarını bekleyeceğiz!

İlk işim şu oldu: Birkaçını sahile doğru inen toprak zeminden aşağı kaydurdım! Orada kayalar vardı. Büyük beş altı kaya... Yan yana gelerek yahut omuzlarını birbirine vermek suretiyle denizi bir havuz hâline getirmişlerdi. Sular sığıdı ve yan tarafta binlerce çakıl taşı ve hafif bir kum gözüktüyordu.

Bütün mesele bu tabii havuzun sularını dışarı atmak, sonra taş ve çakılla doldurarak üzerini bir kum tabakasıyla örtmekti. İkinci iş sahile inen yolu tanzim etmek; küçük, meyilli bir patikada toprak merdivenlerle inip çıkmayı kolaylaştırmaktı. Bundan sonra birkaç direk ve tahta bulabilirsek denize doğru küçük bir iskele yapacaktık. Yalnız, iskelenin bir tarafı iki üç metre genişlikte denize doğru uzayacak ve bu, Alman kampının önündeki raft vazifesini görecekti. Fakat Kaya itiraz ediyor:

– Hayır, diyordu, tıpkı Alman kulübünün raftı gibi yapacağız!..

Alman kulübünün raftı yeşile boyanmıştı, sulardan bir karış yukarıdaydı ve kanatları açık bir kuş kadar yahut bir

balıkçıl kuşu kadar dalgalarla inip kalkıyordu. Yaz kış sular onu baştan aşağı yıkıyor ve her defasında yepyeni yapıyordu. Daha sonra küçük bir sandal düşünüyorduk. Kaburgası bir balıkçı sandalı gibi geniş, kürekleri bir kotra yedeği gibi dar olacaktı.

Bütün bu arada, plajın benden sonra gelen yegâne mühendisi Kaya'ydı. Daha doğrusu plajı inşa eden o oldu. Toprak merdivenlerin denize doğru inen istikametlerini çizdi ve otları yolmak suretiyle dar patikayı birdenbire meydana çıkardı. Bu ince yol setin hemen başından itibaren üç dirsek çevirerek deniz kenarında nihayetleniyor ve set üzerindeki bir ağaç, en sıcak zamanda bu toprak merdivenlerde oturacak olanlara gölgelik vazifesi görüyordu. Sonra kayaların arasındaki sığ denizi toprakla doldurmak lazım geldiği zaman da en fazla Kaya yardım etti. Kaya ve bütün diğerleri birer karınca kadar merdivenlerden muntazam inip çıkıyorlar, arkalarında küçük birer küfe yahut bezden birtakım çıkınlar içinde toprak ve çakıl taşıyorlardı. Denizden yeni çıkmış ıslak ayakları, merdivenin yağmursuzluktan çatlamış kuru zemini üzerinde bir nakış gibi izler bırakıyor fakat anide, toprak ve güneş, bir yastığı söyleyecek kadar ince birtakım parmak oylarıyla kıvrılmış bu onlarca nakış çeşitlerini hemen emiveriyor; güneş, toprak merdivenlerin başından nihayetine kadar bütün izleri alıp götürüyordu.

İşlerimiz küçüklere verdiğim sözden aşağı yukarı on gün sonra bittiği zaman mayısın son haftalarıydı. Yaz iyice gelmişti. Alman kampı, tatillerini geçiren delikanlılarla doluydu! Moda plajı açılmıştı:

– Yarın da bizim plaj açılacak, dedim, artık istediğiniz kadar deniz!..

Bu son hafta tatilimin büyük bir kısmını onlarla geçiriyordum. Setin üzeri bir aile bahçesi hâline gelmişti. Tek bir ağacın yanına çaktığımız bir direkte küçük bir bayrak sallanı-

yordu. Moda'nın orta hâlli aileleri günün muhtelif zamanlarında set üzerini istila eder ve plajın inşasına bakarlardı. Hele akşamüzerleri Küçük Moda Gazinosu'nun içine giremeyen satıcılar plajın üst başında toplanmayı itiyat edinmişlerdi ve içerlerindeki bir muhallebici, küçük plaj amelelerinin en sevdiği şeydi. Teneke bir ibrikten muhallebinin üzerine bir oluk kadar bol dökülen koyu pekmeze bayılırlar, eğer paraları yoksa ziyafeti ben çekerdim!

Plajın, biraz evvel de söylediğim gibi, son günü, birdenbire, içlerinde tuhaf bir his yakaladım! Âdetâ bir ev yaptırdıktan sonra hafif mavi yahut tirşe bir boya sürememiş bir adamın hissi!.. Hâlbuki plaj hazırды. Merdivenler tamamlanmıştı. Elbiselerini koyacak yerler temiz duruyordu. Deniz kenarına küfelerle kum dökülmüş ve az ileride küçük bir sandalı direklerine bağlayacak bir iskelenin kazıkları çakılmıştı. Fakat her nedense bütün bunları bir bakışta öte tarafa geçerek Alman kampının yüksekteki demir parmaklıklarına göz atıyor, renkli birtakım mayoların sallandığı bir telin art tarafında bambaşka bir dünya, kendi plaj dünyalarından daha rahat bir yer hayal ediyorlardı. Hele kampın beton iskelesinden biraz ötedeki raft!..

Ertesi sabah plajı küçük bir merasimle açacaktık. Mera-sim saat sekizde olacaktı. Kamp direğimize üç köşeli beyaz ve kırmızı kulüp bayrağını çekecek ve marş söyleyecektik! Bunu şimdiden düşünüyordum: Yedi ince ve dört kalın ses vardı! Hepsi de bir sıraya dizileceklerdi! Sabahtı, daha kot-ralar bile uyanmamış olacaktı! Her şeyi, kotraları, Küçük Moda Gazinosu'nu, İngiliz kulübünün raftını, beton iskele-leri, denizi, Belvü Oteli'ni, ağaç ve yaprakları marşlarımızla biz uyandıracaktık. Sonra birdenbire toprak merdivenlerden beyaz bir tavşan sürüsü gibi koşacaklardı. Deniz!..

Akşamüstü diğerleri ayrıldıktan sonra Kaya geldi. Hayır, böyle olmadı. İkimiz de evlerimize döndüğümüz sıra, yavaş yavaş yanıma sokuldu:

– Her şey iyi ama ağabey, dedi, şu raftı yapamadık gitti.

Bir saniye durdu ve kafasında belki de ilk defa fakirlik ve zenginlik muadelelerinin⁴ bir çırpıda halli⁵ için keskin bir mücadele geçiyordu.

– Zıyanı yok, dedim, yaparız elbet. İskeleyi tamamlayayım bir defa!

– Ağabey, Almanlar rafta bizi bırakmazlar değil mi?

– Hayır, onlar kendi kendilerine giriyorlar orada. Biz yabancıyız!

– Ya İngiliz kulübünün raftı?

– Oraya da giremeyiz... Kulübe aza olmak lazım!

– Demek ki Vitoller aza!..

– Tabii, dedim, bir kişi için senede yüz lira veriyorlar.

– Şu hâlde yedi yaşındaki Vitol için de yüz lira mı veriyorlar?

Tekrar durdu, elleri arkasında yürüyordu. Bu akşam yeni yıkanmış beyaz fanilasıyla büyük bir adam tesiri bırakıyordu, sadece şu boyasız fotinleri. Onları bir türlü ıslah edemiyor, eline yüz para geçirdiği bir dakika koşa koşa bir boyacı ararken birdenbire bir simitçi yahut başka bir satıcıya rast geliyor ve hemen iflas ediyordu.

Ertesi gün, sabah saat altı buçuktu. Yüzümü yıkadım ve hafif bir kahvaltı için emrettim. Gece saat ona doğru çıkan fırtına iki saatten beri dinmişti. Yalnız saat bir ve iki sularında fırtınayla karışık bir yağmurun henüz kurumayan ıslaklığı vardı. Bütün bahçelerde ilk güneşle beraber belli belirsiz bir tebahhur⁶ hadisesi vukua geliyordu.

4 Meselelerini

5 Çözülmesi

6 Buharlaşıma

Bütün düşündüğüm şeydu: Bizim plajın geceki mevsimsiz fırtınaya dayanıp dayanmadığı! Çünkü komşu bahçelerde bir iki ağaç yıkılmış, birkaç duvar çökmüştü. Aşağı mahalleleri yarım saat kadar fasılasız istila eden bir sel bütün yolları bozmuştu. Birkaç telefon direği yıkılmıştı.

Yola saat yedi buçukta çıktım! Hava açıktı ve gecenin anormal serinliği kalmamıştı. Rutubet yoktu, günün sıcaklığı iade olunmuştu. Deniz her şeyden habersizdi.

Set üzerine geldiğim zaman bizimkileri orada hazır buldum! Elllerinde küçük yiyecek paketleri vardı. Beni ve belli ki daha başka birisini bekliyorlardı.

– Demek ki, dedim, geceki fırtınadan hepinizin haberi var? Kaya gelmedi mi daha?

– Hayır, diye söylediler, biz de onu bekliyoruz!

Hâlbuki en evvel Kaya gelir ve set üzerinde dinleneceğimiz yerleri temizlerdi.

– Gelir, dedim, küçük bir işi çıkmış olacak!

– Hayır, diye içlerinden biri atıldı, evde yok. Dün gece de gelmemiş!..

– Nasıl?.. Hiç mi gelmemiş?..

– Yemekten sonra gelmemiş... Annesi diyor ki babasından iki benzin varili kalmıştı, gece ikisini de yuvarlayıp götürdü. Kadın, ne yapacağını sormuş. Üzerine tahta çivileyip denize gireceğiz, demiş!..

Toprak merdivenlerden yavaş yavaş aşağı doğru indim ve dün geceki fırtınayı düşündüm. Bütün diğerleri bir sıra hâlinde beni takip ediyorlardı. Hiçbir tarafta ses yoktu. Çakıl ve toprak döşeli zemin yahut bizim plaj beton bir kalıp gibi her şeye mukavemet etmişti.⁷ İleride dört varil üzerine basit bir inşayla yapılmış Alman kampının raftı henüz boştu:

⁷ Dayanmak, direnmek

– Zıyanı yok, dedim, bir taraftan giredurunuz hele siz, yahut yukarıda marş için toplanalım!

Tekrar toprak merdivenlerden yukarı doğru yavaş ve isteksiz yürüdüler!

Ertesi günü Kadıköy Kaymakamlığı odasında oturdum, polis raporları arasında Fener açıklarına düşen bir varil bulunduğunu haber verdiler. İki tahta da sularla Fener İskeleyi'ne atılmıştı, ada balıkçılarından biri de başka bir varil daha bulunduğunu söylüyordu.

Ertesi günü teşhis edilemeyen bir çocuk cesedi için bir tezkere aldım. Fakat küçük arkadaşların hiçbirine bundan bahsetmedim!

BİR HUDUT OYUNU*

Yakorit'te Türk-Bulgar hudut mıntıkasını gezenler bütün horozların ibiklerini kesilmiş bulurdu. Yalnız Türk köylerinde değil, hududun ötesinden berisinden birbiri içine girmiş küçük Bulgar köylerinde de horozların ibikleri yoktu. Civar köylerde âdeta ibiksiz bir horoz nesli türemiş gibiydi.

Ömer'in Yakorit'te hudut muhafızlığı ettiği zamanlar devriyelere verdiği emirlerden biri de işte budur. Neferler, gınaşırı, koltuklarına kısıtırılmış bir horozla muhafız kulesine gelirlerdi ve bunlar çok defa Bulgar hududundan şöyle bir dolaşmak için büyük ve kan kırmızı bir inci gibi taşıdıkları bir ibikle seyahate çıkmış horozlardı. Fakat dönüşleri hiç de bu kadar parlak olmaz, alelacele bir hareketle başlarından hadım edilmiş horozlar, şaşkın ve sendeleyerek hududu geçmeye çalışırlardı. Ömer, eğer birisine izahat vermek lazım gelirse:

– Cancağızım! derdi, ne yapayım. Bunlar merdane dövüşmüyorlar ki. Birbirlerinin ibiklerini tutup pes ediyorlar!

Bulgar muhafızları Türk hududundaki bu garip tabiatlı komşuyu tanırlar ve çok kereler de ibiksiz bir horozu tuhaf buldukları için olacak, ara sıra Türk muhafız kulesine doğru onları kendileri uçururlar yahut hudut kumandanının değişip değişmediğini öğrenmek isterlerse böyle yaparlardı.

Henüz Türk-Bulgar harbinin başlamadığı günlerdi. İki tarafın acayip bir dostluk havası içinde birbirini yokladığı

* Hikâyeci Ömer Seyfettin'in hayatına dair hakiki bir vaka. (Yazarın notu)

zamanlar. Sene 1910. Nevrekop hudut boyu karşılıklı silah sesleriyle konuşuyordu. Günün herhangi bir dakikasında nihayetsiz bozkırların bir tarafından küçük bir mavzer ateşinin bütün bir hududu yalayıp ateşe verecek kadar tehlikeli olduğu günler!

Bununla beraber bu asabiyet ara sıra anlaşılmas bir vuzuha döner, mesela bir hafta devriyeler tesadüf etmeden dolaşır ve silah atıldığı işitilmezdi. Bugünlerde hudut kumandanları yarı bir dostluk havası içinde birbirlerine ziyafet verirler ve sonra muhafız kulelerine çekildikleri dakika öteden beriden tek silahlar işitilir; hava, soğukta kurumuş keten bir bez gibi gerilirdi.

Böyle günlerden bir gündü. Bulgar muhafızları Ömer'i bir ziyafete çağırdılar.

Hepsi de taze bir milliyet havasıyla dolu genç ve tirendaz zabitlerdi. Bahusus ki ihtiyar bir imparatorluğun yanı başında bulunuyorlar, onun bol meyvelerle ağır bir hâlde aşağı sarkan dallarına vakit vakit taş atmaktan hoşlanan yaramaz bir çocuk gibi hareket ediyorlardı.

Ziyafet neşeli geçiyordu. Yazdı. Bir üzüm çardağı altında Nevrekop sırtlarının hafif rüzgârı duyuluyor, Bulgar zabitlelerinin ikram ettiği hakiki bir Bulgar şarabının kokusu, imkânı yok, insanın kafasını terk etmiyordu. Yahut bütün uzuvlar diğer vazifelerini unutarak, yalnız koku almak için yaratılmışlar gibiydi; bir tek şamme¹ hissi hüküm sürüyordu.

Birdenbire çardağın bir tarafında, kızarmış tavukların kokusu gelen bir kapı açıldı.

Bir Türk kadını kıyafetinde peçeli ve çarşafli bir çingene karısı!..

Bir dakika evvel Bulgar zabitlerinin milli bir oyun oynadıkları küçük meydana doğru alelacele ilerledi ve anide, gayda,² bir Şark havası çalmaya başladı.

1 Koku alma

2 Üflenerek çalınan tulumlu çalgı

Ömer'in birdenbire burulduğu hissedilmişti. Bulgarlar, bir Bulgar işret meclisinde bir Türk kadını oynattıktan başka, üstelik onu bir de çingene yapıyorlardı. Gayda bütün hududu ayağa kaldıracak kadar yüksek bir sesle çalıyor, Bulgar zabitlerinin kahkahaları devriyelerin kulaklarına kadar gidiyordu.

İşte, Yakorit horozlarının ibiklerini uçuran Ömer'e bir oyun!

Hem de nasıl bir oyun!

Ömer, hemen silahına davranacak gibi olmuştu. Birdenbire, içerisindeki bütün fişeklerle, çingene karısını bir tarafa iterek tam ortada, etrafına sıralanmış Bulgar zabitlerinin üzerine doğru, bir yaylın ateş gibi atılmak!..

Sonraları bu hatırayı anlatan Ömer:

– Cancağızım, derdi, düşündüm ki yamyamlık olacak. Hem de beni mat etmişlerdi. Hazmettim!

Ertesi hafta, ziyafet sırası Ömer'deydi. Yedi gün büyük bir sükûnet içinde geçmişti. Her iki taraftan da ne bir silah ne küçük ve asabi bir işaret... Hatta o hafta içinde Ömer, ibikli horozlara bile dokunmadı.

Bulgar zabitlerinin ikide bir hududun bir tarafından gizli gizli geçirdikleri beslenmiş horozların ibiklerini görmemezliğe geldi.

Ömer'in ziyafeti bir Türk içkisiyle başlamıştı. Balkanlar'ın demlendirilmiş meşhur rakısı... Sofra bol bir mezeyle doluydu. Hava sıcak ve yakıcıydı.

Bulgar zabitleri sofraya oturdukları sıra, Ömer seslendi:

– Dimiko, hey, Dimiko!..

Dimiko, Bulgar meyhanecinin oğluydu. Henüz on altı yaşında, uzun boylu, sarı saçlı, iri ve yeşil gözlü bir delikanlıydı...

Ömer:

– Gel bakalım Dimiko, dedi. Bugün hizmet edeceksin bize!

Dimiko hafif pembeleşti ve Bulgar zabitleri Dimiko'nun yüzünde, Varna bahçelerinin şafak rengine yakın hafif pembeliğine karşı tuhaf bir huzursuzluk içinde kaldılar...

Dimiko, o gün gece yarısına kadar sakilik etti. Mezeleri değiştirip tazeliyor ve ara sıra Bulgar zabitlerinin elinden aldığı bir kadehi yudum yudum içiyordu.

Ömer, rakıyla dolu bir testi kadar kafaların epeyce buğulandığı bir sıra birdenbire ayağa kalktı:

– Gospodinler!³ dedi.

Avuçlarında tuttuğu kadehi, bir kılıcı kaldırır gibi havaya kaldırmıştı:

– Gospodinler, şerefimize!

– Dimiko'nun şerefine.

Sesler birbirini tamamladı:

– Dimiko'nun!

– Dimiko'nun şerefine.

– Hepinizin şerefine.

Bir saniye durdu:

– Gospodinler, diye tekrarladı, geçen hafta bana verdiğiniz ziyafetin şerefine... Yalnız geçen haftaki çingeneydi. Bu halis Bulgar. Hem de erkektir ha...

3 Bulg. gospodin: (Bulgarlar için) Bey, efendi

AŞK VE OTOMOBİL

Ziya Turgut'la evlenmeye karar verdiği zaman, Berin Morkaya:

– Bak Ziyacığım, dedi, seninle evleniyorum ama bir şartla! Düğün hediyesi olarak bir Opel otomobili satın alır, direk-siyonu da bizzat kullanacak olursan!

Ziya Turgut, “Hakkı var Berinciğin!” diye düşündü. Öyle ya, Berin genç bir kız! Henüz on yedi yaşında. Eğlenceye ve güçlü kuvvetli bir erkeğe ihtiyacı var! Bir yaprak kadar koca elleri arasına alarak yalnız kendisini sevecek bir delikanlı değil; spor bir otomobil kullanmasını, tenis oynamasını bilecek, leyleklerin ölüm için kendi kendilerine çekildikleri uzak ve تنها adalara yelkenle götürecek bir erkeğe muhtaç! Hülasa, Berin'i eğlendirecek biri!

İşte bu sebepten evlenmek için nişanlısının teklif ettiği şartları Ziya Turgut garip bulmadı. Bilakis şunu düşünüyordu ki otuz yaşındaydı, şişmandı ve henüz top oynamasını bile bilmiyordu. Doğrusu, Berin Morkaya, beraberce plaja gittiği erkek arkadaşları arasında bu kadar demode bir kocaya da tahammül edemez!

Neyse... Ziya Turgut, Berin'le evlenmeyi kafasına koyduğu için hemen ertesi günü küçük bir Opel marka arabayla işe başlamakta gecikmedi.

Hakikati söylemek lazım gelirse Ziya için bu hiç de cazip bir şey olmamıştı. Bir kere çalıştığı bankadan neredeyse kovulacaktı. Bütün akıllı fikri Opel'in gaz pedallarında ve direksiyondaydı! Hay aksi şeytan!.. Şu pedallarla direksiyonu

aynı saniyelerde kullanabilmek ne sıkıntılı bir iş! Ziya Turgut direksiyona geçer geçmez âdeta elleri şaşırıyor yahut parmakları yerlerini değiştirerek şimdiye kadar hiç iş görmeyen birer alet hâline geliyordu. Yalnız, bir denizde olduğu gibi kendisini daha heyecanlı buluyor; ne elleri ne de ayakları hareket etmezsiniz, dümdüz, elsiz ayaksız bir mahluk olup çıkıyordu.

Bununla beraber Ziya Turgut mecburdu ve her şeye katlanacaktı. Nişanlısına rast geldiği zaman hesap verecek, direksiyonda bir adım daha ne kadar ilerlediğini anlatacaktı. Doğrusu Ziya Turgut bu dakikalarda kan ter içinde kalıyor:

– Berin, diyordu, Berinciğim! Emin ol ki her şey yolunda. On beş güne kalmaz hakiki bir şoförden daha usta olacak, bizim küçük Opel’le nerelere gitmeyeceğiz!

Ah bu dakikalar... Berin nişanlısının boynuna sarılıyor:

– Ziyacığım, diyordu, benim şişmanım! Çabuk! Düşün bir defa, sonbahar bir geçecek olursa!

Fakat Ziya Turgut sevgilisine teminat veriyor:

– Hayır, diyordu, nihayet bir hafta sonra her şey hazır no-noşum!

Hatta bir defasında Berin Morkaya küçük Opel’in talim meydanına gelmiş ve Ziya Turgut, büyük bir dikkatle, müstakbel eğlence makinelerinin hayat uzuvları hakkında nişanlısına izahat vermişti.

Günler geçti. Bir gün Ziya Turgut:

– Berin, dedi, sevgilim!

– Söyle Ziyacığım!

– Müjde Berinciğim! Bugün ehliyetname işi bitti!

– Sevgilim, sevgili Ziyacığım! Demek ki bizim küçük Opel’i bu akşam sen getiriyorsun! Bu akşam ilk gezintimiz olacak demek!

– Tabii cicim! Hem de nasıl? Onu bir kuş gibi uçuracağım, bir tazi gibi süreceğim!

Berin birdenbire heyecanlanmıştı:

– Yok! dedi, yok! O kadar hızlı değil! Saat beşte, anlıyorsunuzun? Küçük bir gezinti yaparız evvela, yarın da nikâh kâğıtlarımız asılıyor!

Ve Berin Morkaya ellerini çırparak plaj arkadaşlarını odasına çağırdı:

– Bizim küçük Opel’imiz yok mu? dedi, bu akşam Ziya Turgut getiriyor.

Ziya Turgut kızardı:

– Küçük bir şey canım, diye izah etti. Basit bir iş, bir direksiyon meselesi...

İşte Ziya Turgut büyük derdi başına böyle aldı.

Hikâyenin mabaadi¹ şu:

Ziya, seyrüsefer² ehliyetnamesini dört kat ederek cüzdanına yerleştirdikten sonra ellerini ovuşturdu:

– Tamam! dedi.

Ve küçük Opel’e, kendisinin bütün emirlerine itaat edecek olan bu makineler robotuna tereddütle bir göz atarak gaz pedalını körükledi.

Ah, Ziya Turgut! Bu berbat garaj da böyledir zaten! Çıkış kapısındaki asfalt ayda bir defa bile tamir edilmez!

– Yahu! Şunu itiniz bir kere, diyerek Ziya Turgut gaz pedalına daha büyük bir kuvvetle dokundu.

Allah Allah, bütün garaj amelesi küçük Opel’in kenarına bir bayram kalabalığı kadar dizilmişler de parmaklarını bile sürmüyorlar.

1 Devam

2 Trafik

Nihayet Ziya Turgut, bu garajlar numunesinden kurtulunca geniş bir nefes aldı ve düşündü!

“Berin, Berinciğim!” Güzellerin güzeli Berin! Kim bilir şimdi balkonda nişanlısını ne heyecanla bekliyor! Belki de kendisini birdenbire ve küçük Opel’in tekerlekleri altına atacak kadar heyecanlı! Fakat Ziya Turgut direksiyonda bir demir direk kadar kuvvetli! Zınk! Küçük Opel’imiz, gaz pedalından ayak çeker çekmez hemen duruverecek ve Berinciği kolları arasına aldıktan sonra “Berin! Berin,” diyecek, “yavrum! Ne tarafa gidelim istiyorsun? Hacıosman bayırını istiyor musun? İstersen Alman Çiftliği’ne gidelim! Biliyorsun ya, seni ilk defa...” Berin elleriyle işaret edecek “İleri, ileri!” diyecekti. “Deniz kenarlarına sevgilim!” Sonra birdenbire heyecanlanacak: “Daha hızlı Ziya, daha hızlı Ziya...”

Ziya Turgut bir deli gibi gazı körükleyecek. Rüzgâr, rüzgâr...

Fakat birdenbire bir aksilik oldu ki az kaldı küçük bir çocuğu tekerlekler altına yuvarlıyordu. Bu felaketi tam atlattığı bir saniyedeydi, ihtiyar bir kadına sürtünerek geçti ve ileride bir mağazanın içine düşer gibi oldu. Aksiliğe bakın! Karbüratörde ağır bir ses... Boğazından hastalanmış bir adamın hırıltısı... Aman küçük Opel!.. Ne yapıyorsun? Berincik bizi bekliyor. Hani saat beşte söz vermiştik. Hiç de doğru değil senin yaptığın doğrusu.

Direksiyonu bıraktı. Opel’in mavi kapağını kaldırarak benzin musluğunu yokladı ve karbüratörü muayene etti. Hayır! Opel inat ediyor, ne istediği bilinmeyen dilsiz ve hasta bir çocuk gibi caddenin ortasında ne ileri ne geri!..

Ziya Turgut bir saniyede yedi kilo zayıfladığını hissetmişti. Bir aralık üç dört kişi arkadan itecek oldu ve karbüratör tıkanmaktan kurtulmuşa benzedi. Fakat üç adım ilerlemişti ki:

– Hayır! Bay Ziya Turgut, diyordu, hiçbir zaman senin ellerinde bir adım daha ileri yok!

– Ya Berincik!

– Berin de vız gelir bana bayım!

Caddenin ortasında her kafadan bir ses çıkıyor; bazıları beş altı adam bularak ite ite götürmeyi tavsiye ediyorlar, bazıları bir tarafa bırakarak bir tamir müddetine kadar üstü kapalı bir hâlde durmasını ileri sürüyorlardı. Fakat en parlak fikir de bir arabacıdan geldi. Kalabalığı yarararak ilerledi:

– Bayım, dedi, eğer isterseniz arabanızı ben götürebilirim!

Ziya Turgut:

– Nasıl! diye atıldı. Bırakınız canım! Haydi arabanız bizim Opel’i taşıyabilir diyelim, ya üzerine kaldırıp kim koyacak?

– Yok canım. Sizin arabayı bizim beygirlerin yedeğine alacağım, o kadar...

Ziya başını salladı ve yaramaz Opel iki dakika sonra önünde iki hayvanla parke cadde üzerinde yavaş yavaş hareket etti.

Berincik, nişanlısını işte böyle görmüştü. Yanında iki erkek arkadaşı daha vardı, balkondan yarı beline kadar sarkarak:

– Demek ki sen, dedi. Ah, ne inanılmayacak şey!..

Ziya Turgut:

– Bir aksilik, diye izah etti.

Berin’in arkadaşlarından biri:

– Vah vah, diye atıldı, küçük Opel yolda hastalanıvermiş.

– Başına güneş vurmuş olacak, diye arkadaşlarından başka biri ilerledi. Fakat Berin hiç latifeye geleceklerden değildi.

– Her şey, dedi, her şey bitti aramızda!..

– Berinciğim, Berin yavrucuğum! Göreceksin ki bütün gece onu tamir etmeye çalışacağım! Sabahleyin gözlerini açtığın zaman. Berin, sevgilim!..

Berin'in arkadaşlarından biri:

– Müsaade ederseniz Bay Ziya Turgut, diye bir adım yürüdü, şu yaramaz Opel'i bir defa da ben muayene edebilir miyim?

– Hay hay, mükemmel bir makinedir doğrusu...

Ve Berin Morkaya'nın arkadaşı kapağı bir defa kaldırıp küçük bir muayeneden sonra Berin'e bir göz attı:

– İçeri gel! dedi ve direksiyona şöyle bir kurularak, eğer isterseniz...

Ziya Turgut:

– Tuhafsınız azizim, diye ilerledi, beş dakika evvel onu bir hayvanla yeddiğimi³ görmemiş gibi söylüyorsunuz!

Fakat Berin Morkaya ile arkadaşı küçük Opel'in kapısını çoktan kapamışlardı. Delikanlı gaz pedalına bastı, evvela boğuk bir hırıltı koptu, araba hafif sallandı.

Berin'in birdenbire uzaklaşan sesi işitildi:

– Bay bay! Bay bay!

Ziya Turgut bir iki adım koşmak istedi:

– Berin, dedi, Berin! Berinciğim!

Of! Şu sokakları bir defa bile yıkamazlar. Ne toz, ne toz!..

3 Çekerek peşinden götürmek, yedeğinde götürmek; beraberinde götürmek

MAVZER

1921 yılıydı. Şehir sokaklarında her cins milletten insanların görüldüğü meşhur yıl... Harp bitmişti. Ömer yazı geçirmek üzere dayısının sayfiyedeki evine geldi.

Ömer yedi yaşındaydı. Bahçede bir sürü kanatlı böcekler ötüyor, evde harpten başka hiçbir şey konuşulmuyordu.

Harp!..

Sayfiyeyi böcekler ve askerler işgal etmişti. Uzun boylu, zayıf, esmer ve yanık yüzlü birtakım askerler... Bunlar Hintli askerlerdi. Ömer kulaklarını böcek seslerinden ayırabilirse “harp” kelimesinin manasını anlamaya çalışır, bir ağaçkakan gibi ağaç gövdelerini çakıllarla oyduğu bir sıraya bundan vazgeçer yahut bir kuşun peşinden yuvasına doğru koşuyorsa onu serbest bırakırdı.

Harp!..

Çok kereler sayfiyedeki evin kapısı önünde bir öküz arabasının durduğu olurdu. Kalın bir ses işitilirdi:

– Ömer! Çiftliğe hazır mısın?

Ömer bu sesleri nerede olsa duyardı. Araba iskeleyle meyve götürmekten dönüyordu. Üst üste yığılmış boş küfelerle doluydu. Ömer arabaya atlar, öküzlerin kuyruğu Ömer’in burnuna vurur ve sayfiyeyi tıpkı bahçede bıraktığı böcek seslerine benzeyen başka bir gıcırta kaplar araba yürürdü.

Bununla beraber Ömer’in çok kereler çiftliğe yaya gittiği de olurdu. Bu sıralarda arabayla giderken hiç de tesadüf

etmediği hâlde birdenbire önüne birtakım askerler çıkardı. Bunlar yedi yaşında Ömer'e gülerler ve ellerinde karavanalar¹ yoksa Ömer'i top gibi havaya fırlatarak eğlenirlerdi.

Ömer, apoletleri ve düğmeleri seviyordu. Hele güneş altında sarı düğmelerin parıltısına bayılırdı. Fakat her nedense çiftliğe giderken rast geldiği askerlerin sarı düğmelerini beğenmiyordu. Askerler civar çiftliklerde tavuk hırsızlığından döndükleri vakit birdenbire önüne çıkınca hemen seğirtiyor, onların esmer renkleri kendisini korkutuyordu. Sayfiye, geldiği sene çok sıcak oldu. Geceleri bahçede yatıyorlardı. Ömer kulaklarına çarpan böcek sesleri ve ileride, dere kenarında Hintli askerlerin yaktığı ateş yalazları arasında birtakım parça parça kelimeler işitiyordu. Sadece bunları bir araya getirip bir mana çıkarmaya vakit bulamadan hepsini avuçlarından kaçmış birer serçe gibi kaybediyor, kelimeler âdeta kanatlanıp uçuyorlardı.

Ömer de uyuyordu.

Bütün bu dakikalarda yedi yaşındaki Ömer, dayısının ne yaptığını merak eder ve düşünürdü:

Belki de çiftlikte çalışıyordu. Çünkü erken gidiyor ve da-
ima geç geliyordu.

Bundan başka merak ettiği bir şey daha vardı: Mavi renk badana geçmiş odalardan birinde bir çiviye asılı duran mavzer!.. Duvarlarda başka hiçbir şey yoktu. Hadiseden bir gece evvel, yine böcek seslerini dinlerken kulaklarına çarpan kelimeleri bu sefer de birbiri yanına getiremedi. Yalnız kapı vurulmuştu. Üç kişi dışarıda konuşuyordu ama bir cümlemin içindeki kelimeleri, her üçü de sanki ayrı ayrı yerlerinden söylüyorlardı. Ömer sonra kapının kapandığını işitti. Ertesi gün bir silah sesiyle uyandığı vakit mavzerin asılı olduğu mavi badanalı duvarı bomboş buldu.

¹ Asker yemeği

Ömer'in yazı geçirmek için sayfıyeye gelişine iki sebep vardı. Biri böcek seslerini dinlemektir. Daha doğrusu bütün gün, böceklerin dut yaprakları ve fındık dalları arasında günde bir ağ içine kurdukları yuvalarını keşfetmeye çalışırdı. Fakat iki yazdan beri bir türlü buna muvaffak olamamıştı. Çünkü böcekler birer kuş değildi, onlara tuzak kuramıyordu. Hâlbuki bunlardan herhangi birini daima eline geçirmeyi düşünüyor ve hayvanın nasıl öttüğünü anlamak için de bir jiletle kanatlarının altında mühim bir otopsi ameliyesi yapmayı tasarlıyordu.

İkinci sebep dayısıydı. Ömer'in dayısı elli yaşında kadardı. Geniş omuzları, kemikli elleri ve kırçıl bir sakalı vardı. Ömer, dayısının gözlerini böceklerle benzetir, ağaç yaprakları arasında günlerce koştugu hâlde vuramadığı bu küçük hayvanları orada yakalamış gibi dayısının gözlerine uzun uzun bakardı. Fakat böcekler orada susuyorlar ve ötmüyorlardı. Nitekim dayısı da konuşmuyordu. Daha doğrusu Ömer'le konuşmuyor ve eğer etrafında birkaç kişi varsa onlara bir şeyler anlatırken Ömer'i kucağına oturtuyor ve parmaklarıyla Ömer'in kulaklarını tıkıyordu.

Ömer, silah seslerinin manasını ilk dakikalar anlayamadı. Evde teyzesiyle beraber yalnızdı. Gün yeni sökülüyordu. Sesler, evvela deniz tarafından gelmeye başlamıştı. Sanki Ömer'in bulunduğu yerde büyük çinko duvarı vardı. Kurşunlar birer birer, âdeta sayıyla atılır gibi bu duvara çarpıyor, her ikisi arasında dakikalar bir uçuşum gibi boş kalıyordu.

Ömer alelacele kalktı. Ayağına bir pantolon geçirdi. Dışarıda bu dakikalar kuşların yem aradığı zamanlardı. Teyzesi, gece yemekten sonra dış kapının hemen önüne sofrayı kırıntılarını silker, küçük serçeler yahut bir iki kırlangıç, günün tepelerde henüz baş gösterdiği sıralar ince gagalarıyla toprağı tertemiz yaparlar, sonra tam pencerenin üstüne gelen bir dalda teyzesine bir şarkıdan bazı parçalar söylemeye kalkarlardı.

Bu şarkıları ara sıra Ömer de işitiyordu fakat bu sabah ne şarkılar ne de ekmek kırıntıları vardı. Onların yerine sayfiyenin yukarı mahallelerinde başlayan bir fişek vızıltısı yaprakları delip geçiyor, sanki kanatları tüyden değil de tuhaf bir madenden yapılmış bir arı ordusu gibi bütün sayfiyeyi istila etmeye çalışıyordu.

Ömer, kapıya doğru yürüdü. Oradaki duvar alçaktı. Dışarıda neler geçtiği görülebilecekti. Fakat hiçbir şey gözük-müyordu. Yalnız ileride, tepelerden inmiş büyük bir kuş gibi Hintli askerlerin çadırları vardı. Sonra birdenbire beş on as-kerin bir kovandan fırlar gibi ileriye atıldığına dikkat etti. Fa-kat aynı dakika biri vurulup düştü. Çadırlar arasında yüksek bir boru sesi duyuldu. Güneş iyice yükselmişti. Bir kurşun kapıya yakın kaplamalardan birini deldi, Ömer içeri kaçtı.

Bütün bu dakikalarda Ömer, teyzesini hatırlamamıştı. Belki ara sıra onun sesini duyuyordu:

– Ömer!.. Ömer içeri gel!..

Ömer, bu kelimeleri işitiyordu. Fakat teyzesinin sesinden daha ziyade onu tecessüs² ellerinden yakalamıştı. Nitekim içe-ri girdiği zaman da, bulunduğu yeri tayin edemeyeceği aynı ses, yanına sokulmasını tavsiye ediyordu. Ömer etrafına baktı, sesin bir karyola altından geldiğini işitti. Kadın, kirli çamaşırların so-kulduğu yere doğru girmişti. Eğer kurşunlar kaplamaları dele-cek olursa Allah'ın orada kendilerini koruyacağını söylüyordu.

Ömer, dayısını sordu.

– Çok erken gitmiş olacak! dedi.

Kurşunlar dışarıda aynı vızıltıyla devam ediyordu. Teyze-si karyolanın altına bir köstebek gibi kıvrılmıştı. Ne başı ve ne kolları gözük-müyordu.

Fakat bütün bu uzuv yığını arasında Ömer başparmağının dudaklarına doğru gittiğini gördü, dayısını bir daha sormadı.

Ömer, ne düşünüyordu? 921 yılıydı. Yedi yaşındaydı. Harp bitmemişti. Bir gece evvel kapının dışında işittiği kelimeleri tekrar yan yana getirmek istedi ve bunu, ilk silah sesleriyle gözlerini açtığı dakika mavi badanalı bir duvar üzerinde senelerden beri görmeye alıştığı bir mavzerin yokluğuna bağladı: Harp! Teyzesine bir daha sokuldu. Yukarı mahallelerde kurşun vızıltıları kırılan camların seslerine karışıyordu. Bu arada başka bir ses işitildi mi? Kadın karyolanın altında hâlâ iki kattı. Ömer işitir gibi oluyordu. Yahut birdenbire işitti. Teyze ve Ömer, ikisi de el ele kapıya doğru yürüdüler. Kapı sanki bir silahla vuruluyordu. Ömer mandala doğru ellerini uzattı ve biraz ferahlar gibi oldu. Dayısını görmek için çiftliğe gittiği dakikalar yoluna çıkanlardan biriydi bu! Hintli bir askerdi!..

Ömer hafif güldü. Demek ki yalnız olduklarını bilerek kendilerini bir düşünen vardı. Fakat tebessümü dudaklarının etrafına henüz yayılmaya vakit kalmadan sert bir kanat gibi orada birdenbire gerildi. Karşısındaki gülmüyordu. Hâlbuki tavuk hırsızlığından döndüğü sıralar eğer Ömer'e rast gelirse onu sevmek için arkasından koşardı.

Ömer, kendi kendine “Belki de benzettim!” dedi. Çünkü çiftliğe giderken önüne çıkan bütün Hintli askerler birbirine benzerdi. Ve bütün bunların geçtiği bir iki saniye sonunda bileklerinden yakalandığını duydu. Kurtulup kaçmak istedi... Belki de dayısını yardıma çağıracaktı. Fakat teyzesinin dudaklarına giden başparmağını hatırladı. Sustu.

Ömer kendi evleriyle yabancı çadırları arasında bu sefer dayısını değil teyzesini düşünüyordu. Kadın yalnız kalmıştı. Kurşun sesleri birer ikişer hâlâ devam ediyordu. Ömer'i bir çadıra soktular. Hintli asker omuzlarından bir erzak yükünü bırakır gibi onu yere attı.

Burası bir ev içi gibiydi. Küçük ve tahta bir masa bir köşeye çekilmişti. Arkasında zayıf bir adam oturuyor, yanında

ve ayakta esmer yüzlü, siyah bıyıklı başka birisi duruyordu. Ömer zayıf adamı tanımadı. Fakat ayakta duranı hatırlıyordu. Çiftliğe giderken önüne çıkan Hintli askerlerden biri. Ömer başka bir tanıdığa rast gelmiş gibi tekrar gülecekti. Gülmedi. Yüzünü astı.

Çadırda Ömer'e birçok şey sordular. Mesela nerede oturduğunu!

Hâlbuki oturduğu yeri biliyorlardı. Bir katlı tavanı ve yarı çinko, yarı kırılmış kiremitleriyle şu küçük kulübe... Ömer ıstırapla bunları söyledi. Sonra teyzesini sordular, ne iş yaptığını. Ömer dudak büktü. Teyzesini de görüyorlardı. Her gün evdeydi. Karşiki çeşmeden su taşıyor, tavukları içeri alıp dışarı çıkarıyor, ara sıra da kabak kalyesi yapıyordu.

– Eh, Ömer, dediler... Ya dayın!.. Dün gece evde yokmuş!..

Ömer başına bir tuğla düşmüş gibi birdenbire sersemledi. Zayıf adam iskemlesinde oturuyordu. Hintli askerin gözleri Ömer'e bakıyordu. Ömer, dayısını düşündü.

Kapı arkasındaki iki adamla mavi badanalı duvar üzerindeki mavzer! Silah sesleri ve teyzesinin dudaklarına giden başparmağı!

Ömer:

– Bilmiyorum, dedi.

Ayakta duran asker, Ömer'e doğru yürüdü. Elinde bir kamçı vardı. Silah sesleri çadırın içine kadar geliyor, Ömer yine dayısını düşünüyordu.

İki akşamdan beri yoktu o. Son defa konuştuğu zaman kesik kesik konuşmuştu. Geceleri uyumuyordu. Bir dut ağacının altında gözleri yarı kapalı fakat daima uyanıktı. Çiftliğe Ömer'le beraber gitmezdi. Gündüzleri evde olursa silahını temizliyor, akşam geç vakitler bir kısrakla dönüyordu.

Ömer daha uzun düşünemedi, yine bileklerinden yakalamışlardı. Başka bir çadıra götürüyorlardı.

Akşama kadar Ömer'e hep dayısını sordular. Gözlerinin önünde iki silah bilediler. Kulaklarının etrafında bir kamçı şakladı. Fakat hep Ömer'in gözleri önüne teyzesinin dudaklarına giden başparmağı geldi, Ömer hep sustu.

İkindiye doğru Ömer'i bıraktıkları zaman silah sesleri kesilmişti. Bir asker yol göstermek için önünden yürüyordu. Çünkü çadırlar çok sık ve etraf gidip gelenlerle doluydu. Yerde sedyeler gözüktüyordu. Üzerlerinde baş yahut ayakları beyaz sargılarla bağlı, gözleri kapalı insanlar yatıyordu. Ömer içerlerinden bazılarını yine tanır gibi oldu: Çiftliğe giderken kendisine yolda hep gülenler. Sonra birdenbire başka bir çadırın önünde durdular. Yerde tuhaf bir yığın vardı. Üstü bir kaputla örtülü bir yığın. Ömer'i getiren asker eğildi, kaputun bir tarafını kaldırdı. Ömer baktı mı? Belki. Yerde, yığının hemen başucunda mavi badanalı duvardaki mavzer duruyordu!

Ömer kendi kendine “Dayım,” dedi. “Dayım!..”

Eve gelinceye kadar yolda başka bir hadise olmadı. Kapıda teyzesi bekliyordu. Ömer'i kucakladı ve öptü.

Fakat Ömer, dayısından, mavzerden ve yerde gördüğü yığından teyzesine bahsetmedi.

BURMALI APOLET

Flander'deki harbi konuşuyorduk. İçimizden biri eski silah arkadaşlarımızı övdü. Bir diğeri dört senelik büyük bir harpte bizi tanımadıklarını söyledi. Bütün mesele teknik ve insan kudretinde toplanıyordu. Bu kudreti daha vuzuhla¹ ifadeye kalkan biri de oldu. Bizim mücadelemizi “Ruhtan yapılmış bir memleketin mücadelesi!” diye tasvir etti. Ben de şu hikâyeyi anlattım:

Gelibolu'da İngiliz ve Yeni Zelanda kuvvetlerine karşı dövüştüğümüz günlerdi. Bir defa cephanesizdik ve iki üç tepede bir iki ağır top yerleri değiştirilerek bir ağaç altı yahut bir su menziline ara sıra yalancı bir ateşe geçiyordu. Sonra bütün bir gün, harp mıntıklarından başka hiçbir tarafta tesadüf edilmeyen ve kulaklarınızın alışık olduğu işitme hassasından² daha fazla içimizdeki ses alma uzuvlarını sağır eden müthiş bir sükût!.. Âdeta tabyalar düşmüş ve bütün topraklar ıskat edilmiş³ gibi ne tek bir müfreze ne tek bir asker!

Hadise bu sıralarda oldu. Alman erkânıharbiye şefi Von Ep'in Türk istihkâmlarında⁴ ümitsiz ve bitkin dolaştığı dakikalardı. Çimenlikteki ağır toplardan birinin İntepe'ye nakli icap etti. İhraç kuvvetlerine karşı tepenin gizli bir tarafından açılacak ateş barajlarının, askerî bir sürpriz olacağı düşünülüyordu.

914'te Almanlara hakikaten güveniyorduk. Bu yüzden olacak ki Gazze'den itibaren ordunun teknisyenleri Almanlardı.

1 Açıklıkla

2 Özelliğinden

3 Düşürülmüş

4 Siperlerinde

Osmanlı İmparatorluğu bu teknisyenlerin elinde yeni keşfedilen bir robot gibi hareket ediyordu. Düğme onlardaydı!

Harbin ilk yoklama hareketlerine iştirak edenler, çimenlikten İntepe'ye nakledilecek ağır topun keşfi için Von Ep'in yolladığı dört mühendisten Binbaşı Şnayder'i pekâlâ tanıyacaktırlar. Daha ilk günden beri hiçbir teknik harekât yoktu ki binbaşının kontrol ve itirazından geçmiş olmasın! Bir monoklunun altında bu keskin camı yerleştirdiği sağ gözü, ikinci ve daha keskin bir cam gibi; fakat bir nokta ve yeşil bir nokta gibi gözükür, mühendis Şnayder'in bütün itirazlarını bu yeşil noktanın idare ettiği görülürdü. Bir kelimeyle mühendis Şnayder imparatorluk ordusuna verilmiş muti⁵ bir zabıt değil, henüz bilmediğimiz bir makine fennini temsil eden bir adam, kendi tabirince mütehassıs bir teknisyendi.

Binbaşı, çimenlikten İntepe'ye götürülecek namlıyı kısa bir muayeneden sonra vinç ve bocurgat⁶ istedi.

Küçük bir zabıt:

– Maalesef! diye konuştu, vinç bulamayız binbaşı!

Şnayder:

– Nasıl? diye bir adım attı ve tek gözlüğünü ilk defa indirerek başparmağının kalın mafsalsal kemiklerine bir iki defa vurdu: Şu hâlde, bir vincin yardımı olmadan kaldırmak istediğiniz anlaşılıyor, dedi.

Elindeki sert camı, boşalmış bir deri çerçeve hissini veren sağ gözündeki garip oyuğa doğru götürdü:

– Katiyen, diye konuştu, imkânsız!..

Not defterini çıkardı:

– Berlin'e yazmak icap ediyor, dedi, ümit ederim ki bu ağır namlıyı kaldıracak makineler on güne kadar yola çıkmış olur.

5 İtaatkâr

6 Ağır yükleri çekmek için manivelayla döndürülen ve döndürüldükçe çekilecek şeyin bağlı bulunduğu urganı kendi üzerine saran çıkırık

Hâlbuki erkânıharbiyenin, en çoğu kırk sekiz saat vak-
ti vardı ve İntepe'den açılacak vakitsiz bir ateş barajından
başka, ihraç kuvvetlerine karşı, hiçbir başka ateş daha fazla
müessir⁷ olamayacaktı.

Türk subaylarının bu müşkül dakikalarında müstahkem
mevki kumandanı Cevat Paşa'ya bir isim verdiler:

– Bir defa da Kolağası Ramazan Ağa'ya müracaat etseniz
paşam, dediler, ihtiyar kolağası belki bir çaresini bulabilir!

Müstahkem mevki kumandanı her çareye başvurmak
tarafıysıydı. Onun için olacak ki Von Ep'le mühendis Şnay-
der'in itirazlarına rağmen kendisine tavsiye olunan herhangi
birini dinlemekte hiçbir mahzur görmemişti.

Ramazan Ağa seksenlik bir ihtiyardı. Göğsüne kadar inen
beyaz sakalı ve uzun boyuyla Nizam-ı Cedit Ordusu'nun son
zabitlerinden biriydi. Daha doğrusu eski topçularımız arasın-
da kamacılar diye bir zümre vardı ki bunlar topların tamiri
ve tabyasıyla meşgul olurlardı. Nitekim piyade alaylarında da
tüfekçiler aynı vazifeyi görüyordu. Tüfeklerin tamiri ve balye-
mezlerin⁸ taşınmasından ileri gelen bu sınıflar ordunun en gü-
vendiği adamlardı. Bilhassa kamacılar, bir kelimeyle, Osman-
lı ordusunun birer istihkâm teknisyeniydiler. Ramazan Ağa
belki de onların son bir örneğiydi ve bir hamamböceği kadar
garip yürüyor, tel tel taranmış sakalı bir nebatat koleksiyonun-
da rast gelinen müstehase⁹ bir nebat tesirini bırakıyordu. Ko-
lağası Ramazan Ağa, sanki yarım asır evvel, kuytu bir tepede
bulunduktan sonra beyaz iki kâğıt yaprağı arasına bırakılmış
ve yalnız elyafı muhafaza edilen ince ve kuru bir nebatti.

Müstahkem mevki kumandanı, vaziyeti kısaca anlattı.
Kolağası, aynı koleksiyon yaprakları arasından usta bir el

7 Etkili

8 Osmanlılar tarafından XVI. ve XVIII. yüzyıllarda İstanbul ve diğer yerlerdeki
tophanelerde döktürölüp karada ve denizde kullanılan, orta çapta, uzun menzilli
bir nevi ağır top

9 Fosil

yahut hafif bir rüzgârla kaldırılan aynı nebat vaziyeti içinde duruyordu ve bir saniye, sanki, bu kurumuş nebatın uçlarında taze bir usare kımıldar gibi harekete geldi yahut bu usare, sadece gözlerindeydi:

– Pekâlâ paşam, dedi, mademki emrediyorsunuz yaparız!

“Yaparız!” Yalnız bu kelime basit ve gündelik bir iş gibi dudaklarından çıkmıştı. Âdeta, müstahkem mevki kumandanının masası üzerinde duran silah, şuradan alınıp şuraya konacaktı. Yahut bir nöbet değiştirilecek, en çoğu bir mekkâre kıtasına kumanda edilecekti. Subaylardan biri:

– Ramazan Ağa, diye ilerledi, yahu bu toplar Çimenlik’ten İntepe’ye gidecekler!

– Pekâlâ, yaparız!..

Bir başka subay daha ilerledi:

– Ramazan Ağa! İyi düşün bir, dedi. Çimenlik’ten İntepe’ye diyoruz.

– Pekâlâ paşam, evelallah yaparız işte...

Müstahkem mevki kumandanı ve birkaç subay daha fazla ısrar etmediler:

– Sen bilirsin Ramazan Ağa, dediler, götürmek için neler istiyorsun bakalım?

– Hiç!.. Bir tabur asker yeter paşam!.. Biraz halatla biraz da kütük verirsiniz...

Ertesi sabah Ramazan Ağa’yı işbaşında buldular. Von Ep’le mühendis Şnayder de oradaydı. Bir tarafta, diğer iki teknisyenle beraber duruyorlardı. Ramazan Ağa, Binbaşı Şnayder’de uzun ve ince bacaklı bir böcek tesiri bırakıyor, az sonra bu böceğin birdenbire çatlayarak bir cam çıtırtısıyla kaybolacağını düşünüyordu.

Kolağası, ilk iş olarak getirdikleri iki kalası muayene etti. Bunlar nakledilecek ağır topun boyundan yarım misli uzun-

du, bir insan göğsü kadar da genişti. Kalasları bir bıçak sırtı kadar rendeledi ve yağladı. Uçlarına iki demir halka raptetti, halkaları da kalın iki halata geçirdi. Neferler yarı bellerine kadar soyunmuşlardı! Göğüslerini siyah bir yosun kapamış gibiydi. Ramazan Ağa, hepsini de birer birer halatın yanlarına dizdi. Tıpkı bir top arabasını götüren hayvanlar gibi diziyordu. Ağır topun hemen ön tarafına gelenler, aralarında en kuvvetli olanlardı! Sonra bir adım geri çekildi:

İlk kumanda:

– Hey! Arkadaşlar! Hazır mısınız?

– Hazırız!..

– Hazırız!..

– Hazırız!..

– Bir!

– İssa!..¹⁰

Koca namlı, iki sıraya dizilmiş yüzer neferin ellerinde, boynuzlarından yakalanmış bir öküz gibi silkindi. Bir saniye durdu ve inadını birdenbire bırakarak esnedi, hafif kımıldandı.

İlk yürüyüş.

Ramazan Ağa'nın gözlerinde ilk kırpışma... Fakat birdenbire, neferlerin bu ilk dakikalarda âdeta yorulduklarını hissetti. Sanki az sonra, belki bir yahut iki saniye geçince, bütün bir tabur yanlış bir toprak üstüne düşmüş havasız bir sürü mahluk gibi tıkanacaklar ve belki de orada yamyassı olacaklardı.

Aynı saniyelerde ihtiyar kolağasının sesi ikinci defa duyuldu:

– Hey erler! diye kükredi, içinde karı kız varsa dışarı ula!..

10 Şimdi

Yarı soyunmuş neferler arasında tuhaf bir kımıldanış... Namluda ikinci bir esneme, ikinci bir adım daha. Sonra birdenbire Ramazan Ağa'nın başka bir kumandası:

– Hey erler!.. Çeken çekmeyenin anasını!

Ahmet, Mehmet'e sordu:

– Kolağasının ne dedüğünü duyuyon mu ula?

Ahmet:

– Duyuyon, dedi. Sen de duyuyon mu Mehmet?

– Duyuyon ya?

– Ne diyo ula!..

– Çeken çekmeyenin anasını diyo!

– Yapsın mı ula!

– Yapsın ula!..

– Yapsın ula!..

Ve sonra, üzerinde yağlanmış kalasların kaydığı kuru bir toprakta bir böcek sürüsünün ezilmesini andıran sayısız, uzun ve ağır çıtırtılar!..

Gece yarısı, müstahkem mevki kumandanı, vaziyeti telefonla sordu. Nöbetçi zabıt:

– Yarı yolu geçtiler paşam, dedi.

– Nasıl gidiyorlar?

– Hiç paşam!.. Kolağası aynı şeyi söylüyor. “Çeken çekmeyenin anasını,” diyor. Bu gidişle yarın sabah İntepe’de olacaklar!

Ertesi günü, şafak vaktiydi. Çimenlik’in meşhur namlılarından biri İntepe’ye monte ediliyordu, yirmi dört saat sonra da ateşe geçmişti!

İşte Seddülbahir'deki düşman cephaneliğini havaya uçuran meşhur topun hikâyesi!

İki gün sonra, müstahkem mevki kumandanı, Ramazan Ağa'yı çağırdı. Erkânıharbiyenin kendisini taltif etmek¹¹ istediğini söyleyerek bir dileği olup olmadığını sordu. Ramazan Ağa para mükâfatını reddetti ve sadece, aynı nebat koleksiyonunda kurumuş ince parmaklarından birini omuzlarındaki apolete doğru götürdü:

– Bu değişecek, dedi, burmalı olacak!..

Hay koca Ramazan Ağa hay!..

11 Nişan, madalya, zam vb. şeylerle ödüllendirme

GECE SERVİSİ

Akşamüstleri, saat beş altı sularına doğru, bir pastanede sıcak bir çay yahut bir tabak dolusu dondurma ve küçük bir iki pasta yemek daima iyi olur. Şundan dolayı ki, akşam yemeğine bir hazırlık yaptığınız gibi, uğramayı itiyat edindiğiniz pastane birinci sınıfsa size hizmet gören beyaz prostelalı¹ matmazellerle hafif tertip ahbablık da etmiş olursunuz. “Bunun ne faydaları var?” demeyin! Birçok faydaları vardır ki derhâl görmesenez bile bir tomurcuktan koca bir gül çıkar gibi kendini yavaş yavaş belli eder.

Bizim pastanelerimizde bu çeşit çalışanlardan ekserisi Rus ve Polonyalıdır. Onların nasıl gelip yerleştiklerini burada anlatacak değilim. Yirmi sene evvel Rus hicretinde açlık ve ölüm tehlikesini atlatarak bize kadar geldikleri vakit, yapacak en iyi iş olmak üzere bunu buldular. Bir de unuttuyordum: Plaj modasını icat ettiler ve eroin kullanmayı öğrettiler. Pastanelerdeki teşkilatları da o kadar mükemmel oldu ki aradan seneler geçtiği hâlde bu teşkilatın içine mesela ne bir Alman kadını ne de bir Fransız ve İngiliz matmazeli giremedi. Sanki pastane servisinde yalnız Beyaz Rus kadınları ile Varşova dilberleri mütehassısıymış gibi nereye giderseniz onlara rast gelirsiniz!

İşte Vanda da anlatmak istediğim pastanelerde, akşamüstleri, gümüş kaplı bir servisle sıcak çayını getirirken selamlaştığım bu kadınlardan biriydi. Kırk yaşında kadardı. Uzun boylu ve sarışındı. Tıpkı yeni tutulmuş bir balık gibi hareket ediyordu. Yahut bütün vücudunu kaplayan derisinin altında

¹ Rum. prostela: Önlük

binlerce küçük balık vardı. Onlar, gözlerinizin oltasına hiç durmadan birer birer vuruyor, sonra hepsi birden toplanarak Vanda'yı meydana getirdikleri vakit, ağınızın birdenbire dolu olduğunu görüyordunuz! Ama bütün bunları bir tarafa bırakalım... Çünkü ben, kadın Vanda'dan daha ziyade kendisinin bile bilmediği bir Vanda'dan bahsetmek istiyorum.

Ara sıra Vanda'yla konuşurdum. Fakat siyasetten konuşurduk! Petrograd'ın merdiven başında, yorulduğu vakit ara sıra ya getirdiği çayın çeşnisini yoklamak yahut sigar tablasındaki külü temizlemek için bana doğru gelir, Danzig meselesini sorardı:

– Ne dersiniz? Almanlar biz Polonyalılarla harp edecekler mi?

“Biz Polonyalılar!..” Hâlbuki bir Polonyalıdan çok bir Ukraynalıydı. Büyük Harp'te Ukrayna'nın Kızılara geçmek-tense Mareşal Pilsudski'nin harpleriyle Polonya'ya dönmesini tercih ediyordu. Galiba büyükbabası hakiki bir Polonyalı olacaktı:

– Kızılar fena adamlar! diyordu.

Ve bir çiftlikte, müfreze harpleri sırasında, Kızıl süvarilerin bir gece Ukrayna'daki evlerini bastığını hatırlayarak:

– Ah, diyordu, kocam! Sonra eşyalarımız! Çiftlikte yüzlerce hayvan vardı. Babamın Macaristan'da avladığı hayvanlar... Ama hepsi bizimdi. Kızılar bir gece içerisinde onları bitirdiler. Demek ki şimdi de Almanlara karşı vuruşacağız!

Bununla beraber onu teskin ediyor ve mutlaka bir şey söylemiş olmak için:

– Zannetmem, diyordum. Çünkü Almanlar, Fransa ve İngiltere'den çok Sovyet Rusya'dan çekinirler. Polonya, ikisinin arasında bir tampon devlet vazifesini görüyor. Bir dakika, bu tampon devletin yıkılarak Sovyet ve Alman hudutlarının birleştiğini düşününüz! Zannetmem, zannetmem!..

Bütün tahminlerimin hilafına Sovyet-Alman Paktı'nı müteakip başlayan harbin beşinci günüydü. Bir eylül günüydü. Akşamdı. Vanda acele acele geldi:

– Sizi dışarıda bekleyeceğim! dedi. Haberler fena!..

Polonya harbinin başladığı günden beri Vanda'yı üçüncü defa görüyordum. Saç tuvaletini değiştirmişti. “Onlarla uğraşamıyorum,” diyordu. Sabahları ıslatmayı tercih ederek tam ortasından ayırıyordu. İşin şurası meraklıydı ki, bunlar Vanda'ya daha çok yakışıyordu ve yüzü sanki bir kalp gibiydi. Bir balmumu adamın göğsünden çıkarılmış beyazla mat arasında bir kalp!

Vanda için kırk yaşında demiştim. Ama bu kadar fazla göstermezdi Vanda. Yahut daha fazla bile gösterirdi. Fakat onun yaş ilerlemesinde, herhangi bir kadınlık hareketi için size daha çok öğreteceği şeyler olduğunu düşünür; Vanda'nın kırkında değil, bu yaşı birdenbire geçerek daha fazla olmasını isterdiniz! Nasıl düşünürseniz düşünün işte!..

O gün servis saati biter bitmez, Vanda'yı dışarıda bekledim! Saat on birdi. Geceydi. Yakası sımsıkı kapalı koyu bir kamsele² giymişti. Lacivert bir bere yüzünü kabuklarından soyulmuş bir meyve kadar açık gösteriyordu. İlk defa olarak koluma girdi:

– Bize gidelim, dedi. Ah, konuşmak istiyorum. Nasıl, Varşova'ya kadar ilerleyebilecek mi Almanlar!

Sonra Mareşal Simigli'den bahsetti, onun hakiki bir asker olduğunu söyledi:

– Kızılılarla dövüşen odur, dedi.

Ve Kolonel Bek için de Avrupa'nın “en iyi hariciye nazırı” diyordu.

Ben de kendisine İngiliz ve Fransız gazetelerinde okuduğum harp havadislerini verdim. Polonya'da hangar ve yol

2 Kauçuktan yapılmış, su geçirmeyen yağmurluk

tertibatında evvelce çalışmış olan Almanlardan bahsettim. Bunların, yolları ve malzeme depolarını iyi bildiklerini, hükümetin iş hayatında Alman ekalliyetine³ karşı bir tefrik⁴ gözetmemekle ne kadar hata ettiğini anlattım. Buna bir türlü inanmıyor, ne Riç Simigli'nin ne de Kolonel Bek'in bundan haberdar olacaklarını söylüyordu. Fakat ne olursa olsun her şey bir emrivakiydi. Almanlar hududa kırk fırkayla girmişlerdi. Varşova açlık tehlikesine düşmüştü.

Bunları konuştuğumuz sıra, Vanda'nın oturduğu pansiyona gelmiştik. Küçük bir anahtarla kapıyı açtı:

– Giriniz, dedi. Ooh, sizin yanınızda kendimi ne kadar emniyette hissediyorum.

Bu his doğrudu. Belki de benim memleketimde bir yabancı olduğu için yerli olan beni tanımakla kendisinde bir emniyet buluyordu. Daha sonra, Vanda, harp meydanından yüzlerce kilometre ötede değil, sanki Danzig koridoru üzerindeki küçük köylerden birisindeymiş gibi hareket ediyordu. Daima top ve mitralyöz seslerini duyar gibi oluyor, ara sıra kulaklarını tıkayarak:

– Harp bitse, diyordu, bir kere bitmiş olsa!

Vanda'nın odasına ait hiçbir şey söylemeyeceğim! Zaten duvarda gördüğüm şeyler anlamadığım birtakım resimlerdi. Vanda'nın babası ve anası... Köşede bir sedir ve koltuk! Varşova'nın resmi. Sonra müthiş bir eşya kalabalığı. Küçük bir karyola... Ha, bir de, unutuyordum, bir radyo.

İçeri girer girmez:

– Her şeyin düzeleceğini ümit ediyorum, diye devam etti. İngilizler bize derhâl yardım etmeli!

Koltuğa oturdu oturmadı, birdenbire ayağa kalktı, radyo düğmesini çevirdi. Paris istasyonunda hafif bir gece müziği.

3 Azınlığına

4 Fark

Sonra müzik bir saniyenin içinde durdu:

– Allo.. Allo! Burası Pari Mondiyal.⁵ Şimdi harp havadisleri bültenini veriyoruz!

Vanda ayaktaydı. Bir eli radyo düğmesinde parazitleri ayar ediyor ve sanki radyoya yakın olduğu nispette spikerin söyleyeceği Şeyleri daha hakiki olarak dinleyecekmiŐ gibi rahatsızlaŐıyor, kulaklarını makineye doğru yaklaŐtırıyordu.

Almanların Voc üzerinden orta Polonya’ya geçtikleri gün... Varşova kumandanı General Gzuma muhasara edilmiş.⁶ Varşova’da açlık! Koridorun nihayetinde Danzig varoŐları hâlâ dayanıyor. On bin Polonyalının Poznan’da esir olduğu haber veriliyor. On bin Polonyalı. Küçük bir masa üzerinde devrilen bir bardak gibi sular Polonya’nın sathını süratle istila ediyor:

– Zıyanı yok, diyorum, Vanda! Bütün yukarı vilayetleriniz hazır duruyor. Garpta mağlup olsanız bile cenuba ve Őarka ekileceksiniz! Orada Ruslarla dvŐtėnz gibi dvŐeceksiniz! Her Şey düzelecek Vanda!

Vanda, radyonun başında ruhundan soyulmuş bir uzviyet kadar sapsarı. Eğer odamızın içinde bir nehir, en müthiş bir gürültüyle yuvarlanacak olsaydı Vanda belki de iŐitmeyecekti. Onu iki ellerimle omuzlarından yakaladım:

– Vanda, dedim. Metin ol! Daha hiçbir Şey yok! Kuvvetlerinizi daha harcamadınız bile. Polonya ordusu daha harbe girmedir.

Ertesi günü Vanda’yı gümüş bir put kadar beyaz buldum!

– Ah, diye atıldı, hiçbir yeni haber yok. Akşama geliyor musunuz?

Sonra birdenbire ilave etti:

5 Paris-Mondial, daha sonra bilinen adıyla “Voice of France”, 1937’de yayına başlayan, Fransız hkmetine ait kısa dalga bir radyo istasyonuydu. (y.h.n)

6 KuŐatılmıŐ

– Gece servisini dinleriz, dedi, dokuzda işlerim bitmiş olacak!

O gün ve daha ertesi günü Vanda'yı göremedim, işlerim vardı. Fakat müteakip geceler, üç gün arka arkaya buluştuk. Her dakika bir mucizeye, Pederovski'nin parmaklarındaki mucize gibi büyük bir şeye inanıyordu. Bu mucize, Polonya'nın bir tarafından birdenbire gelecekti ve her şey kurtulacaktı. Poznan, Danzig'de dövüşen Polonyalılar, Varşova ve daha yüzlerce şey...

İki gün sonraydı. Vanda'yı yemeden içmeden kesilmiş buldum. Bir koltuğa çektim ve teskin etmeye çalıştım.

Duvarda bir Polonya haritası asılıydı. Polonya kendi eliyle kırmızı ve kalın çizgilerle Sovyetler ve Almanya'dan ayrılmıştı. Bütün ovaları ve sonsuz tarlalarıyla orada birdenbire bitivermişti. Gözlerini bu haritaya doğru çevirdi, orada sanki binlerce atlı görüyormuş gibi kulaklarını verdi:

– Vatanım! dedi. Benim memleketim!

– Vanda! diye yanına doğru yürüdüm. Vandacığım! Harp uzayacak ama ziyanı yok! Çünkü müttefikler Polonya'ya yardım edecekler.

Başını salladı, saat on bir buçuktu:

– Son servisi alalım, dedi.

Radyo düğmesini çevirdim, yürüdü ve her vakitki itiyadıyla makinenin yanına geldi. Müthiş bir parazit!.. Bu, onu sinirlendiriyordu. Sonra birdenbire kelimeler şekil almaya başladı.

Dördüncü Polonya ordusunun dağıldığı gündü, Polonyalılar Vistül ırmağına çekiliyordu.

Vanda radyoyu bir tarafa bıraktı ve ilk defadır ki oturdu. Yahut odanın yegâne koltuğuna çöktü. Balmumundan iki el, iki büyük ve bir adamın bütün uzviyetini içine alacak kadar,

daha doğrusu iki avuç, bir meydan kadar geniş bulduğum alnını sımsıkı kapamıştı. Vanda bir yeis⁷ heykeline benziyordu:

– Vanda, dedim, beni dinle, bak! Şimdi işler daha iyi gidiyor. Çünkü Alman kıtaları Sovyet hududuna dayandığı zaman...

Başını birdenbire kaldırdı. Bu son cümle, çıplak derisine yağmur yiyen bir insan gibi onu harekete getirmişti:

– Evet, diye doğruldu, belki... Belki.

Büyük bir ümit içinde olduğu görülüyor ve gözleri harikulade parlıyordu. Köşede oturuyordum. Vanda'dan ve onun hürriyetinden başka hiçbir şey gözümde yoktu. Vanda, yirmi iki sene evvel, bir at üstünde Varşova'ya geldiği gün gibi tazeydi. Daha doğrusu odanın büyük sükûtunda, daima görmeye alıştığım bir balık gibi duruyordu ve gözlerimdeki denizden başka bu çıplak deriyi gören hiçbir şey yoktu.

Söyleyeceğim şu ki Pari Mondiyal, o akşam en fena haberini verdi...

Sovyet orduları Polonya hududunda harekete geçmişlerdi.

Vanda, bunu nasıl işitti? Âdeta bu haber, yalnız Vanda için uçurulmuş ve hain bir kuşun kanatlarında bize geldiği zaman, kapalı pencerelerden içeri girecek hiçbir yer bulamadığı için gagasında getirdiği bu müthiş şeyi bir iki vuruşla radyo antenne bırakmış, oradan bu hain ses kelimeye inkılap etmişti.⁸ Yahut Vanda'nın kulaklarına düşüyordu:

– Yalan! diye birdenbire kalktı, yalan!..

Aynı dakika, omuzlarına vurulmuş gibi oturduğu yere çöktü:

– Her şey, dedi, her şey bitti artık!

Vanda'nın kafasının içinde değildim. Fakat orada neler

7 Keder

8 Dönüşmüştü

geçtiğini biliyordum! Vanda yirmi sene evvel olduğu gibi Ukrayna'nın bir köyünde ve çiftliklerinin önündeydi. Ayakta duruyordu. Sandıktan alelacele çıkarılmış bir şal boynunu kapamıştı. Üzerinde bir erkek paltosu vardı. Ayaklarının dibinde bir iki bagaj duruyordu. Sonra ileride, on adım ötede bir araba. Vanda'yı alıp götürecek ve kaçıracak olan araba... Uzaktan silah sesleri geliyor. Kızılırla vuruşan Polonyalıların silahları...

– Vanda, Vanda... Biraz çabuk ol... Kızılırlar, Kızılırlar geliyor.

Vanda koşa koşa arabanın içine giriyor. Bir yağmur çiseliyor mu?.. Belki... Vanda vatanından hicret ediyor...

Vanda bunları söylemiyordu fakat düşünüyordu. İlk defa vatanından hicret ettiği günleri ve şimdi de bütün Polonyalıları...

– Vanda, dedim, çocuk gibi düşünme... Bir gün gelecek ki Polonya tekrar dirilecek!

Tekrar!

Doğruldu ve bunu gerinerek garip bir şekilde söyledi:

– Tekrar dirilecek...

Sonra o kadar fazla güldü ki korktum, onu tokatladım ve omuzlarına dişlerimi geçirdim:

– Vanda, dedim, Vanda!

İnledi ve hiç sesini çıkarmadı.

O günden beri beraberiz! Eğer Polonya kurtulursa onu tekrar Varşova'ya götürmek istiyorum!

BİR AŞK HİKÂYESİ

Gedizler'den Ali Ağa'nın kızı Ayşe, ağılların kapısı çoktan açıldığı, çingirak sesleri Gediz'i bir uçtan öteki uca çoktan sardığı hâlde bir türlü gözlerini açamıyordu. Hâlbuki kuşlar daha kanatlarını kımıldatmadan uyanır, eteklerini beline toplayarak diz kapaklarına kadar çeşmenin yalağı içine girer, bir taraftan yüzünü yıkarken bir taraftan da buz gibi suda ayaklarını çırpalar dururdu.

Ayşe'nin, şöyle böyle değil, bu sabah hiç de uyanası yoktu... Gözleri yarı kapalı, fikirleri bir kuş kanadının üzerinde kendisini alıp götürsün istiyordu. Ta hasat yerinde, orakların yorulduğu bir öğle vakti ve bütün temizlenmemiş ağıl kapılarından dışarı vuran kokunun köyü baştan başa doldurduğu yere kadar.

Bir aralık gözlerini şöyle bir araladığı dakika:

– Amanındı aman, diye söylendi, babam inekleri sağlar ha... Gün ne de uzamış?..

Ve aynı dakika, gözleriyle beraber kulaklarını da kapamak istedi fakat şu Benli Fatma dedikleri ineğin aksiliği yok mu, Gedizler köyünden Ali Ağa'ya ne küfürler ettirmiyordu gene!..

Ayşe, bir kere daha gözlerini kapayarak kendisini hasat yerinde düşünmenin imkânı olmadığını anlayınca uyumaktan vazgeçti. Zaten çok kereler böyle olurdu: Benli Fatma bir türlü sütünü sağdırmaz, babası bakracı alıp da arka ayakları yanına diz çöker çekmez ya başıyla kuyruk sokumuna konan

sinekleri vurmaya kalkar yahut topuz kuyruğunu kaldırır, iki tarafa vuru vuruverir, bu arada Ali Ağa'nın ne yüzü hele hele ne de gözleri kalırdı. Ama Ali Ağa da elini kolunu bağlayıp karşısında duracak adam değildi hani! Bir taraftan hayvanın kuyruğunu dişleri arasına kıstırmaya çalışır, bir taraftan da ana avrat Benli Fatma'nın yedi ceddini donatmadığı¹ kalırdı.

Yalnız, Ayşe'nin yanında olduğu dakikalar iş değişiyordu işte... Nitekim uyanır uyanmaz kendisini babasının yanına atan Ayşe, hayvanın iki boynuzu arasında ellerini gezdirince Ali Ağa'yı abdestini tazeletecek kadar dinden imandan çıkaran Benli Fatma, hemen yatışıvermiş, başka bir hayvan olup çıkmıştı.

Ali Ağa, kulaklarını, beyaz bir sicim gibi bakraca ipince dökülen süt sesinden ayırmaksızın:

– Nidesin kız! dedi, gene küpe mi istiyon, bilezik mi istiyon yoksa?..

Ayşe, Benli Fatma sağılırken ahırın bir tarafında sabırsızlık eden buzağıyı kolları arasına aldı:

– Aman, dedi, nidecekmişim yüzüğü, nidecekmişim küpeyi.

Fakat Ali Ağa, bu cevabı hiç de beğenmedi... Benli Fatma'nın sağılırken müşkülât çıkardığı dakikalar Ayşe yardıma gelirse, mutlaka bir istediği olduğunu bilirdi. Ya bir entarilik basma için Ayşe diller döker, ya küpe ister yahut kardeşleriyle kasabaya inmek için bin dereden su getirirdi.

Ama daha geçen akşam, kendisi hasat yerinde çalışırken bir haftadır yan gelip ahır bile temizlemeyen kardeşleriyle adamakıllı tutuşmuş, yirmisini geçmiş iki erkeği de köy meydanlığında bir kepaze etmediği kalmıştı.

Ali Ağa, Benli Fatma'nın işini bitirip hayvanın memelerini boş keseye çevirdikten sonra kışından doğru şöyle bir

¹ Uzun uzadıya hakaret etmek

öte yana itti. Ayşe'nin istediğini öğrenmek için bir kımıldanır gibi oldu fakat birdenbire bu arzusundan vazgeçti. Buzağı'nın kapatıldığı küçük ahırda Ayşe, şimdiye kadar pek de fark edemediği bir şekilde ona birdenbire büyümüş geldi! Kendi kendine "Sakın ha," dedi, "bu yaz bizim kızı kaçırmayın!" Ali Ağa bunu düşündü ve herhâlde fikirlerinin ortaya çıkardığı müşkül vaziyetten kurtulmak için Ayşe'yi içeride bırakarak hemen uzaklaşmak istedi. Fakat bir iki adım henüz atmış atmamıştı ki:

– Ayşe kız! diye seslendi, kapıda seni beklerler. Hasat yerine gidecek araba gelmiş!..

Ayşe'nin bugün hakikaten bir diyeceği vardı. Köy kızlarını on gündür hasat yerine götüren arabaya bindiği zaman kendi kendine hâlâ bunu düşünüyordu. Arabanın arka tekerleği yanından bacaklarını uzattı ve öküzlerin, Gedizler'den hasat yerine kadar uzayan yolda, çingirak sesleri tekrar kımıldadı.

Ne kavurucu bir yaz güneşi yükselmek üzereydi. Daha şimdiden, sabahın altısına doğru, hafif bir buhar tabakası Gedizler ovasında yavaş yavaş kımıldanmaya başlıyor, tarla kenarlarındaki ağaçlıklarda taze kuş cıvıltıları bile gittikçe eriyen bir alçalışla sönmeye yüz tutuyordu. Buna rağmen köy delikanlıları hasat yerine gidecek arabada Ayşe'nin kar gibi beyaz bacaklarını gözlemek için gene de tarla kenarlarına çıkmışlardı:

– Baka baka, diyorlardı, Gedizler'den Ali Ağa'nın kızı da bu yaz bir olmuş ki hani. Aman anam, yaktı yaktırdı bizi kahpenin kızı!

Fakat Gedizler'den Ali Ağa'nın kızı bu sabah hiç de delikanlılarla meşgul olacak vaziyette değildi. Sadece kulaklarında, babasının "küpe mi istiyon, yoksa bilezik mi Ayşe!" diye Ayşe'nin gözlerini aramaksızın sorduğu iki şey vardı. Ama nidecekti küpeyi, nidecekti bilezikleri... Dursunların

Ömer’le bu yaz babası everiverirse Ayşe ölünceye kadar ne küpe, ne bilezik ne de basma entari isteyecekti. Bununla beraber bir türlü de babası Ali Ağa’ya derdini açamıyordu işte.

Ayşe, her vakit olduğu gibi gene öğleyi dar etti. Hasat yerinde paydos olunca hemen çıkını aldı. Dursunların Ömer, orada, tarla sahibinin arka çiftliğindeki fundalık kenarına kurulmuş ağır kapısında kendisini bekleyecekti.

Ne ağır bir gündü doğrusu!.. Gedizler’den Ayşe çardak altında ıslak saçlarını arkaya atarken bunu daha ziyade hissediyordu.

Hasat yerinde çalışan bütün delikanlıların gözü ondaydı, “Ayşe gene kaybolacak!..” diyorlardı fakat hiç kimse de Ayşe’nin arkasından bir adım atmak cesaretini bulamıyor, yalnız “He hey,” deyip geçiyorlardı. “Ali Ağa’nın kızı daha ne olacak bakalım, gelecek yaz kabak çiçeğini bir görün siz!..”

Ayşe’nin, Dursunların Ömer’le bugün karar verecekleri gündü... Ömer, Ali Ağa’nın kızını hiç de kaçırmaya yanaşmıyor:

– Hele bir kasabaya inip de para kazanayım, diyordu, babanla kardeşlerin nasıl da iveriverirler seni gör!..

Fakat Dursunların Ömer’in ayrılığına nasıl tahammül edecekti Ayşe! Kardeşleriyle babasının bir köy yaşamasına kendisini vermeyeceklerini biliyordu. Kaç kereler Dursunların Ömer’e sokularak “Beni kaçırıyor musun Ömer?” diyecek oluyordu. Sonra birdenbire vazgeçiyor, kendi kendine “Ayşe kız,” diyordu, “ilâleme kepaze mi olacan!” ve sonra Dursunların Ömer’e:

– Ömer, diyordu, ne vakit döneceğin kasabadan?

Dursunların Ömer kati bir şey söylemiyor, bir çıkın para yapar yapmaz hiç kimseye muhtaç olmadan iki öküz alıp babasının tarlasında çift süreceğini söylüyor, Gedizlerin Ayşe’yi bir yıl daha beklemek için zorluyordu.

Ayşe, fundalıktan tepedeki ağla çıkan yola sapınca Ömer'in sesini işitir gibi oldu. Ömer, türkü söylüyordu:

Ayşem aldın aklımı

Ayşem çeldin fikrimi!

– Ömer, höy Ömer, dedi, Ömer nidesin!

Dursunların Ömer tepede birdenbire bitiverdi, ayakta duruyordu. Elini alnı üzerinden güneşe siper etmiş, sesin geldiği tarafta Ayşe'yi arıyordu... Güneş o kadar keskin vuruyordu ki tıpkı bir kaya üzerine vurur gibi, âdeta Dursunların Ömer'in çıplak kollarında akisler yapıyordu. Ayşe:

– Ömer! Höy Ömer, diye haykırdı. Ağıl kapısına ge, ağıl kapısına ge!

Ve hiçbir gözün tepeler arasında tahmin edemeyeceği kısa bir mesafeden, fundalığın bir tarafında, Gedizler köyünden Ali Ağa'nın kızı ile Dursunların Ömer buluştular.

Gedizler, ufukta beyaz bir dumanla sarılmış gözüküyordu. Ne duman!.. Bütün köyü yakıp tutuşturduktan sonra kızgın bir kül üzerine dökülmüş suyun çıkardığı beyazlıktaydı. Yanlarında boş ağılın kapısı açık duruyordu... Hasat yerinde tarla sarı bir alevle yanıyor, ta ötede birkaç yaprak üzerinde ateş, yeşil bir renge dönüyor ve hepsinin üstünden ağır bir koku, Gedizler'in başladığı yerden itibaren bütün köyü, insanın ciğerlerini yakan bir teneffüsle dolduruyordu.

Dursunların Ömer:

– Bugün diyivermeye geldim Ayşe, dedi, yarın gidiyom!

Ayşe, saçlarına şöyle iliştirilmiş yemenisini attı, köy de-likanlılarını çileden çıkarıp rüyalarına giren bacaklarını Dursunların Ömer'in beline dayanarak uzattı, sonra Dursunların Ömer ıslak saçlarını arkaya atıp Ayşe'nin alnını meydana çıkarırken gözlerinin içini buldu:

– Düşündüm, taşındım, dedi, seni başka türlü alamam ki!

Başka bir gün olsaydı belki de Ayşe, Dursunların Ömer’in eliyle dudaklarını kapatacak, hiçbir vakit bu ayrılık sesini bile işitmek istemeyerek Ömer’e bir sokulacaktı ki... Fakat bugün, her nedense Gedizler’den Ali Ağa’nın kızı, Ömer’in dudaklarını kapatmadı. Hele kardeşleriyle kavga ettikten sonra babası bir gün ölür ölmez ikisinin de Ayşe’ye bir lokma vermeyeceklerini düşünüyor, üstelik yabancı tarlalarında yalnız başına gündelikçilik pek de ağına gidiyordu. Kollarını Ömer’in beline doladı:

– Sen bilirsin Ömer, dedi, ölünceye kadar da gelmesen ziyanı yok...

Sonra başını Ömer’in göğsüne dayadı. Ya gider de geri gelmezse Ömer, diye düşündü. Ya kasabanın el kızları Ömer’i kandırırlarsa!.. Fakat Dursunların Ömer’e bunu söylemedi. Yalnız gözlerini kapadı. Yan tarafta, açık ağıl kapısının içeri sürüp getirdiği ağır koku, âdeta tenlerini yakar gibi ara sıra üstlerinden geçip gitti.

Ayşe, ertesi günden itibaren hasat yerinde çalışmadı. Arabada köy delikanlılarından işittiği türküler, hasat yerinde öğle paydosu, tarlanın arkasındaki fundalık, bütün bunlar birer birer Dursunların Ömer’i hatırlatıyor; Ali Ağa’nın kızı, dağ tepe, başını alarak Gedizler’den kaçmak, başka bir yere uzaklaşmak istiyordu. Yalnız nereye gidecekti. Dursunların Ömer’i kendisinden ayıran dağların üzerinde yemenisi rüzgârla yırtılmış; ayakları kara, çakıllarla parça parça olmuş; ovaları kan ter içinde geçerken bir tepenin üzerinde belki de “Höy Ömer! Dursunların Ömer, nidesin!” diye haykıracaktı. Yalnız, hiçbir vakit sesinin Dursunların Ömer’e kadar gitmesini istemiyordu. Ya Dursunların Ömer, kendisini takip ettiğini anlar anlamaz çalışamazsa. Ya Gedizler’in Ayşe’yi bulmak, su başlarında öpmek için yola çıkarsa!

Ayşe bütün bunları düşünüyor ve Dursunların Ömer'i para kazanmak için kasabada rahatsız etmeyerek, hatta bir haber bile alamazsa sesini çıkarmaksızın ta gelecek güz zamanına kadar beklemeyi tercih ediyordu.

Ayşe, hasat yerine gitmemek için babasını kandırmakla beraber Ömer'in ayrılığını avutacak işlere de kendini vermemiştir. Her vakit olduğu gibi sabahın bir kuşluk vaktinde, karşı çeşme yalağında ayaklarını diz kapaklarına kadar sokarak yıkadıktan, köy ihtiyarının "Nuh Nebi'den akar!" diye söyledikleri buz gibi suda yüzünü çırpaladıktan sonra ya çoktandır kardeşlerinin semtine bile uğramadıkları ahırını temizlemeye gidiyor, yahut Gedizler deresinde koyunlardan kırılmış yünleri yıkamaya çalışıyordu. Zaten son günlerde en çok sevdiği şey de buydu. Kirli yünleri derenin suyunda çırpalarken söğüt dallarının gölgesinde ara sıra kendi hayaline dalıyor ve yünlerin kirlerini ağartıncaya kadar geçen uzun zaman içinde neler neler düşünüyordu. "Höy Dursunların Ömer! Gedizlerin Ayşe'yi düşünün misin, yoksa kasabanın kızlarını odana mı alı alısın?"

Bu tek fikir bile her nedense Gedizler'den Ayşe'yi başka hiçbir şey düşünmeyerek, yalnız kendi hâkimiyeti altında dakikalarca uzak mesafelere, Gedizler deresinin ardında, ta hasat yerine kadar uzayan ve açık ağıl kapılarının bulunduğu yakıcı bir güneş altına doğru götürmeye kâfi gelirdi. İşte Gedizler'den Ayşe, gene böyle kirli yünleri, dereye yıkadığı bir gün, birdenbire suya kaptırır vermiş, Gedizler'in suyu yünleri aldığı gibi kayalar üstünden aşıra aşıra götürmüştü.

O gündür bugündür de Gedizler'den Ayşe'ye "Deli Ayşe" deyip çıkmışlardı.

Ertesi güz, Ayşe için bir asır kadar uzun sürmekle beraber geliverdi. Bir öğleüstü, ahır arkasındaki samanlıkta gözleri yarı kapalı uyurken birdenbire bir at kişnemesiyle uyandı:

– Ömer! dedi, sen misin Ömer?

Ve tıpkı yumurtlayan bir tavuk hızıyla samanları etrafına uçuurcasına fırladı. Dursunların Ömer aşağıda, ahır kapısında, kasabadan yeni aldığı kara tayın üzerinde yanık yüzüyle dimdik duruyordu. Ayşe’yi görür görmez bu yanık yüz üzerindeki dişleri bir bıçak sırtı gibi parıl parıl güldü!

– Benim ya, dedi, benim!

Ve Dursunların Ömer, kara tay üzerinden yan sarkarak Gedizler’in Ayşe’yi belinden kavradığı gibi köyün dışına aldı götürdü.

Ayşe, bir güzden gelecek güze kadar Ömer’i beklediği günler, Gedizler deresinde kirli yapağları yıkarken “dağ dağa kavuşmaz ama insan insana kavuşur” der, kendi kendisini teselliye çalışırdı. Elbette bir gün gelecek, Dursunların Ömer geri dönüp babasıyla kardeşlerinden Gedizler’in Ayşe’yi isteyecek, ikisi yan yana, belki de başka bir köye doğru göçerlerken babasının ve kardeşlerinin yanından ayrılmanın verdiği üzüntüyü Ömer’in kollarında unutacaktı.

Fakat Gedizler’den Ali Ağa’nın oğulları Dursunların Ömer’e kardeşlerini vermeye yanaşmadılar. Üstelik babalarını da kandırarak Ayşe’ye dirsek çevirince Deli Ayşe yandı gitti doğrusu.

Gedizler’den Ali Ağa’nın oğulları:

– Bırakın şu iti, diyorlardı babalarına, kasabaya gitmiş de ne iş etmiş! Bizim tarlayı, sarıları sayıp da alıyor mu?..

– Nedecekmiş bizim tarlayı alıp da Ömer?..

Bunu Ayşe söylüyordu:

Kardeşlerinden büyüğü ayağa kalkmıştı:

– Karı kısmına susmak gerek! Hem biliyon mu, Sarı Muratları senin için mahvolup gidiyor!

Ayşe birdenbire ellerini yüzüne kapadı:

– İstemem o deyyuzu, diye haykırdı, istemem anam. Beni yakıp kül etmeyin, Ömer’imi isterim ben!

Ayşe aynı saniyelerde yere çöküvermişti. İki kat, tuğla ocağın önündeki tahta üzerinde hiçkır a hiçkır a ağlıyor, ara sıra boğuk bir sesle:

– Beni yakman, diyordu, beni kül etmen. Beni Ömer’e verin, beni Ömer’e verin!..

Fakat ne Gedizler’den Ali Ağa ne de iki oğlu, Ayşe’yi dinlemediler. Bütün gayretine rağmen, tarla satılır satılmaz iki kardeşin el birliğiyle paraları yiyeceğini de bir türlü babasına anlatamamıştı. Onun için konuşulanların hemen ertesi günü, çeşme yalağında, Ayşe kar gibi beyaz bacaklarını diz kapaklarına kadar çırpalarken Dursunların Ömer, kara tayın üstüne vurduğu gibi aldı kaçırıldı.

Gedizler’den Yeniköy’e giden yolda, kara tay her iki tarafta uzayan kuş sesleriyle dolu tarlaları arkada bırakarak tozu dumana katıyordu.

Henüz güneşin gene bir mızrak boyu yükseldiği sabah dakikalarıydı. Geçen yaz Ayşe’nin hasat arabasından ayaklarını dışarı sarkıtarak köy delikanlılarını sapsarı ettiği yollardan şimdi ne de çabuk geçiyorlardı. Bütün tarlalar yeni başlayan günün ilk ışıkları altında değirmenden arıklara gelecek ilk suyu bekliyordu. Tıpkı, Gedizler’den Deli Ayşe’nin dudakları gibi...

Dursunların Ömer’i dünden beri görmeyeli yarım günü henüz geçtiği hâlde ne kadar kupkuru hissediyordu onları:

– Höy Ömer! Beni nereye götürüyo...

Ömer kollarını en sıkı bir çember gibi Ayşe’nin beline sarmıştı. Onun sesinden başka birisi kendisine seslenecek olsaydı belki de Ömer hiçbir şey duymayacaktı. Hatta kulaklarının

yanından bir kurşun vızıltısı bile geçse işitmeyecek, yalnız Gedizler'den Ayşe için hazırladığı odasına varır varmaz, belki yol üstünde vurulmuş bile olsa, onu ancak hissedebilecekti. Fakat bir söğüt dalında esen bir rüzgâr gibi sesini duydu:

– Bana götürüyo Ayşe, dedi, bana götürüyo!..

Gedizler'den Ali Ağa'nın kızı Ayşe ile Dursunların Ömer ertesi sabah uyandıkları zaman gün ilerlemişti.

Ömer:

– Ayşe, dedi, varayım çalı çırpı bulayım da sana süt ısıtayıyım kız!..

Ayşe, her nedense, Dursunların Ömer'in hiç de yanından ayrılmasını istemiyordu. Odanın bütün basma perdeleri inikti... Akşam ezanında kendi elleriyle sımsıkı kapadığı gibi inik. Fakat günün ilerlemiş olmasına rağmen Ayşe'ye öyle geliyordu ki, perdelerin kendi göremediği bir aralığında içeriye bir bakan vardı.

Yahut kapıdaki dişbudaklardan birine, birisi gözlerini iliş-tirmişti. Yalnız Dursunların Ömer'e bunu söylemeye cesaret edemiyor, onu dışarı bıraktığı takdirde daha kapıyı açar açmaz birdenbire bir boğuşma işiteceğini tahmin ediyordu:

– Ömer, dedi, Ömer!

Çıplak ayaklarıyla yürüdü. Köy delikanlılarının hasat arabasında bir görebilmek için yanıp yakıldıkları, Sarı Muratların oğlunun, uğruna altın döktüğü kar bacakları diz kapaklarına kadar açtı. Ayşe, bu beyaz bacakların üstünde bir gül, beyaz bir gül gibi açılmıştı. Yanakları henüz ovalanarak yıkanmış kadar parıl parıl parlıyor, saçları omuzlarına dökülüyordu.

Ömer sesini çıkarmadı.

Sofaya ikisi de beraber çıktılar:

– Ömer! Kapıyı sen mi açtın ki geceleyin?..

Dursunların Ömer birdenbire yerinde mıhlandı. “Başka kim açar ki!” diyecekti fakat diyemedi, ikisi de oda kapısından dışarı çıktıkları gibi yan yana, sadece adım adım, dış kapıya doğru ilerlediler. Gözlerinin önünde kapı arkaya kadar dayalı olduğu hâlde her nedense ona inanmak istemiyorlardı. Belki de içlerinden birisi, gece birdenbire sıcak bastığı zaman, ne kurt ne çakal dinlemeyerek açmıştı. Yalnız ikisi de bunu söylemiyordu. Kapı ardına kadar açılmakla kalmamıştı. Bir tarafı bir bıçak vuruşuyla uçurulmuş, bırakılmıştı öyle...

Gedizler’den Ayşe ile Dursunların Ömer kalakaldılar...

Ömer sesini çıkarmadı, kapının uçurulmuş bir tarafına kinle bakıyordu. Bir dakika koca tahta kütüğünü yerinden sökerek yere vurmak yahut kaldırıp ta Gedizler’de, Ali Ağa’nın kapısına doğru birdenbire fırlatmak ister gibi oldu. Fakat Dursunların Ömer bunu yapmadı, kısık bir sesle:

–Ağaların bana varmana razı değiller ha, dedi.

Gedizler’den Ayşe, başını eğdi. Ağaları razı değillerdi. Bunu biliyordu. Fakat Dursunların Ömer’le kaçır kaçmaz kendisini artık bırakacaklarını ümit etmişti.

Bilakis... Ağaları gözcülerle Ayşe’yi kovalamışlar ve gece, Ayşe ile Ömer koyun koyuna yatarlarken kapılarına bıçak atmışlardı. Bu ilk işaretti. Eğer Gedizler’in Ayşe geri dönmeyecek olursa Dursunların Ömer’i öldürmeyi bile göze almışlar demekti... Şu hâlde Ömer için ya Ayşe’yi geri vermek yahut ağalarıyla vuruşmak kalıyordu.

Gedizler köyüne şöyle bir yolu düşüp de geçenler, Dursunların Ömer ile Ayşe’nin hikâyesini her adım başında dinlemişlerdir. Gediz’e bir öğle sıcağında sizi getiren arabacı, bütün yol boyunca onu anlatıp söyler, vakit vakit çit kenarlarında durarak kara tay üzerinde Gedizler’den kaçan çiftlerin su içtikleri çeşmeyi işaretler, Gedizler’e gelince de Ayşe’nin

kirli yünleri suya verdiği yeri göstermeden edemez, sonra içini çıkar:

– Birleşemediler, efendi, der. Ayşe'nin ağaları üstün çıktı. Sarı Muratların altını, gözlerini bir bürümüştü ki... Dursunların Ömer, Ayşe'yi geri vermeseydi köyde kan akıp gidecekti. Yiğitti doğrusu Ömer! Derdini bağrına bastı, kızın ağalarıyla gene de dövüşmedi efendi... Ayşe'yi Sarı Murat'ınki aldı, Dursunların Ömer de bir evlatlıkla baş göz oldu.

Bununla beraber Gedizler köyünden Ayşe ile Ömer'in hikâyesi burada bitmemişti. Gedizler'e son iki yıl içinde uğrayanlar maceranın başka bir düğüm noktasını da işiteceklerdir.

Dursunların Ömer uğruna yünlerini suya verdiği günden beri Ayşe'ye zaten "Deli Ayşe" denir giderdi. Sarı Muratları'nın ki'yle evlenir evlenmez Ayşe gene de Gedizler'de durmadı. Yeniköy'de, ağalarının dış kapısını bıçakla uçurdukları tarla içindeki kulübeyi aldı, burada yaşadı.

Yıllar yılı, hiç kimse Deli Ayşe'nin nasıl yaşadığını bilmemiştir... Zaten ortalıkta görüldüğü de yoktu. Ara sıra, daha kuşluk vakti bile sökmeyen, bir at sırtında Gedizler'e gelerek çeşmede ayaklarını çırttığını söylerler fakat hiçbir delikanlı bunu tespit edemezdi. Çok kereler de hasat yerinin arkasındaki fundalıkta görüldüğü anlatılır ve bazen gece vakitleri, tepenin üzerinde yanan bir ışıktan Dursunların Ömer'in de yanık şarkılarla orada gözüktüğünü hikâye ederlerdi. Buna rağmen, gene de hiç kimse bir şeyler bilmezdi. Deli Ayşe, Gedizler köyünde bir ruh olarak yaşayıp gidiyordu.

Şu kadar var ki, Ayşe'nin Gedizler'de görünüp hatta kasabayı bile istila eden hikâyesini bir ruhtan daha ziyade, gözle görünen bir varlık gibi hikâye etmesine bir hadise sebep oldu. Gedizler'den Ayşe'nin Sarı Muratları'ndan olan kızı ile Dursunların Ömer'in oğlu seviştiler...

Gedizler, yıllar yılı evvel olduğu gibi gene yerinden oynadı. Ayşe'nin diğer iki erkek oğlu "Kız kardeşimizi Dursunla-

rın kahpesine veremeyiz!” diye direyince delikanlı, Ayşe’nin kızını bir gece çardak üstünden aşırıp kaçırdı. Fakat ertesi sabah ikisi de dış kapılarını bir bıçakla kesilmiş buldular.

Gedizler’in âdetine göre Deli Ayşe’nin iki oğlu, kız kardeşlerini kaçıran Dursunların Ömer’inkiyle vuruşmak istiyorlardı. Çocuklar analarını dinlemediler, iş mahkemeye intikal etti.

Gedizliler, Deli Ayşe’yi son defa mahkemede görüyorlardı. Bütün köy işini gücünü bırakıp mahkemeye dökülmüştü. Hele Ömer’in hasat yerindeki ölümünden sonra saçları daha beyazlaşmış gibiydi, köy delikanlılarının yanıp yakıldığı kar bacakları çoktan kapalıydı. Sadece gözleri alev alev parlıyor ve küllenmiş bir kıvılcım dünyası gibi gözüküyordu.

Deli Ayşe, mahkemede, kızını kaçıran Dursunların Ömer’inki için bir şey demedi. Yalnız, Gedizler köyünde Ömer’le nasıl seviştiklerini anlattı ve kendisini Ömer’e vermeyen kardeşlerinin hikâyesini söyledi:

– Ömer de, ben de bağrımızda yıllar yılı taş taşıdık efendi, dedi. Şimdilik, bu kız benim, delikanlı da Dursunların Ömer’in çocuğudur. Varın gayri hükmü siz verin!..

Gedizler’de Ayşe’nin hikâyesini anlatanlar, mahkemeden çıktığı zaman, kendisini köye götürecek yaylının içinde Dursunların Ömer’in oğlu ile kızının da bulunduğunu söylerler.

GARSONİYER

Bir garsoniyer misiniz? Yazık! Adınız fenaya çıkmış demektir. Haftada bir yahut iki defa, başınızı şöyle bir dinlemek için birkaç saat çekileceğiniz bir oda içinde bütün konu komşu size yan yan bakacaklar, hastalık geçiren bir insan yahut şifa bulmaz bir derde kapılmış biri gibi parmaklarıyla işaret ederek:

– İşte, diyecekler, Çiçek Apartmanı'ndaki dördüncü kat yok mu bu delikanlı orada garsoniyer!

Yani siz, cebinize küçük bir anahtar koyup yedi kat merdivenleri çıkarak bütün apartmanların üstünde, ancak kuşlar ve bulutlarla konuşabilecek kadar yalnız ve kendi halinizde yaşamaya mezun¹ değilsiniz vesselam!..

İşte, iki yaz evvel benim de adım garsoniyere çıkmıştı. İki koltuk, küçük bir yazı masası, dört iskemleyle bir karyola, bir de gramofondan ibaret olan bu fakir eşyaları hangi apartmanın en alt yahut en üstündeki güngörmez bir odasına taşısam derhâl apartmanlı evler mahallesinde fısıltılar başlar; en garibi, bütün eşyalarının taşınırken nelerden ibaret olduğunu görenler bile bir kişilik odamda bir yığın şeyler hayal ederlerdi.

Öyle ya! Bekârdım. Omuzumda bir fotoğraf makinesiyle geziyordum. Odamda resimler vardı. Sulu boya ve açık bir takım resimler... Bunlar, günde en azı dört tane odama gelen kızların resimleriydi. Onları bir tarafa kıştırıp çırılçıplak et-

¹ İzinli

tikten sonra bir objektife çekiyor, daha sonra da büyük bir fotoğrafhaneye götürerek orada agrandisman² ettirip duvarlara asıyordum. Öyle ki, küçük kapımdan kazara başını uzatan genç bir kız ökseye yakalanmış demekti. Evvela gizli bir koku onu tam burun deliklerinden yakalayarak sarhoş ediyor ve ayakları geri gidecek yerde ileri hareket ederek soluğu benim kucağımda alıyordu. Ama en tabiisi de buymuş. Kim anlar?

Size itiraf edeyim ki bir garsoniyer için uydurulan bütün bu masalların yarısını bir makasla kesip atabilirsiniz. Geriye kalan kısım da eğer sizin için mühim bir yekûnsa azizim, siz de öyleyse hiç de bir erkek değilsiniz!

Bütün bunlar bertaraf! Garsoniyer modasının bizde ne vakit çıktığını pek bilmiyorum ama bir garsoniyer, dul, bekâr veya evli her çeşit kadın için tuhaf bir iklimler memleketidir. Seyahat edilmiş yahut edilmemiş bir memleket... Çünkü hepsi de bir garsoniyer için ayrı ayrı şeyler düşünürler ve hepsi de oraya gelirken birbirine benzemeyen birtakım hislerle gelirler. Fakat bütün bunların arasında en inkiyadlısı³ yine evli kadınlardır, tıpış tıpış gelirler çünkü. Dullarsa hain ve vahşidirler. Kızlara gelince, onları bir tarafa bırakınız. Ürkek ve zavallı mahluklar... Bununla beraber hemen hepsine dikkat edecek olursanız bir kapana doğru, bile bile yürüdükleri için odanıza bir tokat kadar sert girerler. Kapı hızla yüzünüze vurulur. Acele etmeyiniz ve yalnız ellerinizi ovuşturmakla iktifa ediniz. Çünkü az sonra bu buz kütlesi sıcak bir yağmura tesadüf eder gibi hararetini bırakacak; manto, şoson, üzerinde her ne varsa birer birer bir tarafa atılarak, objektifinizin karşısında... Doğrusu gizli bir oda, bir erkek için iyi şeydir.

Hülasa, benim de adım bu çeşit bir garsoniyere çıktığı için son iki ayda başımı sokup dinlenecek küçük bir odacığz zor buldum.

2 Fr. agrandissement: Büyütmek (fotoğraf, resim vb.)

3 Boyun eğme, baş eğme, itaat etme

Bu, diğerlerinin aksine yedi katlı bir apartmanın en alt odasıydı. Bir redöşoseydi.⁴ Caddeye bakmakla beraber iki penceresinin parmakları demirdendi. Âdeta, bütün diğerlerinde duyduğum ferahlıktan sonra ben, bu genç kız ve kadınlar Landrosu, birdenbire bir mahpese atılmışım. Apartman kapıcısı, odamın giriş kapısında bıyıklarını burup aşağı yukarı dolaşırken odama nasıl gireceğimi şaşırır, mümkün olup da bir delikten görünmeksizin sıyrılıp kendimi yatağıma atmak isterdim. Üstelik kapıcının nasihatleri:

– Beyim! Bu apartman hiçbirine benzemez ha. Hanım-cığım sıkı sıkı tembihledi. Garsonu⁵ iyi gözet, dedi, ben apartmanımda rezalet istemem!

Taşındığımın üçüncü günüydü. Odamı henüz tanzim edip cidden varımı yoğunluğumu verdiğim nadide plaklardan birini, şu meşhur “Komparsita”yı⁶ iğneye koymuştum ki kapıcı karşımda bitiverdi:

– Ev sahibi hanım sizi görmek istiyor, dedi. Plaklarınızdan hastalanmış.

Alın bir numara... Bütün diğer apartmanlarda plaklarına kimse söz etmediği hâlde burada yeni bir kaprile tevbih edilecektim.⁷ Çarnaçar⁸ yukarı çıktım. Unutmadan söyleyeyim ki apartman sahipleri üçüncü katta oturuyorlardı. Bir karı bir kocaydılar. Erkek bir manifatura müteahhidiydi. Kontratı büroda imzaladığım için de karısını tanımıyordum.

Kapıcı, yol gösterip odaya kadar getirdikten sonra beni yalnız bıraktı. Daha doğrusu bir hizmetçiye terk etti:

– İçeri buyurun, dedi. Hanımefendi biraz hastalar...

4 Fr. rez de chaussée: Yol hizası, yolla aynı seviyede olan kat

5 Fr. garçon: Genç erkek, delikanlı. Garsiyoner ismi de buradan gelmektedir.

6 Gerardo Matos Rodriguez’in bestesi “La Cumparsita”. (y.h.n)

7 Azarlanacaktım

8 Çaresiz

Hizmetçinin delaletiyle, ayaklarımın ucuna basarak dar bir halı parçası uzatılmış bir methâlden⁹ bir iki adım attım atmadım ki kendimi bir yatak odasında buldum.

Ev sahibimiz hakikaten biraz hasta olacaktı. Karyolasının içindeydi. Üzerinde mavi satenden bir gecelik vardı. Şiddetli bir hararetle mustarip bulunduğu için de göğüs ve omuzları açıktı. Yine aynı hararet yüzünden olacak, ayaklarından biri hafifçe yorgandan başını çıkarmıştı ve pedikürlü birkaç parmak, kırmızı birer tavşan gözü gibi yan yan bana bakıyordu.

– Affedersiniz, dedim, rahatsız olduğunuzu bilseydim!

– Yok, dedi, plaktan daha ziyade başka bir şey için sizi rahatsız ettim.

– Estağfurullah efendim, eğer bir arzunuz varsa hemen yerine getirmeye hazırım!

– Hayır, hayır. Kendim için değil.

– Şu hâlde benim için olacağını tahmin ediyorum, dedim.

– Maalesef, diye gerindi ve, bir çay içer misiniz, diye sordu. Ah burası da pek dağınık!..

– Teşekkür ederim, dedim, cidden rahatsız oluyorsunuz efendim!

O, devam etti:

– Bizim bey kira işleriyle meşgul olmadığı için kontrata koymayı unutmuşlar. Apartmanımız diğer apartmanlara benzemez efendim. Hepsi namuslu kiracılarıdır. Yanımızdaki apartmanlar da öyle. Hâlbuki siz...

– Bir garsoniyer sahibi!

– Yani hür, serbest bir adam! Fakat apartmanımızın şerefi maalesef bu kadar hürriyete müsait değil efendim! İçeriye alacağınız genç bir kız yahut evli bir kadın, nasıl diyeyim,

9 Girişten

çok fena, çok fena beyefendi. Sonra plaklarınızı şunun için yasak etmeli ki pek davetkâr şeyler...

Çayımı hemen içtim ve merdivenleri dörder atlayarak odama kapandım.

Her nedense tuhaf bir sevincim vardı. Bu nereden geliyordu? Kadınların bana verdiği gururdan mı, plaklarımdan mı? Bu belli değildi. Sadece, bütün bu memnunluk tezatları arasında:

– İşler fena, dedim, bu sefer bizim garsoniyerde kesatlık hüküm sürecektir...

Bunu söylemekte haklıydım. Çünkü yukarıdan aşağıya inerken dördüncü katın açık kapısı birdenbire suratıma kapanmış ve apartman asfaltında aşağı yukarı dolaşırken birinci katın perdeleri inmiş; hülâsa, bütün katlar boyunca vaziyet alınmıştı. Sanki bir nazarım bütün kadın ve genç kızları önüme katarak küçük odama sürmek için kâfiydi. Oradaysa emir, benim elimdeydi. Âdeta hepsini yan yana dizerek kış odasında bir muz hevengi kuracaktım!

Fakat doğrusunu isterseniz işler o kadar da fena gitmedi. O gece ve daha ertesi geceler birinci ve üçüncü katlarla tanıştım.

Ziyaretçilerimden birisi, üniversiteli bir talebeydi. Tıp stajını yapıyordu. Hakikat şu ki fizyoloji ilminin büyük bir meraklısıydı. Diğer, kocası bir tren kazasında ölmüş bir duldu. Esmerdi. Saçlarının arasına kadifeden kıvılcık bir gül iğnelemişti ve gerinmeye bayılıyordu. Belki üç saat içinde kırk iki defa gerindi. Ağzının içi bir kedi ağzı kadar küçük, göğüsleri bir avuç içi kadar büyüktü. Ama ne yapayım ki rahat değildim. Nitekim onu takip eden geceler de öyle oldu. Üçüncü ve beşinci katlar, merdivenlerden odama doğru ayakları kopmuş birer böcek gibi süründüler. Fakat şu odacının kapısındaki ışık. Ne vakit kendi kapımı hafif aralasam bütün hareketlerimi takip ettiğini görüyor ve hele, bir dakika, merdivenlerden

büyük bir süratle inen ev sahibinin kapıyı güm güm vurarak “Rica ederim açınız, burası namuslu bir apartmandır. Bu kadar rezalete de hiç tahammül edemem doğrusu...” dediğini işitiyor; arkasında, bütün odama gelmiş olanların şimdi içerde yakalanacak olan birine karşı, avuçları ağızlarına kapamış bir hâlde merdivenlerden tuhaf bir çığlıkla ve katıla katıla çıktıklarını görüyordum. Hülâsa benim için rahat ve huzur namına bir şey yoktu.

Onun için ertesi günü odamı değiştirmeye karar verdim. Bu, geldiğimin sekizinci günüydü. Peşin verdiğim üç aylığı umursamıyordum!.. Kapıcıyla ev sahibine haber gönderdim. Odasını beğenmediğimi ve nasıl bir şart dermeyeran edeceğini¹⁰ sordum. Hiç sesi çıkmadı. Kapıcı hanımefendinin evde olmadığını söyledi. Hâlbuki alt kat pencерemde bunları düşündüğüm sıra, iskarpinleri içerisinde gözleri bağlanmış tavşanların acele acele apartmana girdiğini görmüştüm. Fakat her nedense sinirlenmedim, ertesi günü beklemeyi tercih ederek iki saat sonra ışıkları söndürüp yattım.

Gece saat on ikiye doğruydu. Küçük bir elin parmakları olduğunda hiç şüphe olmayan bir sesle uyandım. “Galiba,” dedim, “ikinci kattaki üniversiteli talebe... Fizyolojinin zor bahislerinden birini müzakereye gelmiş olacak!”

Yanılmışım! Medhâldeki mavi ışık altından süzülerek odama giren şey ne üniversiteli talebe ne gerinme mütehas-sısı esmer ve ne de ötekilerdi. Düpedüz bizim apartmanın sahibiydi.

– Siz! diye kekeledim. Bu saatte...

Baş parmağını dudaklarına doğru götürdü:

– Tino Rossi’nin plaklarını çaldığınızı işittim de, dedi.

– Ha, dedi, davetkâr bir ses... Eğer isterseniz “Komparsita”yı koyabilirim!

10 İleri süreceğini

Hafif güldü ve odanın bir tarafını yarı kaplayan resimlerden birkaçını kısa bir muayeneden geçirerek:

– Dört gecedir sizi bekliyorum, dedi.

– Nasıl?! diye hayret içinde sordum.

– Nasıl olacak, dedi, bizim katlar sizin garsoniyeri sıraya bindirdiler artık... Haydi canım, tuhaf tuhaf yüzüme bakmayın öyle... Şu resimler... Nasıl, penivarla¹¹ mı çıkarmak istiyorsunuz? Bu mavinin bana çok yakıştığını tahmin ediyorum. Eğer isterseniz omuzlarımı biraz açabilirim!

– Hayır, dedim. Hayır! Penivarı bir tarafa bırakınız ve...

– Ooh, ileri gidiyorsunuz, ileri gidiyorsunuz!.. Ama katiyen, ama katiyen... Bu odaya başka birisi girecek olursa...

– Bakınız, dedim, bunu kontrata yazmayı unutmayalım. Şartlarınızı kabul edecek bir garsoniyer sahibini meslekten çıkaracaklarını düşünüyorsunuz demek!..

Fotoğraf üç saat kadar sürdü. Dörde doğru kapısından içeriye bıraktım. Geri dönüyordum ki burma bıyıklı kapıcı odasından başını uzattı:

– Beyim, dedi, evelallah sayenizde rahatım! Yoksa garsona kapı açıp kapamak!..

Fakat bırakınız Allah aşkına, bir bekâr için bu beş katlı ökse hiç de iyi bir şey değil.

11 Sabahlık

“VALLAH BİLLAH YOK”

– Petersburg’da bir defa yolumu kaybediyordum, diyerek bir tanıdığım anlattı. Bütün sokakları çünkü birbirine benzer. Benim gibi ilk defa şehre giriyorsanız tahtaların üzerinde kendinizi bir ağaç kurdu kadar garip bulur ve sanki çivili fotinleriniz bu tahta sokakları yiyip bitirecek, sonra da Deli Petro’nun adamlarına kırbaçla toprak taşıttığı zemine rastgerek bir batağın içinde kaybolacağınızı zannedersiniz.

Petersburg’u şimdilik bir yana bırakalım, Totma köyünden naklediğimiz bir maceradır ki asıl onu anlatmak istiyorum:

Biz, Kafkas altı bozkırlarında mujiklere¹ esir düştüğümüz zaman 917’ydi. Oradan da dokuz kişilik bir kabileyle, bazı kereler nehir vapurlarında yolculuk ederek, birçok defalar da kızıklar üstünde Totma’ya geldik.

Totma sizin anlayacağınız altmış arz derecesinde, Karadeniz’den bin yedi yüz kilometre öte, Petersburg’dan da yirmi saat geride, Vologda kaza merkezine bağlıdır. Küçük bir köydür ve bütün Rus köyleri gibi etrafı hayvanların burun sürdüğü bir çitle çevrilmiştir.

İkinciye doğru Totma’ya vardığımız zaman, mujikler kaflemize kaynar su ikram ettiler. Yaşlı bir Kazak da:

– Burası Rusya’dır, dedi, koca Rusya. Mujikler memleketi. Eğer sıhhatinize dikkat etmek istiyorsanız arkadaşlar, katiyen soğuk su içmeyeceksiniz ha...

¹ Rus köylüsü

Bardakları uzattık, bütün diğer istasyonlarda olduğu gibi kaynar suyun içine demlendirilmiş bir çaydanlıktaki çayı ellerimizle boşaltarak şöyle bir kendimize gelmeye çalıştık.

Totma'da en çok hoşlandığımız şey, Rus kadınları oldu. Sonra unutmayayım, bir de mujikler iyi adamlar! Onları şunun için methetmek istiyorum ki, daha geldiğimiz gece:

– Zannederseniz, yorgunluğunuzu almak istiyorsunuz?.. dediler.

Biz de:

– Evet! dedik, biraz dinlensek iyi olacak!..

İçlerinden biri:

– Eh, söyleyin bakalım, diye sordu. Nasıl istirahat etmeyi düşünüyorsunuz?

Misafir edildiğimiz yer bir zeminlikti. Dört basamak bir merdivenle iniliyordu. İçerisini bir yağ kandili aydınlatmaktaydı. Öyle anlaşılıyordu ki Totma köylülerinden bazıları, bu toprak zeminliği bir ağıl olarak kullanmışlardı.

– Hiç, dedik, nasıl dinleneceğiz! Siz giderseniz toprağa uzanıp uyuyacağız işte!..

Mujiklerden biri sağ elini bir pençe gibi omuzuma yapıştırdı ve geriye bir omuzluk kadar dönerek:

– Nikola Nikolayeviç! diye seslendi. Hey, Nikola Dayı, bak ne diyor Türkler? Biz gidersek toprağa uzanıp uyuyacaklarmış. Yani yorgunluk da böyle çıkacakmış... Hay Allah müstahakınızı versin!.. Olur şey değil Nikola Nikolayeviç. Demek ki siz Türkler böyle dinlenirsiniz. Nasıl, sen böyle yapabilir misin Nikola Nikolayeviç?..

Koluma girdi:

– Haydi canım, dedi, bırakın aptallığı! Nikola Dayı'nın iki kızı da piliçtir ha... Yalnız, bıçağı iyi kullanmak lazım!

Bak işitiyor musunuz? Çitin arkasında sizi konuşuyorlar. Nasıl? Ben duyuyorum. Olga diyor ki, işte hani siyah kalpaklısı yok mu, esmer olan. Hanginiz bakayım o? Bravo... Bakın Nataşa cevap veriyor. Dokuzu da yaman diyor. Vay anasını, şu Nataşa'yı Rusya bile doyuramayacak be? Haydi arkadaş, başka türlü rahat edeceksiniz burada. Hey Nikola Nikolayeviç! Misafirleri serbest bırakalım. Onlar esirimiz ama biz mujikler dövüşüp de esir olan Türklere bayılırız. Hah hah ha, hah hah ha!..

Gece, toprağın zeminlik bir katta bu kadar sıcak ve rahat olduğuna ilk defa şahit oldum.

Bu sırada Nikola Nikolayeviç terhisini bekliyordu. Ama bu terhis işi olmadı. Bizim esirler müfrezesinin başına Nikola Nikolayeviç'i çavuş, affedersiniz, başkumandan yaptılar. İşte Petersburg'a gizlice seyahat için de bütün hazırlığımız bununla başladı.

Nikola Nikolayeviç, her şeyden evvel bir askerdi. Silah kullanmasını biliyordu ve iki atı vardı, kızlarından daha çok onları muhafaza ettiği kadar yaman binicilik de yapıyordu. Fakat bütün bunları ayıkken yapıyordu. Yalnız, Nikola Nikolayeviç ne vakit ayıktı? Bu da halledilecek başka bir meseledir.

Doğrusu Totma köyünde kaldığımız dört ay bir esir gibi değil, bir Kazak beyi gibi yaşadık. Bir defa civar köylerden bizi ziyarete gelenler vardı ki hiçbir vakit elleri boş gelmezlerdi. Ara sıra da Nikola Nikolayeviç'in kızlarını atlatabilirsek kadınları kendi köylerine kadar götürür ve çok kereler, hep beraber, kar üzerinde yuvarlanırdık. Bakınız bu, tatlı şeydir çok. Bir yataktan daha tatlı, bir istasyonda içeceği-niz sıcak bir çaydan daha sıhhidir. Sonra haftada iki defa da müsamere vermek için serbest bırakılmıştık. Oyun akşamları bizim koğuş Rus köylüleriyle dolar, ben mandolin çalardım. Ara sıra da onlar kazaska² oynarlardı. Fakat bütün bu esna-

2 Kafkasya kökenli halk dansı

da en hoşumuza giden şey bizim başkumandandı. Saat geçmezdi ki Nikola Nikolayeviç'i balık sütü bulmak için köy eczanelerine göndermeyelim. Çünkü Nikola Nikolayeviç güç sarhoş oluyor ve imkânı yok, iki kızından başka bir Kazak karısı bize yan bakacak olursa bizi Sibirya'nın ötelere sürmek için çara mektup yazacağını söylüyordu. Fakat balık sütü aramak için de birçok defalar bizi yalnız bırakır; akşama doğru, bütün köy eczanelerine birer birer uğradıktan sonra gelir:

– Tuhaf şey, derdi, şu balık sütü de hiçbir eczanede bulunmuyor yahu!

– Nikola Nikolayeviç, derdik, asıl tuhaf olan sensin! Eczane olur da balık sütü satmaz olur mu?..

Birdenbire yerinden fırlar:

– Yeybobu niçevo niyet,³ yeybobu niçevo niyet, diye iki defa haykırır, vallahi yok billahi yok!.. diye kendi kendine küfreder, sonra zeminliğin merdivenlerine uzanır:

– Tuh, derdi. Ben bir Kazak ve balık sütü yok, tuh!..

Dördüncü ay sonunda buzların çözülme mevsimi geldiği günler, küçük Totma köyünde bir şey oldu. Bir sabah esirler kampı müfrezesinde köylülerin iki kısma ayrıldığını gördük...

Bolşeviklerle Menşeviklerin eski bir mücadelesi işte tam bu sıralarda yeniden başlıyordu. Nasıl ki İngiltere'de büyük Vikler⁴, küçük Vikler varsa 917 Rusya'sında da aynı şeyler vardı. Bolşevikler, büyük Vikler; Menşevikler, küçük Viklerdi. Fakat bize ne! Biz onu değil, şu Totma köyünden Petersburg'a bir kapağı atmanın çaresini bulabilirsek. Her ne kadar Almanlarla Breslitovsk Muahedes⁵ imzalanmışsa da

3 "Vallahi yok, billahi yok"

4 Whigler, İngiltere'de özellikle 18. yy'da etkinlikte bulunmuş bir siyasi partidir. (y.h.n)

5 Antlaşması

henüz esirlerin mübadelesine ait hiçbir kelime yoktu. Bulunduğumuz yerde ne kadar rahat yaşarsak yaşayalım dünyayla alakamız kesilmiş gibiydi. Bu mektupsuz ve kelimesiz hayat bizi mahvediyordu.

Biraz yukarıda da söylediğim gibi buzların erime mevsimi gelince bizi Vologda'ya naklettiler. Yolda yine Nikola Nikolayeviç'in elindeydik. Zeminlikten bizi sayarak çıkardı:

– Bir, iki, üç...

Kalın bir sesi vardı. Dokuz kişiydik. Bununla beraber Nikola Nikolayeviç bir türlü rahat edemiyor, birer birer dışarı çıktığımız ve kamp avlusunda yan yana durduğumuz hâlde iki kişi arasında bir üçüncü adam sakladığımızı zannederek:

– Baştan, diyordu, içeri bakalım! Tekrar, birer birer çıkacaksınız! Tamam!.. Bir, iki...

Nihayet yedi defa saydıktan sonra rahat etti, elinde bir mühürle damgalanmış kırmızı bir kâğıtta dokuz mu yoksa altı kişi mi olduğumuzu içimizden birine gösterdikten sonra kâğıdı sert sert kırıp cebine soktu:

– Haydi bakalım, dedi. Şimdi Vologda'ya. Marş marş. Şuradan bir vapur, sonra da Vologda!..

Nikola Nikolayeviç, Totma'nın nehir rıhtımına kadar elinde silahı, müfrezenin on adım sağ tarafında; biz ayaklarımızda Rus köylülerinin hediye ettiği çarıklarla bir sabah Vologda'ya doğru işte böyle yola çıktık. Nikola Nikolayeviç'in olur adamlardan olmadığını da yine bu sıralarda öğrendik. Yalnız yolüstü bir meyhaneye girip çıktıktan sonra bu daha iyi anlaşıldı. Çünkü Nikola Nikolayeviç, daha hareketimizin akabinde dokuz kişi mi, altı kişi mi olduğumuza tekrar takılıp kalmıştı. Hem bir taraftan yürüyor hem de bir taraftan bizi sayıyordu:

– . . .iki, üç. . .

Sonra birdenbire, bir manga hâlinde bizi toplayarak bir göz bakışıyla ne kadar olduğumuzu anlamak istiyor ve anide bundan vazgeçerek üçer üçer yahut ikişer ikişer, bazı defalar da kızak çekecek bir köpek sürüsü gibi sıraya dizerek:

– Bir, diyordu, iki, üç... Hay Allah müstahakınızı versin. Yine eksik! Baştan. Bir...

Bir fasıl da bu minval üzere vapura girerken oldu. Vapurda bizden başka canlı şey namına iki inekle dört binek hayvanı da vardı. Bir de Nikola Nikolayeviç işte...

Hareketimizden on iki saat sonra Suhona Nehri’nde sakın geçen bir yolculuğu müteakip Vologda’ya geldik. Yukarıda bahsettiğim meyhanede iki Alman subayına rastlamıştık. Bunlardan biri geldiğimiz Totma’dan on beş gün evvel nakletmişti. Bizi görünce:

– Nikola Nikolayeviç’i benzetmişsiniz, dedi, ne tarafa?

– Vologda’ya geldik işte.

– Vologda’ya mı? Ya buradan?..

“Hiç, nereye gidebiliriz” manasında omuzlarımızı kaldırdık. Subaylardan biri, menfi bir işaretle başparmağını hafifçe sallayarak:

– Nereye mi, dedi. Her tarafa gidebilirsiniz tabii... Mesela Petersburg’a... Rusların vaziyeti Prut’ta bile bu kadar bozulmamıştı. İster misiniz Nikola Nikolayeviç’i şurada ekivereyim?

– Ya sonra?

– Sonrası bu... Petersburg treni hazır... Rıhtıma gelince... Rus limanlarında kimse kimsenin farkında değildir.

Uzatmayalım! Nikola Nikolayeviç’in elindeki kırmızı kâğıdı Alman subayları değiştirdiler. Eline verdiğimiz şey Vologda istasyonunda Alman işgal komiserliğine müfrezeyi teslim ettiğine dair bir senetti. Uzun uzun baktı:

– Tamam, dedi. Ha şimdi isterseniz balık sütü için bir defa dolaşabilirim!.. Ama durun hele. Siz dokuz musunuz, altı mı?..

İçimizden biri müfreze reisimizin koluna girdi:

– Nikola Nikolayeviç, dedi, aferin sana... Bir mujik bu kadar iyi içebilmeli işte... Bir votka daha alır mısın Nikola Nikolayeviç...

Yani laf aramızda, bir votka daha alıp iyice sızar mısın, diyordu...

Vologda'da işlerimiz hiç de fena gitmedi. Nikola Nikolayeviç'i meyhanede eker ekmez istasyonda aldık soluğu.

Doğrusu soğuk bir gündü. Buzların çözülme mevsiminde tesadüf edilmeyen bir gün. Derimiz bir ayı balığının derisi kadar sertleşmişti. Fakat Vologda'dan kaçabilmek için de her şey hazırды. Hemen üstü kapalı ve madeni vagonlardan birine tıklandık.

Rusya'da bu madeni vagonlardan birçok vardır. Ara sıra Lapon geyikleri, bazı kereler de benzin varilleri yahut mahpuslar bu çeşit vagonlarla nakledilir. Çok defalar da zengin ve yabancı ölülerine tahsis olunurlar. Üzerlerinde hiçbir delik ve pencere göremezsiniz!.. Sadece vagonun yukarısında küçük bir hava menfezi vardır, bir iki yerinde de çakıyla oyulmuş bir göz ucu kadar delikler... Bütün dışarısı, bu küçük delikle sizi temas hâline getirerek coğrafi vaziyetinizi anlatmaya çalışır...

Trenin hareketine yarım saat vardı. İstasyon çuvallar, paketler ve zahireyle doluydu. Hiç kimse, ne bir işaret memuru ne bir gardöfren,⁶ madeni vagona kaşla göz arasında tıklandığımızı fark etmemişti. Fakat birdenbire, nasıl olduğunu biz de anlayamadık, Vologda köylülerinden birkaçı vagona doğru seğırttiler:

6 Fr. garde-frein: Frenci

– Burada adamlar var. Burada adamlar var! diye ilerliyorlardı.

İçlerinden biri:

– Yok canım, bir ölü olacak, diye ortaya bir laf attıysa da birkaçı üstümüze doğru tırmanmaya ve tepedeki hava deliklerine göz uydurarak kulaklarıyla da içeriği dinlemeye başlamıştı.

Sonra aynı sesler vagonun içinde duyuldu:

– Evet, adamlar... Hem de nah, sürü!..

Bütün planlarımız altüst oluyordu. Birimiz arka sahanlığın kapısını açtık:

– Varsa var!.. dedik. Petersburg’a gidiyoruz işte...

– Öyleyse görelim kâğıtlarınızı. Kızılların müsaadesi olmadan şuradan şuraya gidemezsiniz siz!..

Sonra birdenbire geri döndü:

– Kızıllara haber verin, Kızıllarla haber verin, diye bağırdı. Komiser istasyon karakolunda olacak. Totma’dan gelen müfreze izinsiz Petersburg’a gidiyor. Hey Nikola Dayı. Nikola Nikolayeviç... Bağır şu komisere be!..

Aynı dakika üç köylü, ayakları kışlarına değerek istasyon karakoluna doğru koşmaya başladılar.

İşte ben, söylediklerimi bu sırada aklettim. Arkadaşımı şöyle bir yana iterek sahanlığa doğru başımı uzattım:

– Demek, dedim, Petersburg’a bizi bırakmıyorsunuz ha?

Elleri arkasında, vagon boyunca bir aşağı bir yukarı dolaşan adam başını bile çevirmedi:

– İyi, dedim, eh haydi cevap verin şimdi? Bu trene yüklediğiniz çuvallardan Kızılların haberi var mı?

Birdenbire yüz geri döndü. Ben sözüme daha şiddetle devam ettim:

– Bütün bu çuvallar. Kızıllardan kaçırdığınızı biliyoruz. Dün akşam Totma’dan geçtiğinizi nah biz de gözlerimizle gördük.

Rus köylüleri tuhaftır. Bir defa kabahatleri suratlarına vurulunca büyük bir saflıkla ve hiçbir plan düşünmeye vakit kalmaksızın her şeyi hemen açığa vuruverirler:

– Tuh, diye yere tükürdü, yakalandık.

Sahanlığa doğru bir adım attı:

– İyi öyleyse, dedi. Şimdi anlaştık arkadaş. Kızıllar bizi aç bırakmak istiyorlardı. Ne yapalım? Hey, Nikola Dayı! Nikola Nikolayeviç! Geriye dön, geriye dön...

Kapıyı kapadık ve ilk seğirten köylünün Kızıl komisere haber verdiğini bildiğimiz için madeni vagonun ince bir bıçakla oyulmuş tek boşluğuna gözlerimizi koyarak neticeyi bekledik...

Komiser, koşa koşa geldi. Dışarıda konuşulanları işitiyorduk. Evvela köylü:

– Bir yanlışlık olmuş, dedi. İçeride kimse yok!

Sonra Nikola Nikolayeviç sallana sallana geldi. Vagonu bir defa yumrukladı:

– Yok, dedi, yeybobu niçevo niyet, yeybobu niçevo niyet...

Komiser geri döndü. Tren kalktı.

İki gün sonra Petersburg’a geldik. Rıhtımda bizi bir Alman vapuru bekliyordu. Sene 1918’di...

YUSUFÇUK

Kızılcahamam'la Develi köyü arasında odun satıcılığı yapan Yusuf oğlu Yusuf'u, birkaç dostu, bir ilkbahar sabahında, tarlalar arasından geçip giden bir patika yoluna doğru, dereden tepeden konuşarak uğurladılar.

Yusuf, karların henüz eriyerek ıslak toprakları taze bir yeşilliğin örtmeye başladığı bu ilkbahar sabahında, hiç de Kızılcahamam'la Develi arasında odun taşıyan adama benzemiyordu. Ayaklarında, bir kurt parçalamış gibi kıcı yer yer gözüken yamalı bir potur yerine, siyah renkli şayak¹ bir pantolon vardı. Kayseri bezinden yapılmış gıcır gıcır bir mintan giymişti ve bütün bu yenilikler ortasında kendisine büyük bir ehemmiyet vererek teşyie² gelenleri yarı yolda bırakarak hemen yoluna devam etmek üzere sabırsızlanıyordu.

Dar patika bitip de iki dağ yamacıyla kasabaya açılan köy sınırına geldikleri vakit, Yusuf birdenbire durdu. Gün yükseliyordu. Pınarlı'daki handa geceleme için sıkı adımlarla yürümesi lazımdı.

Dayı oğlu:

– Eh Yusufçuk, dedi, yolun açık olsun gayri, ne vakit dönersin artık sen?..

Kızılcahamamlı Yusuf, dayıoğlu ile iki arkadaşından bir an evvel ayrılarak hemen yol almak için sabırsızlanırken bu son dakikaya kadar hissetmediği bir yaranın ince bir bıçak sırtıyla içinde yarıp sızladığını duydu, başını şöyle bir salladı:

1 Bir tür kaba yünlü kumaştan yapılmış (giysi)

2 Uğurlamaya

– Allah bilir emme, dedi, iki yıla varmaz gelirim dayıoğlu!..

Gözleri dolu dolu olmuştu. Bir saniye ayakları yerden kesilerek kendini bir kütük gibi yıkılacak zannetti. Ya dayıoğlu bunu anlar, geri döndüğü zaman Yusufçuğun hâlini anasına, babasına bir demeye kalkarsa?.. Yüzünü güneşten siperleyen yapraklar arasından bir ışık parçası aradı:

– Emme güneş ha, dedi, ne de gözlerini yaşartır insanın?..

Ve dayı oğlunun, ne olur ne olmaz, birdenbire boşanır diye gözlerini aramaya cesaret edemeyerek:

– Merak etme sen dayıoğlu, dedi, Yusufçuk bir gün elbette geri döner!..

Yusuf, dayı oğluyla kucaklaşıp da kendisini akşama doğru Pınarlı’daki hana götürecektir yola indiği zaman birdenbire ferahladığını duydu:

– Ne de yufka yürekmişin Yusuf, dedi, şehre niçin varırsın sen ?..

Sanki hiç tanımadığı birisi bunu Yusuf’a sormuştu:

– Deyiver hele iki gözüm, niçin varırsın?.. Uçkurunu çepeçevre sarı altınla kuşatıp köye bir ağa gibi dönmek için değil mi?..

– Öyle Yusuf!

– E, ne diye öyleyse kendini dayıoğlunun kederine kapırırsın ?..

Ara sıra odun yükünden kurtulup Kızılcamaham’la Develi arasındaki tahta köprüünün arkalığına odunları bıraktığı dakikalar yaptığı gibi kısa, kesik bir ıslık tutturdu.

Karların ilk eriyip kalktığı günden sonra güzel bir sabah başlamak üzereydi.

Yusuf tarlaların çit kenarlarından yürüyordu, kızıl gelinçikler henüz açmıştı. Tek tük yol boyuna dikili ağaçlarda

kuşlar cıvıldaşıyor, nemli yapraklar arasından ok gibi fırlayarak Yusufçuğun birdenbire önüne düşüyorlar yahut da ileride, topraktan yeni fırlamış taze bir funda üzerine konuyorlar; bazı kereler de, Yusufçuk, kuşları şapkasının tüyüne konacakmış kadar kendisine yakın hissediyor; içinden, şöyle bir durup kuşlarla eğlenmeyi geçiriyordu. Fakat nasıl olduysa oluyor, hemen vazgeçiyor; gözlerinin önüne Pınarlı'ya kadar alacağı uzun mesafe gelince heybesini omuzlarına biraz daha yerleştirerek adımlarını biraz daha açıyordu.

Yusuf henüz on altı yaşındaydı.

Kuşların tarla fundalıklarında bir yapraktan ötekine sıçradığı bu ilkbahar sabahı şehre iniyordu. Kızılcahamam'dan Pınarlı'ya kıvrılan yola sapar sapmaz kavurucu güneşe rağmen dudaklarındaki ışıltı bırakmadı. Bir taraftan gözleriyle kuş kanatlarının oyunlarını takip ediyor, bir taraftan da kendi kendine düşünüyordu.

Geçen yaz dayıoğlunun çiftliğindeki yanaşmayı bir keklik gibi samanlıkta avladığı zaman, kız ille de bir sarı altın diye tutturmuştu. Yusuf'un "ara sıra samanlığa geli geliversene," diye yalvarıp yakarmalarına yan bile bakmamış, sarı altınları görmeyince kapalı bir kutu bal gibi Yusufçuğa kendisini vermişti.

Yusuf samanlıktan çıkıp harman yerinde arka üstü uzandığı zaman hep sarı altınları düşünüyor, kendi kendine "bu da nasıl şey Yusuf!" diyordu, "Yenir mi hele, içilir mi hele!" Bütün yorgunluğunu bir tarafa bırakıp anasının yanına koşmuş, sarı altının ne olduğunu öğrenmeden edememişti. Kendisine öyle geliyordu ki, köy kahvesinde Ferhat'ın hikâyesini anlatırken duyduğu gibi eline bir kazma verip yola salsalar, dağ taş dele dele gitse, toprakları kazıp yollar açsa, dağların içine girse acaba yanaşma kızı samanlığa tekrar sokabilmek için lazım olan sarı altınları bulabilecek miydi? Yalnız, onları elde etmek istiyorsa kendi köyünden çok başka bir yerde çalışmak lazım geldiğini de anlamamış değildi.

Yusufçuk gün batısından çok daha evvel Pınarlı'daki hana varmakla beraber, orada gecelemedi.

Tarla çitlerinden birinin kenarında, öküzleri içeri alındıktan sonra sabahleyin erkenden kasabaya öte beri götürmek için yola bırakılmış bir arabanın altına girip uzandı, kuru toprağa sırtını kor komaz da kendisini o kadar rahatta buldu ki karnını sıkan uçkuru bile çözdü, uyumaya başladı.

Karşı tepelerden parlak ve bütün bir ay henüz çıkmaya hazırlanıyordu. Gözlerini kapar kapamaz Kızılcahamam tepelerinde ıslıkla yederek yahut dağlarda vuruşarak yaz kış, eğlendiği hayvanlar, birer birer arabanın etrafına gelmeye başlamışlardı. Zaten şu garip Yusuf'un onlardan başka köyde iyice tanıdığı kimi, nesi var ki... Bir anası ile bir babasından başka bir dayı oğlu, iki de yanaşma diyecekler ama daha kuşluk vaktinde Yusuf kapıyı çekerek şöyle tepelere uzandığı zaman, eğer yazsa, sabahtan akşama kadar büyük kayın ağaçları üzerinde Yusuf'a kuşlar arkadaşlık eder; tarla kuşu bütün sesini sanki Yusuf'a beğendirmek için haykırır ve kırlangıçlar kanatlarındaki renkleri yalnız ona göstermek için odun kıymıklarından bile korkmayarak yanına kadar sokulurlar yahut eğer akşamsa, hemen omuzlarının başından o kadar süratle oyun ederek geçerlerdi ki hepsini de birer birer tanır ve bir saniye olsun ince gagalarını herhangi birisini eline geçirecek olursa burnuna vura vura onlarla konuşurdu. Bununla beraber, bilhassa kış gelince Yusuf'un tanıdığı hayvanlar ne kadar çoğalıyordu? Her nedense onların üzerlerine Yusuf silahla gittiği hâlde kış hayvanlarını daha çok sever, iri pençeli hınzır çakaldan başka birçoklarına silah çevirir çevirmez vazgeçiverir, onlar insanlarla her dakika dövüşe hazır oldukları için mert bulur, kazara birini vurmuşsa birçok defalar sırtına alarak köye getirirdi.

İşte ormanın bütün kırlangıçları hemen arabanın etrafına toplanmışlardı. Tarla kuşlarıyla beraber sakalar, küçük serçeler, ağaçkakanlar, arkalarından taş uçurduğu ispinozlardan

tutunuz da kasabaya kadar civar tarlalarda Yusuf'u tanıyan bütün kuşlar oradaydı. Hele ispinozlar arabanın bir ucundan ötekine öyle gidip geliyorlardı ki bir aralık hepsini yakalayarak mintanına sokmak, onları orada hapsedmek istedi. Çünkü arabanın oku ucuna konan tarla kuşunun ne demek istediğini çok daha iyi anlamak için kulak kabartacaktı. Yusuf, köyden kasabaya giden yahut dağa çıkan yol üzerinde kuşlarla beraber bütün öteki hayvanları da bulunca "köy yasasında acaba bir değişiklik mi var!" diye düşünmekten kendini alamamıştı. Geçen kış Yusuf'un yattığı samanlık kapısına kadar gelen, etrafı uzun uzun koklayarak dönen bir iki kurt fedaisinden sonra bunu düşünebilir ve inanabilirdi. Üç kurt, ağılı bir tarafa bırakıp samanlığa o derece fazla sokulmuşlar, hatta anasının yattığı odayı o kadar dört dönmüşlerdi ki mutlak bu kış olmasa bile gelecek kış için bir düşünceleri var demekti. Belki de köyü baştan başa kemirip yok etmek istiyorlardı; belki de burası dümdüz olacak, kurtlar av eğlencelerini artık Yusuf'un köyü üzerinde yapacaklardı.

Saniyeler ilerledikçe arabanın etrafında çoğalan hayvanların niçin burada toplandıklarını Yusufçuk daha çok meraka başlamıştı. Fakat her nedense kendisine gelip bir türlü bunu sormak imkânını bulamıyor yahut gözlerini karşiki tepelerden ardı arkası kesilmeyen hayvan sürülerine verdiği için imkânı yok konuşamıyordu. Belki de okun ucundaki tarla kuşu Yusuf'un kulaklarını dolduruyor, iki tarafında ne geçerse geçsin görmek istemeyerek onun sesiyle iktifaya razı oluyordu.

Yalnız, geçen kış ormanı bastıran bir adam boyu karda avlanırken bir ağaç kovuğu içinde görüp de silahını çekmediği boz ayının sesi duyulmaya başladığı vakit, bütün diğerleri susmuşlar; hemen hepsi kulakları boz ayıda, gözleri Yusufçukta onu dinliyorlardı. Boz ayı bulunduğu yerden yavaş yavaş ilerlemiş, arabanın o kadar yakınına gelmişti ki Yusuf âdeta sıcak nefeslerini duyuyordu. Hatta bir karış beyaz dilini çıkarıp ayaklarını bile yalamaya başlamıştı.

Yusuf:

– Anlamıyorum koca ayı, diye konuştu, ahlat düşkünü budala! Unutma ki, geçen kış ormanda seni vurmamıştım! Bütün bunları ne diye etrafına topladın böyle?.. Yoksa hınzır çakaldan öğüt alan kurtlar seni de kandırarak köy yasasını mı değiştirmek istiyorsunuz?..

Kurtlar:

– Hayır, hayır! diye hepsi bir ağızdan haykırıştılar. Hınzır çakalın sözleriyle hareket ettiğimizi ne vakit gördün sen?..

– Ne diye öyleyse geçen kış samanlığın kapısına kadar sokuldunuz, anamın uykusunu kaçırdınız?...

– Biz anan için değil, seninle karşı karşıya dövüş için gelmiştik. Yeni doğan bir kurt yavrusunu ahmak koyunlarının soysuz bekçisine parçalattığını haber vermişlerdi!

Boz ayı:

– Vaktimiz yok kardeşler, dedi, bunları sonra konuşursunuz. Şimdi asıl meseleye gelelim biz!

– Ne istiyorsunuz, diye Yusuf bu sefer hiddetle haykırdı. Yasayı değiştirmekten başka ne maksadınız olabilir?

– Hayır, diye boz ayı cevap verdi. Seni gittiğin yoldan çevirmeye geldik Yusuf!.. Eğer bizi bırakırsan mert bir vurucu kaybedeceğiz. Çok kereler bizim yasaya girenlere silah çektin, küçük ispinozların arkasından taşlar uçurdun, domuz yavrusunu inlerinde öldürdün, kurt kardeşlerin çocuklarını köpeklerine parçalattım ama biz yine de severiz seni. Çünkü bize birçok iyiliklerin de var. Nereye gidiyorsun böyle? Köyünde aç mı, yoksa çıplak mı kaldın Yusuf?..

Yusuf:

– Bunların hiçbirisi, dedi, bunların hiçbirisi... Şehirde sarı altınları bulmaya gidiyorum. Köye zengin gelip ağa olacağım.

Yanaşma kızla evleneceğim. Ormanları satın alıp içlerinde avlanacağım!

Boz ayı:

– Oho, oho diye şöyle bir gülmek istedi. Hay koca Yusuf hay! Sarı altınları mı diyorsun? Şimdiye kadar köyden kime nasip olmuş sarı altınları bulmak?.. Onları arayan çok oldu ama bulamadan yine de geri döndüler; kara sapana sarılıp köyün taşını toprağını öptüler, suyunu zemzem diye içtiler! Hay koca Yusuf hay! Sana bu fikri veren demek ki bunları diyivermedi hiç?..

Hemen, okun ucundaki tarlakuşu ötmeye başlamıştı:

– Geriye dön Yusuf, geriye dön Yusuf!..

Tarla kuşunun haykırışına dağların ötesine kadar uzanan step hayvanlarının sesleriyle yabani çakalların sesleri karışıyor, hepsi bir ağızdan:

– Geriye dön Yusuf, diyorlardı, geriye dön Yusuf!..

Yusuf, gözlerini birdenbire açtı. Arabanın altına yattığı zaman bir tarla çitinin kenarından yavaş yavaş akan ve hiç de fark etmediği bir derenin sesi, üstüne doğru eğilmiş nihayetsiz yaprak kümeleri arasında bir böcek mırıltısı çıkarıyor; gümüş bir ay, az ötede arabanın altından hemen gözükken vadede parıldıyordu.

Yusuf:

– Hele anasını hele, diye uyandı. Şu boz ayının söylediklerine de bir bak sen!.. Neler de neler deyiverdi gitti domuz...

İçerisine koyduğu iki somunla bir taş gibi sertleşmiş çıkına başını tekrar bırakmak istediye de gözlerini tepelerde gezdirdi:

– Varım da kalkam Yusuf, dedi, ya tekrar uyuyuverirsem, ya bu sefer kurtlarla kuşlar beni kandıragörürlerse...

III

Yusuf, İstanbul'a doğru İnebolu'dan vapura bindikten sonra bütün bir haftayı ambardaki koyun sürüsü içinde sarı altınları düşünce düşünce geçirdi.

İçeride aylardır temizlenmemiş bir ağılın genizleri yakan ekşi kokusu vardı. Bu ekşiliğe hiç de yabancı olmayan Yusuf, ilk dakikalarda merdivenleri aşağı doğru inerken burnundan bir tokat yemiş gibi şöyle bir sendelemişti. Fakat çımacıya yalvararak kendisini vapura atabildiği için ses çıkarmamıştı. Yalnız dakikalar geçtikçe bu ekşi kokudan garip bir zevk duyuyor, koyunlar yüzüne kadar sokulup sıcak nefesle ıslanmış burun deliklerini Yusuf'a deşdirdikçe Kızılcahamam'da babasının kasabaya köpekleriyle indiği zamanlar, kurt bekçiliği için kendisini ağıla tüfekle kilitleyip içeride bıraktığı dakikaları hatırlıyor, vapurun koyun ambarında kendisini âdeta köyünde hissediyordu.

Bununla beraber sarı altınları düşünürken Yusuf'un ne tuhaf bir hâli vardı? Eğer birisi yüzüne dikkat edecek olsaydı, belki de gözlerinin içinde kazma kürekle yola çıkıp ateşle demir eriterek dağları delen Ferhat'ın yahut büyük denizler ortasında tanımadığı bir memlekete giden toy bir tayfanın hareketlerini bulacaktı. Çok kerelerde, Yusuf, gözlerini kapayarak gideceği yeri hiç de bilmediği hâlde kendi kendine hayal etmeye çalışıyor; ara sıra, bir vakitler köye döndüğü zaman, ilk işi bir dağ başına uğrayarak arabanın oku ucunda kendisini geriye çağıran tarla kuşu ile boz ayıya ve iri çeneli hain kurda dönüşünü haber vermek için ısıklık çalıp ateş yakmayı tasarlıyordu. Üstelik Yusuf, bütün tarlaları hünnaplarından kara çakıllarına kadar satın almıştı. Eğer rahat durmayarak ve yasayı çiğneyerek ötekine berikine sataşacak olurlarsa hepsini de önüne katarak başka bir tarafa sürüp götürmek işten bile değildi. Yusuf bunları düşünüyor, yüzünü hafif bir gülümseme beyaz bir bez gibi baştan aşağı kaplayarak hemen durmaksızın uyuyordu.

Herhâlde bunun için olacak ki bir gece saat dokuz sularında ambarın kapısı açılıp tahta bir köprünün başında kendisini bulduğu zaman birdenbire durakladı. Bu kadar kısa bir zamanda şehre nasıl geldiklerine hayret etti. Hâlbuki Kızılcahamamlı Yusuf, belki de altındaki teknenin delinerek kendisini iş başına çağıracaklarını yahut önlerine çıkan bir dağı aşmak için geceli gündüzlü toprak kazarak aylarca yolda kalacaklarını zannediyordu. Hele hele, demek ki şehre gelmişlerdi?

Yusuf, bunun böyle olduğunu anlayınca doğrusu bir tuhaf oldu. Hemen kuş olup uçarak toprağa yüzüstü kapanmak, sarı altınları ele geçireceği memleketi alnını koyarak öpmek istedi! Ah bir geri dönse de dayı oğluna bu dakikayı bir anlatsa! Kızılcahamam'dan sonrakileri bir deyiVERSE!..

Fakat ambardan rıhtıma boşalan koyunlar etrafından akın akın geçtiği hâlde Yusuf imkânı yok adımlarını atamıyor, bir baştan öteki başa geçip gidemiyordu. Öyle geliyordu ki daha adımını attığı saniye, tahta köprü Kızılcahamam dağlarının seline kapılmış gibi çatırdayarak parçalanacak, Yusuf bir uçuşuma doğru göçerek dağ başlarında kartallarla dövüşen Yusuf, denizde balıklara yem olacaktı. Onun içindir ki ambarın rıhtımına açılan kapağı başında uzun uzun düşündü:

– Aaahh, dedi, geçemen Yusuf!.. Ve aynı dakikalar dizlerinin titremeye başladığını duymuştu, yoksa eloğulları Yusuf'a bir oyun mu hazırladılar?..

Sadece bütün bunlar kafasında bir saniye ya sürdü ya sürmedi:

– Ülen Yusuf, dedi, koyunları görmiyon mu ülen nasıl giderler, yat hele dört ayak üstüne sen de...

Zaten Deliçayı da bir gün geçmek lazım geldiği zaman Yusuf bir adam boyu dereden adımlarını atamamış, köyün bütün kurtlarına çakallarına karşı gelirken bir karış suda boğulacağını hissederek koca bir kütüğün üzerine boylu boyunca asılarak Deliçayı öyle geçmişti. Bereket, hava aydınlık de-

ğildi ve gemiden boşalmaya başlayan eşyaların yanı başında Yusuf'a kimseciklerin dikkat ettiği yoktu. Hemen koyunların arasına girdi. İki ellerini yere koyarak bu tehlikeli geçidi bir ayı gibi koklaya koklaya geçip kendini rıhtıma attı.

IV

Yusuf sahile çıkar çıkmaz birdenbire ferahlamıştı. İçinde haftalardır yer etmiş bir taşın hemen alındığını hissediyordu. Hem de ne taş!.. Köyden daha yola çıktığı dakika, bütün neşesine rağmen üzerine bir ayı tabanıyla basar gibi basmış, kafasındaki düşünceleri bir tarafa iterek göz açtırmamış, başını şöyle çevirip ne var ne yok görmesine müsaade etmemişti.

Yusufçuk koyunların arasından kurtulunca geriye doğru bir saniye bile göz atmaya lüzum görmeksizin yürümeye başladı. Tıpkı Kızılcahamam'dan Develi'ye giden yol üstünde olduğu gibi heybesi omuzlarında yürüyor; işin en tuhafı ne yol, ne bina, ne de insan demeksizin kendisini köyün dağları kekiklerle, tarla kenarları fındık ağaçlarıyla boydan boya uzayan ağaçlı yollarında hissediyordu. Hatta neredeyse başı ucunda ya bir bülbülün sesini duyacak yahut bir yonda kuşunun kanat çırpmasından sonra, açık bir mehtap geces, üveyk kuşlarının sesini bile işitecekti. Acaba?.. Yoksa Yusuf karanlık gecelerde ağıl kapısında nöbet bekleyen köpeğin vakit vakit kesik, çok defalar arka arkaya uluyan seslerini mi işitiyordu? Belki her ikisini de... Ve muhakkak olan bir şey varsa, Yusuf en çok da sarı altınları düşünüyordu.

Saat gece yarısına doğru on birdi. Köprü boşalmıştı! Havanın hafif bir sisle karışık gece aydınlığı içinde tek tük bir iki insan gözüküyor, deniz yanından esen bir rüzgârla kırılmaya hazır bir cam sathı gibi hareket ediyorlardı.

Yusuf bir aralık birdenbire durdu:

– Ulan Yusuf, dedi, buraya geldin! Geldin emme, şu çı-

kınına bir bakıver hele? Ya gümüş iki meci diye oradan uçup gittiye? Ya dayı oğlunun verdiği adresler sır oldularsa?..

Lambalardan birinin altına çöktü:

– Aman anacığım, diye hayıflandı, dayıoğlu ne de düğüm düğüm üstüne vurmuş!..

Kızılcahamam’dan yola çıktığından beri uçkurundaki çıkını Yusuf vakit vakit ellemiş fakat onları gözleriyle görmek hevesini duymamıştı. Onun içindir ki parmaklarını uçkuruna attığı dakika dayı oğlunun çıkın üzerine vurduğu düğümleri altın bir hazineye vurulmuş sihirli bir kilit gibi sağlam hissediyordu. Bununla beraber Yusufçuk ne edip edip uçkuru çözmezince rahat duymayacağını anlamıştı. İki gümüş meci diye parmaklarının ucuna ne kadar sert dokunursa dokunsun, imkânı yok onu gözleriyle görmek istiyor:

– Vay gidi kahpe vay, diyordu, ülen seni yer miyin, içer miyin ben?..

Fakat bir taraftan da yorulduğunu duymaya başlamıştı. Heybesini başı altına aldı:

– Hele Yusuf, dedi, bir uyu hele! Bir sabah olsun hele...

Sadece Yusufçuk henüz heybesine başını ya koymuş ya koymamıştı ki, kurtlarla kuşları düşünmeye hazırlandığı bir sıra, bir demir ucu kadar sert bir şeyin kıcına doğru hızlı hızlı girip çıktığını duydu:

– Ülen Yusuf, dedi, kurtlardan çakallardan sonra bu da nesi ki? Yoksa ağaçkakan mı Yusuf’u kakıp kakıp bırakıyor? Yoksa boz ayı mı dişliyor ki?!..

Yusuf o kadar da fazla düşünemedi. Yan yattığı yerden başını şöyle bir çevirmişti. Kendisini uzun burunlu, sivri dişli bir hayvanın dürtüşlediğini zannediordu. Ne ağaçkakan ne de boz ayıymış meğerse... Bak hele eloğluna sen! Yusufçuğun başına gelmiş de kaba etidir demez bel sokumundan aşağı bir kakıverir ki...

Yusuf:

– Allah Allah, dedi, ne istiyon hemşeri bu garipten... Beni kurttan çakaldan korkar sanıyorsan, aah! Keyfine bak sen hele! Keyfine bak sen!..

Fakat başını bir saniye kaldırıp tekrar koymak üzere henüz davrandığı sıra, bu sefer, öylesine bir tekme yemişti ki:

– Ülen, diye kendi kendine bir söylenir gibi oldu. Boz ayının babasına geçen yıl ormanda ettiğin gibi şu gâvuru da dizlerinin altına bir alıverir misin Yusuf?..

Yusufçuk belki de bunu yapacaktı. Yalnız, geçen yaz sonunda jandarmaların asker kaçağı diye yakalayıp götürdükleri günü hatırladı. Aman aman! Dayı oğlu da burada yok, binbaşı yine çekile çekile Yusuf'u bir temiz döven mi?

Şu kadar var ki Yusuf henüz karar vermediği bir sıra, baş ucundaki eloğulları ikileşince Yusuf direnmek lüzumunu artık katiyetle duymuş olacak ki:

– Bırakın beni aha, dedi, uyandırıp da kötü kişi etmen şu garibi!..

Ve iki omuz başlarında iki kolun kendisini alıp götürmek üzere zorladığını hissettiği vakit birdenbire silkindi:

– A, ha kahpe oğulları diye atıldı. Alı alıverin hele, bu da senin ya, bu da Yusuf'un ya; bu da senin ya, bu da Yusuf'un ya!

Yarım saattir, inadı tutmuş bir öküzü yerden kaldırır gibi Yusuf'u kaldırmaya çalışan iki polis, ikisi de yerlere yıkılıvermişti. Yusuf ondan ötesini pek hatırlayamadı. Kulakları birdenbire uğuldamıştı. Keskin bir kaval sesine benzeyen bir şey işitti mi? Belki... Tabanlara kuvvet bir ara kaçayım diye düşündü, bunu gururuna pek yediremedi ve boynuzlarından yakalanmış bir öküz kadar kollarını sımsıkı hissedince kendisini kadere bırakmaktan başka çare bulamadı:

– Vay anam, diye inledi, boz ayıyı çukura düşürdüğüm gibi eloğulları da beni bir alt ettiler ki...

V

Yusuf üç hafta emniyet-i umumiye nezaretinde kaldı. On beş gün Yusuf’a hiçbir şey sormadılar, semtine uğramadılar, yanına gelmediler.. Yusufçuk bir köşede uyku hastalığına tutulmuş bir adam gibi gözleri kapalı, başı eğik, neyi beklediğini bilmeksizin tevekkülle oturdu. Kapı açıldığı zaman başını çevirmedi, gözlerini açmadı. Hatta ekmek istemedi, su içmedi. On beşinci gün nihayetinde Yusuf’u bir sabah erkenden kaldırdılar; bir hafta sorgu istintak,³ gidip gelmeler... Bir aralık Yusuf’un ellerine kelepçe bile vurmaya kalkıştılar. Fakat yirmi birinci günü bir kafesin kapısı açılır gibi serbest bıraktılar. Eloğullarının kendisini alaşağı etmelerindeki sırrı bulamayan Yusufçuk, bir öğle üzeri kendisini salıvermelerindeki manayı da pek anlayamadı.

Yusuf yol ortasında serbest kalınca yirmi gündür bir türlü akıl edip düşünemediği gümüş mecdiyelerini hatırlamıştı. İlk dakikalarda hafif bir gülümsedi, ne de çil çil şeylerdi?.. Onlar uçkurunda durdukça tuhaf ve insiyaklı⁴ bir hareketle, iş buluncaya kadar ne aç ne de çıplak kalacağını düşünüyor; dayı oğlunun vurduğu düğümleri söküp açmamakla beraber, iki gümüş mecdiye, tıpkı köyün arkasındaki koruluktan doğan bir ay gibi Yusufçuğun hayalinde parlıyordu. Fakat “Dayı oğlunun düğümlerini hele bir çözeyim!..” diye son dakika parmaklarını uçkuruna attığı zaman, Yusuf’un neredeyse arka üstü düşüp yol boyuna bir uzanmadığı kaldı. Aman anacığım! Dayı oğlunun düğüm düğüm üstüne vurduğu çil mecdiyeleri de kim götürdü. Yusuf’un uçkuruna kim el atıp çözdü ki... Yusuf başına gelenleri birdenbire unutmuştu. Zağ-

3 Sorguya çekmek

4 İçgüdüsel

lanmış⁵ bir hayvan gibi yolda koşuyor, “Aman anacığım, aman anacığım! Beni kurtlar mı yer ki, çakallar mı alır ki!..” diye bütün bir caddeyi peşine takıp gidiyordu. Öyle bir sıra geldi ki kendi kendine bağırıp çağırmaktan da hiçbir fayda çıkmayacağını yine insiyaki bir hareketle anladı. O zaman, arka arkaya, bastı küfürü!..

VI

Kızılcahamamlı Yusuf, bir gece ateş başında karar verip hiç kimseyi dinlemeksizin ertesi gün şafakla hemen yola çıktıktan sonra, şehre geldiğinin daha ilk günlerinde, dayı oğlunun okuyup üflediği iki çil meci diye de akıl sır ermeyen bir kaderin eliyle uçup gider gitmez dımdızlak kalıvermişti.

Bir aralık Kızılcahamam’dan Pınarbaşı’na doğru yol alırken hemşerilerinden birinin kendisine verdiği bir adresi hatırlar gibi oldu. Zaten vapurdan çıkar çıkmaz hemen onu buluverecek; şehirde ilk işi, hemşerisinin yardımıyla arayacaktı... Hatta emniyet-i umumiye nezaretinde kaldığı günler, kendisine sağlık verilen yere nereden geçilip gideceğini sorup soruşturmakla oyalanmış, bir neticeye bağlayamadan sorgu istintak sıralarında unutup gitmişti. Serbest bırakıldıktan sonra tam hatırladığı bir saniyeyse, tekrar, Yusuf’un caddelerde bangır bangır bir yol uzanmadığı kaldı. Kızılcahamam’da kendisine verdikleri adresi, dayı oğlu gümüş meci diyelere sarmıştı. Bu adresi kaybetmemesini bir serveti vasiyet eder gibi söylemiş, “Yusuf!” demişti, “etme eyleme! şunu da meci diyelere sarıverelim! Bir kaybedersen boz ayı gibi düz ovada tek başına kalırsın ha!..”

Tüh şeytan... Kızılcahamamlı Yusuf, iki yaz evvel dayı oğluyla beraber kapana düşürdükleri ayı gibi bu el memleketinde kaldı mı? Yusuf’u burada tanıyan mı var; aha aha, hele çil meci diyelere gören mi var?..

5 Semiz duruma gelmek, güçlendirmek; bilemek

Fakat doğrusu, Yusuf'un düşünceleri pek de uzun sürmedi. Bir aralık, "Deh eşşoğlu eşek!" diye bir ses duydu. Küfürü işitip de üç haftalık hincını almaya davrandığı saniyelerdi. Kulaklarını kısmış birer tazıya benzettiği otomobillerden biri, sessiz sedasız geçip giderken Yusuf'u kaldırıp boylu boyunca atıverince Yusuf, gözleriyle fark ettiği fakat ne türlü bir mahluk olduğunu pek anlayamadığı bu vahşi hayvanın arkasından ötekilerin de bir, bir daha uçup gittiğini gördü ve ancak bu saniyelerden sonradır ki gözlerini etrafa açabilmişti:

– Hele hele, dedi, dayı oğlu anlatırdı ya geceleri... Aman aman, bunlar da nesi ki?..

Çil mecidileri artık unutmuştu.

O gün akşama kadar hepsini birer tazı, ayı, kurt, çakal diye köyündeki hayvanlara benzettiği şeylerin arkasından Yusuf, vaktini baka baka geçirdi. Kızılcahamam'da aşağı yukarı iki gün yemediği içmediği olurdu. Bu zamanlar ya bir kurt yahut bir ayı avında vakit geçirdiği dakikalardı. Yahut köyün ormanlığında odun kestiği günlerdi. Eğer vaktin nasıl geçtiğini anlamaksızın gece birdenbire basmışsa köye dönmekten vazgeçer, bir inek gibi yarı uyku içinde geviş getirerek gözlerini kapar, buna pek de aldırmaz etmezdi. Geriye döner dönmez bir somunu hemen kıvracağını bilir, arkasından samanlıktaki rahat uykuyu düşününce kafası günlük güneşlik bir vuzuh içinde kalırdı.

Yusuf, Kızılcahamam'da yaptığı bu stajın pek faydasını görmedi değil. Kaldı ki yeni bir dünyaya ayak bastığını hissediyordu. Korulukta av için saklandığı dakikalar, öteden beriden birdenbire çıkıp seğirten hayvanlar Yusuf'a nasıl kendilerinden başka bir şey düşündürmediyse büyük binalar, kalabalık, araba ve otobüsler de şehir caddesinde aşağı yukarı aynı tesiri yapmıştı. Yusuf kasketi başında, elinde çıkını, ağzı bir karış açık yol yol gidiyor; ara sıra bir vitrinin önünde saatlerce kalarak tıpkı bir çocuğun eline geçen bir oyuncak-

taki merakı gibi, camların arkasındaki şeylerin hüviyetlerini düşünüp duruyor; gece olunca bir yol boyundan daha ziyade arka sokaklardaki bir köşe başında yorgunluktan kıvrılıp kalıyordu. Fakat bu ancak üç gün böyle devam edebildi. Üç günden beri ağzına bir şey koymadığını hatırlayınca karnında bir kurdun bir kuzuyu kemirmesine benzer bir tırmalama hissetti, yere yıkılmıştı.

VII

Yusuf zatülcenpten⁶ şehir hastanesinde iki ay yattı. İlk zamanlar ne yapacağını hiç de düşünecek bir vaziyette değildi. Ara sıra, bir anda gözlerini açıyor ve aynı dakikalar göz kapaklarının üzerine inen büyük bir ağırlıkla onları tekrar kapamak lüzumunu duyuyor, vakit vakit bir bahçe kapısı açılarak hemen öteki bir bahçeye geçer gibi kendisini mehtaplı bir gecede araba altında yattığı dakikalar kurtlarla çakallar arasında, vakit vakit de sarı bir nehir suyunun taşarak etrafını sardığı büyük bir ovada buluyordu. Yalnız Yusuf daima şaşardı. Etrafını çeviren bu kadar bol suya rağmen nasıl olup da boğulmuyordu? Sular da ayaklarının ucuna geliyor, kendisini tıpkı bir ada gibi ortada bırakarak göz alabildiğine uzayıp gidiyordu. Bu su kütlesinin ötelerinde ne vardı?.. Yusuf bunu düşünür müydü?.. Belki... Ve çok kereler de suların ayaklarını yıkadığı olurdu. O zaman bir fare elini ısırmış kadar birdenbire uyanır, başı ucunda sanki dayı oğlunu görürdü. Fakat bu nadiren böyle olur, daha ziyade suları yarıp çıkmak isterken arkasından küçük bir tarlakuşunun sesini işitirdi.

Yusuf, hastanede yattığı iki ay, bir aralık “Varayım dayı oğluna bir haber iletayım!..” dedi. Sonra her nedense bundan vazgeçti ve hiçbir vakit, hastalığını Kızılcahamam’a duyurmak istemedi. Ya dayı oğlu ne yapar yapar da kalkar gelirse? Ya Kızılcahamamlı Yusuf’u alıp götürürse... Çil mecidiyeleri çaldırdığını işitirse!..

⁶ Akciğer veya göğüs zarı iltihabı

Bununla beraber, Yusufçuk, yaprakların yavaş yavaş dökülmeye hazırlandığı, şehir caddelerini ince bir yağmurun kapamaya başladığı bir sonbahar sabahında yolcu edildiğini öğrendi.

– Vay anam. Sımsıkı yakalayıp yine bir deliğe tıkarlar, taş kovukların içinde yine hastalanır mı ki Yusuf?..

VIII

Tam iki sene, Kızılcahamam’dan bir şafak vakti çıkarak para kazanmak için dağ tepe, sel fırtına demeyip geldiği şehirde, Yusuf neler yapmadı?.. Bir aralık bir fırıncının yanına kaplandı. Yüzlerce kiloluk un çuvallarını sırtladığı gibi aldı götürdü, indirdi çıkardı.

Bir defasında nasıl olduysa oldu, ayağı kayıp düştü, beli incindi! Günlerce hastaneye gidip geldi! Fırından kapı dışarı ettiler! Bu sefer leblebi sattı, üzümculüğe başladı, çöpçü yazıldı, kömürcü çıraklığı etti hatta suya karşı duyduğu bütün korkuya rağmen sandalcılığa başladı ve altındaki denizin kendisini yutarak götüreceğini vehmettiği dakikalar, Yusuf, hemen bir karış aşağısındaki denizi görmeyerek gözleri havada, arayıp bulamadığı bir şeyi bir kuş kanadı üzerinde yakalar gibi yukarılarda meçhul bir yere takıldı kaldı. Fakat bir gün bile kaderin önüne geçerek talihini döndüremedi, bunu aklına getirmede, mağlup olduğunu kendi kendine teslim dil varmadı. Yalnız, kar ve tipinin şehir çocuklarını ölümlük ettiği günlerde “Vay ayı vay,” derlerdi, “karda bile yatacak aha!..” ve hakikaten belinde, geçirdiği hastalıktan kalan ağrıyı vakit vakit hissetmese belki gecelediği han köşesinden çıkarak kuşbaşı bir karın, toprağı baştan başa kapladığı bir dakika, gözlerini açık bir gökyüzündeki parlak bir ay ışığına vererek yatmayı tercih edecekti. Yalnız belindeki ağrıyı o derece şiddetle duyardı ki bu dakikalarında iki kat olur, gözü hiçbir şeyler görmezdi.

Yusuf tuttuğu işlerin hemen hepsinde de ancak bir somun ekmeği kıvıracak kadar para kazanabiliyordu. Birçok defalar veresiye aldığı malların sermayesini bile ödeyemeyecek hâle düşüyor, bir somunu kendine çok gördüğu geceler oluyordu. Yusufçuk bu dakikalarında sığındığı han köşesindeki bir keçenin üzerine kıvrılır, soğuktan kuyruğunu kısıp başını ayakları arasına alan bir köpek gibi büzülür kalırdı.

Ah şu sarı altınların kaldırımlarında oluk oluk aktığı, sonbaharda yapraklar gibi savrula savrula döküldüğu memleket... Acaba Yusuf gözlerini kapadığı zaman Kızılcahamam'ı, dayı oğlunun çiftliğini, babasının çalıştığı tarlayı, kurtlarla çakalların dolaştığı tepeleri, yeşil kanatlı yusufçukların uçlarına konduğu ince, uzun sazları gören şu ay, bu memleketin nerede olduğunu biliyor mu?.. Yusuf, ara sıra, görüp gidemediği, işitip yerini tayin edemediği, hissedip yakalayamadığı bir yerden kendisine cevap geldiğini duyar ve eğer dişlerini sıkıp biraz daha oturacak olursa bir gün heybesinin sarılarla dolu, Kızılcahamam'a döneceğini âdeta işitirdi.

IX

Hakikaten Yusuf'un Kızılcahamam'a dönmek zamanı gelip çatmıştı. İki seneden beri dayı oğluna ancak üç mektup yazmış, aşağı yukarı üçünde de aynı şeyleri söyleyerek çok rahat olduğunu ilave etmiş, gelecek güzlerden birinde Kızılcahamam'a indiği zaman bütün tarlaları alacak kadar zengin olmaya başladığını haber vermişti. Fakat yine de bu mektuplardan hiçbirinde dayı oğluna yalan söylediğini zannetmiyordu. Mademki her gün sarı altınları düşünüyordu, elbette onlara sahip olacak demekti. Ya olmazsa?.. Dayı oğlunun yanaşması kendisine bakar mı? Dudaklarındaki balı verir, koluna girdikten sonra samanlığa doğru dereden tepeden cilleşerek konuşur, iki yıl yalnız Yusuf'u düşünerek yaşadığını söyler mi?..

Yusuf yattığı yerde geceleri bunların hepsini düşünüyordu. Memlekete dönmek!.. Sarı altınların aktığı oluğu bulamadıysa Yusuf ne etsin?.. Keşke yola çıkmadan evvel Kızılca'daki dağın alt başına giderek gelip geçen köylülerin yaptığı gibi üç kere haykırsa, görünmez bir kuvvetten yardım dilese, bez bağlayarak çeşme suyundan içseydi!..

Memlekette, dayı oğlu tarlalarını faizden kurtarmak için Yusuf'un geri dönmesini bekliyordu. Babası dört çift öküz alarak borçlanmıştı. Üstelik otuz koyunluk davarın vergisini verememişti. Artık zengin olmaya başladığını bildiren son mektubundan sonra haber haber üstüne salmışlar, "Aman Yusufçuk etme eyleme," demişlerdi "hayvanlarımızı hükümet, koyunlarımızı sel aldı! Öküzlerden biri tepeden yuvarlandı. Ananın gözleri görmez oldu, tarlalar kara çakıl içinde kaldı. Burada harap, perişan kesildik Yusuf!.."

Mektubu aldığı gece hemen kapısının önünde çalı çırpı yakarak hancının tenceresinde biraz kuru fasulye pişiriyordu. Sarı alev in karşısında boynunu bükmüş, suyun fıkırtısını dinliyordu. Üzerinde tuhaf bir kırıklık vardı. Hâlbuki son bir aydan beri ilk defa fasulye yiyecek, kendi kendisine şöyle bir zevk edecekti. Kaldı ki hancı da tencerenin içine bir kaşık yağ atmış, biraz da salça koymuştu. Fakat Yusufçuk her nedense az sonra başına hemen yukarıki saçaktan bir taş diyecekmiş gibi kendisini tehlikede hissediyor, bir sürü kurt üzerine saldıracakmış kadar tedirgin oluyordu. Mektubu hancı okuyunca Yusuf hiç haberi olmaksızın göz kapaklarının bir saniye kapandığını hissetti, başını iki avuçları arasına aldı, düşündü düşündü.

Yusuf ne yapıp yaparak geriye dönmek lazım olduğunu biliyordu. Yalnız nasıl geriye dönecek? Dayı oğlunun tarlası, babasının öküzlerinden vazgeçtik; yanaşma kız, Yusuf'un ellerini boş görünce hemen başını çevireceği yalan mı? Daha sonra bütün bunları bir tarafa bırakarak dönmek isterse Yusuf şuradan şuraya adım atamazdı. "Hey benim köyümün yol-

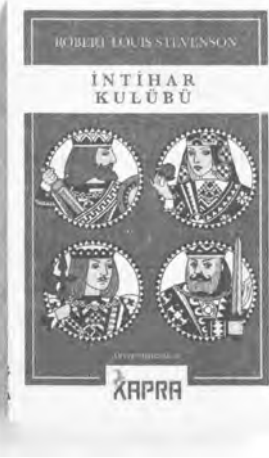
ları hey!.. Git gidebildiğin kadar, ne soran var ne eden? Yat çimenlerinde istediğin kadar, para pul mu verirsin ki. Vay anam bana kimler bakıp beni kimler kaldırır ki!”

Yusuf o gece yatıp uyumadı. Artık sarı ay rüyasına giriyor; gözlerini kapadığı zaman kendisini kurtların, çakalların ötesine kadar götüren bu parlak ışık ona kapkaranlık geliyordu. Hatta gözlerini kapamak istediği bir dakika kendisini köyün yolunda hissetti, güzel bir tebessüm dudaklarına takıldı. Yusufçuk tıpkı gülen büyük bir çocuğa benziyordu ve hayatla hiç mücadeleye girmemiş bir adam gibiydi. Fakat daha aynı saniyeler köyün yoluna düşmüş aç bir sürünün, üzerine saldırarak ellerinde ne var ne yok hepsini alıp kaçtığını görür gibi olmuş; birdenbire uyanarak karanlık içinde kendisinin nerede olduğunu anlamak lüzumunu duymuştu. Sonra birdenbire kalkmış, tıpkı sandalcılık yaptığı zamanlarda olduğu gibi kuşluk vaktinden bile çok evvel deniz yoluna doğru ilerlemişti. Yusuf her yeri kapkaranlık görüyordu.

X

Ertesi gün Yusuf’u handa arayan arkadaşları bulamadılar. “Beni köye iletin!..” diye yalvardığını hatırlayarak parasız pulsuz yola düşmesine ihtimal verdiler. Fakat üstünde yattığı keçe ile küçük bir eşya çıkını odanın bir köşesinde toplanmış gördükleri zaman bu ihtimal de kaybolunca hancıya sordular. Tam yirmi dört saatten beri Yusuf’tan haber yoktu. Günler ikiyi, üçü, dördü buldu. Hancı, Yusuf’un odada yattığı köşeyi başkasına kiraladı. Kirli bir keçe ile çıkını aldı, ayaklarının ucuyla hanın küçük bahçesinde şöyle bir itti ve yakılmak üzere karısına yolladı.

Bir hafta sonra denizde bir köylü cesedi bulunmuştu. Fakat hiç kimse Kızılcahamamlı Yusuf’u tanıyamadı.

İNTİHAR KULÜBÜ

Robert Louis Stevenson

Dil: Türkçe

Sayfa Sayısı: 88

KENDİNE AİT BİR ODA

Virginia Woolf

Dil: Türkçe

Sayfa Sayısı: 120

BEN DELİ MİYİM?

Cilt I

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Dil: Türkçe

Sayfa Sayısı: 214

BEN DELİ MİYİM?

Cilt II

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Dil: Türkçe

Sayfa Sayısı: 214

